

Zuid- en Noordwest-Europa

Transnationaal ondermijningsbeeld

Inleiding

Een studie naar transnationale georganiseerde criminaliteit tussen Europa en Nederland.

Voor u ligt de derde transnationale SKC-studie over georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Deze studie richt zich op vormen van transnationale criminaliteit in Europa en hoe dit met Nederland verbonden is. Eerder verscheen al de studie naar Oost-Europa. Deze studie richt zich op de ontwikkelingen in het overige deel van Europa, waarin waar mogelijk ook verschillen tussen Zuid- met West-/Noordwest-Europa worden beschreven. Het Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit, kortweg [SKC](#), bestudeert en duidt trends en ontwikkelingen in hoe georganiseerde ondermijnende criminaliteit in ons land en over de grens werkt. Het SKC levert onder andere studies naar transnationale georganiseerde criminaliteit binnen bepaalde geografische gebieden. De transnationale studies worden periodiek aangevuld met jaaroverzichten en themastudies. In deze transnationale SKC-studie staat de vraag centraal hoe de ernstige en georganiseerde criminaliteit tussen (andere) Europese landen en Nederland zich heeft ontwikkeld gedurende de afgelopen (ca.) dertig jaar. De studie biedt een overzicht van primair door onderzoekers verzamelde en geduide openbare kennis. Dit overzicht geeft een historisch, geografisch en criminologisch beeld van transnationale georganiseerde criminaliteit tussen (andere) Europese landen en Nederland.

De transnationale ondermijningsbeelden zijn onderdeel van de bredere SKC-studiereeks naar transnationale georganiseerde criminaliteit. Het transnationale ondermijningsbeeld Europa beschrijft hoe de ernstige en georganiseerde criminaliteit tussen verscheidene (andere) Europese landen en Nederland zich heeft ontwikkeld gedurende de afgelopen dertig jaar. De volgende 24 landen zijn indirect onderdeel van deze studie: Andorra, Oostenrijk, België, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, IJsland, Ierland, Italië, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Monaco, Nederland, Noorwegen, Portugal, San Marino, Spanje, Zweden, Zwitserland, Verenigd Koninkrijk. Vele landen in Europa werken als partner reeds samen binnen bijvoorbeeld Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI-TOC, [2023](#)) of hebben een relatie tot Europol. Deze laatste organiseert de informatie-uitwisseling tussen de politiediensten van alle 27 lidstaten van de Europese Unie en verleent de lidstaten bijstand bij het voorkomen en bestrijden van alle vormen van zware internationale en georganiseerde misdaad, cybercriminaliteit en terrorisme. Overigens werkt Europol ook samen met vele niet-EU-partnerlanden en internationale organisaties. Deze SKC studie gericht op Europa leunt voor een aanzienlijk deel op de grote hoeveelheid rapporten en artikelen die Europol jaarlijks uitbrengt. De informatie uit verschillende jaren zal in deze studie, bijvoorbeeld, frequent naast elkaar gezet worden om zo ontwikkelingen te omschrijven en te duiden.

Colofon

Het doel van het Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit is het bijeenbrengen en duiden van informatie en kennis voor een probleemgerichte aanpak van ondermijning om maatschappelijke ontwrichting door georganiseerde criminaliteit te voorkomen. Door inzicht te geven in de dreiging van ondermijning door georganiseerde criminaliteit draagt het SKC bij aan de stelselbrede strategievorming en (beleids)opvolging van de integrale aanpak ondermijning.

Het SKC levert onder andere studies naar transnationale georganiseerde criminaliteit binnen geografische gebieden en themastudies. Deze studie **‘Zuid- en Noordwest-Europa – Transnationaal ondermijningsbeeld’** is de vierde publicatie in de Grenzeloos reeks.

Versienummer: 1, 2026

Methodiek

De transnationale studies van het SKC hebben een solide wetenschappelijke basis met criminologische en sociologische analyses. Ze hanteren theoretische kaders uit verschillende disciplines, met de nadruk op sociale wetenschappen. De centrale focus ligt op de maatschappelijke inbedding van georganiseerde misdaad: waarom manifesteert het zich op sommige plekken sterker, en hoe werken criminele netwerken soms samen met maatschappelijke of politieke structuren? De methodologie berust op diverse open bronnen. In deze Europa-studie is veelal gebruik gemaakt van rapporten van Europol, maar wordt er ook geput uit wetenschappelijke literatuur, rapporten van andere (inter)nationale organisaties en mediaberichten. Samen geven deze een actueel beeld. De transnationale studies van het SKC onderscheiden zich van eerdere werken, zoals die van de parlementaire enquêtecommissie Van Traa, die toegang hadden tot vertrouwelijke politie- en justitiedossiers. Bovendien zijn de studies internationaler van aard en richten zich vaak meer op het buitenland dan op Nederland zelf. Er hebben verschillende SKC-medewerkers bijgedragen: internationaal georiënteerde wetenschappelijke deskundigen van het SKC, data scientists en liaisons van de SKC-moederorganisaties, welke allen hielpen met gegevensverzameling en de duiding van fenomenen. Het onderzoek en de analyses leiden tot verschillende hoofdstukken waarin een criminaliteitsbeeld gegeven wordt, met aandacht voor aard, omvang en ernst. Daarop volgt een criminologische interpretatie, vaak aangevuld met sociologische duiding – zoals de rol van netwerken, sociale structuren en contexten waarbinnen georganiseerde misdaad functioneert.

Rapporteren van inzichten

Voor het beschrijven van de diverse georganiseerde misdaadmarkten (zie hoofdstuk 1. Goederen) wordt in dit transnationale ondermijningsbeeld stilgestaan bij de georganiseerde drugshandel, mensen als handelswaar en andere vormen van georganiseerde misdaad die een directe dreiging vormen voor de EU en Nederland. Het Europese criminele landschap wordt gekenmerkt door complexe criminele netwerken (zie hoofdstuk 2. Personen), grensoverschrijdende criminele geldstromen (zie hoofdstuk 3. Financiën) en geavanceerde informatietechnologieën (zie hoofdstuk 4. Informatie). Naast de aard van de criminele activiteiten wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de methoden die criminele organisaties hanteren: geweld, corruptie en infiltratie (Europol, 2025; 2023; 2021) (in hoofdstuk 2. Personen). Deze kenmerken maken georganiseerde misdaad niet alleen tot een urgent veiligheidsrisico, maar ook tot een ondermijnende dreiging voor de democratische en economische stabiliteit van Europa. Nederland vervult een specifieke en cruciale rol binnen de transnationale georganiseerde (drugs)criminaliteit, preventie, opsporing en de stabiliteit op het continent door o.a. Europese samenwerkingen. Ons land valt binnen het transnationale ondermijningsbeeld Europa, maar deze SKC-studie richt zich vooral op wat erin de andere Europese landen gebeurt in relatie tot externe dreigingen van ernstige en georganiseerde criminaliteit die relevant zijn voor Nederland.

Via de website The Organized Crime Index ([The Organized Crime Index](#)) is per land een criminaliteitsscore met toelichting beschikbaar. Global Initiative bepaalt deze score aan de hand van zowel de invloed van misdaadmarkten als de kracht van criminele actoren. De cijfers geven weer in welke mate georganiseerde misdaad aanwezig is en hoe goed een land hier weerstand tegen biedt. Omdat illegale markten vaak slecht meetbaar zijn ('hoge dark numbers'), moeten scores altijd met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Toch geeft de OC-index een waardevol overzicht van de mondiale georganiseerde misdaadsituatie en haar ontwikkeling op macroniveau. Naast kwantitatieve scores is er ook kwalitatieve informatie per land beschikbaar. Global Initiative benadrukt dat elk land en elke regio eigen kenmerken heeft die de kwetsbaarheid voor georganiseerde misdaad bepalen. Landen kunnen daardoor dezelfde score hebben om heel verschillende redenen. Voor deze SKC-studie wordt vooral gekeken naar de Europese misdaadmarkten, met selectief gebruik van relevante informatie uit specifieke landen.

Alvorens er in de vier hoofdstukken dieper op specifieke thema's en casussen in wordt gegaan wordt eerst de positie van Europa in het mondiale criminele landschap besproken. Er wordt stilgestaan bij externe invloeden, weerbaarheid en de ontwikkeling van macrotrends in relatie tot de indeling van Europa in grofweg vier regio's; zogenaamde knooppunten. Het doel hierbij is niet om een volledig beeld van het continent en dertig jaar ontwikkeling te schetsen, dat is te veelomvattend, maar wel om inzicht te bieden in hoe verschillende trends en verschijnselen samenhangen. Hierna wordt kort de keuze toegelicht om naast een eerder afgeronde studie over Oost-Europa nu één studie naar 'de rest' van Europa presenteren, waarbij er wel frequent wordt ingezoomd op overlap dan wel verschillen tussen Zuid-Europa en West/Noordwest-Europa. Het hoofdstuk sluit af met een reflectie op de bredere implicaties van genoemde ontwikkelingen in relatie tot de dominante criminele markten in Europa.

Europa in het mondiale criminele landschap

Een veilig continent in een onveilige wereld?

Europa speelt een significante rol in de wereld, gekenmerkt door een combinatie van economische macht, politieke invloed en een streven naar vrede en veiligheid. De rol van Europa in de wereld is er één van een economische macht met een focus op welvaart. Economisch gezien functioneert de EU als een belangrijke speler op het wereldtoneel (SER, [z.d.](#); NPO Kennis, [2024](#); European Union, [z.d.-b](#); Europese Unie, [z.d.](#)). Politiek gezien is Europa gericht op vrede, samenwerking en het bevorderen van democratische waarden (SER, [z.d.](#)). Met dit doel is de EU opgericht. De Europese samenwerking werd initieel gedreven door de sterke wens om een herhaling van de Tweede Wereldoorlog te voorkomen. De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) was de eerste concrete stap. “Nooit meer oorlog”: dat was de drijfveer voor samenwerking binnen Europa na de Tweede Wereldoorlog (SER, [z.d.](#)). Economische integratie, met name via de Europese Economische Gemeenschap (EEG), heeft geleid tot meer welvaart en handel tussen de EU-lidstaten. Van 1958 tot 1970 zorgde de

afschaffing van de douanerechten voor opvallende resultaten: de handel tussen de lidstaten verzesvoudigde, terwijl de handel van de EEG met de rest van de wereld verdrievoudigde. Het [Schengenakkoord \(1985\)](#) heeft vrij verkeer van personen geregeld, waardoor de bewaking van de binnengrenzen is komen te vervallen en er een gezamenlijke buitengrens is ontstaan. Landen die deel uitmaken van het Schengen gebied – waaronder Nederland – zijn samen verantwoordelijk voor het gemeenschappelijke beleid over het beheer van de buitengrens om de veiligheid binnen het Schengen gebied te waarborgen. Toezicht op belangrijke stromen van personen en goederen binnen de EU en Schengen is uitdagend te noemen (SKC, [2025](#)). Er ontstaan opportuniteitsstructuren die kwetsbaar zijn voor crimineel misbruik. Vanwege het beperkte signaleringsvermogen is er in algemene zin iets minder bekend over welke smokkelroutes en -methoden criminelen gebruiken als ze smokkelwaar eenmaal binnen het EU- en Schengen gebied hebben gebracht.

In de “Strategische Monitor*” worden jaarlijks strategische ontwikkelingen in de internationale veiligheidsomgeving vastgesteld, die van invloed zijn op de internationale orde en de positie van Nederland. De monitor biedt waardevolle inzichten in de veranderende geopolitieke dynamiek en de impact op de EU en Nederland. Door een systematische analyse van mondiale trends worden gerichte beleidsaanbevelingen geformuleerd. *(Voor een overzicht van Strategische Monitors: HCSS, [2013](#); [2014](#); [2015](#); [2016](#); [2017](#); [2019](#); HCSS & Clingendael, [2020](#); [2021](#); [2022](#); [2024](#); Clingendael [2025a](#)).

Vanwege de hedendaagse geopolitieke ontwikkelingen lijkt Europa anno 2025 voor zijn grootste vuurproef te staan – geopolitiek, militair, technologisch-economisch en ideologisch.

Secretaris-Generaal NAVO Mark Rutte met de President van de Verenigde-Staten Donald Trump (ANP)

Europa staat al jaren voor grote uitdagingen, zoals de asielcrisis, klimaatverandering, demografische veranderingen als vergrijzing en de oorlog in Oekraïne (NPO Kennis, [2024](#); SER, [z.d.](#)). Met het oog op de toekomst streeft de EU naar een groenere, digitalere en veerkrachtiger economie, mede door het herstelplan “Next-Generation-EU” en de “Green Deal”. De bronnen benadrukken de noodzaak van nauwe(re) samenwerking om het draagvlak voor de EU te behouden en de positie van Europa in de wereld te versterken, ook op het gebied van veiligheid. De internationale veiligheidsomgeving is complex en voortdurend in beweging. De toenemende instabiliteit rondom Europa onderstreept de noodzaak voor de EU (en Nederland) om haar strategische autonomie te versterken (Clingendael, [2025a](#); HCSS & Clingendael, [2024](#); AIV, [2020](#); [2015](#); HCSS, [2013](#)). Vanwege de hedendaagse geopolitieke ontwikkelingen lijkt Europa anno 2025 voor zijn grootste vuurproef te staan – geopolitiek, militair, technologisch-economisch en ideologisch (Clingendael, [2025b](#)).

Binnen de internationale veiligheidsomgeving zijn verschillende bedreigingen geïdentificeerd die zowel de internationale vrede als de maatschappelijke stabiliteit binnen Europa beïnvloeden. Zo zijn verhoogde geopolitieke spanningen een bron van zorg (Clingendael, [2025a](#); HCSS & Clingendael, [2024](#)), staat de veiligheid van Europa als gevolg van nieuwe dreigingen, ingrijpende geopolitieke verschuivingen en veranderingen in de trans-Atlantische betrekkingen onder druk (AIV, [2020](#)) en vormt instabiliteit aan de grenzen van Europa een directe bedreiging voor de Europese veiligheid – en dus ook voor Nederland (AIV, [2015](#)). Ook op het terrein van georganiseerde misdaad (SKC, [2025](#)). Verder vormen cyberaanvallen een groeiend gevaar voor Europese en nationale infrastructuren (HCSS & Clingendael, [2018](#)), veroorzaakt klimaatverandering niet alleen humanitaire uitdagingen, maar ook geopolitieke spanningen (HCSS & Clingendael, [2018](#)) en vormen binnenlandse bewegingen en de opkomst van populisme implicaties voor de nationale veiligheid (HCSS & Clingendael, [2018](#)).

De veranderende geopolitieke houding van de Verenigde Staten (VS) richting Europa is een plotse koerswijziging en bewijst eens te meer dat het geopolitieke wereldtoneel snel en ingrijpend aan het veranderen is (Clingendael, [2025a](#); [2025b](#)). Deze veranderingen zullen de komende jaren ook de Nederlandse nationale veiligheid en de internationale rechtsorde beïnvloeden (Clingendael, [2025a](#)). Daarbij is niet ondenkbaar dat de veranderende houding van de VS tegenover Europa ten koste gaat van Amerikaanse veiligheidsgaranties en toekomstige veiligheidsproblemen in Europa kan veroorzaken (Clingendael, [2025a](#)).

Transnationale georganiseerde misdaad vormt een wereldwijde dreiging, maar de gevolgen ervan worden het meest tastbaar op lokaal niveau (United Nations, [z.d.](#)). Criminele netwerken destabiliseren landen, regio's en samenlevingen. Georganiseerde misdaad schaadt de economie door belastinginkomen mis te lopen en legitieme bedrijven te benadelen. Bovendien legt de bestrijding van georganiseerde criminaliteit een grote druk op overheidsuitgaven voor veiligheid.

Verder leidt samenwerking tussen transnationale en lokale criminele groepen, met name waar het gaat om de handel in en smokkel van verdovende middelen, veelal tot corruptie en geweld. Ook in Nederland heeft georganiseerde misdaad een grote impact op de samenleving (Ministerie van Algemene Zaken, [2025](#); Ministerie van Justitie en Veiligheid, [2024](#)). Bijvoorbeeld doordat criminelen voor illegale activiteiten gebruikmaken van legale bedrijven en diensten; hierdoor vervagen normen en neemt het gevoel van veiligheid en leefbaarheid af: dit zijn de ondermijnende effecten van georganiseerde misdaad op de samenleving. Europol ([2017](#)) besteedt overigens ook expliciet aandacht aan de link tussen georganiseerde criminaliteit en terrorisme. Onderzoek naar de terroristische aanslagen in Brussel ([2016](#)) en Parijs ([2015](#)) onthulde dat enkele daders tevens betrokken waren bij diverse vormen van georganiseerde misdaad, zoals drugshandel en samenwerking met criminele netwerken die zich bezighouden met wapenhandel en de vervaardiging van frauduleuze documenten. Hieruit blijkt dat deze twee fenomenen in bepaalde gevallen nauw met elkaar verweven zijn.

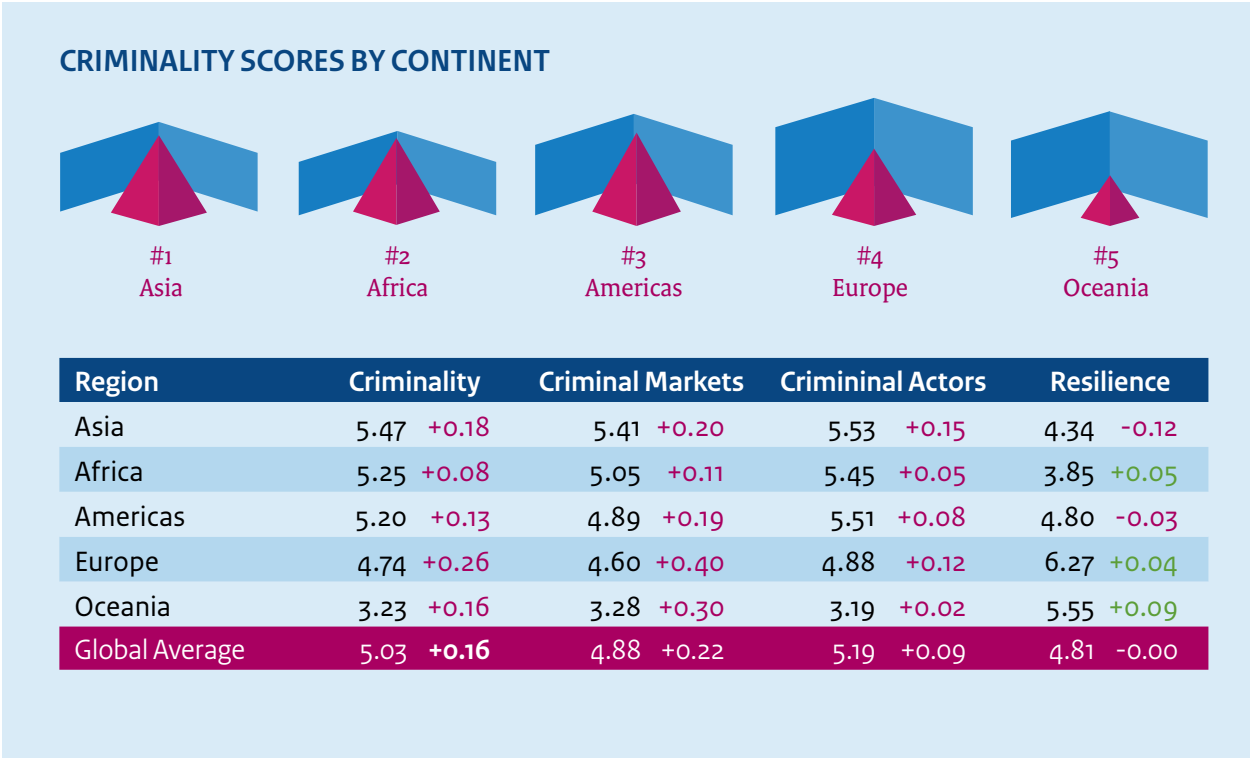
Externe invloeden en weerbaarheid

Europa kan beschouwd worden als één gemeenschappelijke criminele ruimte, waarbij van oudsher nationale grenzen vooral een obstakel leken te vormen voor opsporingsinstanties en minder voor de georganiseerde criminaliteit (zie bijv. Europol 2004). Hoe dat momenteel gezien en ervaren wordt ligt enigszins gevoelig: In deze paragraaf kijken we daarom vooral naar de positie van Europa in het mondiale criminele landschap (2.4.1) en de dynamische relatie tussen de Europese regio’s onderling (2.4.4). In de legale economie is Europa de meest mondiaal verbonden regio ter wereld. Na Singapore is Nederland het meest geglobaliseerde land ter wereld (Altman & Bastian 2024). In de mondiale illegale economie is de Europese Unie bijvoorbeeld nauw verbonden met alle continenten en heeft een centrale positie als bron-, bestemmings- en doorvoerregio. In het meest recente *Serious Organized Crime Threat Assessment* schrijft Europol (2025) hierover:

“De EU is sterk verweven met het mondiale criminele landschap en dat zal zo blijven: illegale goederen en diensten stromen haar buitengrenzen in, uit en door (vertaling Europol 2025: 84).”

Door de nabijheid en grenzeloze aard van georganiseerde misdaad, zijn de regio’s die aan de unie grenzen van groot belang voor de georganiseerde misdaadsituatie in Europa zelf. De regio's die direct aan de Europese regio grenzen zijn uiterst belangrijk en komen zowel in de Oost-Europa als de Afrika studie uitgebreid aan bod. Latijns-Amerika, alhoewel verder gelegen, blijft echter wel de belangrijkste regio voor de teelt en productie van cocaïne. Europa is een belangrijke bestemmingsmarkt. Hierover gaat de eerste SKC-studie uit de ‘grenzeloos-reeks’ – “de trans-Atlantische Corridor – Cocaïne” (Zie publicaties SKC) en de ‘satelliet-reeks’ – “Cocaïne – Een strategische blik

op de dynamiek van de internationale drugsmarkt”. Waren het dertig jaar geleden nog vooral de productielanden waarvandaan de cocaïne het continent verliet, tegenwoordig kan vrijwel elke haven het vertrekpunt zijn voor verder transport naar de EU. Naast cocaïne is Latijns-Amerika ook een bronregio van irreguliere migranten die per vliegtuig naar de EU worden gesmokkeld en voor mensen die worden verhandeld voor seksuele uitbuiting en – in mindere mate – arbeidsuitbuiting. Noord-Amerika is een bronregio voor cannabis en wapens die naar de EU worden gesmokkeld (Europol 2025) en bestemmingsland voor irreguliere migranten die via de EU naar Noord-Amerika worden gesmokkeld (Europol, 2025; EMSC, 2017). In het zuiden beïnvloedt het Afrikaanse continent de illegale handelsstromen met Europa. West-Afrika ontwikkelt zich tot een steeds belangrijker knooppunt voor verschillende criminele activiteiten. De regio speelt een belangrijke rol in de doorvoer van cocaïne uit Latijns-Amerika naar Europa en als zwaartepunt voor frauduleuze constructies gericht op EU-slachtoffers. Daarnaast is Afrika een belangrijke bron van irreguliere migranten en slachtoffers van mensenhandel die (vaak) met behulp van smokkelaars de oversteek naar Europa maken. Vanuit de Noord-Afrikaanse productieregio’s komt cannabis (hasj) de Europese drugsmarkt op (Europol 2025), zie ook de SKC-studie over Afrika. In het oosten van Europa zijn het Midden-Oosten en Azië belangrijke brongebieden van synthetische drugs (NPS en precursoren), van heroïne, namaakgoederen en illegale tabaksproducten. Ook zijn het herkomstgebieden van slachtoffers van mensenhandel, die in Europa worden uitgebuit (zowel seksuele als arbeidsuitbuiting vindt plaats). Zowel het Midden-Oosten als Azië zijn herkomstgebieden van illegale migranten die smokkelaars betalen om in de EU te komen. Specifieke locaties in het Midden-Oosten en Azië zijn bovendien wereldwijde

Figuur 1.1 – In ‘The Organized Crime Index’ worden scores gegeven aan verschillende gerelateerde categorieën. Regio’s worden vergeleken en de verschillen ten opzichte van eerdere scoringsperioden. Bijgaand figuur geeft een voorbeeld; voor meer inzicht en vergelijkingen, zie de index op <https://ocindex.net>

hubs voor het witwassen van geld. Azië, alsook het zuidelijke deel van de Stille Oceaan zijn tot slot ook bestemmingsregio’s voor in de EU geproduceerde synthetische drugs (Europol, 2025).

Hoewel Europa een centrale positie heeft in het mondiale criminele landschap als bestemmings-, doorvoer- en bronregio, lijkt georganiseerde misdaad er minder invloed te hebben dan in Azië, Afrika en Amerika. De schadelijke invloed wordt volgens GI-TOC (OC-Index report, 2023) deels beperkt door het hoge(re) weerbaarheidsniveau van Europa. Met name op de algemene weerbaarheid

scoort Europa relatief hoog, daarbij gaat het om internationale samenwerking, nationaal beleid en wetten, en territoriale integriteit.

Uit dreigingsanalyses van Europol (2004–2025) blijkt dat sommige misdaadmarkten, zoals drugscriminaliteit, mensenhandel en -smokkel en financiële criminaliteit, een constante Europese dreiging vormen. Tegelijkertijd zijn prominentere fenomenen zoals cybercrime en milieucriminaliteit de afgelopen jaren prominenter geworden. Andere misdaadmarkten hebben een wisselende focus, maar blijven een criminaliteitsdreiging voor Europa.

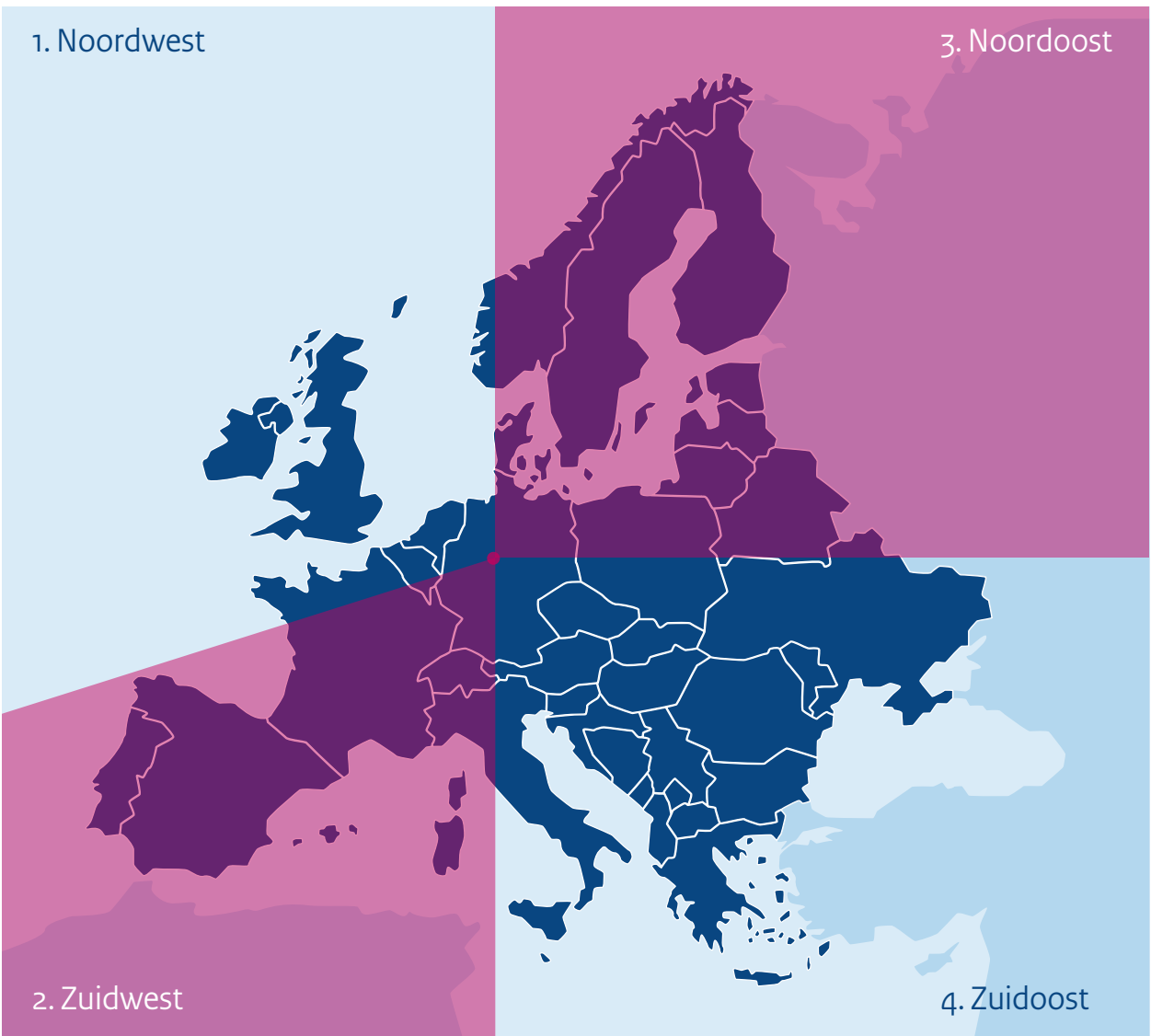
Europese macrotrends en criminele knooppunten

Inmiddels is er de nodige en terechte kritiek op, daarover later meer, maar eerder werkte Europol met criminele knooppunten: zo stelde Europol (2007), door een combinatie van factoren: de nabijheid van afzetmarkten (bijvoorbeeld West-Europa als consumptiegebied voor drugs); de geografische ligging (met o.a. transitroutes zoals Balkan- en Oostzeeroutes); de aanwezige infrastructuur (waarbij vooral havens maar ook luchthavens en snelwegen een belangrijke rol spelen); de aanwezigheid van criminele groepen, en; bekende migratieprocessen welke netwerken

en smokkelstructuren versterken. Europol (2009; 2008; 2007) onderscheidde in het verleden vier (regionale) criminele knooppunten in Europa:

1. Noordwest (ook wel de Atlantische regio genoemd);
2. Zuidwest;
3. Noordoost, en;
4. Zuidoost.

We schetsen de regionale dynamiek binnen Europa hieronder per knooppunt/ regio:

Haven van Hamburg

Knooppunt Noordwest-Europa

De Noordwestelijke regio, met kerngebieden als Nederland, België, het Verenigd Koninkrijk en Noord-Frankrijk, speelt een aanzienlijke rol door de havens van Rotterdam en Antwerpen, Schiphol, en de nabijheid van grote consumptiemarkten. Al jaren vormt de regio een distributiecentrum voor met name drugs: heroïne, cocaïne, synthetische drugs en cannabisproducten (Europol 2009; 2007). Nederland en België liggen in het centrum hiervan. De regio bevat belangrijke transportinfrastructuren die enorme hoeveelheden commercieel verkeer generen met verbindingen naar wereldwijde markten. Daarnaast is het een belangrijke brug voor Atlantische stromen en profiteert het van de centrale ligging ten opzichte van het vaste land van de EU (Europol, 2007). Europol noemde in 2007 de omgeving gunstig voor de ontwikkeling van polydrugshandel en synergiën tussen misdaadgroepen (Europol, 2007). Tien jaar later bleken de meeste georganiseerde misdaadgroepen die drugs binnen de EU verhandelen inderdaad meerdere soorten drugs te distribueren, waarmee de polydrugshandel

dus een feit is geworden (Europol, 2017). In het Nederlandse *Fenomeenbeeld drugs 2024*, staat dat (in 2023) ruim 1/3 van de Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit een polydrugsonderzoek betrof (Vermeulen e.a. 2024: 37). Met name de Europese (zee)havens zijn belangrijke toegangspoorten. Zowel voor het legale goederentransport, alsook voor het illegale dat op deze stromen 'meelift'. Jaarlijks verwerken de havens miljoenen containers, waarvan slechts 2-10% kan worden gecontroleerd.

Deze criminologische ontwikkelingen hebben een duidelijke relatie met grotere macrotrends in de regio. Demografisch kenmerkt de regio zich door een sterke verstedelijking en migratiestromen uit Zuid-Amerika, Noord-Afrika en Oost-Europa, waardoor de culturele diversiteit aanzienlijk is toegenomen (Clingendael Instituut, 2016). Dit heeft geleid tot een complexere sociale structuur en dynamiek binnen stedelijke gebieden, met gevolgen voor lokale gemeenschappen en de manier waarop

criminele netwerken opereren. Migratie en bevolkingsgroei hebben ook de vraag naar infrastructuur, huisvesting en arbeidskrachten vergroot, wat de logistieke en economische activiteiten in de regio verder heeft gestimuleerd. De groei van de Rotterdamse en Antwerpse havens, de uitbreiding van containerterminals en de digitalisering van logistieke processen hebben zowel de efficiëntie van de handel verhoogd als nieuwe kwetsbaarheden gecreëerd. Criminele netwerken maken gebruik van de complexe logistieke structuren en digitale systemen voor illegale activiteiten, zoals drugs-smokkel, wapensmokkel en fraude met containers (Europol, 2023; Europol, 2024). Technologische vooruitgang maakt enerzijds economische groei mogelijk, anderzijds schept het nieuwe uitdagingen voor wetshandhaving en veiligheidsbeheer. Nederland en België werken nauw samen via bilaterale en multilaterale projecten, vaak gecoördineerd door Europol, om georganiseerde misdaad in de havens tegen te gaan (Europol, 2023b). Deze samenwerking strekt zich uit tot andere havensteden in de regio, zoals Hamburg en Bremerhaven, waardoor criminele netwerken systematisch worden bestreden over nationale grenzen heen (Europol, 2023).

Verstedelijkte gebieden België, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland

Sociaal-cultureel is de regio divers en sterk verstedelijkt, wat bijdraagt aan economische dynamiek maar ook criminele netwerken de mogelijkheid biedt om zich te verankeren in kwetsbare gemeenschappen (Clingendael Instituut, 2016). In Nederland leidt dit tot een verhoogd risico op ondermijnende criminaliteit, zoals geweldsdelicten, afpersing en beïnvloeding van lokale ondernemingen en publieke instituties (De Morgen, 2023; Rijksoverheid, 2023). De aanwezigheid van internationale criminele netwerken heeft bovendien invloed op de Nederlandse economie en samenleving, waarbij de integriteit van logistieke ketens en publieke instellingen onder druk staat. De impact van deze ontwikkelingen op Nederland is breed: de havengebieden zijn economische motoren, maar vormen tegelijkertijd een kwetsbaar punt voor georganiseerde misdaad en grensoverschrijdende criminaliteit. Ten gevolg is de Nederlandse overheid actief betrokken bij gezamenlijke inspecties, gegevensuitwisseling en preventieve maatregelen, waardoor de georganiseerde misdaad weliswaar blijft bestaan, maar beter kan worden gecontroleerd en beperkt. De aantrekkelijkheid voor smokkeloperaties stelde de logistieke knooppunten in toenemende mate voor een uitdaging. Denk aan de haven van Antwerpen in België, Rotterdam (en tegenwoordig ook Vlissingen) in Nederland, Hamburg/Bremerhaven in Duitsland en Le Havre in Frankrijk. Niet alleen zijn de modus operandi geraffineerder geworden, de toegenomen criminele activiteiten op West-Europese maritieme knooppunten leidden bovendien tot een toename aan geweld (o.a. SKC 2024; OC-Index Report, 2023).

Knooppunt Noordoost-Europa

Nederland heeft een directe verbinding met Noord-oost-Europa via logistieke en handelsstromen. De regio omvat onder meer de Baltische staten en delen van Polen, vaak verbonden met smokkel van sigaretten, mensenhandel en synthetische drugs. Criminele netwerken in de Baltische regio maken gebruik van de korte transportroutes en internationale scheepvaart om hun activiteiten uit te breiden richting West-Europa (Europol, 2023b). Dit vergroot de noodzaak voor Nederlandse samenwerking met landen in de regio, zoals via gezamenlijke opsporingsoperaties, informatie-uitwisseling en EU-projecten gericht op georganiseerde misdaad, cybercrime en drugssmokkel (Rijksoverheid, 2025; European Commission, 2021). Het knooppunt Noordoost wordt sterk beïnvloed door de aan- en doorvoergebieden net buiten de oostelijke EU-grenzen. Het was eerder al een doorvoeren bestemmingsmarkt voor verschillende soorten drugs en accijnsgoederen en een toegangspoort voor namaakgoederen (Europol, 2009). Illegale migranten, slachtoffers van mensenhandel, (namaak)sigaretten, namaakgoederen, precursoren voor synthetische drugs en heroïne kwamen via het knooppunt Noordoost de EU binnen en cocaïne en cannabis gingen erlangs naar buiten (Europol, 2009). Synthetische drugs werden al geruime tijd in de regio zelf geproduceerd (Europol, 2007). Met name in de Baltische staten wordt de handel in accijnsgoederen nog steeds beïnvloed door de prijsverschillen in aangrenzende landen (OC-Index, 2023).

Havens van deze regio zoals Gdansk, Riga, Tallinn en Klaipėda spelen een cruciale rol in de internationale logistiek en zijn belangrijke toegangspoorten voor goederen uit Rusland, Scandinavië en Oost-Europa. Hierdoor is de regio aantrekkelijk voor georganiseerde misdaad, waaronder drugshandel, mensenhandel, wapenhandel en cybercriminaliteit (Europol, 2023a; UNODC, 2022). Demografisch heeft de regio te maken met een afnemende bevolkingsgroei in veel Oost-Europese landen, gecombineerd met migratie naar West-Europa. Vergrijzing en bevolkingsafname creëren economische en sociale kwetsbaarheden die criminele netwerken benutten, bijvoorbeeld door jongeren of migranten in te zetten voor drugshandel of mensenhandel (European Commission, 2021). Tegelijkertijd hebben de grotere stedelijke centra, zoals Riga en Tallinn, een toenemende culturele diversiteit, wat enerzijds economische mogelijkheden biedt maar anderzijds de complexiteit voor wetshandhaving vergroot (Clingendael Instituut, 2017). Noordoost-Europa is naast de havens ook sterk afhankelijk van transport en energie-infrastructuur. Politiek-juridisch is de regio sterk versnipperd, met uiteenlopende wetshandhavingscapaciteiten en variërende internationale samenwerking. Hoewel landen zoals Estland, Letland, Litouwen en Polen deelnemen aan EU- en NAVO-initiatieven, blijken grenscontroles, douaneinspecties en cyberveiligheid nog uitdagend. Sociaal-cultureel zijn veel steden in de Baltische regio toeristisch en multicultureel, wat enerzijds economische voordelen biedt, maar anderzijds criminele netwerken de mogelijkheid geeft zich te verschuilen binnen legale structuren of culturele netwerken (UNODC, 2022).

Knooppunt Zuidoost-Europa

De regio Zuidoost staat bekend als drukke doorvoer-, opslag- en herverpakkingszone. In deze regio, met landen als Bulgarije, Roemenië, Griekenland en Turkije is met name de heroïnesmokkel vanuit Afghanistan van belang, via de zogenaamde Balkanroute. Deze is decennialang een belangrijke doorvoeroute voor verschillende criminele goederen en diensten naar de EU, waaronder drugs en illegale immigranten. De geografische ligging tussen Azië en Europa maakt dat het gebied een belangrijke toegangspoort tot de EU is. Logistiek speelden de Zwarte Zee en bijbehorende waterwegen een voorname rol in zowel de legale alsook de illegale handel (Europol, [2009](#)). Het knooppunt Zuidoost onderscheidt zich van de andere regio's doordat verschillende landen geen lid zijn van de EU of pas later (in 2004, 2008 en 2013) zijn toegetreten. EU-lidstaten in het knooppunt Zuidoost grenzen aan niet-EU-landen, wat het gebied kwetsbaar maakte voor smokkelactiviteiten (Europol, [2008](#)). De sociaal-politieke instabiliteit in de afgelopen decennia heeft criminelen in Zuidoost-Europa bovendien 'ruimte voor groei' geboden. Vooral met de smokkel van drugs en mensen is in toenemende mate verdiend. De handel in vuurwapens en witwassen gingen mee in de lift (zie ook het Transnationaal Ondermijningsbeeld Oost-Europa

van het SKC ([2025](#)) waarin de georganiseerde misdaadconnectie met dit gebied uitvoerig wordt beschreven). Van belang in deze studie is dat havens zoals Constanța (Roemenië), Varna (Bulgarije) en Thessaloniki (Griekenland) een cruciale rol spelen in de internationale logistiek want ze verbinden Zuidoost-Europa ook met Oost- en Zuid-Europa, het Midden-Oosten en de Zwarte Zee-regio. Deze economische betekenis maakt de regio aantrekkelijk voor georganiseerde misdaad, waaronder drugshandel, mensenhandel, wapenhandel en cybercriminaliteit (Europol, 2023a; UNODC, 2022). Demografisch wordt Zuidoost-Europa gekenmerkt door bevolkingsafname, vergrijzing en migratie naar West-Europa. Dit heeft onder meer geleid tot economische kwetsbaarheid en sociale ongelijkheid, waardoor criminele organisaties een rol kunnen spelen in lokale economieën en gemeenschappen, bijvoorbeeld via uitbuiting van migranten of jonge arbeidskrachten voor illegale activiteiten (European Commission, 2021). Corruptie, inefficiënte douanecontrole en beperkte grensbewaking worden door criminele netwerken benut om hun activiteiten uit te breiden. Sociaal-cultureel kent de regio een mix van stedelijke en rurale gebieden met uiteenlopende economische kansen en culturele diversiteit.

Illegale wapens

Namaak producten op straat te koop in London, Verenigd Koninkrijk

Knooppunt Zuidwest-Europa

Van oudsher is het criminele knooppunt Zuidwest gevormd rond het Iberisch schiereiland, dat zijn rol als toegangspoort tot de EU dankt aan historische banden en de geografische ligging. Zuidwest Europa is een belangrijk knooppunt voor cocaïne uit Latijns-Amerika, cannabisproducten uit Noord-Afrika en illegale migratie (en mensenhandel) uit Afrika en Zuid-Amerika. Spaanse havens aan de Middellandse Zee ontvangen bovendien grote handelsstromen met namaakproducten uit Azië, waaronder sigaretten (Europol, [2008](#)). Havens zoals Marseille en Barcelona speelden dan ook een cruciale rol in de internationale logistiek en zijn nog steeds belangrijke toegangspoorten voor goederen uit Noord-Afrika, Zuid-Amerika en andere regio's. Nederland werkt samen met landen en instanties in gezamenlijke operaties en informatieuitwisseling, waarbij gezamenlijke inspecties, data-analyse en preventieve maatregelen centraal staan (Europol, 2023b; Rijksoverheid, [2025](#)). Wetshandhaving verschilt per land, waardoor criminele netwerken vaak gebruikmaken van de lacunes tussen Franse, Spaanse en Italiaanse systemen (Europol, 2023a). Ecologisch kampt de regio met uitdagingen zoals vervuiling, druk op kustgebieden en de gevolgen van klimaatverandering (Clingendael Instituut, [2016](#)). Sommige criminele activiteiten, zoals illegale visserij of het smokkelen van chemicaliën en afval, verergeren deze ecologische problemen. Deze dynamiek dwingt overheden tot zowel milieubeleid als versterkte controles op de logistieke en industriële sectoren. Demografisch heeft Zuidwest-Europa de afgelopen dertig jaar te maken gehad met migratiestromen uit Noord-Afrika en Latijns-Amerika, wat heeft geleid tot een groeiende en culturele diverse bevolking (Clingendael Instituut, [2016](#)). Economisch en technologisch gezien is de regio sterk afhankelijk van handel, toerisme en logistiek.

De opkomst van digitale technologieën en de modernisering van haveninfrastructuur hebben de efficiëntie in de legale economie verhoogd, maar tegelijkertijd nieuwe kwetsbaarheden gecreëerd voor criminele infiltratie, zoals cyberfraude en de smokkel van drugs en andere illegale goederen via containertransporten (Europol, 2024). Criminele netwerken maken gebruik van deze logistieke en technologische complexiteit door slimme manipulatie van documenten, pincodefraude en grensoverschrijdende samenwerking (Europol, [2023b](#); De Morgen, [2023](#)). De groei in de internationale handel heeft eraan bijgedragen dat Afrika zich de afgelopen decennia heeft ontwikkeld tot een belangrijke transitzone richting Europa, maar ook als bestemming voor bijvoorbeeld gestolen voertuigen (Europol [2009](#); [2007](#)) en afval, meer specifiek e-waste. In de grote criminele markten verschoof de afgelopen decennia het zwaartepunt van de focus van criminele groepen van de aanbod- naar de vraagkant. In 2007 schreef Europol dat criminele groeperingen zich niet langer bezig hoefden te houden met het opbouwen van complexe toeleveringsnetwerken vanuit andere continenten. In plaats daarvan is het controleren van de bestemmingsmarkten binnen de EU belangrijker geworden (Europol, [2007](#)).

Verantwoording keuze Europese studies

De dreigingsanalyses van Europol (OCTA/SOCTA) (2004 t/m 2025) bieden een overzicht van de georganiseerde misdaad in de EU. De rapporten beschrijven trends, patronen en dreigingen van georganiseerde misdaad en de betrokkenheid van criminele groepen bij diverse criminele activiteiten. Hieruit blijkt dat de georganiseerde misdaad in Europa tussen 2004 en 2025 aanmerkelijke veranderingen heeft ondergaan. Traditionele, hiërarchische criminele structuren maakten plaats voor flexibele criminele netwerken. In deze criminele netwerken spelen facilitators met specialistische vaardigheden een cruciale rol (Europol, 2007; 2006; 2005; 2004). Ook heeft Europol nu meer focus op “rotating hotspots”, veranderende routes, effect van migratieprocessen en routes van misbruik (mensensmokkel, drugssmokkel) en rapporteert dat puntsgewijs of corridor-gericht in plaats van per regio. Sinds 2013 wordt de ‘knooppunten-benadering’ niet meer expliciet toegepast (Europol 2013: 12). Een mogelijke verklaring waarom Europol de klassieke regionale indelingen minder nadrukkelijk gebruikt in recente analyses, ligt in de veranderde aard van georganiseerde criminaliteit. Steeds vaker opereren criminele netwerken transnationaal en grensoverschrijdend, waardoor vaste geografische kaders minder goed aansluiten bij de werkelijkheid. Daar komt bij dat digitalisering en online criminaliteit fysieke grenzen overstijgen en de rol van locatie relatief

minder bepalend maken. Ook de logistieke en migratieroutes zijn sterk in beweging: havens, luchtvaart en transportcorridors hebben zich aangepast aan controles, waardoor nieuwe transitlanden en alternatieve smokkelroutes zijn ontstaan en oude indelingen snel verouderen. Bovendien zijn criminele dreigingen complexer en veelzijdiger geworden: één netwerk houdt zich vaak bezig met uiteenlopende vormen van misdaad of specialiseert zich juist ergens in; van drugshandel en witwassen tot cybercrime, mensenhandel en milieudelicten, verspreid over verschillende landen. Een rigide regiokader kan die overlap moeilijk dekken. Dit sluit aan bij een bredere strategische en methodologische verschuiving bij Europol: rapportages zoals de SOCTA en het onderzoek naar meer dan 820 criminele netwerken richten zich steeds meer op de aard van de dreiging, de modus operandi en de capaciteit van netwerken in plaats van vooral de geografische basis. Ten slotte spelen ook de toenemende wederzijdse afhankelijkheid en samenwerking tussen landen een rol. Criminele activiteiten worden vaak gestimuleerd vanuit of ondersteund door actoren buiten de klassieke regio’s, terwijl grensoverschrijdende samenwerking binnen en buiten de EU toeneemt. Hoewel het in het verleden erg bruikbaar bleek te zijn, maakt dit alles wel dat strikte regionale indelingen minder bruikbaar zijn in het huidige landschap van georganiseerde misdaad.

Dat het lastiger is geworden om misdaadgroeperingen aan specifieke geografische regio's te verbinden, neemt niet weg dat bepaalde regio's of zelfs landen kwetsbaar (kunnen) zijn voor specifieke vormen van georganiseerde criminaliteit. Criminele netwerken zijn vaak in meerdere Europese landen actief en lijken zich niet veel aan te trekken van landsgrenzen. Bepaalde Europese landen en regio's zijn kwetsbaar voor specifieke vormen van georganiseerde criminaliteit. In dit ondermijningsbeeld zal een overzicht worden gegeven van zowel de activiteiten van de verscheidene criminele netwerken in Europa en de aard van deze activiteiten. Ook zullen de specifieke kwetsbaarheden voor vormen van georganiseerde criminaliteit worden benoemd. De kwetsbaarheid wordt ‘op dynamische wijze beïnvloed door de beschikbaarheid van commerciële, logistieke en digitale infrastructuur en de nabijheid van vraag- en aanbodkanalen’ (vertaling Europol 2025: 86). Deze Europastudie richt zich niet op specifieke landen noch de gehele regio Oost-Europa vanwege de keuze voor en beschrijvingen in het onlangs verschenen Transnationaal Ondermijningsbeeld Oost-Europa (SKC, 2025). Wanneer we verder wel naar de criminaliteitsscore in Europa kijken en we laten de Oost-Europese landen buiten beschouwing ziet de top tien er als volgt uit:

Top 10 (OC-index, 2023)

1. Italië (Z)

2. Spanje (Z)

3. Frankrijk (W)

4. Verenigd Koninkrijk (W)

5. Griekenland (Z)

6. Duitsland (W)

7. Ierland (W)

8. Malta (Z)

9. Nederland (W)

10. Portugal (Z)

De kwetsbaarheid van een regio wordt ‘op dynamische wijze beïnvloed door de beschikbaarheid van commerciële, logistieke en digitale infrastructuur en de nabijheid van vraag- en aanbodkanalen’

Opvallend is dat er geen enkel Noord-Europees land in de top 10 voorkomt. Zweden, dat de hoogste criminality score van Noord-Europa heeft, eindigt (na Zwitserland) op de 12^e plek. Hoewel er beredeneerd kan worden waarom Europol minder tot geen expliciet gebruik meer maakt van regio's als criminele knooppunten is het voor het Transnationaal Ondermijningsbeeld van Europa vanuit Nederland geredeneerd wel logisch om bepaalde regio's te onderscheiden. Naast de eerder verschenen studie naar Oost-Europa wordt er in deze Europastudie daar waar relevant onderscheid gemaakt tussen ontwikkelingen in West/Noordwest-Europa en Zuid-Europa. De eerdere Europol rapporten welke wel regionale indelingen hanteerden, de zogenaamde knooppunten, hadden een ander doel; namelijk rapporteren over wat er in Europa gebeurt in het algemeen en niet direct in relatie tot een specifiek land.

Voor Nederland, en elk ander land dat een transnationaal beeld schetst welke voor hun van specifieke waarde is, werken geografische, culturele, sociale en historische verschillen door in het criminele landschap (Europol, 2007). Tijdens analyse is gebleken dat deze verschillen en hun doorwerking voor Nederland frequent ingedeeld kunnen worden in Oost-Europa, Zuid-Europa en West/Noordwest-Europa.

De opsplitsing van Europa in Oost-, Zuid- en West-/Noordwest-Europa is gebaseerd op verschillen in de aard van goederenstromen, criminele netwerken, financiële structuren en informatietechnologieën, en hoe deze regio's Nederland raken. In Oost-Europa (o.a. Bulgarije, Roemenië, Polen, Oekraïne) domineren mensenhandel, wapensmokkel en heroïne transit via de Balkanroute. Netwerken zijn familiaal of etnisch, werken grensoverschrijdend en gebruiken facilitators in legale sectoren. Via hawala, een informeel geldoverdrachtsysteem, of investeringen in transport en vastgoed vloeien winsten naar West-Europa. In Zuid-Europa, met belangrijke havens zoals Algeciras, Gioia Tauro, Barcelona en Marseille, domineren klassieke maffiastructuren zoals de 'Ndrangheta en Camorra, naast migranten- en smokkelnetwerken die samenwerken met Zuid-Amerikaanse criminele groepen voor cocaïne- en heroïne transporten (Europol, 2023b; De Morgen, 2023). Naast drugs omvat hun portfolio mensenhandel, illegale goederenhandel en exploitatie van toeristische en horecasectoren. Financiële activiteiten variëren van witwassen via vastgoed en horeca, terwijl informatie-uitwisseling wordt bemoeilijkt door omerta (code van geheimhouding en loyaliteit), infiltratie in publieke sectoren en gebruik van crypto-technologieën. Voor Nederland zijn deze netwerken relevant omdat zij via de Zuid-Europese havens de toevoer van drugs en illegale goederen

naar Nederlandse havens faciliteren, en investeringen in de legale economie van Nederland mogelijk maken (Rijksoverheid, 2025; Europol, 2024). In West- en Noordwest-Europa, waaronder Nederland, België en de Noordzeehavens, zien we hoog professionele multinationale netwerken die synthetische drugs produceren en cocaïne via Rotterdam, Antwerpen en Hamburg importeren, en mensenhandel opereren vanuit of via Nederland (Europol, 2024). Deze netwerken maken intensief gebruik van verschillende vormen van communicatie (zoals versleutelde apps), digitale expertise en legale logistieke ketens voor illegale doeleinden. Financieel zijn de structuren geavanceerd, met vastgoed, fintech, complexe holdings en internationale investeringen. Door de combinatie van productiecapaciteit, logistieke expertise en financiële innovatie fungeert deze regio als een kernknooppunt voor criminele activiteiten die Nederland direct beïnvloeden.

De driedelige regionale indeling weerspiegelt hiermee de praktische realiteit: Oost-Europa functioneert vooral als transit- en facilitatiezone met informele netwerken; Zuid-Europa combineert klassieke maffia met internationale smokkelroutes en invloed op de legale economie; en West-/Noordwest-Europa vormt een technologisch en financieel hoogontwikkeld knooppunt dat Nederland direct raakt.

Driedelige regionale praktische indeling:

West- en Noordwest-Europa

Technologisch en financieel hoogontwikkeld knooppunt;

Synthetische drugs productie

Cocaïne import

Mensenhandel

- Multinationale netwerken
- Financieel zijn de structuren geavanceerd, met vastgoed, fintech, complexe holdings en internationale investeringen

Oost-Europa

Transit en facilitatie zone;

Mensenhandel

Wapensmokkel

Heroïne transit

- Familiale of etnische netwerken
- Investerings in transport en vastgoed vloeien winsten naar West-Europa

Zuid-Europa

Internationale smokkelroutes en invloed op de legale economie;

Cocaïne- en heroïne transporten

Mensenhandel

Illegale goederenhandel

Exploitatie van toeristische- en horecasectoren

- Klassieke maffiastructuren zoals de 'Ndrangheta en Camorra, migranten- en smokkelnetwerken
- Witwassen via vastgoed en horeca tot constructies via fiscale eilanden zoals Malta en Cyprus

Reflectie: Dynamiek in Europese misdaadmarkten

1. Groei en specialisaties in de markten

De drugsmarkt blijft een van de meest prominente misdaadmarkten in de EU, met cocaïne, heroïne, synthetische drugs en cannabis als vaste componenten van de dreigingsanalyses sinds 2004 (Europol, 2025). Nederland speelt hierin een sleutelrol: het land is uitgegroeid tot een van de belangrijkste drugsrotondes ter wereld en fungeert als knooppunt voor transnationale criminele netwerken, zowel voor productie van synthetische drugs als doorvoer van cocaïne, heroïne en cannabis (Clingendael, 2021; Nationale Politie, 2021; Europol, 2025). Daarnaast vormen misdaden tegen mensen, zoals mensenhandel, kinderexploitatie en mensensmokkel, evenals financiële criminaliteit, witwassen en fraude, belangrijke en voortdurende dreigingen (Europol, 2025; 2021; 2017; 2013; 2009; 2008; 2005; 2004). Ook handel in sigaretten, alcohol, vuurwapens, explosieven, namaakgoederen, document- en ID-fraude, milieucriminaliteit, intellectueel eigendom, sportcorruptie en gok-fraude zijn door de jaren heen consistent terugkerende thema's (Europol, 2025; 2021; 2017; 2013; 2009; 2008; 2005; 2004). Tussen Zuid- en West-/Noordwest-Europa zijn duidelijke overeenkomsten: in beide regio's vormen drugs-, mensen- en financiële criminaliteit de kern van georganiseerde misdaad, en legale structuren zoals bedrijven in horeca, transport of vastgoed worden ingezet om illegale winsten te legitimeren (Europol, 2025; 2021). Beide regio's signaleren bovendien toenemende hightech criminaliteit, zoals cyberfraude, crypto-witwassen en documentfraude.

Het verschil ligt vooral in organisatie en werkwijze: Zuid-Europa wordt gedomineerd door hiërarchische maffiastructuren zoals 'Ndrangheta en Camorra en migranten-smokkelnetwerken via havens zoals Algeciras, Gioia Tauro en Marseille, met sterke zwijgcultuur en klassieke witwasstrategieën via vastgoed, horeca en toerisme (Europol, 2023b). West-/Noordwest-Europa, waaronder Nederland en België, kent multinationaal en projectmatig georganiseerde netwerken, met hoogtechnologische expertise, versleutelde communicatie en geavanceerde logistieke en financiële structuren (Europol, 2024; Rijksoverheid, 2025). Globalisering en uitdagingen rondom grensbewaking hebben de internationalisering van georganiseerde misdaad versterkt, waarbij diaspora-gemeenschappen logistieke en economische faciliteiten bieden en criminele groepen hun activiteiten diversifiëren, bijvoorbeeld in polydrugshandel en smokkel van wapens en illegale goederen (EMCDDA & Europol, 2024; Europol, 2013; 2006; 2005; 2004). Toch blijkt uit onderzoek dat gespecialiseerde groepen, zoals grote cocaïne-importeurs, nog steeds domineren, terwijl andere delicten zoals mensenhandel, fraude en milieucriminaliteit vaak afzonderlijk worden gepleegd (Spapens & Bruinsma, 2017; Europol, 2013; 2006; 2004). Sommige activiteiten, zoals smokkel van meerdere drugsoorten, wapens en sigaretten, worden vaker gecombineerd, maar niet alle criminele groepen diversifiëren hun activiteiten; specialisatie blijft per delict type variëren.

2. Corruptie en witwassen als essentiële instrumenten

Volgens Europol (2023b) draait zware en georganiseerde criminaliteit op drie kerncomponenten: grootschalig witwassen van illegale winsten (hoofdstuk 5), een verfijnd ecosysteem voor financiële criminaliteit (hoofdstuk 5) en een netwerk van corrupte facilitators (hoofdstuk 4).

In 2021 gebruikte bijna 60% van de criminele netwerken corruptie, van kleine steekpenningen tot miljoenenconstructies, met impact op sectoren als transport, bouw en defensie.

Bijna 70% van de criminele netwerken in de EU gebruikt basale witwastechnieken, terwijl hun financiële stromen zich steeds dieper verweven met de legale economie (Europol, 2023b). Misbruik van legale bedrijfsstructuren is wijdverspreid: ruim 80% van de criminele netwerken gebruikt van bedrijven als schijn van legitimiteit om criminele activiteiten te verhullen, belastingvoordelen te benutten en de herkomst van illegale winsten te maskeren (Europol, 2021). Handelsbedrijven, IT-ondernemingen, logistieke leveranciers en offshore constructies worden – aan de hand van complexe, grensoverschrijdende en vaak anonieme opzet – ingezet om legale en illegale opbrengsten te vermengen en de aandacht van autoriteiten te ontwijken.

Sinds 2005 markeert Europol corruptie als structureel machtsinstrument van georganiseerde misdaad. Waar aanvankelijk economische ongelijkheid en kwetsbare publieke sectoren als toegangspoorten golden (Europol, 2005), werd in 2006 duidelijk dat corruptie zowel risico's minimaliseert als nieuwe kansen creëert, met het beïnvloeden van hooggeplaatste ambtenaren als grootste dreiging (Europol, 2006). In 2007 bleek dat geïntegreerde criminele groepen diep konden doordringen in juridische structuren en aanbestedingsprocessen, terwijl minder geïntegreerde netwerken laaggeplaatste functionarissen (als 'zwakke schakels') benaderden (Europol, 2007). Vanaf 2017 werd corruptie expliciet omschreven als essentieel instrument om publieke en private organisaties te infiltreren, waarbij cryptovaluta en digitale platforms de betalingen camouflerden (Europol, 2017). In 2021 gebruikte bijna 60% van de criminele netwerken corruptie, van kleine steekpenningen tot miljoenenconstructies, met impact op sectoren als transport, bouw en defensie (Europol, 2021). Recent schetste Europol (2025) een verder geëscaleerde dreiging: digitale rekrutering, corruptiebemiddelaars en gerichte aanvallen op sleutelfiguren met toegang tot kritieke digitale infrastructuur werden prominente tactieken. Corruptie werd daarbij niet alleen ingezet om wetshandhaving te ontwijken, maar ook om politieke, economische en sociale invloed te verwerven, democratische instituties te ondermijnen en alternatieve machtsstructuren te vestigen, wat de stabiliteit van de EU fundamenteel bedreigt (Europol, 2025).

In Zuid-Europa is corruptie traditioneel diep verankerd in de modus operandi van criminele netwerken. Hiërarchische maffiastructuren zoals de 'Ndrangheta en Camorra combineren economische misdaad met systematische beïnvloeding van publieke en private instellingen, vaak op lokaal en regionaal niveau (Europol, [2023b](#)). Corruptie richt zich hier vooral op aanbestedingen, vergunningverlening en lokale bestuurslagen, waardoor georganiseerde misdaad langdurige toegang tot markten en infrastructuur verkrijgt. Dit type corruptie wordt vaak versterkt door culturele factoren, zoals zwijgcultuur en langdurige netwerken van familie en connecties, en wordt gebruikt om economische macht te consolideren. In West- en Noordwest-Europa, inclusief Nederland en België, is corruptie minder zichtbaar op lokaal niveau en meer projectmatig en strategisch van aard. Criminele netwerken richten zich op hoogtechnologische en grensoverschrijdende faciliteiten, waaronder transport, logistiek, vastgoed en digitale

infrastructuren, vaak gecombineerd met geavanceerde financiële structuren en cryptotransacties (Europol, 2024; Rijksoverheid, [2025](#)). Hier ligt de nadruk op het creëren van meerlagige structuren om toezicht te ontwijken en winsten te maskeren, eerder dan het systematisch beïnvloeden van lokale ambtenaren. Overeenkomsten tussen de regio's zijn dat corruptie in beide contexten wordt gebruikt om risico's te minimaliseren, toegang tot economische en politieke macht te verkrijgen en illegale activiteiten te faciliteren. In beide regio's maken netwerken gebruik van legale structuren en tussenpersonen ('facilitators') om criminele opbrengsten te integreren in de legale economie, maar de schaal en strategie verschillen: Zuid-Europa vertoont meer traditionele, hiërarchische en langdurige vormen van beïnvloeding, terwijl West-/Noordwest-Europa zich kenmerkt door innovatieve, projectmatige en technologische tactieken (geïnterpreteerd uit Europol, [2025](#); [2023b](#)).

3. Technologische transformaties en cybercrime

Door de jaren heen spelen technologische ontwikkelingen een meer prominente rol, doordat criminelen steeds geavanceerdere methoden gebruiken voor (cyber)criminaliteit en communicatie (Europol, [2025](#); [2021](#); [2017](#); [2013](#); [2006](#); [2005](#); EMCDDA & Europol, [2024](#)). Georganiseerde criminaliteit wordt steeds meer online gevoed en wordt sterk versneld door AI en andere nieuwe technologieën (Europol, [2025](#)). Een belangrijke ontwikkeling in de afgelopen decennia gerelateerd aan technologische ontwikkelingen is de opkomst van cybercrime. (Europol, [2017](#)).

In zowel het zuiden van Europa als in het westen en noordwesten is het duidelijk dat technologie de efficiëntie, schaal en complexiteit van georganiseerde criminaliteit vergroot en dat digitale middelen worden gecombineerd met traditionele instrumenten zoals corruptie en geweld. Wat wel verschilt tussen de regio's is de mate en strategie van cybercrime: in Zuid-Europa ondersteunend en adaptief, in West-/Noordwest-Europa meer (innovatief) geïntegreerd in criminele operaties. Netwerken in deze regio zijn multinationalaal en projectmatig georganiseerd, met sterke nadruk op technologie, versleutelde communicatie, digitale infrastructuur en geavanceerde financiële structuren (Europol, 2024; Rijksoverheid, [2025](#)).

Cybercrime wordt hier zowel offensief (bijvoorbeeld ransomware, online fraude, crypto-witwassen) als defensief ingezet, waarbij digitale middelen gebruikt worden om toezicht te ontwijken, winststromen te maskeren en internationale coördinatie te ondersteunen. Corruptie speelt een ondersteunende rol, vaak gericht op toegang tot hoogtechnologische infrastructuur, logistieke hubs en grensoverschrijdende zakelijke netwerken (Europol, [2025](#); [2023b](#)). In Zuid-Europa betreft het meer een geleidelijke integratie van technologie in bestaande hiërarchische maffiastructuren. Cybercrime is vaak ondersteunend aan traditionele criminele activiteiten, bijvoorbeeld voor financiële transacties, logistieke planning en het versluieren van winsten (Europol, [2023b](#); [2017](#)). Het gebruik van digitale middelen wordt vaak gecombineerd met klassieke tactieken zoals corruptie, intimidatie en geweld op lokaal en regionaal niveau. De nadruk ligt in deze regio dan ook meer op het versterken van bestaande machtsposities en het behouden van controle over havenactiviteiten, vastgoed en lokale economieën. In de meest recente dreigingsanalyse benadrukt Europol ([2025](#)) dat het DNA van zware en georganiseerde criminaliteit in de EU fundamenteel verandert tegen de achtergrond van de veelzijdige en snelle technologische transformaties.

4. Georganiseerde misdaad tijdens COVID-19 pandemie

De COVID-19-pandemie heeft de georganiseerde criminaliteit wereldwijd en in Europa aanzienlijk beïnvloed (Europol, [2021](#); UNODC, [2020b](#); GI-TOC, [2020a](#)). Criminele netwerken bleken flexibeler dan werd gedacht door zich snel aan te passen aan de veranderende omstandigheden, waarbij ze obstakels omzetten in nieuwe criminele kansen (Europol, [2021](#)). Eén van de meest opvallende verschuivingen was de toename van cybercriminaliteit (Europol, [2021](#); [2020b](#); [2020d](#); [2020e](#); UNODC, [2020b](#); GI-TOC, [2020b](#)). Ten tijde van de pandemie was ook een verschuiving zichtbaar in illegale markten en verlegden criminelen hun focus naar sectoren die profiteerden van de crisis, zoals de handel in vervalste medische producten (Europol, [2021](#)). De pandemie had daarbij ook een grote invloed op de drugshandel, waarbij reisbeperkingen en lockdowns leidden tot veranderingen in smokkelroutes en methoden, zoals een toename van drugsvangsten via postzendingen en een groter gebruik van technologie voor distributie op kleinhandelsniveau (UNODC, [2021a](#); [2020b](#)). Tegelijkertijd leidde de instabiliteit op de drugsmarkt tot een toename van geweld en conflicten tussen drugsleveranciers (UNODC, [2021a](#)). Verder bleven criminelen misbruik maken

van legale bedrijfsstructuren om fraude te plegen, witwaspraktijken uit te voeren en financieel kwetsbare bedrijven over te nemen, vooral in sectoren zoals horeca en toerisme (Europol, [2021](#); [2020a](#); [2020c](#); [2020e](#)). De pandemie beïnvloedde eveneens de patronen van mensenhandel en mensensmokkel (UNODC, [2021a](#); [2020b](#); GI-TOC, [2020c](#); Europol, [2020e](#)), waarbij smokkelnetwerken hun werkwijzen aanpasten aan de veranderde omstandigheden. Dit leidde tot verhoogde risico's en kosten en een verschuiving in de vraag naar smokkeldiensten. Qua regionale verschillen en overeenkomsten kan gezegd worden dat in beide regio's (Zuid- en West-/Noordwest-Europa) criminele netwerken zich snel aanpasten aan nieuwe omstandigheden, gebruik maakten van digitale middelen en legale structuren infiltreerden om winst te beschermen en activiteiten voort te zetten. Verschillen waren wel zichtbaar, namelijk in de aard van de aanpassing: Zuid-Europa focuste meer op fysieke smokkelroutes en lokale netwerken, terwijl West-/Noordwest-Europa technologie en digitale systemen integraal gebruikte voor grensoverschrijdende operaties, financieel beheer en continuïteit van distributie (Europol, [2021](#); UNODC, [2021a](#); GI-TOC, [2020c](#)).

Drugsteam Douane doorzoekt postpakketten op Schiphol (ANP)

navigatie-menu

Leeswijzer

De SKC-studies naar transnationale georganiseerde criminaliteit is geordend in vier thema's:

1. de goederenstroom (fenomenen van georganiseerde ondermijnende criminaliteit),
2. personen (criminele personen, organisaties en netwerken),
3. de geldstroom (financiële stromen en witwassen),
4. de informatiestroom (criminele communicatie).

Bovenstaande ordening is van belang voor het duiden van de 'criminele bedrijfslogistiek' van transnationaal opererende criminele netwerken. Rechts in de bovenhoek treft u een menu, waarmee tussen de verschillende thema's genavigeerd kan worden. Elk thema begint met een startpagina. In de paragrafen die volgen zal naast een algemeen Europees beeld ook frequent de verschillen en overlap tussen Zuid- en West-/Noordwest-Europa gedeeld worden.

1 Goederen

→ **1.1 Spectrum aan illegale activiteiten als dreiging voor Europa**
Waarom vormt georganiseerde misdaad een kernbedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Europa? Er is een spectrum aan illegale activiteiten waarbij een voorname focus wel ligt op drugscriminaliteit.

→ **1.2. Cocaïne**
Europa heeft zich ontwikkeld tot een van 's werelds belangrijkste en meest lucratieve cocaïne-markten. Er wordt niet alleen gekeken naar de positie van Europa in de mondiale cocaïnehandel, maar ook naar hoe cocaïne binnen Europese grenzen wordt doorgevoerd, gedistribueerd en afgezet.

→ **1.3. Cannabis**
De Europese cannabismarkt behoort tot de grootste en meest wijdverspreide drugsmarkt, gekenmerkt door een verschuiving naar grootschalige binnenlandse productie en een toenemende diversiteit aan cannabisproducten. Nederland fungeert als spil in de Noord-Europese cannabismarkt.

→ **1.4. Heroïne**
Deze paragraaf gaat in op de aanhoudende heroïneproblematiek in Europa, waarbij een stabiele gebruikersgroep en internationale smokkelroutes de markt in stand houden. We zoomen in op productielanden, verschuivende smokkelroutes en -methoden en hoe opioïden voor veranderingen in de markt zorgen.

→ **1.5. Synthetische drugs**
De synthetische EU-drugsmarkt is voortdurend in ontwikkeling, met verschuivingen in de meest populaire drugs, productiemethoden en de betrokkenheid van verschillende criminele organisaties en regio's: wat is er veranderd en hoe wordt er geïnnoveerd?

→ **1.6. Mensensmokkel**
In deze paragraaf wordt specifiek gekeken naar hoe mensensmokkel wordt gefaciliteerd, welke routes en diensten daarbij worden ingezet en hoe vervoer en doorreis binnen de Europese grenzen plaatsvinden.

→ **1.7. Mensenhandel en uitbuiting**
De toenemende verwevenheid tussen mensensmokkel en mensenhandel langs migratiaroutes staat centraal, evenals de kwetsbare positie van irreguliere migranten binnen deze processen. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan arbeids- en seksuele uitbuiting, de verschillen tussen deze vormen en aan de handel en het misbruik van kinderen.

→ **1.8. Andere Europese misdaadmarkten met dreiging voor Nederland**
Naast de handel in drugs en mensen wordt er stilgestaan bij vuurwapen- en explosievenhandel, georganiseerde vermogenscriminaliteit en milieucriminaliteit als structurele en steeds relevantere dreigingen binnen de Europese georganiseerde misdaad. Er wordt ingegaan op hun onderlinge samenhang, de rol van geweld en een korte duiding gegeven van andere misdaadmarkten zoals cultuuroederen, wildlife en vervalste medicijnen.

1.1. Spectrum aan illegale activiteiten als dreiging voor Europa

Europa blijft geconfronteerd met serieuze bedreigingen voor binnenlandse veiligheid: zo vormt, naast terrorisme, ernstige en georganiseerde misdaad één van de meest urgente veiligheidsvraagstukken voor de EU (Europol, [2021](#)). Misdadgroepen zijn steeds flexibeler, internationaler en technologisch geavanceerder geworden. Georganiseerde criminaliteit ondermijnt niet alleen de maatschappelijke kernwaarden, maar vormt ook een directe bedreiging voor de veiligheid van Europese burgers, private bedrijven en publieke instellingen. In de *Global Organized Crime Index* definieert GI-TOC ‘georganiseerde misdaad’ als “illegale activiteiten die worden uitgevoerd door groepen of netwerken die samenwerken en gebruikmaken van geweld, corruptie of gerelateerde methoden om, direct of indirect, financieel of materieel voordeel te behalen”. Deze illegale activiteiten kunnen zowel “binnen nationale grenzen als transnationaal plaatsvinden”. Binnen georganiseerde misdaadmarkten maakt GI-TOC ([2021](#)) onderscheid tussen verschillende misdaadcategorieën: ‘mensen’ (mensenhandel, mensensmokkel en afpersing door een georganiseerde criminele groep), ‘handel’ (wapensmokkel, handel in vervalste, namaak- en accijnsgoederen), ‘omgeving’ (flora- en faunamisdrijven) en ‘drugs’ (handel in cocaïne, heroïne, cannabis en synthetische drugs), cyber- en financiële criminaliteit. Financiële criminaliteit staat in deze studie in hoofdstuk 3 centraal, aan cybercriminaliteit wordt aandacht gegeven in hoofdstuk 4. De andere categorieën komen in dit hoofdstuk genaamd Goederen aan bod.

Georganiseerde drugscriminaliteit wordt beschouwd als de meest dominante en urgente dreiging op het gebied van georganiseerde ondermijnende criminaliteit in Europa (Europol, [2021](#);

Europol, [2017](#)). Europa neemt een centrale positie in als het gaat om drugsproductie en drugshandel (EMCDDA & Europol, [2024](#)). Eén van de voornaamste redenen voor deze dreiging is: de bij georganiseerde drugscriminaliteit betrokken criminele netwerken: van de meest bedreigende criminele netwerken in Europa is de helft betrokken bij drugshandel. Daarbij is de financiële omvang van de illegale drugsmarkten enorm: de handel in drugs genereert jaarlijks miljarden euro’s crimineel vermogen, waardoor het een uiterst lucratieve markt is voor criminele organisaties (Europol, [2021](#); [2017b](#); [2013](#); [2005](#)). Verder is georganiseerde drugscriminaliteit nauw verweven met andere vormen van zware en ernstige criminaliteit, zoals wapenhandel, mensenhandel en financieel-economische delicten (EMCDDA & Europol, [2019](#); [2013](#); Europol, [2021](#); [2017b](#)). Bovendien gaat georganiseerde drugscriminaliteit gepaard met een escalatie van gewelddadige incidenten (waaronder liquidaties, bomaanslagen en martelingen) en corruptie en infiltratie in essentiële sectoren. De maatschappelijke impact van georganiseerde drugscriminaliteit is aanzienlijk en door gebruik te maken van middelen zoals corruptie, geweld en witwassen destabiliseren drugshandelnetwerken de samenleving en ondermijnen ze de legale economie en het vertrouwen in instellingen. Naast de bedreiging voor de veiligheid brengt de wijdverspreide beschikbaarheid van drugs ook ernstige gezondheidsrisico’s en sociale problemen met zich mee, zoals verslaving en sterfte door overdoses (EMCDDA, [2019](#); EMCDDA, [2015](#)).

Europese drugsmarkten en hun relatie tot Nederland zullen eerst worden besproken. Na cocaïne, heroïne, synthetische drugs en cannabis verschuift de aandacht in dit hoofdstuk naar mensensmokkel, mensenhandel en andere georganiseerde misdaad.

1.2. Cocaïne

Cocaïne is de snelst groeiende illegale drug in Europa (SKC, [2025](#)) en speelt een centrale rol in de problematiek rond geweld en corruptie binnen grootschalige cocaïnesmokkel (Europol, [2025](#); SKC, [2025](#)). Europa behoort heden ten dage, samen met de Noord-Amerikaanse markt, tot ‘s werelds voornaamste cocaïnemarkten (UNODC, [2024](#); [2023](#)). Waar voorheen de VS als belangrijkste afzetmarkt gold, heeft de Europese cocaïnemarkt de afgelopen twintig jaar een explosieve groei doorgemaakt. Deze ontwikkeling is af te lezen aan zowel de toename in cocaïnegebruik als de stijgende onderscheppingscijfers in West- en Centraal-Europa, die sinds 2018 hoger liggen dan in de VS (SKC, [2023](#); UNODC, [2023a](#)). Overigens liet de zuiverheid van

in Europa in beslag genomen cocaïne de laatste tien jaar een stijgende trend zien (SKC, [2023](#)). Niet langer de VS maar Europa lijkt tegenwoordig de meest lucratieve markt voor cocaïne (SKC, [2024](#)). In Europa is sprake van een groeiende consumentenmarkt (Europol, [2025](#)) en liggen geregeld de prijzen hoger dan in de VS (SKC, [2024](#)). Gelet op een relatief lager risico op onderschepping (in vergelijking met de VS), efficiënte distributienetwerken binnen Europa en de intensieve samenwerking tussen Latijns-Amerikaanse netwerken en Europese criminelen lijkt de Europese markt steeds belangrijker te worden binnen de wereldwijde cocaïnehandel, terwijl de cocaïnemarkt in de VS lijkt te krimpen (SKC, [2024](#)).

Illegale plantage van coca-bladteelt in Colombia

Cocaïneproductie in Europa: niet nieuw, wel zorgwekkend

Hoewel het overgrote deel van de cocaïne nog altijd in Colombia, Peru en Bolivia wordt geproduceerd, vindt het productieproces ook verspreid langs de smokkelroute plaats: in andere landen in Zuid-Amerika en ook in Europa (Europol, 2025; EMCDDA & Europol, 2022a; UNODC & Europol, 2021b). In plaats van in blokken tussen deklading, wordt de cocaïne dan verwerkt in, of chemisch verbonden aan dragermaterialen gesmokkeld. Zeker de laatste methode blijkt bijzonder lastig te traceren (Vermeulen et al. 2024). Eenmaal op de productieplaats moet de cocaïne via een chemisch proces (weer) uit het dragermateriaal gehaald en omgezet worden naar cocaïne-poeder (hydrochloride). Hoewel de methode al enkele decennia wordt toegepast, lijken smokkelaars de laatste jaren steeds geraffineerder te werk te gaan en de methode vaker toe te passen (UNODC, 2023a). Zo zullen berichten van GITOC en Europol spoedig ook gaan over drop offs, transfers at sea, het vermijden van grotere havens en de mogelijkheden van chemische incorporatie.

1.2.1. Cocaïneaanvoer via Europese havens

In 2021 berichtte UNODC & Europol (2021a) dat criminele netwerken cocaïne smokkelden op grotere schaal dan ooit tevoren. Parallel met een toename in cocaïneproductie en -consumptie steeg de omvang van in Europa inbeslaggenomen cocaïne fors: Tussen 2011 en 2021 vervijfvoudigde de hoeveelheid in de EU onderschepte cocaïne, van 60 naar 303 ton (EMCDDA, 2023). Smokkelnetwerken maken veelvuldig gebruik van legale handelsstromen; veruit de meeste cocaïne die de afgelopen decennia in Europa is onderschept zat verstopt tussen legale handelswaar (SKC, 2023). In de jaren '80 werd cocaïne vooral via de Caribische route van Zuid-Amerika naar Europa verscheept. Dat veranderde in de jaren '90. Na intensievere handhaving in de Cariben weken criminelen uit naar andere routes. Criminele organisaties zijn bijzonder adaptief en creatief in hun smokkeltactieken (Europol, 2025). Zij investeren niet alleen sterk in technische innovatie, maar ook corruptie blijft vaak doorslaggevend, zowel in de laadlanden in Latijns-Amerika als de loslanden in Europa, waaronder Nederland. Wanneer er voor een smokkeloperatie wordt meegelift op trans-Atlantisch containervervoer, moet de cocaïne illegaal geladen en gelost worden (SKC, 2023). Er bestaat overigens ook trans-Atlantische cocaïnesmokkel buiten de legale handel om, bijvoorbeeld met plezierjachten, vissersboten (zie ook Mehlbaum et al., 2021), drone-vaartuigen, onderwaterdrones en onderzeeboten.

Onderstaande tabellen geven een overzicht van enkele noemenswaardige onderscheppingen per bekende Europese zee- en luchthaven. De onderscheppingen komen vooral uit nieuwsberichten en geven daarmee geen compleet beeld, noch zegt het iets over het totaal aantal onderscheppingen in aantal en kilogrammen van een specifiek. De tabellen zijn louter bedoeld om een impressie te geven.

Zeehavens

Haven	Land	Overslagvolume 2024 (mln ton)	Noemenswaardige cocaïne onderscheppingen
Rotterdam	Nederland	436	2023 – 8.064 kg
			2021 – 4.180 kg
			2021 – 4.022 kg
Vlissingen*	Nederland	66	2025 – 2.598 kg
			2024 – 3.600 kg
			2023 – 3.279 kg
Antwerpen**	België	278	2025 – 2.336 kg
			2023 – 7.500 kg
			2020 – 11.000 kg
Le Havre***	Frankrijk	83	2025 – 800 kg
			2024 – 2.000 kg
			2021 – 1.000 kg
Hamburg	Duitsland	112	2024 – 2.000 kg
			2024 – 25.000 kg
			2021 – 16.000 kg
Valencia	Spanje	81	2025 – 1.000 kg
			2023 – 3.400 kg
			2022 – 5.500 kg
Algeciras	Spanje	104	2024 – 13.000 kg
			2023 – 9.500 kg
			2017 – 5.883 kg
Sines	Portugal	48	2025 – 264 kg
			2024 – 240 kg
			2024 – 535 kg
Setubal	Portugal	6,5	2024 – 3.458 kg
			2023 – 4.200 kg
			2022 – 8.800 kg****

* De haven van Vlissingen valt onder North Sea Port, een samenwerking tussen Vlissingen, Terneuzen en Gent, de cijfers zijn van North Sea Port.

** Per 2022 zijn de havens van Antwerpen en Brugge samengegaan, de cijfers gaan over deze gefuseerde haven

*** Ook dit is een combi haven tussen Le Havre, Rouen en Parijs.

**** Dit zijn 3 inbeslagnames binnen enkele weken, allen verstopt in zendingen bederfelijke goederen (bananen) uit Colombia.

In Europees verband vormen de luchthavens Amsterdam Airport Schiphol, Charles de Gaulle en Madrid belangrijke invoerhavens voor cocaïne uit Latijns-Amerika.

Luchthavens

Luchthaven	Land	PAX 2024 (mln)	Overslagvolume 2024 (mln ton)	Noemenswaardige onderscheppingen
Schiphol	Nederland	67	1,5	2024 – 120 kg
				2023 – 136 kg
				2021 – 321 kg
Charles de Gaulle	Frankrijk	70	1,9	2025 – 211 kg
				2013 – 1.300 kg
Madrid	Spanje	66	0,8	2023 – 478 kg

Haven van La Coruña, Galicië, Spanje

Verschuiving zwaartepunt van Zuid-Europese naar Noordelijke havens

Het Iberisch Schiereiland (Spanje en Portugal), was voor lange tijd het belangrijkste punt van binnenkomst voor cocaïne bestemd voor Europa, maar het zwaartepunt verschoof naar de Lage Landen: met belangrijkste loshavens Antwerpen en Rotterdam (UNODC, 2023a; UNODC & Europol, 2021a). Toch blijven Spanje en Portugal aantrekkelijk voor de cocaïnehandel, zeker wanneer de havens dichtbij Nederland strenger controleren en meer onderscheppen. Galicië (Spanje) geldt altijd al als belangrijk smokkelgebied. Het heeft een smokkelhistorie die teruggaat tot de Spaanse burgeroorlog (1936-1939). Toen ging het nog met name om tabak. In de jaren '80 werd dat vooral hasj en later ook cocaïne. In 2020 waren de Spaanse provincies Galicië, Comunidad Valenciana en Andalusië verantwoordelijk voor 20 tot 25 procent van de inbeslagnames van cocaïne in Spanje (UNODC, 2023a). In Zuid-Spanje heeft ook de havenstad Algeciras zich ontwikkeld tot belangrijke loshaven in Europa. Evenals de mediterrane havens Valencia en Barcelona (Ordaz & Carretero, 2018; Dolz et al., 2021). De (zee)havens

Sines en Setubal vormen belangrijke loshavens in Portugal. De Portugese ligging op scheepvaartroutes tussen Afrika, Europa en Amerika maakt het een druk transitgebied voor zowel legale als illegale goederen. Vooral drugs worden illegaal langs deze routes gesmokkeld. Binnen de Portugese drugs-handel wordt cocaïne het meest verhandeld in het land. Portugal is immers een belangrijk punt van binnenkomst voor cocaïne die Zuid-Amerika verlaat via Brazilië, waarna het voor een groot deel verder wordt gedistribueerd in Europa. Maritieme smokkel komt het meest voor, maar ook smokkel via de lucht vindt veel plaats. De laatste jaren zijn er meer internationale cocaïnehandelaars in het land aanwezig, vooral van Braziliaanse komaf. Dat Braziliaanse cocaïnehandelaars zich uitgerekend in Portugal begeven is niet verwonderlijk gezien de historische koloniale banden. De Portugese taal en cultuur zijn nog steeds dominant aanwezig in Brazilië. Ook lijkt de cocaïnevoer naar andere landen in Europa via Zuidoost-Europa steeds belangrijker te worden (UNODC, 2024a; UNODC, 2023a).

Noordelijker valt op dat de cocaïnemarkt de op een na grootste drugsmarkt van Frankrijk is. De belangrijkste aanvoerroutes zijn via de haven van Le Havre, waar het in containers binnenkomt uit met name Ecuador en Brazilië; en per vliegtuig vanuit Frans-Guyana, waarbij koeriers worden gebruikt, maar ook verzending per post plaatsvindt. Daders zijn op zoek naar kansen, ze zoeken locaties met minder omvangrijk of adequaat toezicht. Mogelijk zijn hierom naast Antwerpen en Rotterdam ook de kleinere (zee)havens in landen met een zeekust belangrijker geworden als losplaatsen van cocaïne. Tegelijkertijd zien we dat ze Antwerpen en Rotterdam niet massaal links laten liggen. Criminelen proberen het aanwezige toezicht te neutraliseren en omzeilen. Corruptie en kennis spelen daarbij een belangrijke rol om toegang te krijgen. Ook onderscheppingen “upstream”, ofwel onderscheppingen in Latijns-Amerika met Europese bestemming, laten zien dat Rotterdam en Antwerpen nog in trek zijn als loslocaties voor cocaïne. Via de Europese doorvoerhavens als Antwerpen en

Rotterdam wordt cocaïne ook naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld; een grote winstgevende markt voor cocaïne. In het VK blijken Albanese organisaties belangrijke spelers te zijn maar worden lokale groepen in toenemende mate bij de handel betrokken. Ook in Duitsland floreert de cocaïnehandel. De grotere beschikbaarheid heeft geleid tot toenemend gebruik. Ook hier lijken Albanese groepen de belangrijkste spelers in de handel. Hoewel de drug via verschillende routes wordt gesmokkeld zijn de containerhavens in Hamburg en Bremerhaven de belangrijkste toegangspoorten. Ondanks de verschuiving naar het Noorden zijn er signalen dat er weer verschuivingen naar het zuiden en over het algemeen naar kleinere havens zijn. Weg van de haven van Rotterdam dus, waarschijnlijk door de intensieve controles. In Portugal en Spanje worden bijvoorbeeld weer recordvondsten gerapporteerd.

1.2.2. Verschillende manieren van doorvoer

Na binnenkomst op de belangrijkste distributiecentra wordt cocaïne in Europa voornamelijk via wegvervoer met personenauto's en vrachtwagens naar lokale afzetmarkten gebracht. Daarnaast maken criminelen gebruik van diverse andere smokkelmethoden, waaronder commerciële en private vluchten, spoorwegen, zeevervoer en post- en pakketdiensten om cocaïne binnen de Europese grenzen te verplaatsen. De doorvoer van cocaïne via Nederland kent verschillende vormen, variërend van kleinschalige handel op detailniveau ('mierenhandel' – kleinschalige doorvoer voor consumenten die voor eigen gebruik cocaïne meenemen), doorvoer via post(pakketten), personenvervoer met bussen en treinen tot transporten op groothandelsniveau met ladingen van tientallen kilo's via vrachtwagens en lijnvluchten (Vermeulen, Van der Lees & Dirksen, 2018). Grootschalige doorvoer omvat onder andere 'cash-and-carrytransacties' en vrachtvervoer via 'groupage- en full truck load-methoden', vaak uitgevoerd door georganiseerde criminele netwerken (Vermeulen et al., 2018). Vrachtwagens met verschillende ladingen kunnen naar meerdere bestemmingen rijden, zoals via Italië naar Zwitserland. Cocaïne wordt vaak over de weg vervoerd met kleine vrachtauto's, trekker-opleggercombinaties of

bestelbussen, waarbij malafide logistieke dienstverleners het transport regelen (Vermeulen, 2019). Voertuigen kunnen worden gehuurd van bonafide bedrijven of eigendom zijn van dekmantelbedrijven, vooral als ze geprepareerde verborgen compartimenten bevatten. Om controles te vermijden, worden Nederlandse kentekenplaten minder vaak gebruikt en worden buitenlandse voertuigen en chauffeurs ingezet. De distributie naar het buitenland verloopt onder het mom van legaal transport. Soms worden drugs verstoppt in een bonafide lading, terwijl in andere gevallen de legale goederen slechts als dekmantel dienen (Vermeulen, 2019). Eenmaal op de bestemming worden de drugs opgehaald door verschillende afnemers, vaak op afgesproken parkeerplaatsen of bij meerdere loslocaties. Zowel de illegale als de legale lading wordt correct afgeleverd, waarbij afnemers zelf verantwoordelijk zijn voor het regelen van losplekken (Vermeulen, 2019). Eénmaal op bestemming worden de drugs opgehaald door verschillende afnemers, vaak op afgesproken parkeerplaatsen of bij meerdere loslocaties. Zowel de illegale als de legale lading wordt correct afgeleverd, waarbij afnemers zelf verantwoordelijk zijn voor het regelen van losplekken (Vermeulen, 2019).

1. Mierenhandel (Vermeulen et al., 2018)

'Mierenhandel' is een veelvoorkomend fenomeen en kenmerkt zich door veelvuldige reisbewegingen over de landsgrenzen, waarbij kleine hoeveelheden cocaïne (tot ca. 500 gram) in Nederland worden opgehaald. Het gaat vooral om cocaïne voor eigen gebruik en/of voor

vrienden en bekenden. Over het algemeen is bij 'mierenhandel' geen sprake van georganiseerde criminaliteit. Degene die de cocaïne komt halen, rekent meteen af bij de dealer die het levert. De cocaïne wordt vrij eenvoudig verkregen via drugsrunners in of uit Nederland.

2. Cash-and-carry doorvoer (Vermeulen et al., 2018)

Cash-and-carrydoorvoer betekent dat de afnemer vooraf betaalt en daarna de cocaïne (1–15 kilo) ophaalt, meestal met geprepareerde auto's. Deze handel is georganiseerder dan mierenhandel,

komt veelvuldig en structureel voor, en richt zich vooral op België, Frankrijk en Duitsland, maar ook op het VK, Denemarken, Zwitserland en Italië.

3. Groupage- en full truck load-doorvoer (Vermeulen et al., 2018)

Bij groupage- en FTL-doorvoer worden grotere partijen cocaïne (10–60 kilo) uitgevoerd, meestal met vrachtwagens. Groupage combineert zendingen van meerdere leveranciers, FTL betreft een volledige lading voor één afnemer. Deze doorvoer vraagt meer organisatie en expertise in transport en wordt vaak uitbesteed aan specialisten. Net als bij cash-and-carry kan het gaan om structurele uitvoer, soms ook met geprepareerde auto's (15–30 kilo, vaak richting Frankrijk). Vaak rijdt

een begeleidende auto of bestelbus mee voor beveiliging. Daarnaast worden bij deze varianten soms helikopters en kleine vliegtuigen ingezet, vooral richting het Verenigd Koninkrijk (zie ook: De Veen et al., 2024). De groupage- en FTL-doorvoer lijkt vooral gebruikt te worden voor landen in Europa die wat verder weg liggen en/of minder eenvoudig aan te rijden zijn: Spanje, Scandinavië en het Verenigd Koninkrijk. Frankrijk en Duitsland gelden hoofdzakelijk als transitland.

4. Groupage XL- en full truck load XL-doorvoer (Vermeulen et al., 2018)

Er is weinig bekend over de doorvoer van grotere hoeveelheden (ongeveer 60 kilo of meer), maar dit komt wel voor. Dit blijkt onder meer uit de inbeslagnames in 2016 en 2017 in België en Nederland, waarna de drugs vooral via Nederland verder worden verhandeld. Om ontdekking te voorkomen, worden partijen van enkele duizenden kilo's snel doorverkocht, vaak ook in grotere hoeveelheden voor de buitenlandse markt. Dat groupage XL- en FTL XL-doorvoer minder wordt gezien, kan duiden op een lagere frequentie. Voor cocaïne-transporten worden daarnaast vrachtschepen, kustvaarders, vissersboten

en plezierjachten ingezet in de wateren tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk (zie ook: (Mehlbaum et al., 2021). Bij groupage- en FTL-doorvoer (zowel gewone als XL) wordt ook de binnenvaart ingezet. Bunkerschepen en binnenschepen mogen langs grote containerschepen varen en brengen lading via rivieren naar containerhavens (bijv. Tilburg) of verder Europa in; een container uit Rotterdam kan zo rechtstreeks naar Frankfurt. Over deze werkwijze is weinig bekend, maar af en toe wordt cocaïne op binnenschepen in Nederland aangetroffen en blijkt dat criminelen rivieren gebruiken voor transport.

1.2.3. Doorvoer en afname binnen Europese grenzen

De doorvoer van cocaïne binnen de geografische grenzen van Europa is een uitdaging door onder andere het vrije verkeer van personen (Schengen) en goederen (EU), waardoor het toezicht op transportstromen beperkt(er) is. Dit beperkte(re) signaleringsvermogen zorgt ervoor dat er minder bekend is over specifieke smokkelroutes en -methoden die criminelen gebruiken zodra de cocaïne binnen het EU- en Schengengebied is aangekomen. Ondanks dat Nederland een centrale rol speelt in de transnationale cocaïnehandel (ANV, [2021](#); Clingendael, [2021](#)) en als belangrijk distributiecentrum fungeert, vormt de doorvoer van cocaïne vanuit Nederland naar andere landen een blinde vlek voor opsporingsdiensten (Vermeulen, et al., [2018](#)).

Onderzoek van de Dienst Landelijke Informatie-organisatie van de Nationale Politie (Vermeulen, [2019](#); Vermeulen et al., [2018](#)) biedt waardevolle inzichten in de doorvoerroutes en smokkelmethoden waarmee cocaïne via Nederland naar het buitenland wordt verplaatst.

Cocaïne die via Nederland wordt verhandeld, komt niet uitsluitend rechtstreeks uit bronlanden maar bereikt Europa ook via andere landen. Een deel van de cocaïne blijft in Nederland voor de detailhandel, maar het merendeel wordt zo snel mogelijk naar het buitenland doorgevoerd (Vermeulen et al., [2018](#)). De belangrijkste afzetmarkten bevinden zich in Europa, met name het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Scandinavië. Frankrijk is niet alleen een bestemmingsland, maar ook een belangrijk doorvoerland voor cocaïne naar het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Ierland is van groter belang geworden voor de cocaïne-doorvoer naar het Verenigd Koninkrijk, maar is ook zelf een belangrijker bestemmingsland geworden. Sommige andere Europese landen, zoals Duitsland, Oostenrijk en Denemarken, fungeren ook als transitlanden voor cocaïne die via Nederland is verhandeld naar andere bestemmingen. Via Duitsland gaat cocaïne naar Zwitserland en Italië, via Oostenrijk gaat cocaïne onder meer naar Hongarije, Roemenië en Tsjechië, en via Denemarken gaat ze naar Zweden en Noorwegen. Saillant detail: vrijwel alle Europese landen nemen cocaïne af van subjecten die in Nederland actief zijn in de cocaïnehandel (Vermeulen et al., [2018](#)).

Italië is ook zowel een belangrijk bestemmingsland als een strategisch doorvoerland voor drugs. De kustlijn langs de Adriatische Zee is een belangrijk smokkel-/handelsgebied, waarbij cocaïne de meest winstgevende en gewilde drug is. Italiaanse en Balkangroepen werken hier samen. De belangrijkste bij de smokkel en handel in cocaïne betrokken Italiaanse groepering is de 'Ndrangheta, die ongeveer 80% van de markt in handen heeft (HLN, [2023](#)).

Naast Italië speelt ook Spanje een aanzienlijke rol in verscheidene drugsmarkten. Al sinds de jaren '80 is het een voornaam punt van binnenkomst voor cocaïne-zendingen uit Latijns-Amerika, waarbij Colombiaanse handelaren een belangrijke rol spelen als leverancier en distributeur.

Aan de andere kant in het zuiden vormt ook Griekenland een toegangspoort voor drugs, waarbij cocaïne met name via de havens van Piraeus en Thessaloniki binnenkomt (SKC, [2025](#)). Vlakbij Griekenland maar ook Italië maakt de geografische ligging van Malta een aantrekkelijk eiland voor wereldwijde georganiseerde misdaadgroepen. Het kleine eiland ligt in het centrum van de Middellandse zee, op het kruispunt van handelsroutes die Europese, Aziatische en Afrikaanse markten met elkaar verbinden. Naast mensenhandel en illegale faunahandel komt ook drugshandel hier veel voor, met name cocaïne. Ook buiten Europa wordt cocaïne via Nederland verhandeld, onder andere naar de Russische Federatie, Turkije, het Midden-Oosten en Australië. De doorvoer naar landen buiten Europa is complexer vanwege strengere grenscontroles, maar wordt gefaciliteerd door criminele netwerken met toegang tot internationale distributielijnen (Vermeulen et al., [2018](#)).

1.3. Cannabis

Door de jaren heen is de Europese cannabismarkt geëvolueerd van een drugsmarkt die voornamelijk afhankelijk was van geïmporteerde “cannabis resin” (hasj) naar een markt waar binnenlandse productie van “herbal cannabis” (marihuana, wiet) een dominante rol speelt (EMCDDA & Europol, 2022a; 2016a; 2013; Europol, 2021; UNODC, 2018a; EMCDDA,

2014). Tegelijkertijd is de cannabismarkt gediversi- ficeerd met een breder scala aan cannabisproducten met verschillende potenties en toedienings- methoden (EMCDDA & Europol, 2022a; 2019; 2016a; EMCDDA, 2019). Het gebruik van cannabis in de EU blijft wijdverspreid (Europol, 2025).

1.3.1. De cannabismarkt als de grootste Europese drugsmarkt

De cannabismarkt is veruit de grootste drugsmarkt binnen de EU (Europol, 2025; 2021; 2017a; EMCDDA & Europol, 2024b; ; 2022a; 2019). De geschatte (detail)handelswaarde bedroeg eerder meer dan 9 miljard euro per jaar en liep rond 2022 op tot min- stens 11,4 miljard euro per jaar (EMCDDA & Euro- pol, 2022a). Daarmee is de cannabismarkt een zeer lucratieve criminele drugsmarkt. Met schadelijke effecten voor de volksgezondheid: Het toenemende

cannabisgebruik heeft ertoe geleidt dat steeds meer mensen behandelingen nodig hebben voor cannabis-gerelateerde gezondheidsproblemen. Een trend die zich ook in de afgelopen jaren voortzette: cannabis is heden ten dage de meest gemelde sub- stantie door het [Euro-Den Plus ziekenhuisnetwerk](#) in gevallen van acute drugtoxiciteit (EMCDDA & Europol, 2024b). Jaarlijks gebruiken ongeveer 22,6 miljoen Europeanen cannabis (EMCDDA & Europol, 2022a).

Het verschijnen van nieuwe cannabis-gerelateerde middelen op de drugsmarkt (UNODC, 2023a)

De afgelopen jaren, maar vooral sinds 2020, is er een nieuwe trend gaande van de synthese van cannabinoïden, voornamelijk uit een niet-psychoactieve stof die voorkomt in de cannabisplant, namelijk cannabidiol (CBD). Deze cannabinoïden, mogelijk ontwikkeld om drugswetgeving te omzeilen, zijn in verschil- lende vormen verkocht (voornamelijk edibles, vape-cartridges en gespoten op cannabis met een laag tetrahydrocannabinolgehalte (THC)) voor niet-medisch gebruik. De meest voorko- mende zijn delta-8-THC en hexahydrocanna- binol (HHC).

Hoewel deze stoffen van nature in sporen voorkomen en tientallen jaren geleden voor het eerst in de literatuur werden beschreven, is hun gebruik bij mensen niet onderzocht. Vroege gegevens suggereren dat hun beschikbaarheid snel groeit; ze worden steeds populairder op sommige locaties in de Verenigde Staten (met name delta-8-THC) en in West-Europa (met name HHC). Delta-8-THC heeft al geleid tot bij- werkingen die medische aandacht vereisen.

In 2011 verscheen in Colombia een nieuwe cannabissoort waarvan werd gemeld dat deze genetisch gemodificeerd was en een hoog THC-gehalte bevatte, onder de naam “creepy”, en is sindsdien in andere Zuid-Amerikaanse landen onder vergelijkbare namen verschenen. Er zijn echter nog steeds weinig gegevens beschik- baar, waardoor een volledig begrip van het THC-gehalte en de schade die dit type cannabis- product voor de gezondheid kan veroorzaken, onmogelijk is. Ook het aan cannabis gerela- teerde 'Kush' is het vernoemen waard. Deze drug komt uitgebreid aan bod in de SKC Afrikastudie. Sowieso zijn 'synthetic cannabinoids' iets om in de gaten te blijven houden.

Vape-pen voor Delta-8, CBD en THC

Twee cannabis hoofdvormen

Binnen de cannabismarkt wordt (voor- namelijk) onderscheid gemaakt tussen herbal cannabis (marihuana, wiet) en cannabis resin (hasj, charas). De nadruk in deze paragraaf ligt op deze twee hoofdvormen (Europol, 2021; EMCDDA, 2019; EMCDDA & Europol, 2016a; 2013):

- **Herbal cannabis**, ook bekend als ‘marihuana’ of ‘wiet’ – cannabis in plantaardige vorm, uit de gedroogde bloemtoppen van de cannabisplant, en
- Hasj (‘hashish’ – ook wel **cannabis resin** genoemd) – dit is het product van verwerkte plantensecretie die tot blokken wordt geperst.

Herbal cannabis, marihuana’ of ‘wiet’

Cannabis resin, hasj of ‘hashish’

1.3.2. Legale cannabis als illegaal verdienmodel

In 2025 is het aantal in beslag genomen partijen cannabis in de haven van Rotterdam toegenomen. In de eerste tien maanden van 2025 werd 52.500 kilo cannabis in beslag genomen, een vijfvoud van de totaalvangst over 2024. Dit blijkt ook op Schiphol te spelen, waar in 2025 bijna 4x de hoeveelheid van geheel 2023 in beslag werd genomen. De meeste partijen zijn afkomstig uit Canada, waar de productie van cannabis sinds enige tijd is gelegaliseerd. In augustus 2025 ontdekte de Douane ook twee grote ladingen uit Zuid-Afrika. De Zuid-Afrikaanse partijen, gezamenlijk 33.000 kilo, waren bestemd voor de Verenigde Staten (AD, 2025). Ook in de haven van Antwerpen heeft de douane in 2025 al bijna 20 ton cannabis in beslag genomen. In 2023 was dat nog 366 kilo. De cannabis is hoofdzakelijk afkomstig uit Canada, de Verenigde Staten en Thailand. In die landen is de productie van cannabis volledig of gedeeltelijk wettelijk toegelaten voor de binnenlandse markt (VRT, 2025).

In de media worden er aanwijzingen geuit dat de illegale import en verkoop van legaal geproduceerde cannabis al enkele jaren een crimineel verdienmodel is.

In Canada is sinds het begin van deze eeuw de productie en het gebruik van cannabis voor medicinale doeleinden legaal. In 2018 werd daar ook de productie van cannabis voor recreatief gebruik gelegaliseerd. Sindsdien is de teelt van cannabis in Canada fors toegenomen, hetgeen heeft geleid tot overproductie. Het overschot aan cannabis kan echter niet worden geëxporteerd vanwege mogelijke juridische conflicten met landen, waar de productie van dit verdovende middel niet is toegestaan (NRC, 2025).

Ook in Afrika wordt de productie en het gebruik van cannabis steeds vaker gelegaliseerd. In Zuid-Afrika is sinds een paar jaar het recreatieve gebruik van cannabis toegestaan. Steeds meer Afrikaanse landen legaliseren de productie en het medicinaal of recreatief gebruik van cannabis; het gaat daarbij om de commerciële teelt van cannabis bestemd voor de export. Lesotho was het eerste land dat in 2017 cannabis legaliseerde voor die doeleinden. Marokko, Zimbabwe, Ghana, Uganda en Malawi volgden de jaren daarna. In Nigeria, Swaziland en Kenia wordt momenteel over legalisering gesproken. De Afrikaanse landen hopen op die manier buitenlandse valuta te verdienen en te zorgen voor meer werkgelegenheid. De kritische succesfactor van de commerciële cannabissteelt voor Afrikaanse landen is verdere legalisering van de verkoop en het gebruik van cannabis in andere landen (Van Gelder, 2021).

In de media worden er aanwijzingen geuit dat dat de illegale import en verkoop van legaal geproduceerde cannabis al enkele jaren een crimineel verdienmodel is. De toename van het aantal en de grootte van de in beslag genomen partijen cannabis tijdens de afgelopen maanden kunnen echter niet los worden gezien van recente ontwikkelingen op de internationale cocaïne-markt. Media schrijft dat door een sterke toename van de cocaïneproductie in Columbia de groothandelsprijs voor een kilo zo rond de 15.000 euro schommelt, terwijl die eerder nog rond het dubbele lag. De winstmarges voor cocaïne lijken aanzienlijk afgenomen. De gemiddelde groothandelsprijs van cannabis is momenteel 3500 euro per kilo, waardoor de opbrengst per 1000 kilo rond 2,5 tot 3 miljoen euro is. Cannabis heeft zo een winstmarge van 4,5 euro per geïnvesteerde euro, vergelijkbaar met de winstmarge van cocaïne (NRC, 2025).

De grootse consumentenlanden van herbal cannabis bevinden zich in West- en Centraal-Europa (van der Giesen et al., 2014; UNODC, 2008), met name Engeland, Duitsland, Spanje en Frankrijk (EMCDDA, 2014; 2013; van der Giessen, Moolenaar & Ooyen-Houben, 2014). In de meeste EU-landen heeft herbal cannabis de consumptie van cannabis resin (hasj) overtroffen (EMCDDA & Europol, 2022a; 2013). De stijging in gebruik van herbal cannabis hangt samen met de groei van binnenlandse teelt in veel Europese landen, vooral sinds 2012. Hierdoor nam de afhankelijkheid van geïmporteerde cannabis (resin) af – aangeduid als *importsubstitutie* – en werden plantages in landen als Nederland, het VK, Spanje, Italië, Albanië en Tsjechië vaker ontmanteld (UNODC, 2018a; Europol, 2017a; EMCDDA, 2015; EMCDDA & Europol, 2013).

In 2020 en 2021 bereikten de inbeslaggenomen hoeveelheden cannabis in de EU recordhoogtes (EMCDDA & Europol, 2024b; 2024c; 2022a): het lijkt erop dat reisbeperkingen door de Covid-19-pandemie de handel beïnvloedde, wat tot een (nog) grotere rol voor binnenlands geproduceerde cannabis (EMCDDA, 2022c) heeft geleid. In 2009 overtrof het aantal inbeslagnames van herbal cannabis in Europa voor het eerst dat van cannabis resin (EMCDDA, 2019): Het aantal inbeslagnames van cannabisplanten in Europa steeg van ongeveer 2.5 miljoen per jaar in 2005–2009 tot 4.6 miljoen in 2011 (EMCDDA & Europol, 2013a). Het aantal inbeslagnames van cannabisplanten in Europa steeg in 2010 tot een piek van 39.000 (EMCDDA & Europol, 2013). De hoeveelheid in beslag genomen hasj bleef echter omvangrijker dan die van herbal cannabis (EMCDDA, 2019; 2018; 2015): In 2014 was de hoeveelheid onderschepte hasj in de EU fors groter dan die van marihuana – 460 ton tegenover 130 ton (EMCDDA, 2015). De oorzaak hiervan is dat herbal cannabis voornamelijk wordt geproduceerd voor de binnenlandse markt en naburige regio's, waardoor het minder vaak

wordt onderschept dan cannabis resin, dat groten-deels voor de export wordt geproduceerd en in grotere hoeveelheden over langere afstanden wordt vervoerd (EMCDDA, 2019; 2015; EMCDDA & Europol, 2016; 2013). Tegelijkertijd stegen de prijs en potentie van zowel marihuana, wiet als hasj door de jaren aanzienlijk, met een gemiddeld THC-gehalte van respectievelijk 24,8% (hasj) en 10,1% (marihuana) in 2022 (EMCDDA & Europol, 2024b). Met name de potentie van hasj bleef stijgen, met een gemiddeld THC-gehalte dat inmiddels bijna tweemaal dat van marihuana bedraagt (EMCDDA, 2022a; 2021; 2019). Drijfveren voor de toenemende gemiddelde sterkte van hasj zijn onder meer het invoeren van planten met hoge potentie en nieuwe productietechnieken in Marokko en, in mindere mate, het grotere gebruik in Europa van extractietechnieken voor hasj die producten met hogere potentie opleveren (EMCDDA, 2019). De cannabismarkt werd vanaf 2014 bovendien meer divers door de opkomst van nieuwe producten zoals cannabisolie en synthetische cannabinoïden, wat extra gezondheids- en handavingsuitdagingen met zich meebracht (UNODC, 2023b; EMCDDA & Europol, 2022a; 2019; 2016; EMCDDA, 2021; 2019; Europol, 2021).

Speurhond, Duitsland

De legale in Canada geproduceerde cannabis heeft een inkoopprijs van 600 tot 800 euro. Vanwege deze lage prijs is Canadese cannabis populair bij criminelen. Bij coffeeshophouders in Nederland is deze cannabis minder populair vanwege het hogere THC-gehalte van in Nederland geproduceerde cannabis. Straathandelaren in Nederland daarentegen betalen voor Canadese cannabis tot 2800 euro per kilo, terwijl een kilo in het Verenigd Koninkrijk en de Scandinavische landen meer dan 5000 euro op kan leveren (NRC, 2025).

Daarnaast is in Nederland op 7 april 2025 het experiment gesloten coffeeshopketen na een experimentele fase definitief van start gegaan. Deze zogenoemde ‘wietproef’ houdt in dat in tien geselecteerde Nederlandse gemeenten coffeeshops legale, in Nederland gekweekte cannabis mag worden verkocht. Vóór de introductie van het experiment gesloten coffeeshopketen werd door coffeeshops in Nederland illegaal gekweekte

cannabis verkocht. De verkoop van deze cannabis werd gedoogd. Door velen wordt de ‘wietproef’ beschouwd als een voorportaal van volledige legalisering. Het succes van legaal gekweekte cannabis als illegaal verdienmodel in Nederland zal daarom afhangen van de uitkomst van de ‘wietproef’ (Van Janssen, 2025).

De afgelopen jaren is meer researchcapaciteit ingezet op het opsporen van betrokkenen bij cocaïnesmokkel; tegelijkertijd is het aantal in beslag genomen partijen cocaïne in zowel de havens van Rotterdam als van Antwerpen afgenomen. De kans om aangehouden te worden en voor langere tijd veroordeeld te worden op verdenking van cannabis-smokkel is nog steeds kleiner dan op verdenking van cocaïnesmokkel. Met cannabis-smokkel kan momenteel een vergelijkbare winstmarge worden behaald als met de smokkel van cocaïne, waardoor het voor criminelen aantrekkelijk is te investeren in het ‘groene goud’ (NRC, 2025).

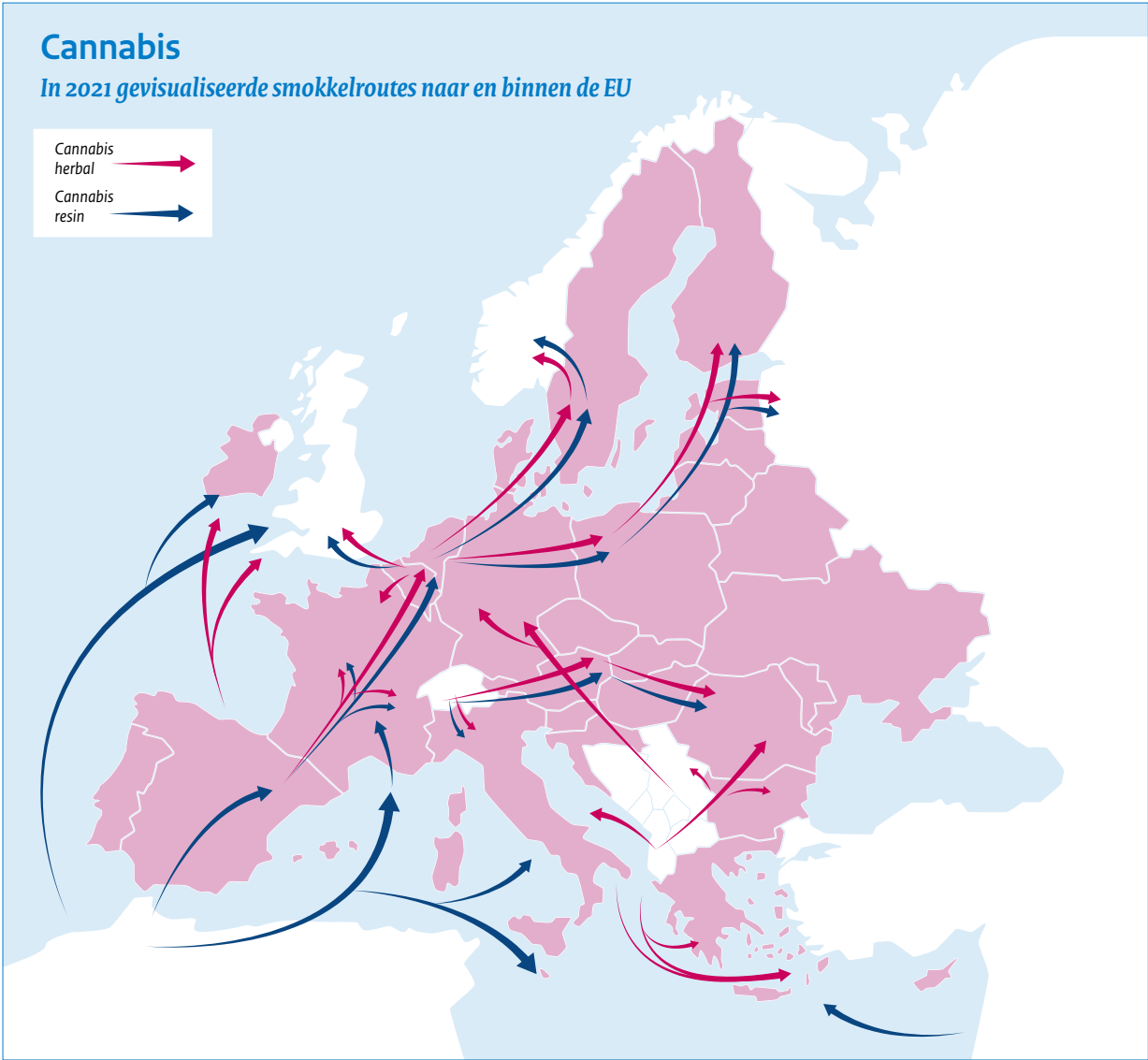

Onderzoeker in laboratorium met cannabis

1.3.3. Invoer voor de Europese gebruikersmarkt via het zuiden

De invoer en distributie van hasj naar de Europese gebruikersmarkt kent een aantal belangrijke kenmerken met het oog op productielanden, smokkelroutes en doorvoerlanden. Marokko is al decennialang de belangrijkste leverancier van cannabis resin voor Europa. Vanuit het Rif-gebergte, waar de cannabisteelt sinds de jaren '60 sterk is toegenomen, wordt de hasj vooral via Spanje naar andere EU-landen vervoerd (UNODC, 2021; Europol, 2017a). Spanje fungeert daarbij als belangrijkste

toegangspoort en doorvoerland, gevolgd door Nederland en Frankrijk (UNODC, 2021). In dit smokkelnetwerk spelen Nederlandse criminele groepen een prominente rol (van der Giessen et al., 2014) met gebruik van zowel land- als maritieme smokkelroutes (Europol, 2017a). Naast Spanje zijn er aanwijzingen dat ook Libië zich ontwikkelt tot een belangrijk knooppunt in de smokkel van hasj via de Middellandse Zee (EMCDDA, 2019; Europol, 2017a), wat duidt op verschuivende smokkelroutes.

Bron afbeelding (intra -eu): Europol, 2021

1.3.4. Nederland als spil in noordelijke markt

Historisch gezien was Nederland vóór de jaren '80 vooral een importland, waarbij hasj afkomstig was uit onder andere Marokko, Pakistan, Libanon, Colombia en India (van der Giessen et al., [2014](#)). Rond 2006 was, naast Marokko, ook Libanon een belangrijk herkomstland van in Europa geconsumeerde hasj; op de Europese gebruikersmarkt van hasj blijft Marokko echter het dominante bronland (EMCDDA, [2019](#)). Marokkaanse hasj is vooral bestemd voor West- en Centraal-Europa, Noord-Afrika, maar ook een deel is bestemd voor Oost- en Zuidoost-Europa (UNODC, [2021](#)).

Hoewel Marokko dominant blijft als leverancier van hasj (Europol, [2017a](#)), zijn er tevens signalen van een toenemende hasjproductie binnen de EU (EMCDDA & Europol, [2024b](#); [2022a](#)). Met name Spanje lijkt in recente jaren een grote(re) rol te spelen in de binnenlandse productie van herbal cannabis (EMCDDA

& Europol, [2024b](#); [2022a](#)). In Portugal wordt ook cannabis geproduceerd, waarbij Aziatische groepen de plantages opzetten voor de export naar onder andere Nederland. Sowieso zorgt de strategische geografische positie er voor dat Portugal een bestemmings- en doorvoerland voor hasj uit Marokko is, ondanks dit niet op de kaart is aangegeven. Ondanks dat binnenlandse productie in Europese landen relatief beperkt is ten opzichte van de grootschalige export vanuit Marokko, wijst dit op de bredere trend van lokale cannabisproductie. De Westelijke Balkan speelt inmiddels eveneens een rol in de levering van cannabisbladeren, waarmee de regio zich positioneert als brongebied voor de Europese cannabismarkt (EMCDDA & Europol, [2024b](#)), zo werken de Grieken vooral samen met de Albanezen, waarbij de laatste de teelt verzorgen. De cannabismarkt wordt in Italië vooral gecontroleerd door buitenlandse criminele organisaties, zoals die uit Marokko en Spanje.

Nederland speelt, zowel vanuit historisch perspectief als hedendaags, een voorname rol als producent, importland en distributieknooppunt van cannabisproducten in (West-)Europa (EMCDDA & Europol, [2024b](#); [2022a](#); [2019](#); [2016a](#); [2013](#); Europol, [2017a](#); van der Giessen et al., [2014](#)). Historisch gezien speelde Nederland een centrale rol als importland van cannabis (resin), waarbij Nederlandse criminele netwerken tot de jaren '80 betrokken waren bij grootschalige smokkel van hasj uit met name Marokko, Pakistan en Afghanistan naar Europa. In de decennia daarna ontwikkelde Nederland zich tot een belangrijk productieland van herbal cannabis ('nederwiet'). De teelt van nederwiet floreerde, mede door verbeterde kweekmethoden en het Nederlandse gedoogbeleid dat bijdroeg aan de ontwikkeling van een lucratieve binnenlandse markt (van der Giessen et al., [2014](#)). De door Nederlandse criminele organisaties get-

eelde (neder)wiet wordt praktisch overal in Europa verhandeld, met name op West-Europese afzetmarkten (EMCDDA & Europol, [2016](#)). Het model van *kweek-knowhow* en apparatuur droeg bovendien bij aan de Europese verspreiding van de Nederlandse productiemethoden (EMCDDA & Europol, [2019](#); Europol, [2017a](#)). Ondanks dat de binnenlandse productie van herbal cannabis in Europa steeds voornamer werd, bleef Nederland ook nadien een belangrijke schakel in de distributie van geïmporteerde cannabisproducten, waaronder hasj, vooral binnen West-Europa (Europol, [2017a](#); EMCDDA & Europol, [2013](#); van der Giessen et al., [2014](#)). De illegale drugshandel vormt in Frankrijk een groeiend probleem, waarbij cannabis veruit de meest gebruikte drug is. Het grootste deel wordt vanuit Marokko aangevoerd en via Spanje per wegtransport naar Frankrijk en verder Europa in gesmokkeld. De Franse cannabismarkt is door de jaren

Cannabisplanten onder groei stimulerende LED-verlichting

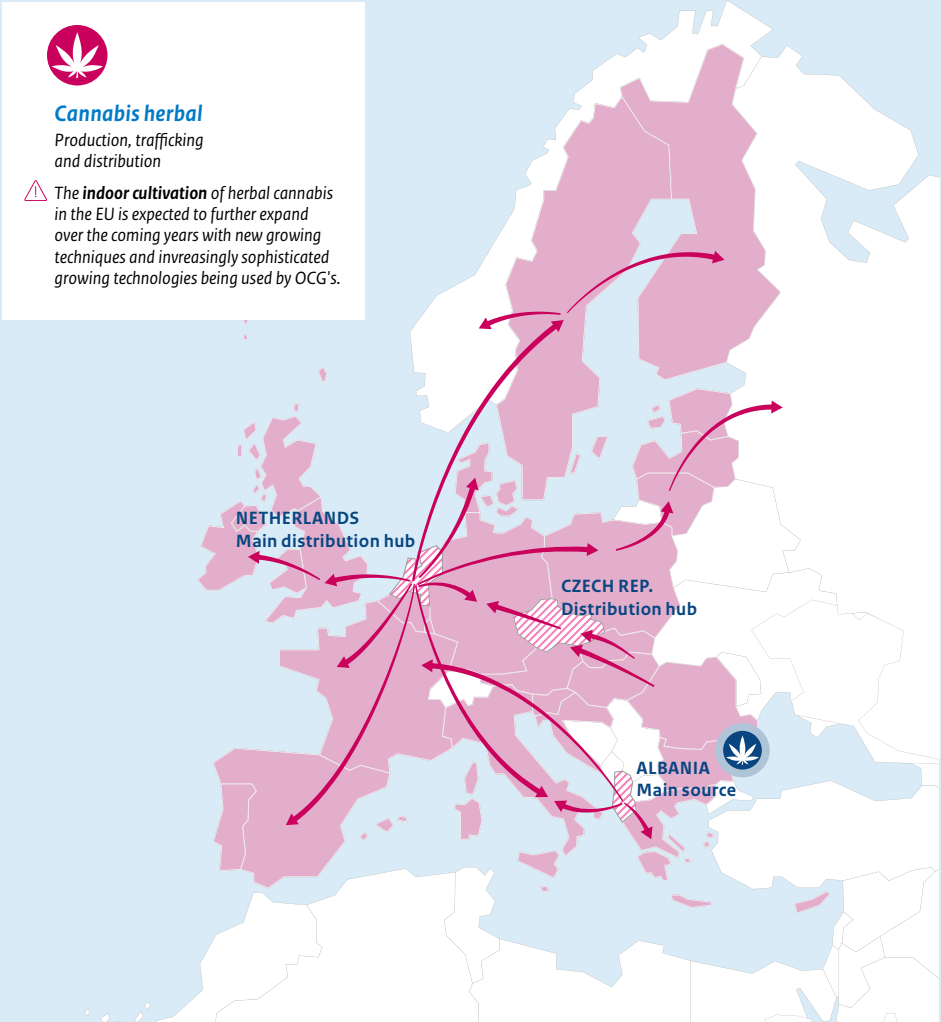
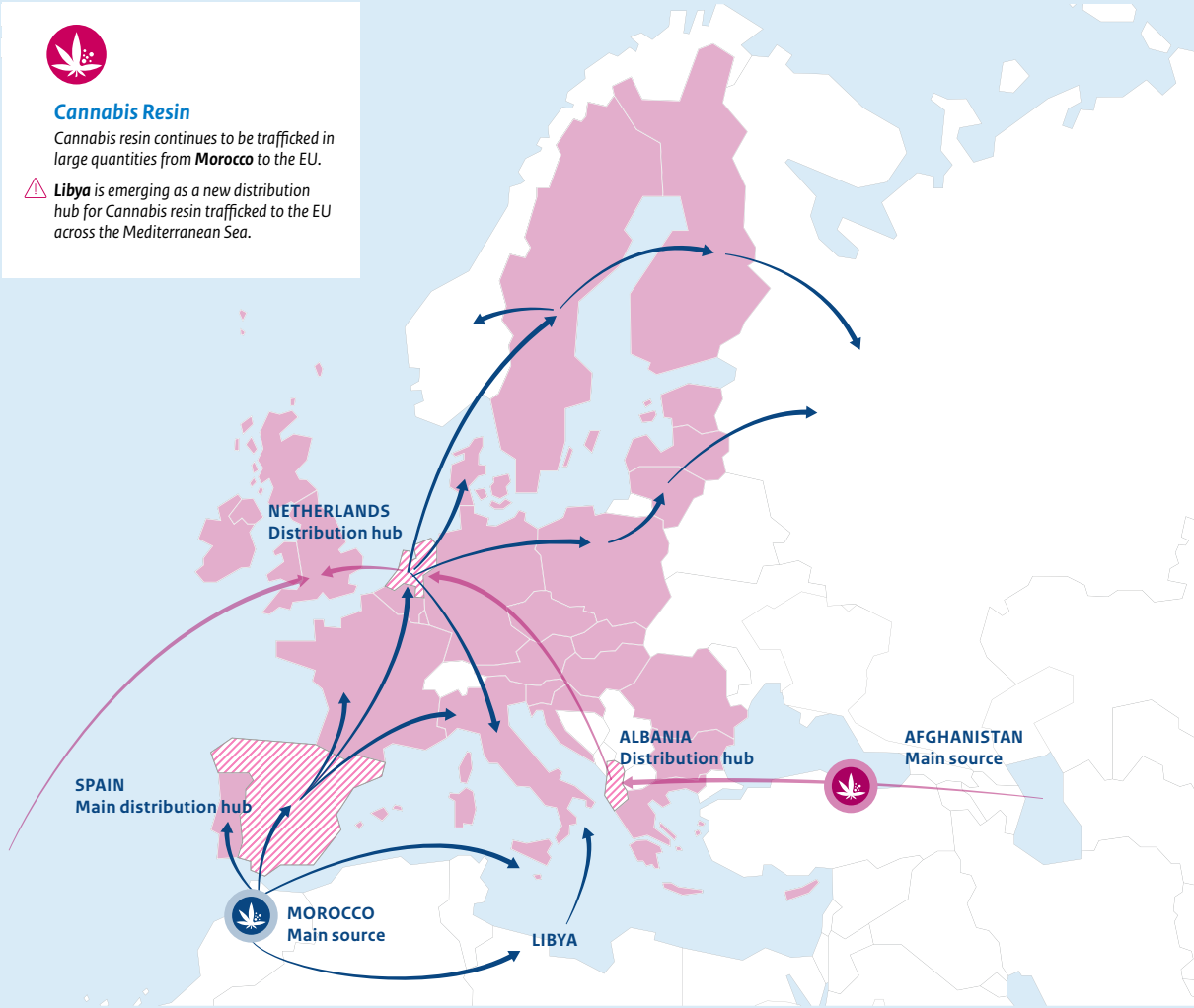
heen aanzienlijk gegroeid. Ook in het Verenigd Koninkrijk is cannabis de meest in beslag genomen en gebruikte drug. Sinds de COVID-pandemie vindt er bovendien meer binnenlandse teelt plaats, vaak georganiseerd door Albanese criminele netwerken die migrantenarbeiders rekruteren. Toch blijft het grootste deel van de aanvoer afkomstig uit Afghanistan, Marokko en Nederland, en bereikt het land via land-, zee- en luchttransport. In Duitsland

is cannabis eveneens de meest gebruikte illegale drug, waarbij het land zowel als bron- als bestemmingsland fungeert. De aanvoer van hasj komt voornamelijk uit Marokko, met betrokkenheid van criminele groepen uit Albanië, de Westelijke Balkan en Nederland. In Ierland blijft cannabis eveneens de meest gebruikte illegale drug, al is de markt er minder winstgevend dan die van andere middelen. Wel kenmerkt zij zich door een breed

spectrum aan actoren, waaronder thuistelers, en is er een groeiende verwevenheid met mensenhandel: bij de illegale productie is arbeidsuitbuiting nog steeds gebruikelijk. Nederland wordt, evenals België en na Spanje en Frankrijk, geïdentificeerd als een belangrijk distributieland van cannabis resin (hasj) binnen de EU, wederom voor met name de West Europese markt (UNODC, 2021; EMCDDA & Europol, 2019; 2016a; Europol, 2017a). Europese

bronnen identificeren eerder Nederlandse criminele organisaties daarbij als sleutelfiguren in de productie en distributie van herbal cannabis (EMCDDA & Europol, 2019; 2016a; Europol, 2017a). Nieuwe studies moeten uitwijzen of dit nog steeds het geval is, gezien de grote hoeveelheid cannabis die uit o.a. Thailand en Noord-Amerika binnenkomt.

Cannabis Resin en Herbal
Smokkelroutes naar en binnen de EU

CANNABIS
Means of transportation

Trafficking to EU	Trafficking within EU
Courier	Courier
Pleasure boat	Private car
Speed boat	Bus
Container	Lorry
Lorry	Small aircraft
Small aircraft	

Bron EMCDDA & Europol EU Drugs market report 2016

1.4. Heroïne

In Europa blijft heroïne een hardnekkig probleem, met een stabiele groep gebruikers die de markt in stand houdt. De productie van heroïne vond geruime tijd grotendeels plaats in Afghanistan en middels diverse smokkelroutes en -methoden voerden criminele netwerken dit opiaat naar Europa, met wederom Nederland als cruciale 'doorvoer-hub'. Inbeslagnames, de zuiverheid en prijs van heroïne kenmerken Europa's voortdurende heroïneproblematiek. Het Talibanverbod (2022) op de opiumproductie in Afghanistan heeft wereldwijd impact op de heroïnehandel, waaronder verschuivingen in de opioïdenmarkt. Samen met Pakistan en Iran vormt Afghanistan de zogeheten 'gouden sikkel' – het belangrijkste opium-producerende gebied van de wereld. Inmiddels is naast de gouden sikkel ook de 'Gouden Triangel', het grensgebied tussen Thailand, Myanmar en Laos een serieus productiegebied met vooral Myanmar als opkomend grote opiumproducent. Meer over de Gouden Triangel zal te vinden zijn in de SKC studie over Zuidoost-Azië welke waarschijnlijk in 2026 zal verschijnen.

Heroïne wordt gemaakt van opium, een stof uit de papaverplant. Middelen die uit deze plant gemaakt worden noemen we daarom opiaten (DRUGSinfo, [z.d.](#)). Andere bekende opiaten zijn morfine en oxydon. Methadon en fentanyl zijn middelen die lijken op heroïne, maar worden niet gemaakt van opium.

Minder inbeslagnames in de EU

De dalende inbeslagnames in de EU gingen gepaard met toenemende inbeslagnames in Turkije, dat een belangrijk doorvoerland op de Balkanroute is. Sinds 2006 werd in dat land ieder jaar meer heroïne in beslag genomen dan in alle EU-landen samen (EMCDDA, [2021](#); [2020](#); [2015](#); [2012](#); EMCDDA & Europol, [2013](#)).

1.4.1. Europa's heroïneprobleem

Geïmporteerde heroïne is al lange tijd beschikbaar op de Europese drugsmarkt en komt voor in twee hoofdvormen (EMCDDA, [2019](#); [2017](#); [2015](#); [2014](#)). De meest voorkomende vorm is bruine heroïne, de chemische basisvorm die voornamelijk uit Afghanistan afkomstig is en daar wordt geproduceerd uit morfine uit papaverplanten. Minder gebruikelijk is witte heroïne, een zoutvorm die oorspronkelijk uit Zuidoost-Azië kwam, maar tegenwoordig ook in Afghanistan en aangrenzende landen kan worden geproduceerd. Heroïne wordt meestal geïnjecteerd of gerookt en is de meest gangbare opioïde op de Europese illegale markt (EMCDDA, [2019](#); DRUGSinfo, [z.d.](#)). De Europese heroïne markt was in 2021 weliswaar de kleinste drugsmarkt van Europa (ANV, [2021](#)), maar werd eerder desalniettemin geschat op een waarde van miljarden euro's, variërend van 6 tot 12 miljard euro afhankelijk van de schatting en het jaar (EMCDDA & Europol, [2019](#); [2016a](#)). Ondanks een stabilisatie en veroudering van de gebruikerspopulatie blijft heroïnegebruik in Europa een hardnekkig drugsprobleem. Geschat wordt dat in 2019, 2020 en 2021 jaarlijks ruim 1 miljoen mensen in de EU opioïden gebruikten, met name heroïne, wat overeenkomt met ongeveer 0,33% van de bevolking (EMCDDA, [2023](#); [2022a](#); [2020](#); EMCDDA & Europol, [2019](#)). Duitsland, Spanje, Frankrijk en Italië zijn goed voor 68% van de heroïnegebruikers, en met het VK erbij loopt dit op tot 75% (EMCDDA, [2021](#); [2020](#); UNODC, [2019](#)). Heroïnegebruik is verantwoordelijk voor een groot deel van de drugs-gerelateerde schade in Europa (Europol, [2025](#)): jaarlijks sterven er meer mensen aan heroïne-gerelateerde problemen, zoals overdosis, dan aan enig ander illegaal middel.

Niet alle heroïne die Afghanistan verlaat bereikt zijn bestemming: een deel wordt in beslag genomen, een deel wordt in transitlanden geconsumeerd. In Europa zijn de inbeslagnames van heroïne de afgelopen decennia sterk veranderd, zowel het aantal inbeslagnames als de hoeveelheid inbeslaggenomen heroïne. Sinds midden jaren '90 is het aantal inbeslagnames van heroïne in Europa over het algemeen aan het dalen, terwijl de hoeveelheid heroïne die in de EU werd onderschept steeg, van 5 ton in 1995 tot een recordhoogte van 12 ton in 2001 (EMCDDA & Europol, [2013](#); Europol, [2004](#)). Sindsdien is de inbeslaggenomen hoeveelheid heroïne afgenomen, tot 6 ton in 2010, 5 ton in 2012, 5,6 ton in 2013 (met 32.000 heroïne-gerelateerde inbeslagnames) (EMCDDA, [2020](#); [2015](#); [2012](#); EMCDDA

& Europol, [2013](#)). Daarna zijn de inbeslagnames in de EU tot 2017 grotendeels gestabiliseerd en werden er in Europees verband jaarlijks ongeveer 37.000 inbeslagnames gerapporteerd, met een totaal van 5,4 ton heroïne. In 2018 en 2019 steeg de hoeveelheid onderschepte heroïne in Europa echter fors, met inbeslagnames van 9,7 ton in 2018, voornamelijk door grote zendingen in de haven van Antwerpen (Europol, [2021](#)). In 2019 meldde EU-lidstaten 26.000 inbeslagnames, goed voor 7,9 ton heroïne (EMCDDA, [2022a](#); [2021](#)). In 2020 daalde de inbeslagnames in Europa opnieuw, tot 5,1 ton, maar in 2021 verdubbelde de inbeslagnames tot 9,5 ton (EMCDDA, [2023](#); [2022a](#)). Grote hoeveelheden heroïne werden onderschept in België, Roemenië, Frankrijk, Bulgarije en Italië (EMCDDA, [2023](#); [2022a](#)).

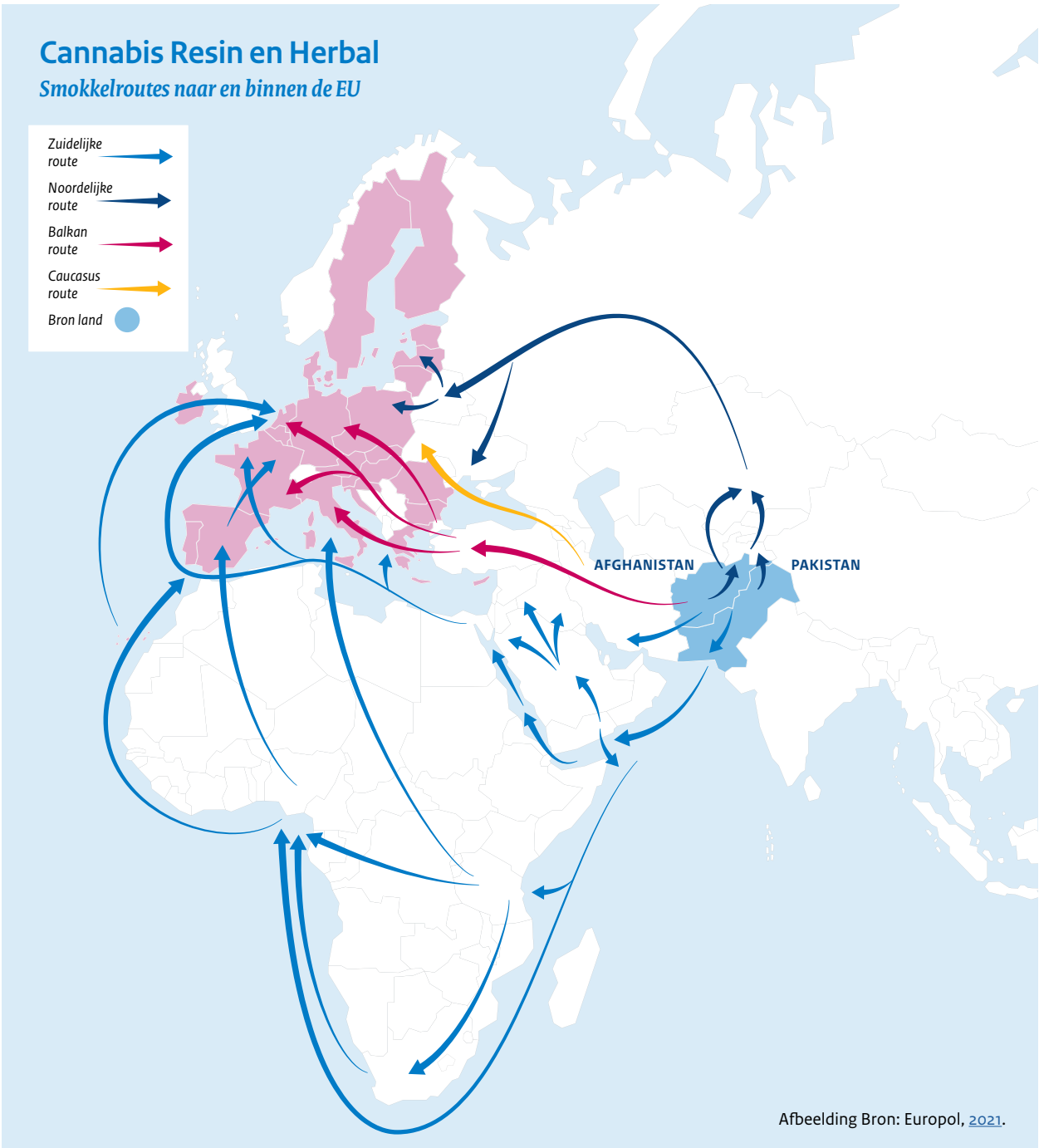

Paperveld in de provincie Ghor, centraal Afghanistan

1.4.2 Routes en methoden van heroïnesmokkel

Heroïne komt Europa binnen via vier belangrijke smokkelroutes (EMCDDA, 2020). De twee voornaamste smokkelroutes zijn de *Balkanroute* en de zogeheten *Zuidelijke route*. De eerste loopt via Turkije, naar Balkanlanden – Bulgarije, Roemenië, Albanië – of Griekenland en door Zuidoost-Europa naar

de West-Europese markt. Via de Zuidelijke route komen zendingen uit Iran en Pakistan Europa binnen via de lucht of over zee, hetzij rechtstreeks of via Afrikaanse landen. Andere belangrijke smokkelroutes zijn de *Noordelijke route* en een route door de zuidelijke Kaukasus en over de Zwarte Zee.

Europa is de belangrijkste afzetmarkt voor Afghaanse heroïne (UNODC, 2010). Smokkelroutes van Afghanistan naar Europa zijn de afgelopen decennia grotendeels stabiel gebleven – met de Balkanroute (als landroute) als belangrijkste (UNODC, 2023b; 2010). Over het algemeen worden heroïne zendingen gekocht en verkocht door verschillende groepen langs de route, wordt de transportmodus gewijzigd en worden ladingen gesplitst en samengevoegd terwijl ze naar het Westen worden verplaatst. De gedetailleerde route zal daarom variëren afhankelijk van de mogelijkheden en voorkeuren van degene die op enig punt de controle heeft over de verplaatsing van de drugs.

Al vanaf 2004 speelt Turkije een centrale rol in de heroïnehandel, met aanzienlijke inbeslagnames van zowel heroïne als de precursor azijnzuur-anhydride (EMCDDA, 2021; EMCDDA & Europol, 2016; Europol, 2005). Een goede infrastructuur van land-, zee- en luchtverbindingen biedt voldoende mogelijkheden voor de smokkel van heroïne naar

Europa, waarbij Turkije, vanwege zijn geografische ligging, een centrale rol speelt (Europol, 2005). Verschillende doorvoerlanden langs de Balkanroute worden gebruikt voor de opslag van heroïne, in afwachting van verder transport naar West-Europa. (Europol, 2005). In de daaropvolgende jaren bleef de Balkanroute dominant, maar alternatieve routes – zoals de Noordelijke route via Centraal-Azië en de Zwarte Zeeroute via de Kaukasus – werden steeds vaker gebruikt. Vanaf 2015 werd de Zuidelijke route, waarbij heroïne over zee of door de lucht via Iran en Pakistan Europa bereikte, steeds belangrijker (EMCDDA & Europol, 2022a; EMCDDA, 2019; Europol, 2013). De diversificatie van smokkelroutes, die niet via landroutes plaatsvindt, zette door, met maritieme transporten en grote heroïne zendingen naar havens in België en Nederland (EMCDDA, 2021; 2019; EMCDDA & Europol, 2019). Deze methode maakt het mogelijk om grote hoeveelheden heroïne in een enkele zending te smokkelen (EMCDDA & Europol, 2024a).

Vrachthaven in de Zwarte Zee, Constanta, Roemenië

De smokkelmethoden voor heroïne uit Afghanistan, Pakistan en Iran naar Europa hebben zich door de jaren heen ontwikkeld en aangepast aan rechtshandavingsmaatregelen en geopolitieke veranderingen. Heroïne wordt vooral over land vervoerd en verborgen tussen legale vracht en ladingen in vrachtwagens (Europol, [2021](#); [2017b](#)). Verder maken smokkelnetwerken gebruik van koeriers die de heroïne in verborgen compartimenten in auto's naar Europa smokkelen (Europol, [2021](#); [2017b](#); [2005](#)). Voor smokkel per vliegtuig werden luchtkoeriers, vaak afkomstig uit Pakistan en via West-Afrika, ingezet (UNODC, [2010](#)).

De heroïnehandel vanuit de bronlanden naar de EU wordt gedomineerd door Turkse, Albanese en Pakistaanse georganiseerde misdaadgroepen, die vaak samenwerken met lokale en internationale criminele netwerken.

De laatste jaren neemt het belang van luchtvracht en overslagpunten toe en is er een sterke toename van maritieme heroïnesmokkel via containervervoer, veerboten, ferry's en "small boats" (EMCDDA & Europol, [2024c](#); UNODC, [2023a](#); EMCDDA, [2017](#); Europol, [2017b](#)) – die vertrekken vanuit Turkije (EMCDDA & Europol, [2024c](#)). Verder is heroïne ook online verkrijgbaar en wordt zo nu en dan in kleine hoeveelheden via post- en pakketdiensten naar de EU gedistribueerd of als smokkelmethode ingezet voor intra-Europese secundaire distributie. De heroïnehandel vanuit de bronlanden naar de EU wordt gedomineerd door Turkse, Albanese en Pakistaanse georganiseerde misdaadgroepen, die vaak samenwerken met lokale en internationale criminele netwerken. Heroïne wordt ook naar de EU gesmokkeld door groepen die binnen de regio zijn gevestigd, vaak afhankelijk van connecties met georganiseerde criminaliteit buiten de regio (Europol, [2013](#)). Zo werkt de Italiaanse georganiseerde misdaad nauw samen met Turkse en Albanese netwerken om de Italiaanse heroïnemarkt te bevoorraden. Anderen criminele groepen, bijvoorbeeld Roemeense of Bulgaarse netwerken, faciliteren de heroïnehandel voor Turkse groepen en zijn daarom in staat hun eigen binnenlandse markten te bevoorraden, maar ook andere EU-markten (EMCDDA & Europol, [2013](#)).

Nederland als belangrijke heroïnehub

Hoewel Nederland zelf een heroïnegebruikersmarkt kent, lijkt de hoeveelheid heroïne die het land binnenkomt aanzienlijk groter dan de behoefte van deze markt (Boerman et al., [2017](#)). De rol van Nederland in relatie tot de handel en smokkel van heroïne is voornamelijk die van een transit- en distributieland binnen Europa (ANV, [2021](#); Clingendael, [2021](#); EMCDDA & Europol, [2019](#); Europol, [2021](#); [2017a](#); Tops et al., [2018](#); Boerman et al., [2017](#); [2012](#); EMCDDA, [2016](#)). Veelzeggend is dat Europol ons land in 2017 beschouwde als "main entry point and distribution hub" voor heroïne in de EU (Europol, [2017b](#)). Als transit- en distributieland fungeert Nederland als doorgang voor heroïne die bestemd is voor andere Europese landen, met name het VK en Frankrijk (UNODC, [2020](#); Boerman et al., [2012](#); Europol, [2005](#)). Grote partijen heroïne komen Nederland binnen en worden vervolgens in kleinere hoeveelheden doorgevoerd naar andere afnemers in Europa (ANV, [2021](#); Clingendael, [2021](#); EMCDDA, [2019](#); EMCDDA & Europol, [2019](#); Boerman et al., [2017](#); [2012](#)). Zo vindt de heroïnevoorziening naar de Baltische en Scandinavische landen grotendeels plaats via secundaire distributie vanuit Nederland (EMCDDA & Europol, [2019](#)).

De heroïnehandel in Nederland gaat gepaard met het witwassen van criminele verdiensten en investeringen in de legale wereld – zoals onroerend goed en horecagelegenheden, zowel in Nederland als in het buitenland (Boerman et al., [2017](#); [2012](#)). Criminelen proberen machtsposities te verwerven door sleutelposities in logistieke en financiële knooppunten te bezetten. Vanuit Nederland of België komt heroïne in het Noorden van Frankrijk terecht, terwijl de handel in het Alpengebied wordt gecontroleerd door Albanese groepen. Nederland levert ook heroïne aan Spanje, wat vooral een bestemmingsland is met Madrid als belangrijk distributiepunt: de drugs komen respectievelijk via Nederland, de Balkan en Middellandse zee; en uit Tsjechië, Nederland, België en Polen. Overigens is Griekenland ook een drugs toegangspoort tot de EU: hier komt heroïne ook Europa binnen. (SKC, [2025](#)).

Hoewel het heroïnegebruik in Nederland zelf afneemt, blijft de handel en smokkel ervan een significante factor binnen de georganiseerde criminaliteit, met ernstige gevolgen zoals liquidaties, kosten voor verslavingszorg en ondermijning van de samenleving (Boerman et al., [2017](#); [2012](#)).

Prepareren van drugs voor gebruik

1.4.3. Opioiden: een veranderende markt

De opioidenmarkt in Europa is aan verandering onderhevig, met een dynamisch en complex landschap dat steeds meer verschillende stoffen omvat (EMCDDA & Europol, 2016). Door dezelfde routes in omgekeerde richting te gebruiken en te vertrouwen op dezelfde netwerken van criminaliteit en corruptie, worden precursorchemicaliën vanuit Europa naar Afghanistan gesmokkeld om opium te verwerken tot heroïne (EMCDDA & Europol, 2024a; 2019; 2016). Het betreft voornamelijk azijnzuuranhydride, een essentiële chemische stof voor de productie van heroïne (EMCDDA & Europol, 2024c; 2019; Europol, 2013). Het transport van azijnzuuranhydride vanuit de EU naar heroïne-producerende regio's vindt vaak plaats over de weg in vrachtwagens en via containers (EMCDDA & Europol, 2019). Naast azijnzuuranhydride wordt er in mindere mate ook melding gemaakt van de smokkel van MDMA en mogelijk andere drugs in omgekeerde richting als onderdeel van een "barter trade" tussen criminele organisaties, waarbij heroïne en morfine naar Nederland worden getransporteerd en andere drugs de omgekeerde weg afleggen (EMCDDA & Europol, 2019; Tops et al., 2018). Er worden regelmatig grote hoeveelheden azijnzuuranhydride in beslag genomen op de "omgekeerde Balkanroute" (EMCDDA & Europol, 2019). Landen zoals Spanje, Polen en Slowakije hebben in het verleden aanzienlijke hoeveelheden onderschept (EMCDDA & Europol, 2019). In 2017 werden er in de EU in totaal 324.300 liter (ongeveer 75 ton) in beslag genomen of onderschept (EMCDDA & Europol, 2019). Ook bestaat er een 'ruilsysteem' waarin Nederlandse synthetische drugs in Turkije worden geruild voor heroïne (ANV, 2021; Tops et al., 2018).

Criminele organisaties die zijn betrokken bij de heroïnehandel van Afghanistan naar Europa, zijn vaak ook degenen die de smokkel van precursoren in omgekeerde richting faciliteren (EMCDDA & Europol, 2024a; 2019). De omgekeerde handel kan dus plaatsvinden als ruilhandel tussen criminele bendes en is financieel aantrekkelijk omdat de prijzen van de benodigde precursoren in Afghanistan hoger zijn dan in de EU (EMCDDA & Europol, 2019; 2016). Criminelen gebruiken nieuw opgezette bedrijven en frauduleuze documenten om zich te registreren als precursorhandelaren en zo grote hoeveelheden azijnzuuranhydride te kunnen kopen. Ze kunnen ook bestaande bedrijven infiltreren om de stof te bestellen (EMCDDA & Europol, 2016). De grote legale productie en handel in azijnzuuranhydride (gebruikt voor bijvoorbeeld sigarettenfilters en explosieven) in combinatie met de relatief kleine hoeveelheden die nodig zijn voor de heroïneproductie, maken het moeilijk om de illegale handel van deze precursor te voorkomen. De aanpak van de handel in azijnzuuranhydride vanuit de EU vormt een belangrijke factor in de bestrijding van de heroïneproductie in Afghanistan (Europol, 2013). Enige tijd geleden richtte Europol een project op om lidstaten te ondersteunen bij het aanpakken van de smokkel van azijnzuuranhydride vanuit de EU (zie: EMCDDA & Europol, 2019).

Azijnzuuranhydride (Acetic anhydride) in maatbeker

Meth lab

Hoewel heroïne nog steeds dominant is, spelen synthetische opioiden – zoals fentanyl – een steeds grotere rol vanwege hun hogere potentie en lagere prijs (EMCDDA, 2022a; Europol, 2021). Fentanyl is in de Verenigde Staten een significant probleem voor de volksgezondheid. Vooralsnog lijkt het in Nederland een beheersbaar risico, mede ook door de wat vergrijsde heroïne markt met een laag verbruik. Wel is het relevant om in de gaten te houden in toekomstscenarios, zeker ook alternatief in relatie tot een daling in het heroïne-aanbod. Turkse criminele netwerken beheersen nog altijd de groothandel in heroïne, maar organisaties uit de Westelijke Balkan worden steeds actiever in de handel (EMCDDA & Europol, 2024). Deze netwerken werken samen met leveranciers in de belangrijkste productieregio en met partners in belangrijke distributiecentra in de EU, geholpen door de exploitatie van legaal gevestigde, verworven of geïnfiltrerde bedrijven langs de handelsroutes (EMCDDA & Europol, 2024a). Daarnaast zijn er aanwijzingen dat delen van de heroïneproductie zich verplaatsen naar de EU, onder andere naar Nederland, Spanje en Tsjechië – waar morfine wordt omgezet in heroïne (Europol, 2021; EMCDDA, 2019; 2018; 2017; 2015; EMCDDA & Europol, 2019).

Europol (2021; 2017b) waarschuwt dat het opkomend fenomeen van "multi-purpose laboratories" in de EU – die flexibel worden ingezet voor de productie van synthetische drugs, (pre-)precursorconversie en cocaïne-extractie – nauwlettend moet worden gevolgd.

De heroïne markt was eerder sterk afhankelijk van mondiale factoren en plaatselijke verschillen (EMCDDA, 2015), zoals de politieke situatie in Afghanistan en de economische belangen van criminele netwerken, die zich vervolgens aanpassen aan verstoringen in handel en wetshandhaving (UNODC, 2010). Daarbij vergrijsd de gebruikerspopulatie en neemt in sommige landen het aandeel andere opioiden in sterfgevallen toe, wat kan wijzen op een structurele verschuiving in de opioidenmarkt (EMCDDA, 2023).

1.5. Synthetische drugs

De synthetische EU-drugsmarkt is voortdurend in ontwikkeling, met verschuivingen in de meest populaire drugs, productiemethoden en de betrokkenheid van verschillende criminele organisaties en regio's. De recente jaren laten een toenemende diversiteit zien in de beschikbare stimulantia, met een groeiende rol voor methamfetamine en

synthetische cathinonen, naast de meer traditionele amfetamine en MDMA ('ecstasy'/'xtc'). De term "synthetische drug" verwijst uitsluitend naar psychoactieve stoffen die via een chemisch proces worden vervaardigd, waarbij de essentiële psychoactieve bestanddelen uit niet-natuurlijke bronnen worden verkregen.

Wat zijn synthetische drugs

De term *synthetische drug* verwijst naar psychoactieve stoffen die via chemische processen worden vervaardigd, zonder natuurlijke bestanddelen. Sinds de opkomst van ecstasy (MDMA) en andere amfetaminederivaten wordt de term vaak gebruikt als synoniem voor 'dance drugs', hoewel in die context ook middelen als cannabis en cocaïne circuleren. Tot de synthetische drugs behoren amfetaminen, LSD, MDMA en stoffen op de *Pihkal*-lijst van Shulgin en Shulgin (1991). Wereldwijd groeit de zorg over nieuwe varianten die als alternatief of toevoeging aan MDMA-tabletten worden verkocht. Doordat productie eenvoudig is en laboratoria makkelijk verplaatst kunnen worden, is toezicht op de aanvoer lastig.

Synthetische drugs hebben uiteenlopende effecten: stimulerend (amfetaminen), hallucinogeen (LSD) of verdovend (GHB). Ook synthetische opiaten zoals methadon en fentanyl vallen hieronder. Daarnaast bestaan 'designer drugs': chemische varianten van verboden middelen die regelgeving proberen te omzeilen. De EU lanceerde in 1997 een gemeenschappelijk optreden om de verspreiding hiervan te beperken. Ook zijn er variaties in gebruik mogelijk: zo wordt Amefetaminen in poeder- of pilvorm gebruikt, in Scandinavië ook geïnjecteerd, en methamfetaminen – zoals 'crystal' en 'ice' – kunnen worden gerookt.

Meth lab

1.5.1. Veranderingen in de synthetische drugsmarkt

De synthetische drugsmarkt is de meest dynamische en complexe binnen de EU, met voortdurende veranderingen in productie, gebruik en handhaving (GI-TOC, 2024). Rond 2000 stabiliseerde het gebruik, maar ecstasy (MDMA) bleef groeien, vooral in stedelijke jeugdculturen en toeristische gebieden. Het gebruik verspreidde zich naar nachtclubs en thuisomgevingen, waarbij polygebruik steeds vaker voorkwam. Ecstasy, vaak in kleurrijke tabletten met logo's, bleef dominant, terwijl ook ketamine, GHB en 4-MTA hun intrede deden. Marketing – via vernieuwende designs en kleuren – werd een belangrijk middel om gebruikers te trekken (EMCDDA, 2019). De productie concentreerde zich in Nederland en België, waar mobiele laboratoria en export de handhaving bemoeilijkten. Rond 2005 waren synthetische drugs, na cannabis, de meest gebruikte middelen in de EU, vooral onder jongeren (Europol, 2005). Criminele organisaties uit Nederland en België domineerden de markt, maar werkten samen met netwerken uit o.a. Litouwen, Polen en het VK (Europol, 2013). Daarnaast namen Chinese, Turkse, Marokkaanse en Ierse groepen een grotere rol in bij precursoraankoop, productie en wereldwijde distributie, waaronder smokkel naar Australië (Europol, 2013; 2005). Tegelijkertijd probeerden ook Russisch- en Albaneesprekende netwerken een positie op de Europese markt te veroveren (Europol, 2013).

Waar een klein land groot in kan zijn – Nederland en synthetische drugs

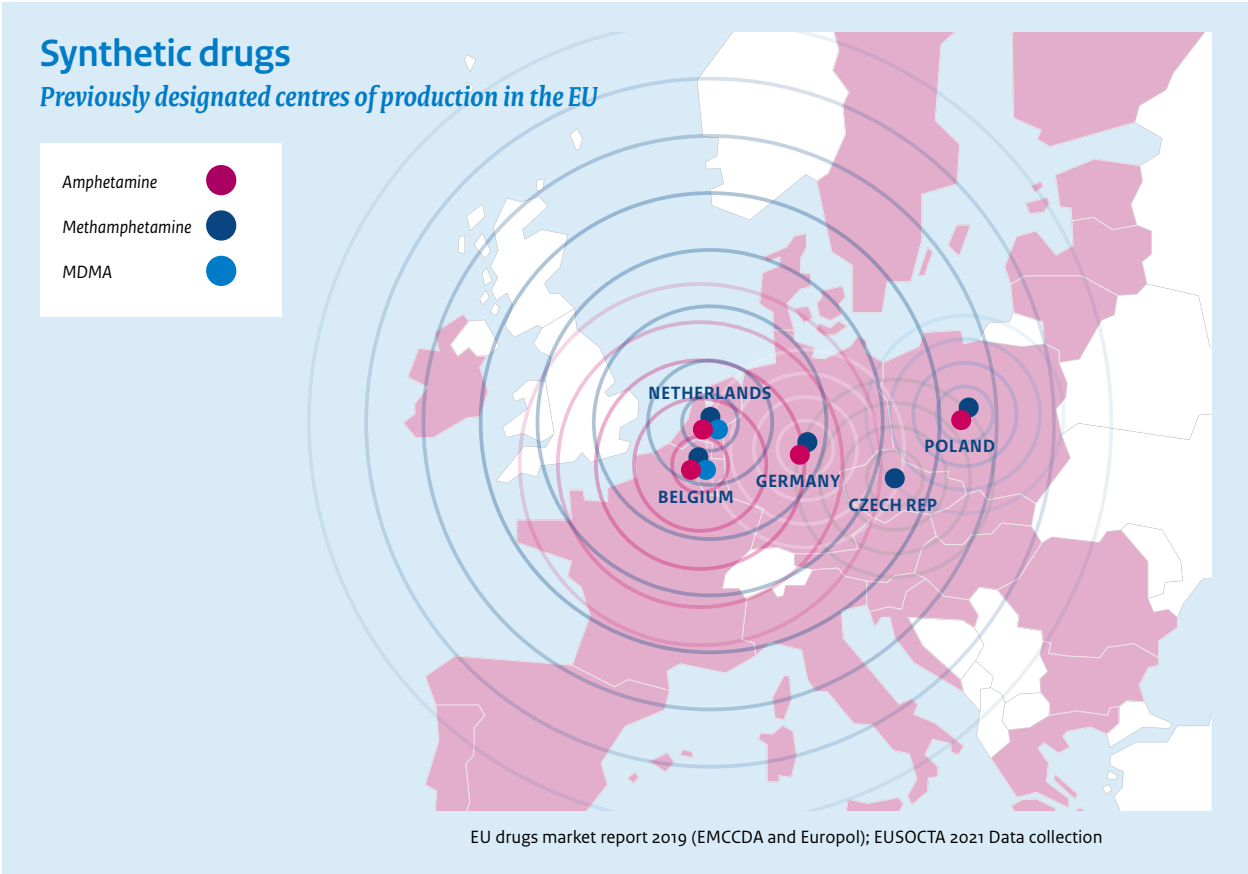
Nederland is groot wat betreft het produceren en verhandelen van synthetische drugs (met name xtc en amfetamine). Nederlandse criminelen zijn actief over de hele wereld. Het is een miljarden business, die een schaduw economie vormt met grote criminele aantrekkingskracht. Het rapport 'Waar een klein land groot in kan zijn – Nederland en synthetische drugs in de afgelopen 50 jaar' beschrijft waarom Nederland hier zo groot in is geworden én waarom dit zo is (et al., 2018).

XTC pillen

Rond 2010 was de synthetische drugsmarkt in de EU sterk in beweging, met goedkope productie, hoge winstmarges en relatief lage vereisten voor specialisatie als belangrijkste kenmerken (Europol, 2009). Nederlandse en Belgische csv's bleven de markt domineren, maar productiecapaciteit groeide in Zuidoost-Europa, met name in Bulgarije en Turkije. Productie- en consumptiegebieden overlaptten steeds vaker, waardoor kosten en risico's van smokkeltransporten daalden. Rond 2010 kende amfetaminegebruik, voor het eerst sinds de jaren '90, een heropleving, vooral in Noord-Europa (EMCDDA & Europol, 2011). Bovendien nam ook de Europese methamfetamineproductie toe. Hoewel productie verspreid bleef over diverse EU-landen, was een deel van de MDMA, amfetamine en, in mindere mate, methamfetamine uit Nederland en België bestemd voor afzetmarkten buiten de EU,

zoals Australië, Azië en Noord- en Zuid-Amerika, mede door export van synthetische drugs via post en postpakketten (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2024a; Bervoets et al., 2021; van Wijk et al., 2020; EMCDDA & Europol, 2019; Boerman et al., 2017). Het is veelzeggend dat de VS strenge controlemaatregelen hanteerde voor inkomende pakketten uit Nederland en dat de Australische Douane een 100%-controle op Nederlandse post heeft ingevoerd (van Wijk et al., 2020). Rond 2020 halveerde de hoeveelheid in beslag genomen MDMA-poeder, maar steeg het aantal in beslag genomen MDMA-tabletten, ondanks tekenen van een (tijdelijke) afname in MDMA-gebruik (EMCDDA, 2022a). De productie van MDMA bleef geconcentreerd in Nederland en België en Europa bleef een wereldwijde producent en distributeur (EMCDDA, 2019).

Bron afbeelding: Europol, 2021

1.5.2. Innovatie in synthetische drugs

De recente ontwikkelingen op de synthetische drugsmarkt in de EU wijzen op een toenemend aandeel van synthetische stimulantia, zoals methamfetamine en synthetische cathinonen, aan het bredere stimulantia probleem in Europa (Europol, 2025; EMCDDA & Europol, 2024b; EMCDDA, 2023). De productie van synthetische cathinonen vindt voornamelijk plaats in Polen en, in mindere mate, (ook) in Nederland (EMCDDA, 2023). Synthetische drugs blijven een ernstige en hardnekkige uitdaging voor de EU, waarbij traditionele middelen zoals amfetamine, methamfetamine en MDMA prominent aanwezig blijven op de Europese drugsmarkt (Europol, 2025; 2015). Criminele organisaties produceren deze middelen binnen de EU en passen zich voortdurend aan nieuwe wetgeving en handhavingsmaatregelen aan door hun technologie te verbeteren en geavanceerdere productiemethoden te ontwikkelen (Europol, 2015)

De productie en distributie van NPS bevinden zich vaak in een juridisch grijs gebied, wat het voor criminelen aantrekkelijk maakt om deze stoffen te produceren en voor consumenten eenvoudig maakt om ze te verkrijgen

Tegelijkertijd groeit de dreiging van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) (Europol, 2025; 2015). De verschuiving naar NPS suggereert dat deze stoffen een grotere rol kunnen gaan spelen op de Europese stimulantiamarkt, zoals de opkomst van sterkere en complexere “polysubstance-cocktails” (EMCDDA & Europol, 2024b; GI-TOC, 2024a; Europol, 2015). De productie en distributie van NPS bevinden zich vaak in een juridisch grijs gebied, wat het voor criminelen aantrekkelijk maakt om deze stoffen te produceren en voor consumenten eenvoudig

maakt om ze te verkrijgen (Europol, 2015). Door het ontbreken van regelgeving kunnen NPS gemakkelijk worden geïmporteerd, gedistribueerd en gekocht via online platforms, waarbij gebruikers via webshops en wereldwijde distributienetwerken anoniem toegang hebben tot een steeds groter wordend aanbod (Europol, 2015). Deze stoffen bootsen vaak klassieke drugs na en nemen hierdoor steeds vaker hun plaats in op de traditionele drugsmarkt. Waar amfetamine traditioneel dominant was, groeit de rol van nieuwe psychoactieve stoffen, zoals 3-CMC, 3-MMC, 2-MMC en N-ethylnorpentedrone (EMCDDA & Europol, 2024b). De nieuwe wetgeving rondom het verbod op stofgroepen is een poging om de continue aanpassingen het hoofd te bieden. De synthetische drugsmarkt als geheel blijft complex en dynamisch, beïnvloed door decentrale productie, geopolitieke factoren en snelle technologische vooruitgang, wat leidt tot een voortdurende uitbreiding van het aanbod van synthetische drugs (GI-TOC, 2024a).

Nederland speelt duidelijk een sleutelrol in de productie en distributie van synthetische drugs binnen Europa. Vanuit Nederlandse laboratoria, vaak in samenwerking met Belgische netwerken, worden grote hoeveelheden amfetaminen, methamfetaminen en ecstasy (MDMA) geproduceerd en verspreid naar diverse EU-lidstaten. Italië is een voorbeeld van een bestemmingsland: synthetische drugs welke er terecht komen, komen voornamelijk uit Nederland, België en Oost-Europa. Ook Spanje is in dit verband belangrijk, niet alleen als consumptiemarkt maar ook als distributiepunt; synthetische drugs uit Nederland, België, Polen en Tsjechië bereiken Spanje, waarbij Madrid een centrale rol inneemt. Griekenland is vooral een toegangspoort tot Europa. Waar heroïne er via de Balkanroutes binnenkomt, worden synthetische drugs uit Nederland en Bulgarije juist via Griekenland verder verspreid. Portugal heeft vooral een functie als doorvoer- en bestemmingsland; synthetische drugs uit wederom

1.6. Mensensmokkel

Nederland, maar ook uit Spanje, België en Frankrijk vinden er hun weg naar consumenten of verder transport. Frankrijk vervult eveneens een dubbele rol als doorvoer- en consumptieland. MDMA, geproduceerd in de Benelux, wordt er op grote schaal verkocht en vindt vanuit Frankrijk zijn weg naar Spanje en het Verenigd Koninkrijk. In het VK zelf worden vooral stimulerende synthetische drugs verhandeld, zoals amfetamine, methamfetamine en ecstasy. Duitsland neemt eveneens een bijzondere positie in als zowel doorvoer- als bestemmingsland: Nederlandse netwerken zijn nauw betrokken bij de smokkel van grondstoffen en de productie voor de Duitse markt, waarbij vooral Oost-Duitsland een belangrijke afzetmarkt vormt. In Ierland ten slotte is de synthetische drugsmarkt verweven met die van heroïne; gebruikers stappen geregeld over tussen beide middelen of combineren ze. Ondanks dat Noord-Europa in de OC-Index van [2023](#) de laagst scorende regio is op de misdaadmarkten in het algemeen, staat het op de tweede plaats voor de handel in synthetische drugs.

Mensen mogen nooit worden gezien als goederen. Toch worden mensenhandel en -smokkel binnen dit hoofdstuk besproken onder ‘goederen/fenomenen’ vanwege de overeenkomsten in routes en methoden. Mensenhandel en mensensmokkel worden vaak met elkaar verward, maar zijn juridisch en praktisch verschillende fenomenen (SKC, [2025](#); Europol, [2023](#)). Mensensmokkel kan overgaan in mensenhandel, bijvoorbeeld als migranten worden gedwongen zichzelf seksueel uit te buiten om schulden af te lossen (SKC, [2025](#); Europol, [2005](#)). Beide maken gebruik van vergelijkbare criminele netwerken, routes en methodes (EMSC, [2022](#)). Allereerst wordt er ingezoomd op mensensmokkel, in 1.7. Staan handel en uitbuiting centraal.

AI gegenereerd beeld

1.6.1. De markt en het proces

De criminele markt van mensensmokkel is ook in Europa grootschalig en lucratief (Europol, [2025](#); [2017b](#); EMSC, [2017a](#); Europol & Interpol, [2016](#)) en wordt aangedreven door een aanhoudende vraag, lage operationele risico's en relatief milde straffen (EMSC, [2022](#); [2018](#); Europol, [2017b](#); [2005](#)). Criminele netwerken profiteren van de kwetsbaarheid van migranten en faciliteren hun reis middels vervoer, accommodatie en vervalste documenten in ruil voor (hoge) betalingen (UNODC, [2021b](#); Europol, [2023](#); [2016c](#)). Mensensmokkel vormt, kortom, een criminele dreiging (EMSC, [2022](#); Europol, [2017b](#)), ondermijnt de interne veiligheid, belast grensbeheersystemen en vraagt aanzienlijke inzet van rechtshandhaving en overheden in Europa (Europol, [2025](#); [2023](#)). Het fenomeen blijft dynamisch en wordt gevoed door wereldwijde push- en pullfactoren (Europol, [2025](#); EMSC, [2022](#)). Mensensmokkel verwijst naar het faciliteren van de illegale binnenkomst, doorreis of het verblijf van personen in een land waar zij geen burger of ingezetene zijn, doorgaans in ruil voor financiële of materiële voordelen (Europol, [2021b](#); GI-TOC, [2020d](#); UN, [2000](#)). Het strafrechtelijke aspect omvat werving, vervoer en vaak ook aanvullende diensten zoals huisvesting en het leveren van vervalste documenten (Europol, [2023](#)). Volgens het VN-protocol (UN, [2000](#)) is het verkrijgen van voordeel uit de illegale toegang van een persoon tot een land een strafbaar feit. Mensensmokkel speelt een sleutelrol in irreguliere migratie (GI-TOC, [2020d](#)). Smokkelers fungeren als ‘dienstverleners’ die migranten ‘helpen’ geografische, politieke of culturele barrières te overwinnen, waarbij de mate van professionalisering en betrokkenheid van georganiseerde misdaad toeneemt naarmate die barrières en risico's groter worden — vaak gepaard gaand met meer geweld tegen migranten (GI-TOC, [2020d](#); [2018a](#)).

In een steeds vijandiger migratieklimaat zal de rol van smokkel en georganiseerde misdaad alleen maar verder toenemen (GI-TOC, [2020](#)).

Mensensmokkel is een professioneel georganiseerde, flexibele en winstgevende criminele activiteit die opereert via een goed gecoördineerde keten van diensten, met een duidelijke rolverdeling binnen de netwerken (Europol, [2023](#)). Het criminele proces van mensensmokkel bestaat doorgaans uit meerdere stappen (Europol, [2023](#)), namelijk werving van irreguliere migranten, het vervoeren van a naar b, het bieden van aanvullende diensten zoals tijdelijke huisvesting, en de betaling - doorgaans bij succesvolle aankomst. Irreguliere migratieroutes naar en binnen de EU worden grotendeels gefaciliteerd door criminele netwerken, die verantwoordelijk zijn voor meer dan 90% van de migratiebewegingen richting Europa (Europol & Interpol, [2016](#)). Deze netwerken bepalen wie er reist, op welke manier, via welke routes en naar welke bestemming (GI-TOC, [2018a](#)). Hoewel de belangrijkste migratiecorridors over de jaren min of meer intact zijn gebleven (Europol, [2025](#); [2013](#)), worden ze voortdurend beïnvloed door externe factoren zoals grenscontroles, weersomstandigheden en politieke ontwikkelingen in landen van herkomst, doorreis- en bestemmingslanden (EMSC, [2017a](#); Europol & Interpol, [2016](#)). Routes en werkwijzen verschuiven ad hoc, afhankelijk van vraag en aanbod, maar blijven in grote lijnen herkenbaar (Europol, [2025](#)). Criminele groeperingen reageren flexibel op deze omstandigheden, passen hun werkwijze aan en zoeken voortdurend naar nieuwe wegen om strengere controles te omzeilen, wat leidt tot geografische verplaatsing van hun activiteiten en het ontstaan van nieuwe hotspots (Europol & Interpol, [2016](#)).

1.6.2. Na binnenkomst is Noordelijk Europa de bestemming

Criminele organisaties bedienen steeds meer verschillende migrantengroepen met uiteenlopende eindbestemmingen en faciliteren zowel de binnenkomst, doorreis als uitreis uit de EU – over land, zee, lucht of een combinatie daarvan (Europol, 2025; EMSC, 2022; 2018; 2017a). Er zijn drie dominante migratieroutes die van landen van herkomst naar de grenzen van Europa leiden (Kuschminder et al., 2015), deze worden uitgebreid in andere SKC-studies belicht. Naast OMR, CMR en WMR als belangrijkste zijn ook de West-Afrikaanse route en de Oostelijke grensroute van wezenlijk belang. Mensensmokkel binnen de EU – oftewel (het faciliteren van) secundaire migratie – vormt één van de grootste veiligheidsuitdagingen (EMSC, 2022; 2021; Europol, 2021). Deze vorm van georganiseerde criminaliteit is bijzonder lucratief en wordt in stand gehouden door de aanhoudende vraag van irreguliere migranten die binnen het Schengen-gebied verder willen reizen naar het uiteindelijke land van bestemming (EMSC, 2022; Europol, 2016c). Naast Spanje bevinden verschillende belangrijke Europese bestemmingslanden zich in het noorden: het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Nederland, België, Zweden en Finland (Europol, 2021; 2016c; EMSC, 2018).

In verschillende Zuid-Europese landen speelt mensensmokkel wel een centrale rol binnen de georganiseerde misdaad, mede door hun geografische ligging aan belangrijke migratieroutes. Italië, bijvoorbeeld, geldt als een belangrijk doorvoer- en bestemmingsland en vormt onderdeel van de Centrale Middellandse Zeeroute, waar lokale netwerken samenwerken met internationale smokkelaars. Spanje vervult een vergelijkbare

functie, maar dan langs de Westelijke Middellandse Zeeroute. Ook daar fungeert het als doorvoerland terwijl het ook interessant als bestemming wordt gevonden. Hoe dan ook passen smokkelstromen zich overal aan, zo ook aan het toezicht in de Straat van Gibraltar. De Canarische eilanden worden frequent als tussenstation op de WMR benut, terwijl het op de West-Afrikaanse en Atlantische routes de aankomstlocatie is. Griekenland is eveneens een cruciale toegangspoort tot Europa, met smokkelstromen via zowel de Balkanroute als de Oostelijke Middellandse Zeeroute. De combinatie van zijn transitfunctie en de vraag naar goedkope arbeid maakt het bovendien een knooppunt voor mensenhandel. Ook in Portugal behoren mensensmokkel en -handel tot de dominante criminele markten. Het land is een doorvoerland op de Latijns-Amerikaanse route, met name van Brazilië naar Europa. Ondanks de hoge risico's blijft de vraag naar gefaciliteerde secundaire migratie groot. Deze bewegingen blijven grotendeels onder de radar (Europol, 2021; EMSC, 2021) en criminele netwerken zullen secundaire migratie blijven exploiteren zolang de vraag omvangrijk blijft (Europol, 2025). De EU fungeert niet alleen als bestemming, maar ook als belangrijk doorvoerpunt voor irreguliere migratie naar andere regio's, waaronder het VK en Noord-Amerika (Europol, 2025; EMSC, 2022; 2017a). Belangrijke stedelijke hubs – zoals Athene, Boedapest, Milaan, Parijs en Calais – fungeren als logistieke knooppunten waar smokkelnetwerken op hotspots, zoals opvangcentra en vervoersknooppunten – bijvoorbeeld grensovergangen en belangrijke snelwegen – migranten rekruteren en proactief diensten aanbieden, zoals onderdak, transport en valse documenten (EMSC, 2024; 2022; Europol, 2016c).

Na aankomst in een EU-lidstaat reizen veel irreguliere migranten door naar een ander land binnen de EU, aangezien het eerste land van binnenkomst zelden hun uiteindelijke bestemming is (Raad van de Europese Unie, 2023; Kuschminder et al., 2015). In de praktijk negeren veel asielzoekers de “Dublin-verordening” – die voorschrijft dat het eerste land van aankomst verantwoordelijk is voor de behandeling van hun asielaanvraag – en reizen verder om elders asiel aan te vragen (UNODC, 2018b). Langs veel intra-Europese smokkelroutes zijn de reisomstandigheden voor de migranten riskant en erbarmelijk: er zijn talrijke meldingen van levensgevaarlijke verbergingsmethoden, geweld en uitbuiting en langs de routes verblijven mensen onder mensonterende omstandigheden in geïmproviseerde kampen (UNODC, 2018b). Intra-Europese migratiebewegingen volgen doorgaans geen vaste routes (Europol, 2013). Routes, maar ook werkwijzen, ontwikkelen zich afhankelijk van kansen en obstakels onderweg – zoals weersomstandigheden, beschikbaarheid van transport en de aanwezigheid van risico's zoals verhoogde rechtshandavingsactiviteiten of reisbeperkingen (Europol, 2025; 2023; 2021; EMSC, 2024; 2022). De grote corridors blijven bestaan, zoals de westelijke balkanroute, maar daarbinnen komen andere routes tot stand, afgestemd op belemmeringen en mogelijkheden. (SKC, 2025; EMSC, 2022; 2018). Criminele netwerken opereren hierin flexibel: ze passen zich snel aan veranderende omstandigheden aan, veranderen hun werkwijzen en bieden mensensmokkel aan als een commercieel georganiseerde dienst (Europol, 2025; EMSC, 2024).

Voor het faciliteren van secundaire migratie maken criminele netwerken gebruik van uiteenlopende vervoersmodaliteiten – over land, zee en lucht of combinaties daarvan. Daarbij worden uiteenlopende vervoersmiddelen gebruikt, zoals personenauto's, busjes, vrachtwagens, taxi's, campers, treinen en vaartuigen. Om detectie te voorkomen maken mensensmokkelaars gebruik van onder meer gehuurde voertuigen, verstopplaatsen en voorlopers. Migrantengroepen worden vaak in levensgevaarlijke omstandigheden vervoerd, verborgen in brandstoftanks, dubbele bodems, tussen goederen of in kleine compartimenten tussen cabines en trailers. Luchtvervoer is duurder en vereist vaak frauduleuze documenten, maar stelt irreguliere migranten wel in staat gebruik te maken van veilige reiskanalen (Europol, 2025; 2023; EMSC, 2022). Deze methoden, in combinatie met de goed ontwikkelde, grensoverschrijdende transportinfrastructuur en het vrije verkeer binnen de EU, maken het voor handhavingsinstanties bijzonder lastig om intra-Europese mensensmokkelbewegingen te traceren (Europol, 2021; EMSC, 2021; Europol, 2009). Ondanks de inmiddels vele tijdelijke grenscontroles die ingevoerd zijn, zijn er in de praktijk nog voldoende mogelijkheden om grenzen over te gaan.

1.6.3. Hetgeen smokkel mogelijk maakt

Smokkelnetwerken blijven steevast (faciliterende) diensten aanbieden, gericht op zowel irreguliere binnenkomst, verblijf, transit en exit van de EU grenzen (EMSC, 2018; Europol, 2017b; 2016c; 2013). Deze faciliterende diensten worden proactief aangeboden en omvatten doorgaans vervoer, verblijfplaatsen onderweg en het regelen van valse of vervalste documenten (Europol, 2017b; EMSC, 2018; 2017a). De faciliterende diensten vallen grofweg uiteen in drie hoofdcategorieën (EMSC, 2018):

- faciliteren van vervoer en accommodatie door criminele netwerken;
- gebruik van frauduleuze of frauduleus verkregen documenten; en
- misbruik van visavrije reismogelijkheden en asielprocedures.

De traditionele smokkelpraktijken worden versterkt door moderne technologie (Europol, 2025; 2017b). Digitale communicatie speelt een groeiende rol: smokkelaars gebruiken sociale media, ritdeelwebsites en P2P-accommodatieplatforms om afspraken te maken, migranten te rekruteren en logistiek te organiseren (Europol, 2017b).

Corruptie om mensensmokkelactiviteiten uit te voeren

Corruptie speelt een cruciale rol in het faciliteren van mensensmokkel en vormt een belangrijk instrument voor criminele netwerken om hun activiteiten ongestoord voort te zetten (Europol, 2023; 2013). Smokkelaars maken structureel gebruik van omkoping bij grensovergangen, waarbij wetshandhavers worden benaderd om voertuigen zonder controle te laten passeren of om weg te kijken bij verdachte activiteiten (Europol, 2023; 2013). Europol meldde in 2013 dat ook marine- en militaire functionarissen soms per migrant of per boot worden betaald die zij laten vertrekken of ongemoeid laten (Europol, 2013).

Toenemend gebruik van geweld tijdens smokkel

Mensensmokkel wordt in toenemende mate gekenmerkt door geweld en roekeloosheid, zowel richting migranten als richting criminele concurrenten en rechtshandavingsfunctionarissen (Europol, 2025; 2023; 2021; EMSC, 2021). Criminele netwerken deinzen er niet voor terug om geweld te gebruiken of ermee te dreigen om migranten onder controle te houden, smokkelkosten af te dwingen of hen te intimideren wanneer zij weigeren mee te werken (EMSC, 2024; 2021; Europol, 2023). In veel gevallen worden irreguliere migranten niet alleen fysiek mishandeld – in de vorm van mishandeling en soms verkrachting (GI-TOC, 2018a) – maar ook blootgesteld aan gevaarlijke omstandigheden: ze worden vervoerd in overvolle, onveilige voertuigen, of op gammele, niet-zeewaardige boten. Ook het roekeloos rijgedrag van smokkelaars – vaak om aan arrestatie te ontsnappen – heeft geleid tot dodelijke ongevallen waarbij migranten, smokkelaars en soms ook politieagenten omkwamen (EMSC, 2024; Europol, 2023). Naast geweld tegen irreguliere migranten is er sprake van toenemend geweld tussen rivaliserende smokkelgroepen (Europol, 2025; EMSC, 2021).

Frans Schengen Visa

Misbruik van legitieme structuren

Criminele netwerken misbruiken steeds vaker legale structuren om irreguliere en secundaire migratie binnen de EU te verbergen of te faciliteren, waardoor migranten ogenschijnlijk rechtsgeldig toegang krijgen of hun verblijf ‘gelegaliseerd’ wordt. Methoden variëren van schijnhuwelijken, valse vaderschapsverklaringen en nep-arbeidsovereenkomsten tot frauduleuze medische visa, uitnodigingsbrieven en het opzettelijk indienen van valse asielclaims of beweringen van slachtofferschap. Daarnaast infiltreren of gebruiken smokkelaars legale bedrijfsstructuren — transportbedrijven, verhuur- en horecazaken en financiële dienstverleners — voor verplaatsing, tijdelijke huisvesting en het witwassen van opbrengsten (EMSC, 2018; 2024; Europol, 2023). Soms zetten netwerken zelf schijnbedrijven op om documenten, logistiek of nautische uitrusting (bijv. boten) te verkrijgen. Door deze vermomming binnen legale systemen worden opsporing en ontmanteling aanzienlijk bemoeilijkt (Europol, 2025).

Misbruik van visavrije reismogelijkheden

Visumvrije regelingen en vereenvoudigde procedures werden eerder structureel misbruikt door mensensmokkelaars als rechtvaardiging voor irreguliere migratie naar en binnen de EU (EMSC, 2019). Een illustratief voorbeeld is de tussen september 2017 en oktober 2018 geldende visumvrije regeling Iran–Servië, waarna aanvoer van Iraanse migranten naar Servië en de Balkan sterk steeg en ook asielaanvragen in de EU toenamen (EMSC, 2019). Criminelen richtten zich toen op visumvrij toegankelijke groepen (o.a. Oekraïne, Moldavië) die met legale paspoorten reizen en vervolgens via vervalste documenten in sectoren als landbouw of logistiek worden uitgebuit (EMSC, 2019). De Balkanfuncties als transitknooppunt werden vaak misbruikt door toeristische visa van onder meer China, Iran en Turkije (EMSC, 2017a; 2018). Voor Iraniërs is het dan niet meer mogelijk, maar Chinezen, Turken en Russen kunnen nog wel visumvrij naar de Balkan reizen en maken daar ook misbruik van door vervolgens irregulier door te reizen. Ook werden sommige visumaanvragen gefrustreerd door “kweekdocumenten” (valse arbeidscontracten, diploma’s), wat in 2019 leidde tot tienduizenden gedetecteerde gevallen van visumfraude in EU-landen (EMSC, 2020). Wanneer vervalsing van visa moeilijker blijkt, verschuift, zoals eerder ook al het geval was, de focus naar vervalsing van ondersteunende documenten (Europol, 2013b).

Misbruik van asielprocedures

Naast visumfraude maken criminele netwerken ook op systematische wijze misbruik van het [Gemeen-schappelijk Europees Asielbeleid](#) (EMSC, 2019). In toenemende mate constateren EU-lidstaten dat irreguliere migranten via georganiseerde structuren asielprocedures gebruiken om toegang tot de EU te verkrijgen, waarna zij zich onttrekken aan het systeem. Vaak verlaten zij na registratie hun opvanglocatie om zich naar een ander EU-lidstaat te begeven, gebruikmakend van de vrijheid van beweging die de status van asielzoeker met zich meebrengt. Criminele netwerken spelen een actieve rol in dit proces door het boeken van vervoer en accommodatie voor irreguliere migranten, vaak op basis van echte vluchtelingenpaspoorten. Daarbij krijgen de migranten expliciet de instructie om hun hotelverblijf en retourticket niet te gebruiken. Een terugkerende werkwijze is het faciliteren van langeafstandsvluchten met toeristenvisa voor niet-EU-landen. De migranten reizen via een EU-luchthaven waar ze tijdens een tussenstop de transitzone verlaten en ter plaatse asiel aanvragen. Na registratie trekken zij door naar andere landen binnen het Schengengebied (EMSC, 2019).

Technologie en online activiteiten

De digitale revolutie heeft mensensmokkel fundamenteel veranderd: sociale media en online diensten vormen inmiddels de kern van het businessmodel (EMSC, 2024). Smokkelaars adverteren via online platforms met routes, prijzen en succesverhalen, vaak ondersteund door beeldmateriaal van ‘geslaagde migranten’ (Europol, 2025; 2023; 2021; GI-TOC, 2018a). Deze digitale marketing is professioneel, meertalig en doelgroepgericht (Europol, 2021). Via versleutelde apps en digitale kaarten delen netwerken instructies en updates over grenscontroles, terwijl digitale tools worden gebruikt voor documentvervalsing, geldtransfers, boekingen en zelfs dronesurveillance (Europol, 2025; 2021; EMSC, 2021). Leiders coördineren operaties op afstand en rekenen betalingen af met cryptovaluta, wat opsporing bemoeilijkt. Smokkelaars opereren vaak ongehinderd vanuit landen buiten de EU, maar er is ook een groeiend aantal accounts binnen de EU dat valse documenten aanbiedt (EMSC, 2017b). Nieuwe technologieën zoals deepfakes en AI vergroten bovendien de mogelijkheden voor misleiding (EMSC, 2024). Zo is de digitale dimensie uitgegroeid tot een onmisbaar onderdeel van werving, coördinatie en uitvoering van mensensmokkel – een rol die snel verder toeneemt.

1.6.4. Vervoer richting het noorden

Hoewel veelgebruikte smokkelmethoden in de kern gelijk blijven, tonen mensensmokkelaars opvallende flexibiliteit en innovatie in de inzet van vervoersmiddelen, verbergtechnieken en technologieën (Europol, 2017b). Daarbij worden regelmatig levensbedreigende methoden toegepast om detectie te vermijden (EMSC, 2018). Europol meldde in 2018 een toenemend gebruik van speciaal gebouwde, luchtdichte compartimenten, evenals verborgen ruimtes achter motorblokken van voertuigen of goederentreinen (EMSC, 2018). Criminelen proberen videobewaking en automatische kentekenherkenning te omzeilen door gebruik van valse kentekenplaten, het vervoeren van voertuigen op trailers of door migranten opdracht te geven de grens te voet over te steken alvorens weer in te stappen (EMSC, 2018). In een opvallend voorbeeld uit 2018 werd aan de Servisch-Hongaarse grens een groep migranten geïnstrueerd om gele veiligheidshesjes te dragen en zich voor te doen als vrachtwagen- of buschauffeurs, waarmee zij ogenschijnlijk legaal oogden in het grensgebied (EMSC, 2018). Tegelijkertijd is het smokkelvervoer vanaf 2016 steeds complexer en uitgebreider, met een groei van het aanbod vanuit bronlanden en het gebruik van uiteenlopende vervoersmiddelen, waaronder cruiseschepen, vrachtschepen en een toename van het vliegverkeer (EMSC, 2017a).

Tijdens hun reis maken migranten vaak een tussenstop in (semi-)stedelijke gebieden om illegaal te werken om hun schulden aan de mensensmokkelaars af te betalen of om geld te sparen voor het vervolg van hun reis (Europol, 2016c). Langs de route kunnen irreguliere migranten in zogeheten *safehouses* worden vastgehouden, waar ze wachten op het volgende deel van hun reis (Europol, 2025; 2021). EMSC(2018) onderscheidde eerder belangrijke categorieën van smokkelvervoer, namelijk per vrachtwagen, middels pleziervaartuigen, via treinen en vliegtuigen:

Belangrijke categorieën smokkelvervoer

- **Vrachtwagen**
- **Pleziervaartuig**
- **Treinen**
- **Vliegtuig**

Aankomsthal vliegveld

Vrachtwagens met grote groepen migranten

Het gebruik van vrachtwagens en andere grote voertuigen voor het smokkelen van irreguliere migranten blijft een veelvoorkomende en uiterst risicovolle methode binnen Europa (EMSC, [2024](#); [2022](#); [2021](#); [2020](#); [2019](#); [2018](#); [2017a](#)). Criminele netwerken plaatsen migranten vaak in afgesloten, donkere en luchtdichte compartimenten in vrachtwagens, trailers, bestelwagens of zelfs in speciaal gebouwde verborgen ruimtes in voertuigen, zoals kofferbakken of motorruimtes. Deze compartimenten zijn niet ontworpen voor personenvervoer en bieden geen ventilatie, licht of bewegingsruimte, waardoor de omstandigheden overvol en onmenselijk zijn. Migranten worden vaak urenlang en zonder pauze vervoerd om controleposten te vermijden, wat hun fysieke veiligheid ernstig in gevaar brengt. Naast vrachtwagens worden migranten uiteraard ook gesmokkeld middels (kleine) bestelbussen en personenwagens.

Gebruik van pleziervaartuigen

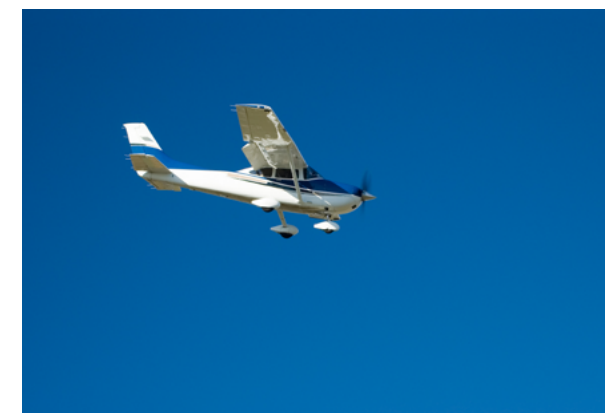
Pleziervaartuigen, met name zeiljachten, worden ingezet als smokkelmiddel om irreguliere migranten rechtstreeks van Turkije naar Italië te vervoeren (EMSC, [2018](#)). Om een eerder specifiek beeld te geven: Deze methode is vooral populair voor de smokkel van Syrische migranten (geweest) en bood bijvoorbeeld ruimte aan gemiddeld 50 tot 60 personen per overtocht. In vergelijking met andere smokkelroutes zijn de kosten aanzienlijk hoger: migranten betaalden jaren geleden bijvoorbeeld tussen de € 2.500 en € 6.000 voor deze reis (EMSC, [2018](#)). Hoewel de oversteek naar het VK voornamelijk plaatsvindt met kleine boten, blijkt uit informatie van Europol ([2021](#)) dat in sommige gevallen ook pleziervaartuigen, zoals jachten en zeilboten, worden ingezet om migranten op een minder opvallende manier het Kanaal over te smokkelen. Deze methode wordt bewust gekozen vanwege het legitieme uiterlijk van recreatievaartuigen, waardoor ze minder snel verdacht worden bij grenscontroles en patrouilles.

Mensensmokkel via treinen

Het gebruik van treinen als vervoermiddel voor mensensmokkel is gedurende enkele jaren toegenomen, mede als reactie op verscherpte controles op land- en zeeroutes (EMSC, [2017a](#)). Criminele netwerken maakten hierbij gebruik van zowel internationale goederen- als passagierstreinen (EMSC, [2018](#)) – vooral op routes door de Westelijke Balkan en omliggende gebieden (EMSC, [2020](#)) en vanuit Italië over de Alpen naar noordelijke EU-lidstaten (Europol, [2017b](#)). Illegale migranten werden op doordachte wijze verborgen in vrachtkompartimenten of zeecontainers, waarbij de douanezegels veelal intact blijven om ontdekking te voorkomen (EMSC, [2020](#); [2018](#)). De laatste jaren is er zelden informatie naar buiten gebracht over smokkel van personen per trein. Over het algemeen kan sowieso gesteld worden dat modus operandi van mensensmokkel doorgaans vrij snel wijzigt.

Mensensmokkel via de lucht

De verschuiving richting luchtvervoer die eerder opgemerkt werd hield rechtstreeks verband met de intensivering van controles op land- en zeeroutes, waardoor criminele netwerken hun smokkelstrategieën hebben aangepast (EMSC, [2017a](#)). Smokkel van irreguliere migranten via de lucht kwam als modus operandi voor binnen de EU, al zijn daar ook de laatste jaren geen duidelijke meldingen meer over te vinden. Met name het gebruik van kleine vliegtuigen werd eerder in verschillende delen van Europa onderkend (EMSC, [2018](#)). Deze methode werd bijvoorbeeld ook ingezet voor de smokkel van migranten naar het VK (EMSC, [2018](#)). Kleine vliegtuigen hebben een beperkte capaciteit en vertrekken vaak vanaf kleine, afgelegen, regionale luchthavens waar veiligheidsmaatregelen minder streng zijn (EMSC, [2018](#)). Relevant onderzoek naar ondermijning op kleine vliegvelden in Nederland is gedaan door De Veen et al., 2024. De criminele netwerken die deze smokkelvorm hanteren, zijn vaak polycrimineel actief en combineren mensenhandel met bijvoorbeeld (poly)drugshandel (EMSC, [2018](#)). Naast kleine luchtvaart worden ook reguliere intra-Schengenvluchten gebruikt voor irreguliere migratie (EMSC, [2019](#)). Deze laatste worden onder meer gebruikt als omreisroute vanuit Griekenland.

Engelse kustwacht, Verenigd Koninkrijk

“Small boats, big business”

Voor veel irreguliere migranten die zich in Calais ophouden, vormen de glinsterende lichten aan de overkant van het Kanaal een belofte van een beter leven in het Verenigd Koninkrijk. De oversteek van 32 kilometer is de laatste, maar vaak dodelijke etappe van een lange reis. De aantrekkingskracht van het VK – economische kansen, taalvoordelen en familiehereniging – blijft sterk, vooral vergeleken met het gebrek aan perspectief in landen van herkomst (GI-TOC, [2024](#)). Sinds 2018 is het aantal migranten dat in kleine bootjes het Kanaal oversteekt exponentieel gestegen (GI-TOC, [2024](#)). In januari 2024 was het aantal *Channel-crossers* opgelopen tot meer dan 100.000, met een piek van ruim 45.000 onderkenningen in 2022 (GI-TOC, [2024](#)). Wat begon als een alternatieve smokkelmethode, is inmiddels uitgegroeid tot de dominante modus operandi voor mensensmokkel naar het VK (EMSC, [2022](#)).

1.6.5. Eenmaal in bestemming West/ Noordwest-Europa

Een ander structureel probleem is het misbruik van juridische procedures. Criminele netwerken benutten systematisch mazen in het asielbeleid en wetgeving om het verblijf van irreguliere migranten in de EU te legitimeren (EMSC, [2021](#); [2018](#); Europol, [2021](#); [2013](#)). Daarbij wordt de secundaire migratie vaak strategisch geleid naar landen met gunstiger opvang- of verblijfsvoorwaarden (Europol, [2023](#)).

Benodigde verblijfsdocumenten

Documentfraude is een essentieel onderdeel van de MO van mensensmokkelaars en is een structurele faciliterende dienst bij irreguliere migratie naar en binnen de EU. Criminele netwerken maken op systematische wijze gebruik van deze documenten om fysieke, juridische en administratieve obstakels te omzeilen. Daarmee stellen ze irreguliere migranten in staat om de EU illegaal binnen te komen en zich vrij binnen het Schengengebied te verplaatsen of onder valse identiteiten een legale verblijfsstatus te verkrijgen. Documentfraude neemt verschillende vormen aan: van volledig vervalste documenten (namaak), tot het aanpassen van originelen (vervalsing) en het frauduleus gebruik van echte documenten door *look-a-likes* (EMSC, [2024](#); [2018](#); [2017a](#); Europol, [2021](#); [2017b](#); [2013](#)). Als facilitator van zware en georganiseerde criminaliteit, waaronder mensensmokkel, vormde documentfraude een structureel en groeiend probleem voor Europese lidstaten. De hoeveelheid én kwaliteit van deze documenten nam eerder aanzienlijk toe, wat erop wees dat de markt rondom documentfraude groeide en zich professionaliseerde (Europol, [2017b](#)). Naast smokkel over land en zee speelt documentfraude een bijzondere rol bij smokkel via de lucht. Frauduleuze documenten maken smokkel mogelijk via reguliere luchtvaartverbindingen, waarmee grenscontroles eenvoudiger kunnen worden gepasseerd. Het luchtvervoer wordt daardoor aantrekkelijker,

Binance, 's werelds grootste cryptocurrency handelsplatform

ondanks de hogere kosten die deels voortvloeien uit de kosten van het fraudedocument zelf. Bovendien reikt het gebruik van frauduleuze documenten verder dan alleen grensoverschrijding. Ze worden ook gebruikt om verblijfsstatussen op frauduleuze wijze te verkrijgen of te legaliseren (Europol, [2025](#); [2023](#); EMSC, [2022](#); [2019](#)). In dit verband worden documenten niet alleen verkocht, maar ook verhuurd of hergebruikt voor meerdere irreguliere migranten en uiteenlopende strafbare feiten, zoals bredere vormen van fraude.

Smokkelpakketten en koopkracht

Mensensmokkelaars bieden hun diensten (ook) aan in de vorm van complete pakketten waarin hoogwaardige, vervalste of frauduleus verkregen documenten standaard zijn opgenomen (Europol, [2017b](#)). Deze pakketten werden op maat samengesteld en gericht op het omzeilen van grenscontroles, visumregels en verblijfsprocedures (Europol, [2017b](#)). De markt voor mensensmokkel is gesegmenteerd volgens de koopkracht van de migrant. GI-TOC ([2018a](#)) onderscheidt hierbij twee dominante modellen:

- het 'volledige pakket'-model, en
- het 'pay as you go'-model.

In het eerste geval betaalt de migrant vooraf voor een volledige dienst, inclusief vervoer, accommodatie, begeleiding, reisdocumenten en vervoersbewijzen. In het tweede model betaalt de migrant per traject of dienst, afhankelijk van zijn of haar financiële middelen. Het eerste model wordt vaker gebruikt voor irreguliere migrantenreizen over lange afstanden, waarbij ze verschillende regio's doorkruisen en vaak eindigen in een bestemmingsland in Europa. Voor veel migranten die het pay-as-you-go-model gebruiken, is het bestemmingsland daarentegen niet belangrijk, of zelfs vooraf niet bekend. Deze segmentatie beïnvloedt niet alleen het 'serviceniveau', maar ook de routes, vervoersmiddelen en risico's die met de reis gepaard gaan (GI-TOC, [2018a](#)). Zo ontstaat er binnen de smokkelindustrie een dynamisch, marktgedreven systeem waarin criminele groepen hun aanbod afstemmen op de vraag en het budget van de migrant. Wel lijkt er een steeds minder onderscheid tussen de twee verschillende modellen waarneembaar.

In periodes van hoge en urgente vraag – bijvoorbeeld bij toenemende migratiedruk – stijgen de prijzen, vooral als migranten uit economische motieven reizen en gevoeliger zijn voor prijseschommelingen (GI-TOC, [2018a](#)). Vluchtelingen daarentegen tonen minder prijselasticiteit vanwege de noodzaak van hun vertrek. Daarnaast speelt het risiconiveau van de route een grote rol: hoe gevaarlijker of

complexer het traject, hoe hoger de prijs. Tot slot beïnvloedt ook de reputatie van de smokkelaar de prijs: migranten zijn bereid meer te betalen aan dienstverleners die bekendstaan als betrouwbaar, zeker wanneer hun leven op het spel staat (GI-TOC, [2018a](#)). In de mensensmokkelindustrie bestaan verschillende betalingsmodaliteiten die niet alleen de financiële kant van de smokkel regelen, maar ook de machtsverhoudingen tussen migrant en smokkelaar beïnvloeden. In de *pay-as-you-go*-structuur betaalt de migrant in fases, vaak bij elke nieuwe schakel in de route (EMSC, [2022](#)). Deze methode is gangbaar in gemeenschappen waarin smokkel lokaal is ingebed en gaat geregeld gepaard met zogeheten *escrow-betalingen* via een vertrouwde derde partij. Bij vooruitbetaling – ofwel voor de gehele reis of per segment – loopt de migrant echter een groter risico. Zodra het geld is betaald, heeft de smokkelaar weinig prikkel om verdere veiligheid te garanderen, behalve zijn reputatie. In sterk gecommercialiseerde markten waar de vraag onverzadigbaar lijkt, verliest die reputatie bovendien aan belang (GI-TOC, [2018a](#)).

Contant geld blijft de meest gebruikte betalingsmethode, vooral bij pay-as-you-go-structuren, waar migranten onderweg per etappe betalen (EMSC, [2017a](#)). Daarnaast maken smokkelaars en facilitators op grote schaal gebruik van informele geldtransfersystemen zoals het hawala-netwerk, vanwege de snelheid, lage kosten en moeilijk traceerbare aard van deze transacties (EMSC, [2022](#); [2018](#)). Volgens schattingen verloopt minstens 20% van de geldstromen via deze ondergrondse systemen. Legale geldtransferbedrijven worden, vanwege hun wereldwijde bereik, eveneens veelvuldig ingezet, vooral in landen van herkomst en transit (EMSC, [2017a](#)). Opkomend zijn cryptovaluta, die smokkelaars in toenemende mate gebruiken om betalingen te ontvangen, commissies te regelen of winsten wit te wassen met meer anonimiteit (EMSC, [2024](#)).

Uitdagingen en impact

Irreguliere migratie en mensensmokkel stellen de landen van bestemming voor een grote uitdaging, zoals het VK. Gesmokkelde personen komen (tegenwoordig vooral) het Verenigd Koninkrijk binnen via de oversteek van het Engelse Kanaal met kleine boten. Ook het inklimmen in vrachtwagens of bedrijfsvoertuigen die per spoor of veerboot het VK bereiken gebeurt nog met regelmaat.

Criminele netwerken behandelen irreguliere migranten als handelswaar – een middel tot winst, zonder enige vorm van menselijke waardigheid

Smokkelaars vragen grote sommen geld en brengen de irreguliere migranten in groot gevaar. Mensensmokkel brengt vaak ernstige schade toe aan irreguliere migranten, zowel fysiek, psychisch als sociaal. Criminele netwerken behandelen irreguliere migranten als handelswaar – een middel tot winst, zonder enige vorm van menselijke waardigheid (Europol, 2025). Dit blijkt onder meer uit het structureel overbevolken van bootjes en voertuigen waarmee migranten over zee en land worden vervoerd, met regelmatig dodelijke gevolgen. In 2023 werd een recordaantal sterfgevallen onder irreguliere migranten geregistreerd, vooral op de centrale Middellandse Zeeroute, de Atlantische route en het Kanaal richting het Verenigd Koninkrijk. Overvolle, gammele boten en de forse risico's van de oversteek kosten jaarlijks veel mensen het leven (EMSC, 2024; UNODC, 2018b). Ook op landroutes, zoals via de Westelijke Balkan, zorgen gevaarlijke transport- en verbergmethoden – zoals verstoppen in koelwagens of luchtdichte ruimten – voor dodelijke incidenten (EMSC, 2024; Europol, 2013).

De schade blijft echter niet beperkt tot de reis. Migrant die hun bestemming bereiken, kampen

vaak met psychische trauma's, fysieke uitputting en blijvende schade. Bovendien hebben zij vanwege hun illegale status zelden toegang tot basale voorzieningen zoals gezondheidszorg, huisvesting en onderwijs (Europol, 2013). Daarbij worden zij blootgesteld aan uitbuiting, met name in de vorm van gedwongen arbeid of seksuele uitbuiting, zeker wanneer zij hun schuld aan smokkelaars moeten aflossen. Een groot deel van de migranten die door Frankrijk reizen, zijn op doorreis naar het Verenigd Koninkrijk. Sinds de sluiting van de migrantenkampen in Calais is mensensmokkel in Noord-Frankrijk toegenomen.

Smokkelnetwerken spelen voortdurend in op geopolitieke ontwikkelingen, zoals in Afghanistan of Syrië, en profileren zich online als 'facilitators' (EMSC, 2019). De industrie wordt steeds gewelddadiger en professioneler, met inzet van vervalste documenten en gebruik van juridische hiaten (Europol, 2013). Zolang structurele crises voortduren, zal de markt voor mensensmokkel en -handel blijven groeien, met de EU als aantrekkelijke eindbestemming (Europol, 2025; 2017a; 2013). Een mogelijkheid tot betaling welke in deze groei ook gebruikt wordt is het 'migreur nu, betaal later' idee. Dit model geeft migranten zonder middelen toegang tot smokkelroutes, maar maakt hen bijzonder kwetsbaar voor misbruik (EMSC, 2022; GI-TOC, 2018a). In dit systeem worden migranten gestimuleerd om hun reis op krediet te maken, in de veronderstelling dat ze onderweg of bij aankomst kunnen werken. In de praktijk leidt dit vaak tot uitbuiting, dwangarbeid of detentie/opsluiting voor losgeld. In sommige gevallen raken migranten zo in de handen van mensenhandelaren als betaling uitblijft. Inlichtingendiensten melden overigens sowieso overlap tussen mensensmokkel, mensenhandel, handel in drugs en de handel in wapens; allen markten welke nu bediscussieerd gaan worden.

1.7. Mensenhandel en uitbuiting

Er is toenemende verwevenheid tussen mensenhandel en mensensmokkel op migratieroutes, al blijft zicht daarop beperkt (Nationaal Rapporteur, 2022; EMSC, 2022). Irreguliere migranten – met name kinderen en alleenreizende minderjarigen – zijn bijzonder kwetsbaar voor uitbuiting. Criminele netwerken misleiden migranten met valse beloften en maken gebruik van hun illegale status om hen uit te buiten. Zo worden, als verdienmodel op zich, migranten worden vastgehouden en moet er vanuit de EU losgeld betaald worden. Zie ook het relevante onderzoek in deze van Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2025).

UNODC, 2016). Slachtoffers komen vooral uit Zuid-oost-Europa en Afrika (UNODC, 2024; EMSC, 2021). Vaak is er een directe relatie tussen de herkomst van slachtoffers en de nationaliteit van de daders, die opereren binnen gesloten migratienetwerken. De vraag naar goedkope arbeid en seksuele diensten blijft hoog, terwijl werkloosheid, schuld en migratiedruk aanhouden (UNODC, 2020d; Europol, 2013). Klimaatgerelateerde migratie en oorlogen – zoals in Oekraïne of Afghanistan – leiden tot nieuwe risicogroepen voor criminele netwerken (Europol, 2025; UNODC, 2022).

1.7.2. Seksuele uitbuiting

Seksuele uitbuiting vormt een aanhoudende bedreiging voor alle EU-lidstaten (EMSC, 2022). Mensenhandel voor seksuele uitbuiting is sterk gendergebonden: de meeste slachtoffers zijn vrouwen of meisjes, al worden ook mannen en transgenderpersonen uitgebuit (UNODC, 2024; EMSC, 2022). Slachtoffers komen uit diverse landen; in 2021 werden 55 nationaliteiten geïdentificeerd (Europol, 2021). De meerderheid betreft EU-burgers uit Zuid-Oost- en Midden-Europa, met Roemenië en Bulgarije als belangrijke herkomstlanden (SKC, 2025; Europol, 2019). Ook zijn er veel slachtoffers uit niet-EU-landen zoals Nigeria, China en Brazilië (Europol, 2018).

1.7.1. Mensenhandel in Europa

Mensenhandel is het werven, vervoeren of huisvesten van personen met gebruik van dwang en met als doel uitbuiting (UNODC, 2012; EMSC, 2018). In Nederland is dit strafbaar gesteld in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht. De juridische definitie bestaat uit drie elementen: een handeling (zoals rekrutering), dwang of misleiding, en een uitbuitingsdoel (UNODC, 2012). Hoewel seksuele uitbuiting het meest voorkomt, zijn er ook andere vormen zoals gedwongen arbeid, criminele uitbuiting, bedelarij, schijnhuwelijken en orgaanhandel (Europol, 2025; UNODC, 2020c). Dwang is een constant element in al deze vormen, variërend van fysieke dreiging tot psychologische manipulatie (Ministerie van Justitie & Veiligheid, 2022). Mensenhandel is zeer winstgevend en moeilijk op te sporen, wat leidt tot structurele onderrapportage (Europol, 2021). In de EU opereren netwerken in goed ontwikkelde markten voor illegale seks en arbeid, vooral in Centraal- en West-Europa (Europol, 2013). Hoewel seksuele uitbuiting dominant blijft (UNODC, 2009; EMSC, 2019), groeit het aandeel van gedwongen arbeid snel (Europol, 2025;

De Wallen, Amsterdam

In Nederland zijn slachtoffers vaak van Nederlandse, Oost-Europese of Afrikaanse afkomst (Nationaal Rapporteur, 2023). De werkwijzen van mensenhandelaren veranderen. Ten eerste verschuift het gebruik van geweld naar psychologische manipulatie, zoals de loverboymethode, vooral bij EU-slachtoffers (Europol, 2021; EMSC, 2021). Schijnhuwelijken worden ook ingezet om vrouwen te misleiden en uit te buiten (Europol, 2017a). Ten tweede verplaatst de uitbuiting zich van publieke plekken naar privéwoningen, vaak gecombineerd met snelle verplaatsing van slachtoffers (carrouselmethode), wat opsporing bemoeilijkt. Ten derde speelt digitalisering een steeds grotere rol. Online platformen worden ingezet voor rekrutering, promotie en communicatie rond seksuele diensten (Europol, 2021; 2022). Vrouwen nemen een toenemende rol in binnen gerelateerde netwerken, vaak in functies dicht bij de slachtoffers zoals rekrutering of toezicht (EMSC, 2022). Meestal gaat het om vrouwen met een verleden in de prostitutie of die zelf ooit slachtoffer zijn geweest. In Nederland was in 2022 16% van de veroordeelde mensenhandelaren vrouw; bij grensoverschrijdende seksuele uitbuiting zelfs 26% (CBS, 2022).

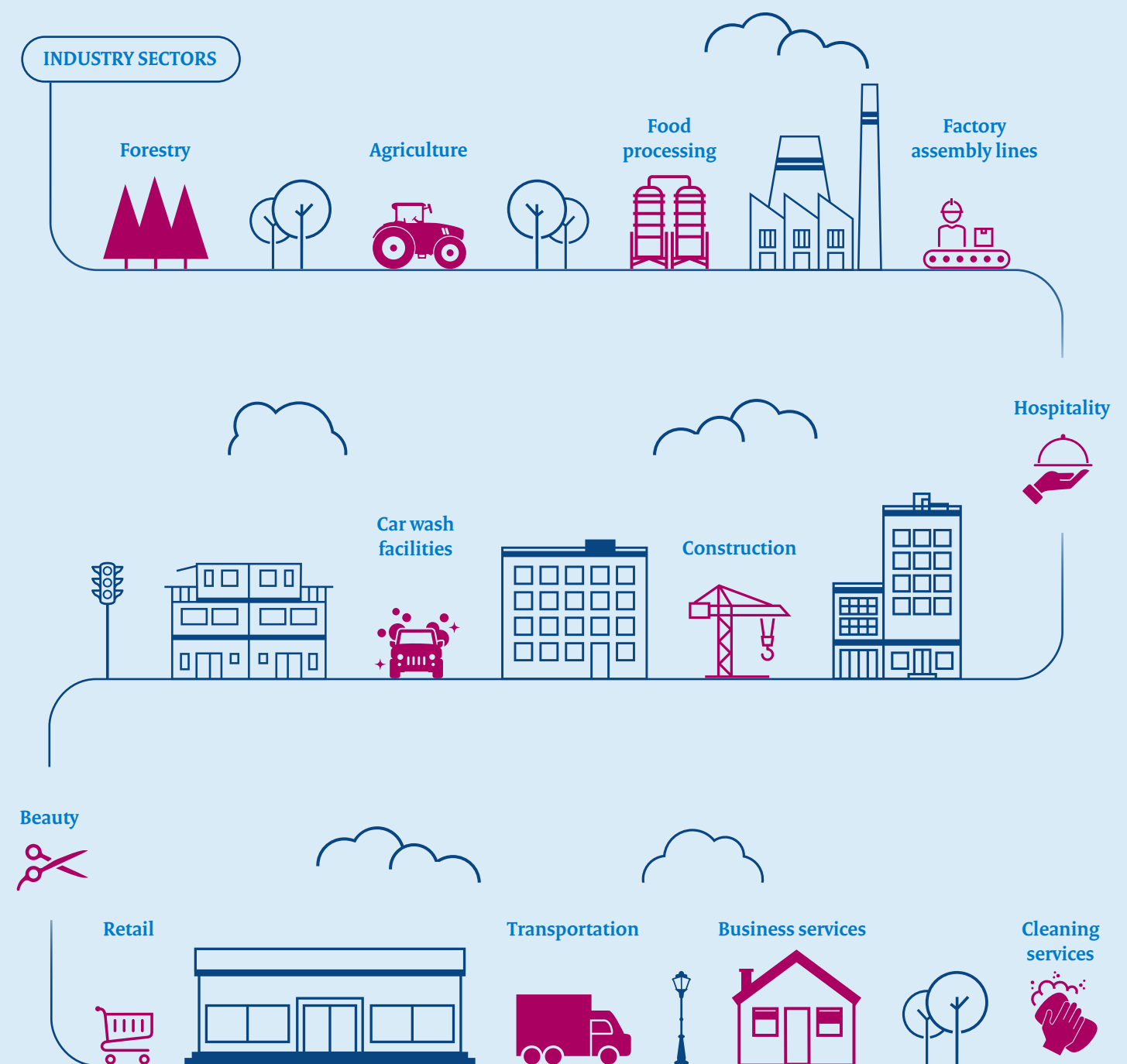

1.7.3. Arbeidsuitbuiting

Gedwongen arbeid vormt een groeiende dreiging in Europa, waarbij slachtoffers onder dwang of dreiging werk verrichten waartoe zij zich niet vrijwillig hebben verbonden. Hoewel mensenhandel lang werd geassocieerd met seksuele uitbuiting, tonen recente cijfers een toename van arbeidsuitbuiting, mede door de vraag naar goedkope arbeidskrachten in sectoren als landbouw, bouw, horeca en schoonmaak (UNODC, 2024; EMSC, 2022). Arbeidsuitbuiting speelt zich vaak af in sectoren met lage regulering, seizoenswerk en hoge winstmarges. Criminele netwerken maken misbruik van verschillen in arbeidswetgeving en rekruteren slachtoffers via valse beloftes of schijnwerving, vaak via online platforms en onderaannemers (EMSC, 2022). Slachtoffers ontvangen soms een wettelijk loon, maar dit wordt uitgehold door ondoorzichtige aftrekposten, zoals huisvesting en vervoer. Deze uitbuiting ondermijnt zowel de rechten van slachtoffers als de legale economie via loondumping, verdringing van reguliere arbeid en belastingontduiking (Europol, 2017). De landbouwsector is extra kwetsbaar vanwege informele tewerkstelling en seizoensgebonden vraag. EU-burgers worden vaak langdurig tewerkgesteld, terwijl niet-EU-burgers vaker seizoensgebonden worden uitgebuit (EMSC, 2019). Slachtoffers – vooral mannen uit Oost-Europa of migranten zonder verblijfsstatus – leven en werken vaak op dezelfde locatie, onder volledige controle van hun uitbuiters. Sommigen worden bedreigd met deportatie of fysiek geweld bij contact met autoriteiten (EMSC, 2022). Criminele netwerken werken geregeld samen met mensensmokkelaars en maken slachtoffers afhankelijk via valse contracten of door hun loon te onderscheppen (EMSC, 2022; UNODC, 2022).

Main industries

Targeted by criminal networks involved in labour exploitation

EMSC, 2022

1.7.4. Nuances in vormen en verschillen

In verschillende Europese landen is mensenhandel en uitbuiting aan de orde. De geografische ligging maakt bijvoorbeeld Malta aantrekkelijk voor wereldwijde georganiseerde misdaadgroepen. Het kleine eiland ligt in het centrum van de Middellandse Zee, op het kruispunt van handelsroutes die Europese, Aziatische en Afrikaanse markten met elkaar verbinden. Mensenhandel, naast illegale faunahandel en drugshandel (met name cocaïne), komt er veel voor. In Italië komt mensenhandel (gedwongen prostitutie en arbeidsuitbuiting) ook veel voor, met slachtoffers uit zowel binnen- als buitenland. Het VK is een belangrijk bestemmingsland voor mensenhandel: zowel arbeidsuitbuiting als uitbuiting in de prostitutie is hier aan de orde. In de cannabisteelt en drugshandel komt ook criminele uitbuiting voor. Met betrekking tot mensenhandel is Duitsland in de eerste plaats een bestemmingsland. Zowel uitbuiting in de prostitutie als arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting komen voor, maar de eerste het meeste. In Ierland is er een groeiende link tussen de cannabismarkt en mensenhandel: bij de illegale productie is arbeidsuitbuiting gangbaar geworden.

Recentelijk kwam de luxe Amsterdamse sport-school Saints & Stars in opspraak. Het werd duidelijk dat schoonmakers daar ernstig werden uitgebuit. Berichten wezen erop dat ze onder meer hun paspoort moesten inleveren, extreem lange dagen werkten, soms tot wel 17 uur, en in slechte omstandigheden leefden. Naar het schijnt kregen sommigen te weinig of helemaal geen loon, en werkten velen zonder contract of duidelijke afspraken. Toch heeft het OM geen arbeidsuitbuiting geconstateerd (Ramdjan, 2025). Er waren in ieder geval misstanden, die volgens onderzoekers van de Universiteit Utrecht niet op zichzelf staan: ze passen in een breder patroon binnen de schoonmaaksector. Vooral ongedocumenteerde werknemers of mensen met verlopen verblijfsvergunningen zijn kwetsbaar: ze werken vaak zwart, durven uit angst voor uitzetting geen hulp te zoeken en lopen daardoor extra risico op uitbuiting. De onderzoekers pleiten daarom voor strengere regels en betere bescherming van schoonmakers (NOS, 2025).

Behalve mogelijke nuanceverschillen tussen regio's speelt ook de online dimensie een centrale rol in het criminele proces van mensenhandel. Het beïnvloedt alle fasen – van rekrutering tot uitbuiting en coördinatie (Europol, 2025; 2021; SKC, 2025; EMSC, 2022). Sinds de COVID-19-pandemie heeft deze digitalisering een forse versnelling doorgemaakt (EMSC, 2022; 2021; UNODC, 2021a; Europol, 2020c).

Actieve werving gebeurt door online te ‘jagen’ op mensen die zij kwetsbaar achten om slachtoffer van mensenhandel te worden

Criminelen gebruiken sociale media, versleutelde berichtendiensten en digitale platformen om slachtoffers te lokken met valse vacatures of de loverboymethode, vaak via datingapps of

escortsites (EMSC, 2022). Actieve werving gebeurt door online te ‘jagen’ op mensen die zij kwetsbaar achten om slachtoffer van mensenhandel te worden, of door passieve werving (‘vissen’) naar potentiële slachtoffers door advertenties te plaatsen en te wachten tot potentiële slachtoffers reageren (EMSC, 2021; UNODC, 2020c). Door de online werkwijze kunnen daders hun anonimiteit behouden, fysieke risico's vermijden en hun criminele netwerk op afstand coördineren (EMSC, 2022; Europol, 2020c). Digitale technologie maakt het bovendien eenvoudiger om uitbuitingsdiensten aan te bieden, klanten te bereiken, documenten te vervalsen en geldstromen te verbergen, bijvoorbeeld via cryptovaluta (Europol, 2025). Online platforms worden ook gebruikt als virtuele catalogi van slachtoffers, terwijl sociale-mediagroepen dienen voor communicatie, uitwisseling van ervaringen en het aanbieden van ‘werk’ in het buitenland (Europol, 2025).

Tussen wet en werkelijkheid: de kloof in de aanpak van mensenhandel (EMSC, 2019)

Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement verplicht EU-lidstaten om mensenhandel te voorkomen, daders effectief te vervolgen en slachtoffers te beschermen. Artikel 8 bepaalt dat slachtoffers niet strafrechtelijk mogen worden vervolgd voor misdrijven die zij onder dwang hebben gepleegd. In de praktijk stuiten opsporingsdiensten echter op aanzienlijke obstakels. Veel slachtoffers herkennen hun situatie niet als uitbuiting of durven uit angst

of afhankelijkheid geen verklaring af te leggen. Criminele netwerken spelen hierop in met ingestudeerde verhalen. Tegelijkertijd doen sommige irreguliere migranten zich voor als slachtoffer om vervolging of uitzetting te voorkomen. De richtlijn vereist desondanks dat autoriteiten ook bij ingetrokken of ontbrekende verklaringen een mogelijke mensenhandel-zaak blijven onderzoeken.

Internet use: recruitment, advertisement and exploitation

- Recruitment on social media and webpages
- Advertisement of job offers and exploitative services on the internet
- Use of video equipment to stream and broadcast exploitative services.

UNODC, 2020c

1.7.5. Handel en misbruik van kinderen

Naast seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting richten mensenhandelaren zich evenwel op andere vormen van uitbuiting, zoals gedwongen criminaliteit, gedwongen bedelarij en misbruik van identiteit ten behoeve van financiële en sociale voordelen (Europol, 2021; EMSC, 2021). Slachtoffers worden ook ingezet voor schijnhuwelijken en misbruikt voor huiselijke slavernij, orgaanhandel en, in het geval van vrouwen, zelfs voor illegale draagmoederschapsconstructies of de verkoop van hun pasgeboren baby's (Europol, 2021). Deze vormen van mensenhandel treffen vooral kwetsbare groepen, waaronder daklozen, mensen met een fysieke of mentale beperking, alleenstaande ouders met kinderen en ouderen (Europol, 2021). Kwetsbare slachtoffers als minderjarigen en gehandicapten worden ingezet voor gedwongen bedelarij en gedwongen criminaliteit (EMSC, 2021). Een aanzienlijk deel van de mensenhandelzaken rond gedwongen criminaliteit betreft drugs-gerelateerde delicten, zoals gedwongen arbeid in illegale cannabisteelt, maar ook vermogensdelicten zoals zakkenrollerij en winkeldiefstal (EMSC, 2019). Bovenstaande vormen van uitbuiting vormen een zorgwekkend deel van de bredere mensenhandel-problematiek (UNODC, 2009), waarbij de handel in en misbruik van kinderen logischerwijs ook hoog op de agenda staat.

In de vroege jaren 2000 signaleerde Europol (2004) Zuidoost-Azië, de voormalige Sovjet-Unie en later ook Zuid-Amerika als belangrijke regio's voor de productie van kinderpornografisch materiaal. De opkomst van internetbetalingen en commerciële websites vergrootte de anonimiteit en verspreiding ervan. In 2005 verschoof de aandacht naar illegale adoptie – vooral bij Bulgaarse netwerken – en online seksuele exploitatie via grooming (Europol, 2005). In 2009 werd een toename vastgesteld van kinderhandel voor arbeid en seksuele uitbuiting, met name door Roemeense Roma-netwerken. Tegelijk groeide het aantal reizende zedendelinquenten die zelf misbruikmateriaal produceerden (Europol, 2009). Rond 2017–2018 bleek uit rapporten van Europol (2017a) en EMSC (2018) dat mensenhandelaren vaker minderjarigen uitbuiten, onder meer voor seksuele diensten, bedelarij en criminele activiteiten. Nigeriaanse netwerken speelden hierin een centrale rol, vaak met psychologische dwang via voodoo-rituelen. Daarna verschoof de focus naar online ronseling via loverboymethodes en de inzet van minderjarigen in escortdiensten en pop-upbordelen (Europol, 2021; EMSC, 2019). Een opvallende trend betrof uitbuiting via draagmoederschap, waarbij kinderen op bestelling geboren werden en families soms zelf betrokken waren bij hun verkoop (EMSC, 2021; 2018). Volgens EMSC(2022) misbruiken criminele netwerken kinderen nog steeds voor bedelarij, zakkenrollerij en seksuele diensten. UNODC (2024) meldt dat het aantal slachtoffers post-COVID verder is toegenomen, met vooral jongens in gedwongen criminaliteit en meisjes in seksuele uitbuiting. Recent waarschuwde Europol (2025) voor een digitale versnelling van online kindermisbruik. Mobiele

telefoons zijn het belangrijkste middel voor productie en verspreiding. Europol benadrukt dat deze evolutie leidt tot ernstiger misbruik en jongere slachtoffers.

Criminele netwerken rond kinderhandel en seksuele uitbuiting bestaan uit uiteenlopende daders met verschillende motieven. In netwerken gericht op kinderen spelen vrouwen opvallend vaak een centrale rol (EMSC, 2018). Sommige daders zijn seksueel gemotiveerd en actief als misbruikers, producenten of consumenten van materiaal; anderen handelen puur uit winstbejag, bijvoorbeeld via seksuele afpersing (Europol, 2025). Deze groepen maken intensief gebruik van digitale technologie: AI-tools, versleutelde communicatie en anonieme streamingdiensten helpen hen om opsporing te ontwijken (Europol, 2025). Ze opereren vaak internationaal op het dark en clear web, waar ze beelden delen en tactieken uitwisselen. Het internet is inmiddels essentieel in alle fasen van kinderhandel – van rekrutering via sociale media tot promotie van seksuele diensten (Europol, 2021; 2017c). Minderjarigen zijn extra kwetsbaar door hun grote online aanwezigheid en gebrek aan digitale weerbaarheid (Europol, 2025). Een belangrijke rol speelt CSAM (Child Sexual Abuse Material), oftewel materiaal waarin kinderen seksueel worden misbruikt of afgebeeld. De verspreiding daarvan is sterk toegenomen door de inzet van AI, waarmee ook synthetische – dus digitaal gegenereerde – CSAM kan worden gemaakt. Dit leidt tot een enorme groei van dergelijk materiaal en belemmert handhaving en slachtofferidentificatie ernstig (Europol, 2025).

Leestip:

- Situation report van Europol (2018) over criminele netwerken betrokken bij de handel in en uitbuiting van minderjarige slachtoffers in de EU.
- Zie Europol's project: 'Stop Child Abuse – Trace an Object': ([Stop Child Abuse – Trace an Object - You can help us to trace an object and stop child abuse | Europol](#)). [Lees meer](#)

Europol's "Operation Stream" (2025)

'Wereldwijde aanpak van **Kidflix**, een groot platform voor seksuele uitbuiting van kinderen met bijna twee miljoen gebruikers'

De door Europol ondersteunde operatie leidde tot 79 arrestaties en 1.400 identificaties. In totaal hebben wereldwijd 1,8 miljoen gebruikers zich tussen april 2022 en maart 2025 aangemeld bij het platform. Op 11 maart 2025 werd de server, die destijds ongeveer 72.000 video's bevatte, in beslag genomen door de Duitse en Nederlandse autoriteiten. Het onderzoek resulteerde in de identificatie van bijna 1.400 verdachten wereldwijd. Tot nu toe zijn 79 van hen gearresteerd voor het delen en verspreiden van materiaal met seksueel misbruik van kinderen (CSAM). Sommige van de gearresteerden hebben niet alleen video's geüpload en bekeken, maar ook kinderen misbruikt. Het onderzoek loopt nog.

1.8. Andere Europese misdaadmarkten met dreiging voor Nederland

De handel in vuurwapens en explosieven, georganiseerde vermogenscriminaliteit en milieu-criminaliteit behoren tot belangrijke thema's in de dreigingsanalyses van Europol (Europol, [2024a](#); [2021](#); [2017b](#); [2013](#); [2005](#); [2004](#)). Georganiseerde vermogenscriminaliteit blijft daarbij een structureel fenomeen (Europol, [2025](#); [2021](#); [2017b](#); [2013](#); [2005](#); [2004](#)), met vormen als inbraken, overvallen, (online) heling en diefstal van digitale activa (Europol, [2024a](#)). Tegelijkertijd groeit de aandacht voor milieucriminaliteit, met name op het gebied van afvalhandel, vervuiling en wildlife crime (Europol, [2024a](#); [2021](#); [2017b](#); [2013](#)).

Illegale wapens en explosieven dragen bij aan de escalatie van geweld binnen het criminele milieu en faciliteren andere vormen van georganiseerde misdaad, zoals drugshandel en afpersing (Europol, [2024a](#)). Na het behandelen van vuurwapens en explosieven wordt kort stilgestaan bij andere Europese misdaadmarkten zoals cultuurgoederen, flora en fauna, en nepmedicijnen.

Handvuurwapens

Vuurwapens en explosieven

De handel in vuurwapens en explosieven vormt een bedreiging voor de interne veiligheid van Europa (Europol, [2024a](#); [2021](#); [2017b](#); [2013](#)). Illegale wapens en explosieven versterken niet alleen het geweld binnen het criminele milieu, maar maken ook andere vormen van georganiseerde misdaad mogelijk, zoals drugshandel en afpersing (Europol, [2024a](#); UNODC, [2020a](#)). De ernst van het geweld veroorzaakt door illegale vuurwapens en explosieven is toegenomen, evenals de frequentie van schietpartijen en bomaanslagen in het criminele milieu (Europol, [2024a](#)). De markt wordt gekenmerkt door een toenemende beschikbaarheid van namaakwapens en particulier vervaardigde vuurwapens, waaronder 3D-geprinte varianten en geassembleerde wapens uit legaal verkrijgbare componenten (Europol, [2024a](#)). Technologische vooruitgang, waaronder AI, maakt productie en modificatie eenvoudiger en preciezer (Europol, [2024a](#)). Geopolitieke spanningen, zoals in Oekraïne, blijven zorgen baren als aanjagers van wapensmokkel (SKC, [2025](#); Europol, [2024a](#)).

Criminelen benutten alternatieve toevvoerkanalen via het open web en het dark web om aan wapens te komen. Binnen de illegale wapenhandel fungeert de Westelijke Balkan als belangrijk brongebied voor vuurwapens, munitie en explosieven. Italiaanse en Balkangroepen werken vaak nauw samen op deze markt.

De strategische ligging van Spanje maakt het land een relevant doorvoerpunt voor illegale wapenstromen richting Afrika, al is die markt relatief klein. De illegale handel wordt grotendeels aangejaagd door drugshandelnetwerken, met wapens die vaak via landroutes in kleine zendingen naar bestemmingen als Duitsland worden gesmokkeld. Duitsland fungeert zowel als bestemmings- als doorvoerland; bij geweldsdelicten worden voornamelijk handvuurwapens en omgebouwde wapens gebruikt, terwijl de douane vooral gaspistolen in beslag neemt. Daarnaast komen wapens regelmatig uit diefstallen bij particulieren, wapenhandelaren, politie en andere gewapende diensten terug, en speelt het dark web een groeiende rol bij de handel en het verkrijgen van onderdelen en adressen. Aangewakkerd door de drugshandel en daarmee samenhangende verspreiding van illegale vuurwapens nam in Zweden ook het bendege geweld toe (OC-Index report, [2023](#)).

Ook zwaar vuurwerk wordt gebruikt als grondstof voor explosieven om in te zetten bij gewelddadige acties. Deze veranderende dynamiek op de zwarte markt wijst op een evoluerend dreigingslandschap met ernstige gevolgen voor de veiligheid van burgers en de maatschappelijke stabiliteit in Europa (Europol, [2025](#)). Het aantal aanslagen waarbij

Illegaal vuurwerk

professioneel vuurwerk als explosief wordt ingezet is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Voordat het vuurwerk bij deze eindgebruikers terechtkomt, heeft het een lange weg afgelegd vanuit het buitenland naar de illegale handel in zwaar vuurwerk binnen Europa. De handel in illegaal vuurwerk is nauw verbonden met georganiseerde criminaliteit en vertoont steeds meer parallellen met drugs-handel. Via internationale smokkelroutes komt het vuurwerk Europa binnen, waarna vooral jongeren vervolgens een rol kunnen spelen in de distributie. Binnen deze netwerken worden verschillende functies onderscheiden, variërend van internationale groothandelaren tot kleine handelaren en eindgebruikers. De hoeveelheid in beslag genomen vuurwerk vertoont schommelingen, met pieken tijdens de coronajaren, een daling in 2023 en opnieuw een stijging in 2024. De opsporing ontdekt verschillende knelpunten, zoals beperkte internationale samenwerking, verschillen in wetgeving tussen EU-lidstaten, de vervlechting van legale en illegale handel en de uitdagingen van digitale opsporing (Blaker et al, 2025).

Illegaal vuurwerk

Verdachten in de vuurwerkhandel houden zich ook vaak bezig met drugshandel of de handel in illegale sigaretten. Netwerken zijn fluïde: mensen werken vaak voor meer dan één opdrachtgever. Vervoerders bijvoorbeeld, transporteren voor meerdere vuurwerknetwerken (AD, 2020). Opsporingsinstanties stellen dat de verkoop in handen is van zeker duizend handelaren en tientallen criminele netwerken. Vooral Duitsland lijkt de afgelopen jaren als draaischijf te fungeren voor de internationale illegale vuurwerkhandel. Zo trof in 2020 de Duitse politie een vrachtwagen met 2400 kilo vuurwerk aan in het dorp Wietmarschen in de buurt van de Nederlandse grens. Daarnaast werd in een loods in het dorp 153 pallets met 52.000 kilo professioneel vuurwerk gevonden. Het vuurwerk was afkomstig uit China en bestemd voor de illegale verkoop in Nederland. Het vuurwerk had een waarde van 750.000 euro (AD, 2020).

Het meeste voor de illegale markt bestemde vuurwerk ligt opgeslagen in oude NAVO-bunkers, die zich net over de Duitse grens bevinden (AD, 2020). De productie van en handel in professioneel vuurwerk is in principe legaal. De verkoop van dit vuurwerk aan particulieren is echter illegaal, hetgeen Europese opsporingsinstanties voor een uitdaging plaatst.

Cultuurgoederen

De handel in cultuurgoederen is een gespecialiseerde, criminele markt die profiteert van conflicten, zoals in Oekraïne en het Midden-Oosten. Culturele objecten worden vanuit deze regio's naar de EU gesmokkeld (Europol, 2024a). Criminelen kunnen beschikken over kennis van archeologie en kunsthandel, en opereren zowel op de fysieke markt als via het darkweb. Een misdaad welke met name Frankrijk erg bezig heeft gehouden is de recente juwelenroof vanuit het Louvre. CNN-journalisten Vandoorne en Kent (2025) leggen de relatie tussen verdachten, hun straf en het onderdeel zijn van een georganiseerde club. Aikman en Hagan (2025) wijzen op de ervaringen van de dieven en het feit dat er maar liefst zestig rechercheurs aan de zaak werken. Bovendien noemen ze dat de theorie van de aanklagers is dat de overvallers in ieder geval handelden in opdracht van een criminele organisatie. In een wetenschappelijk artikel laat Faraldo Cabana (2024) duidelijke samenhang tussen de handel in cultureel erfgoed en andere vormen van georganiseerde misdaad zien. Volgens haar krijgt deze overlap een steeds prominenter plaats in het EU-beleid voor de bescherming van cultureel erfgoed.

Kroon

Flora en fauna

Wildlife crime blijft een stabiele markt, waarbij de handel in wilde en beschermde dieren in stand wordt gehouden door de continue vraag en het aanbod. Criminele netwerken beschikken over gespecialiseerde expertise in biologie, chemie en diergeneeskunde en werken nauw samen met internationale partners (Europol, 2024a).

Zo zorgt de strategische ligging van Spanje voor kwetsbaarheid binnen transnationale floramisdrijven, waarbij illegaal gekapt hout uit Afrika, Zuid- en Midden-Amerika via Spanje Europa binnenkomt. De houtzendingen worden bovendien gebruikt voor de smokkel van drugs en andere illegale goederen die erin en -tussen worden verborgen.

Illegaal geïmporteerde huisdieren, paarden die zonder veterinaire goedkeuring in de voedselketen worden gebracht en de glasaalhandel is bijzonder lucratief, met geschatte jaarlijkse illegale winsten tot 3 miljard euro (Europol, 2024a). Andere winstgevende sectoren zijn de illegale visserij op blauwintonijn en weekdieren in de Middellandse Zee (Europol, 2024a). Europa fungeert als bron-, doorvoer- en bestemmingsgebied voor deze handel, met een netwerk dat zich uitstrekt tot Afrika, Azië en het Midden-Oosten (Europol, 2024a). Zo zorgt de strategische ligging van Spanje voor kwetsbaarheid binnen transnationale floramisdrijven, waarbij illegaal gekapt hout uit Afrika, Zuid- en Midden-Amerika via Spanje Europa binnenkomt. De houtzendingen worden bovendien gebruikt voor de smokkel van drugs en andere illegale goederen die erin en -tussen worden verborgen. Ook de geografische ligging van Malta zorgt voor

Glasaal

een aantrekking van wereldwijde georganiseerde misdaadgroepen actief in onder andere illegale faunahandel. De handel verplaatst zich overigens steeds meer naar digitale kanalen zoals sociale media en e-commerce (Europol, 2024a). Ook zijn er vaak verbindingen tussen de misdaadmarkten rondom flora en fauna en andere illegale markten. Een voorbeeld hiervan is de handel in wildlife en de relatie met drugshandel, welke complex maar in bepaalde aspecten evident is (zie voor een studie hiernaar een artikel van Uhm, South & Watt, 2021).

Gerelateerd aan flora en fauna en in deze paragraaf het vermelden waard is de handel in sierpaarden, maar bijvoorbeeld ook in puppies. Zo concludeerden onderzoekers Maher en Wyatt (2021) enkele jaren terug dat ondanks groeiende zorgen bij ngo's, opsporingsdiensten, politici en het brede publiek, de illegale handel in puppy's een bloeiende en winstgevende onderneming blijft. Volgens hen is er steeds meer bewijs dat de legale handel in huisdieren — zowel in wilde als in gedomesticeerde dieren — de deur heeft geopend voor criminaliteit en in toenemende mate de belangstelling wekt van georganiseerde criminele groepen (OCG's). Hoewel de handel in wilde dieren al vaker in de academische literatuur is besproken, wordt de handel in 'gedomesticeerde' gezelschapsdieren grotendeels over

het hoofd gezien. Dit geldt ook voor onderzoek naar georganiseerde misdaad waarbij gedomesticeerde dieren meestal genegeerd worden.

Over de illegale handel in Wildlife heeft Daan van Uhm veel geschreven. Hij trekt de relatie tot andere vormen van criminaliteit overigens ook breder. In het artikel getiteld ‘The convergence of environmental crime with other serious crime: Subtypes within the environmental crime continuum’ (van Uhm & Nijman, 2022) analyseert prof.dr. van Uhm samen met Rick Nijman de samenhang tussen milieumisdaad en andere ernstige misdrijven. Door middel van clusteranalyses identificeren zij subtypen van georganiseerde criminele groepen die zich hebben gediversifieerd naar de illegale handel in natuurlijke hulpbronnen.

Nepmedicijnen

Naast de handel in wildlife en relaties met andere illegale markten is ook de handel in nepmedicijnen het vermelden waard. Deze illegale handel vormt een snelgroeiende bedreiging binnen Europa, waar zowel de vraag naar goedkope geneesmiddelen als de beschikbaarheid van online verkoopkanalen de afgelopen jaren sterk is toegenomen. Grensoverschrijdende, professioneel georganiseerde netwerken maken gebruik van zwakke plekken in de Europese interne markt, variërend van vrije goederenstromen tot het ontbreken van uniforme handhavingscapaciteit tussen lidstaten. Hierdoor kunnen gevaarlijke middelen eenvoudig over landsgrenzen bewegen en consumenten in uiteenlopende landen bereiken zonder dat er effectieve controles plaatsvinden. Cruciaal in deze dynamiek is dat de illegale medicijnhandel niet op zichzelf staat, maar afhankelijk is van bredere faciliterende structuren die binnen Europa opereren. De in de Europese context vaak legaal geregistreerde bedrijven bieden infrastructuur waar criminelen misbruik van kunnen maken: betalingssystemen die

moeilijk te traceren zijn, grensoverschrijdende distributiekanaalen, of digitale omgevingen die anonimiteit faciliteren. Hall, Koenraadt en Antonopoulos (2017) laten in hun artikel over de illegale handel in nepmedicijnen zien dat het niet iets nieuws is. Gebaseerd op twee omvangrijke onderzoeksprojecten in het Verenigd Koninkrijk en Nederland geven ze een beschrijving van de illegale handel in medicijnen binnen twee Europese rechtsgebieden. Concluderend verwijzen ze onder andere naar een Europol studie uit 2008 waarbij het al duidelijk was dat zowel het Verenigd Koninkrijk als Nederland onderscheidende knooppunten zijn van productie, doorvoer en consumptie binnen de organisatie van deze handel in de Noordwest-Europese regio. Beide landen herbergen volgens de onderzoekers een groot aandeel van de eindgebruikers. Recentelijk heeft dit in Nederlands ook het nieuws gehaald.

Een recente zaak uit Breda laat zien hoe gevaarlijk en complex de illegale handel in nepmedicijnen is, en hoe dergelijke netwerken kunnen worden

gefaciliteerd door organisaties die op het eerste gezicht legitiem lijken. Twee mannen werden gearresteerd omdat zij via de webshop Slaappillen.net vervalste medicijnen verkochten, waaronder nagmaakte oxycodon die verontreinigd bleek met extreem krachtige synthetische opioïden (nitazenen). Deze middelen kunnen al in zeer kleine hoeveelheden dodelijk zijn en worden door justitie in verband gebracht met het overlijden van een vrouw uit Voorburg (Daniëls & NOS, 2025)

Funcaps is een illustratie van hoe webshops voor illegale, nieuwe psychoactieve stoffen in Europa functioneren: identiek aan zogeheten “new psychoactive substances (NPS)” markten die in meerdere Europese landen actief zijn. Deze verwevenheid van legale en illegale diensten maakt het voor criminele groepen in Europa eenvoudiger om complexe handelsstromen op te zetten en te verbergen. Het volgende hoofdstuk staat in het teken van de criminele groeperingen en hoe zij in Europa doorgaans opereren.

2 Personen

2.1. Samenspel van vraag en aanbod

De criminele markt wordt gevormd door een voortdurend samenspel van vraag, aanbod en strategisch handelen. Binnen deze dynamiek zoeken daders en netwerken voortdurend naar nieuwe winstkansen, waarbij misdaadmarkten zich aanpassen aan veranderende omstandigheden.

2.2. Misdaadgroepen en samenwerkingen in de EU

In ruim twee decennia heeft het georganiseerde misdaadlandschap in Europa een ingrijpende transformatie doorgemaakt. We kijken naar deze veranderingen en besteden aandacht aan de maffia, motorbendes, hooligans en regionale verschillen.

2.3. Typologie van mensensmokkelaars

De mensensmokkelindustrie kent een grote variatie aan structuren, werkwijzen en schaal-groottes. Netwerken variëren van grootschalige, transnationale criminele organisaties tot kleinschalige, informele 'familiebedrijven' die veelal opereren op basis van etnische of lokale verbondenheid.

2.4. Organisatie van mensenhandel

Criminele netwerken die betrokken zijn bij mensenhandel kenmerken zich door een hoog aanpassingsvermogen en flexibiliteit. Hoe werkt dat met zogenaamde pakketdiensten en wat voor regionale verschillen zijn er waarneembaar?

2.5. Criminele netwerken in Europese zeehavens

Europese zeehavens zijn een cruciale schakel in het goederenvervoer en de werking van de interne markt, maar vormen tegelijkertijd een kwetsbaar punt voor de smokkel van illegale goederen, zoals drugs en namaakgoederen. Er wordt in deze paragraaf gekeken naar infiltratie en zwakke plekken, maar ook naar effecten op de omliggende havenregio's.

2.6. Corruptie, geweld en infiltratie als handelsmerk

Corruptie ondermijnt instituties en vergroot de bewegingsvrijheid van criminele netwerken, terwijl geweld juist dient als aanvals- en verdedigingstactiek. Infiltratie in legale bedrijfs-structuren verschaft toegang tot middelen, markten en wekt een schijn van legitimiteit. Samen creëren deze tactieken robuuste motoren voor criminele invloed en ontwijking.

2.1 Samenspel van vraag en aanbod

De criminele markt wordt gevormd door een voortdurend samenspel van vraag, aanbod en strategisch handelen. Binnen deze dynamiek zoeken daders en netwerken voortdurend naar nieuwe winstkansen, waarbij misdaadmarkten zich aanpassen aan veranderende omstandigheden. Ondernemersgedrag – gekenmerkt door flexibiliteit, innovatie en her-organisatie – speelt daarbij een centrale rol in het benutten en uitbreiden van deze illegale markten.

2.1.1 Winstkansen

De afgelopen decennia is de reikwijdte en het scala aan criminele activiteiten van georganiseerde misdaad vergroot. ‘Moderne en geraffineerde georganiseerde misdaadgroepen lijken te beseffen dat, in plaats van burgers te beroven, het beter is hen aan te bieden wat verboden, zeldzaam, te duur of begeerd is...’, zo schrijft Europol in de OCTA van 2008 (vertaling p. 28). Ze opereren in een criminele economie, die wordt gedictieerd door de wetten van vraag en aanbod en begunstigd door sociale tolerantie (Europol, 2017). Misdaadondernemers voelen sociale tolerantie en onopgeloste problemen bijzonder goed aan en weten dit om te zetten in geld. Eerder noemden we al de illegale brandstofhandel in Ierland. Andere sprekende voorbeelden zijn de uitbreiding van de namaakmarkt en de illegale afvalhandel. Na de economische crisis van 2009 breidde criminele groepen de traditionele namaak van luxegoederen uit met de namaak van dagelijkse consumptiegoederen. Alhoewel vandaag geen dreigende markt laat het de opportuniteit zien: ‘De verminderde koopkracht van consumenten inspireerde criminelen nieuwe productlijnen op te zetten’, aldus Europol (2013: 6).

Dat illegale afvalhandelaars al tijden in de hele afvalverwerkingsketen actief zijn (Europol, 2017) heeft ook te maken met winstkansen die zich voordeden. In dit geval door onopgeloste problemen. In veel landen groeide met de economie ook de hoeveelheid afval, maar konden de afvalverwerkingssystemen het snelgroeiende aanbod niet aan. Illegale afvalverwerking werd *high profit – low risk* criminaliteit, waarbij sommige criminelen er zelfs om bekend stonden dat ze boetes gewoon doorberekenen in de kosten van het zakendoen (Europol, 2005). Waren het toen nog vooral criminele netwerken die afvaldelicten pleegden door afval te dumpen namens legale exploitanten, ‘tegenwoordig zijn veel van hen opportunistische legale bedrijfseigenaren en exploitanten die hun legale activiteiten aanvullen met illegale activiteiten’, (Europol, 2025).

Sociale tolerantie

In de SOCTA van 2013 wees Europol op de aanzienlijke invloed van houding en gedrag van het grote publiek op georganiseerde misdaad, omdat het een gunstig klimaat kan scheppen voor bepaalde misdadervormen. In 2013 genoten de consumptie van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) en de aankoop van namaakgoederen de hoogste sociale tolerantie. Ondanks mediacampagnes werden ze zelden door het publiek als problematisch of gevaarlijk beschouwd. Beiden werden gezien als misdrijven die weinig slachtoffers maken en weinig risico’s hebben voor de consument (Europol, 2013).

In de *Global Organized Crime Index* onderscheidt GI-TOC (2023) vijf typen criminele actoren die actief zijn binnen transnationale georganiseerde misdaadmarkten.

1. Zogeheten “*mafia-style groups*” – goed georganiseerde criminele organisaties met een herkenbare naam, gedefinieerd leiderschap, territoriale controle en een identificeerbaar lidmaatschap. Deze categorie omvat ook milities en guerrillagroepen die grotendeels afhankelijk zijn van illegale inkomsten.
2. Verschillende “*criminele netwerken*” – losse samenwerkingsverbanden van criminelen zonder vaste structuur, territoriale controle of duidelijke hiërarchie, die zich richten op illegale handel in goederen (en niet voldoen aan de bepalende kenmerken van de maffiastijl-groepen).
3. De derde categorie betreft ‘in de staat verankerde actoren’ (“*state-embedded actors*”) – oftewel criminele groepen of individuen die zijn ingebed en van binnenuit het overheidsapparaat opereren.
4. De vierde categorie wordt gevormd door ‘buitenlandse criminele actoren’ (“*foreign actors*”) – zowel staats- als niet-statelijke entiteiten die buiten hun eigen landsgrenzen actief zijn. Dit kunnen buitenlandse criminelen zijn, maar ook diasporagroepen die al generaties lang in een ander land gevestigd zijn.
5. Tot slot zijn er zogenoemde “*private sector actors*” – dit verwijst naar personen of bedrijven met een winst oogmerk, die een deel van de legale economie bezitten, managen of besturen, vrij van enig staatseigenaarschap of -controle, en die samenwerken of meewerken met criminele actoren, of dat nu moedwillig is, onder dwang of door onachtzaamheid.

Met deze onderscheiding in het achterhoofd wordt er eerst stilgestaan bij het samenspel van vraag, aanbod en strategisch handelen. Vervolgens komen verschillende groepen en netwerken aan de orde, werkwijzen en handelsmethoden. Europol zelf maakt ook een onderscheid, namelijk tussen criminele groeperingen, netwerken en individuen. Op een enkele casus na richt dit hoofdstuk zich over het algemeen op groeperingen en netwerken.

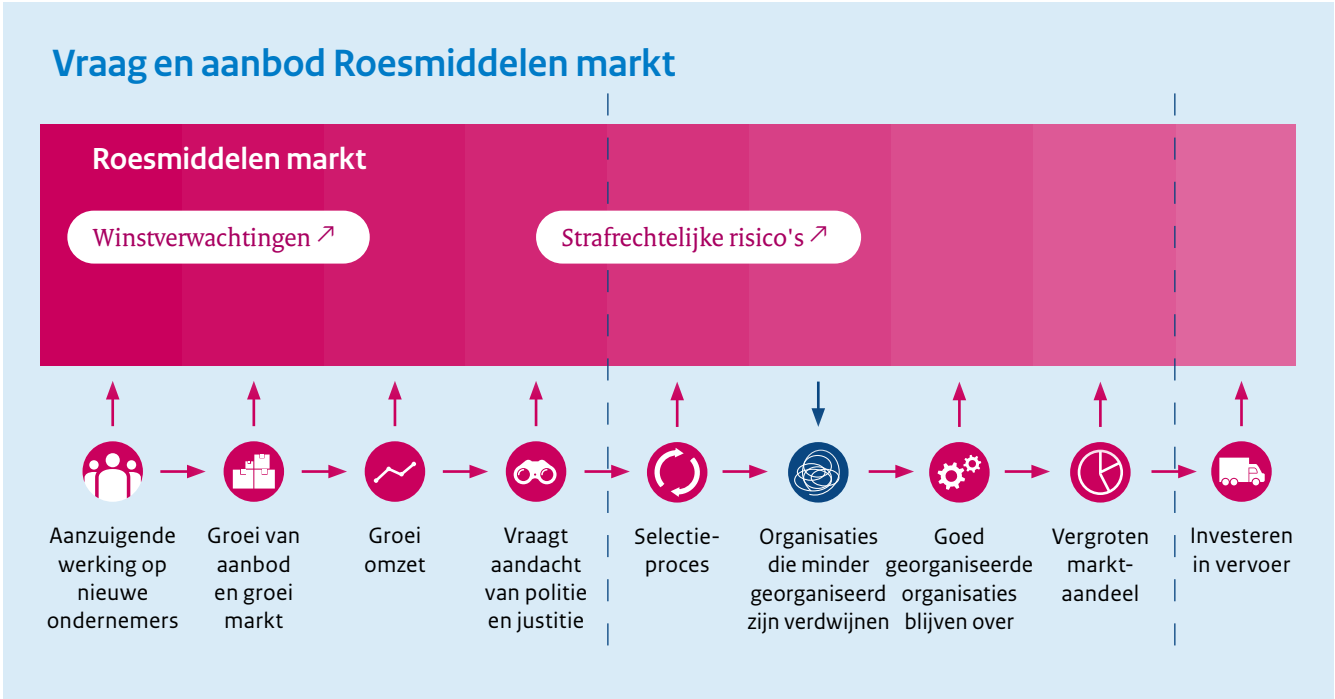

2.1.2. Crimineel ondernemersgedrag

Van Duyne en Kouwenberg schreven in 1994 een artikel over ‘Georganiseerde misdaad en de vraagmarkt’. Sinds de jaren 1960 is de economische benadering van georganiseerde misdaad gangbaar. De gelegenheidstheorieën en rationele keuzebenaderingen zijn hier voorbeelden van. Zoals bij elke invalshoek, zijn ook hier wel kritische kanttekeningen te plaatsen. In relatie tot de rationele keuzetheorie stellen cultureel criminologen bijvoorbeeld dat het te beperkt gedacht is dat alleen financiële motieven een rol spelen. Hoewel ze belangrijk zijn, spelen status, respect, plezier en spanning evenzeer een rol. Ook kunnen criminele organisaties in een aantal opzichten moeilijk vergeleken worden met gewone bedrijven. Zo is er een gebrek aan markttransparantie, gelden er geen kwaliteitseisen en neemt concurrentie geheel andere vormen aan. Daarmee geniet niet zozeer het zo efficiënt mogelijk inrichten van de bedrijfsprocessen of het beperken van transactiekosten de hoogste prioriteit, maar het zo goed mogelijk afschermen van de activiteiten (Spapens & Mheen, 2022). In de kern lijken misdaadmarkten en -ondernemers zich overeenkomstig het kapitalistische model van vraag en aanbod en winstmaximalisatie te gedragen. Er is echter één groot verschil: in de wisselwerking tussen de misdaadmarkt en het

gedrag van misdaadondernemers spelen de ‘gevaaren van de wetshandhaving’ een belangrijke rol. In grote lijnen beschreven Van Duyne en Kouwenberg (1994: 119-129) de wisselwerking als volgt, waarbij ze de roesmiddelenmarkt als voorbeeld namen:

- Net als in legale markten, hebben winstverwachtingen een aanzuigende werking op ondernemers. Met de toestroom van ondernemers, groeit ook het aanbod en de omzet, wat in illegale markten de aandacht trekt van politie en justitie.
- Als gevolg van de toenemende strafrechtelijke gevaren in de markt, blijven beter organiserende ondernemers over, die (bij een gelijkblijvende vraag) een groter deel van de markt in zullen nemen.
- Door de grotere handelsomvang kan de individuele ondernemer genoopt zijn te investeren in het vervoersonderdeel van zijn onderneming. Bij handel in lage-waardegoederen zal dit moment eerder aanbreken dan bij hoge-waardegoederen, omdat voor een gelijke winstmarge grotere vrachten verwerkt en vervoerd moeten worden.

Het kunnen omgaan met de vervoerskanten van de handel is één van de belangrijkste vaardigheden in de smokkelhandel. Voor grootschalig vervoer moet veel worden geregeld: boten, vrachtauto's, vergunningen, bemanningsleden en bestuurders. Niet alle misdaadondernemers zijn bereid of bekwaam dit onderdeel van de handel met alle gevaren die erbij horen voor hun rekening te nemen, wat leidt tot verschillend smokkel/vervoersgedrag:

- 1. **Meeliften:** de lading gaat mee met een legale vervoerder, die hiervoor een vergoeding krijgt;
- 2. **Verstekeling:** de lading gaat zonder mee-weten van de vervoerder mee;
- 3. **Eigen vervoerstak:** er wordt een vervoerstak opgezet binnen de eigen illegale onderneming;
- 4. **Uitbesteden:** het vervoer (de smokkel) wordt uitbesteed aan deskundige vervoerders (smokkelaars).

Met de uitbreidingsfase van het handelsmodel blijkt dus een nieuwe vraag- en aanbodmarkt ten aanzien van vervoer te zijn ontwikkeld. Doordat de vervoerstak geen onderdeel hoeft te zijn van de criminele organisatie, kunnen misdaadondernemers steeds verder van het feitelijke gebeuren verwijderd blijven, wat de justitiële strijd lastiger maakt. Met de uitbreiding van vervoer worden ook de kosten van strafrechtelijk risico's hoger:

Bedrijfsuitschakeling kan ertoe leiden dat overlevende handelaren een groter marktaandeel in handen krijgen. Het is ook mogelijk dat kleinere handelaren de tijdelijke uitval van een groothandelaar opvangen, waarbij de besten uitgroeien en bovenstaande ontwikkeling zelf doorlopen.

Onderscheppingen knippen de toevoer af. Bij een inelastische vraag leidt dit slechts tot schaarste en dus tot prijsverhoging. Wanneer dit bovendien gepaard gaat met hogere winstverwachtingen, kunnen we in een duivelse kringloop terecht komen (met nieuwe toetreders tot de markt).

Internationale versterking van de strijd tegen georganiseerde misdaad heeft de 'gevaaren van wetshandhaving' in de handel zeker vergroot. Dertig jaar geleden, toen Van Duyne & Kouwenberg hun artikel over georganiseerde misdaad en de vraagmarkt schreven, zagen zij de strijd tegen het witwassen van geld als nieuwste gevaar voor de misdaadhandel. Met name voor groothandelaren, 'de zeer succesvollen met geld-met-problemen'. Ze vroegen zich af of ook het witwassen van geld een nieuwe vraagmarkt in het leven zou roepen (Van Duyne & Kouwenberg [1994](#): 127, 128).

Rond succesvolle illegale markten ontstaat een gespecialiseerde infrastructuur van dienstverleners en uitvoerders, en de meest bedreigende netwerken tonen grote wendbaarheid in het benutten van legale bedrijfsstructuren voor verplaatsing en witwassen (Europol, [2024](#)). Van Duyne en Kouwenberg ([1994](#)) waarschuwden tegen het stereotype beeld van een starre 'lijnorganisatie': misdaadondernemers opereerden toen ook al vaak als flexibele, winst gedreven actoren die al doende 'de organisatie' vormen. Hoewel samenwerking meer recentelijk veelal netwerkachtig is, bepalen leidinggevende misdaadondernemers het strategische beleid en de keuze van marktkansen (Spapens & Mheen, 2022; Europol, [2017](#)). Spapens en Mheen (2022) benadrukken dat situationele maatregelen tegen drugscriminaliteit vaak een beperkte houdbaarheid hebben en doorgaans verplaatsingseffecten veroorzaken: locaties, tijden of modus operandi veranderen, terwijl 'gemotiveerde daders' nieuwe kansen vinden. Zo leidde schaarste aan precursoren eerder tot minder XTC-laboratoria in Nederland, maar producenten stapten later over op legaal verkrijgbare pre-precursoren; bestaande marktkansen stimuleerden bovendien verschuivingen zoals van import naar thuistelers en de opkomst van XTC-productie (Spapens & Mheen, [2022](#)).

2.2. Misdaadgroepen en samenwerkingen in de EU

In ruim twee decennia (2004–2025) heeft het georganiseerde misdaadlandschap in Europa een ingrijpende transformatie doorgemaakt. Waar begin jaren 2000 vooral sprake was van stevig lokaal gewortelde criminele groepen met herkenbare specialisaties, is het speelveld inmiddels uitgegroeid tot een complex web van grensoverschrijdende, flexibel opererende netwerken. De balans tussen lokale verankering en mondiale reikwijdte is daarbij verschoven richting een hybride vorm van georganiseerde misdaad, waarin traditionele misdaadstructuren samengaan met digitale innovatie en parallelle financiële systemen. Overigens, geopolitiek gezien zorgen internationale conflicten en spanningen er ook voor dat een broedplaats voor criminele kansen wordt gevormd. Zo heeft de Russische invasie in Oekraïne geleid tot prijsstijgingen en stijgende inflatie die enerzijds voor velen financiële problemen heeft veroorzaakt, terwijl ze tegelijkertijd meer mogelijkheden voor criminelen hebben gecreëerd (SKC, [2025](#); Europol, [2023a](#)): criminelen maken gebruik van inflatie, schaarste en onzekerheid om mensen, bedrijven en overheid te misleiden en financieel uit te buiten. Een belangrijke studie naar netwerken is het Europol's [2024 rapport 'Decoding the EU's most threatening criminal networks'](#) De website via deze link biedt toegang tot het rapport, een Nederlandse samenvatting en een opgenomen persconferentie met de meest belangrijke inzichten.

Oekraïense soldaat voor geexplodeerd gebouw

2.2.1 Twee decennia criminele samenwerkingsverbanden (2004 – 2025)

Deze paragraaf schetst de kenmerken en ontwikkeling van georganiseerde misdaadgroepen in de EU op grond van de dreigingsanalyses van Europol ([2025](#); [2021](#); [2017](#); [2013](#); [2009](#); [2008](#); [2007](#); [2006](#); [2005](#); [2004](#)).

Tussen 2004 en 2013 werd het beeld van georganiseerde misdaad in de EU gekenmerkt door internationaal opererende criminele groepen, waarvan een groot deel inheems was en diep verankerd in lokale culturen, economieën en wetgevingen. Deze groepen waren vaak gespecialiseerd in specifieke misdaadvormen, zoals de Italiaanse maffia in meerdere criminele sectoren, Nederlandse netwerken in synthetische drugs en Litouwse groepen in valsemunterij. Hoewel ze regelmatig samenwerkten met buitenlandse netwerken om markten te betreden of expertise te delen, opereerden zij hoofdzakelijk binnen nationale contexten, waardoor zij kwetsbaarder waren voor lokale opsporing. Tegelijkertijd waren er niet-inheemse groepen, met hun strategische zwaartepunt buiten Europa, zoals etnisch-Albanese netwerken in drugs- en mensenhandel, Chinese criminele organisaties in illegale immigratie en precursorensmokkel, Russische en Turkse groepen in uiteenlopende misdaadmarkten, en Colombiaanse netwerken in cocaïnehandel. Deze fungeerden vaak als leveranciersgroepen, opereerden via cellen in Europa, maakten gebruik van legale bedrijfsstructuren, corruptie en geweld, en wisten dankzij hun lage zichtbaarheid effectief aan ontmanteling te ontsnappen. Daarnaast ontstonden intermediaire vormen, zoals tweede generatiegroepen en hybride netwerken, die zowel etnische banden als lokale verankering benutten en daarmee de flexibiliteit en bescherming van beide werelden combineerden.

Vanaf 2017 steeg het aantal in kaart gebrachte internationaal opererende csv's, mede door een verbeterd intelligencebeeld (Europol, 2017). De dynamiek verschoof naar kleinere, flexibele netwerken, vooral in cyberafhankelijke criminaliteit, terwijl traditionele markten als drugshandel, mensenhandel en -smokkel dominant bleven.

Geweld, inclusief gebruik van vuurwapens en explosieven in publieke ruimtes, nam toe,

Het aandeel poly-criminele groepen groeide. In 2021 schetste Europol een landschap waarin kernleden samenwerkten met 'serviceproviders' en 'brokers' (Europol, 2021). Netwerken maakten op grote schaal gebruik van legale bedrijfsstructuren; meer dan 80% gebruikte deze als dekmantel of faciliteerde er criminele activiteiten mee. Geweld, inclusief gebruik van vuurwapens en explosieven in publieke ruimtes, nam toe, corruptie was in bijna alle activiteiten aanwezig, en geldstromen werden steeds vaker via parallelle financiële systemen geleid.

In 2024 werd de verdere professionalisering van criminele structuren zichtbaar (Europol, 2025). Illegale opbrengsten werden systematisch verplaatst naar parallelle financiële systemen, infiltratie van legale bedrijfsstructuren versterkte machtsposities, en corruptie ontwikkelde zich in lijn met de digitale transformatie. Daarbij werden personen met systeemtoegang gericht benaderd, corruptiebrokers ingezet en jonge daders gerekruteerd als laag-risico-uitvoerders via gerichte onlinecampagnes. Het geweld bereikte een hoger niveau, inclusief

grensoverschrijdende "violence-as-a-service", waarbij zowel inheemse als buitenlandse groepen hun netwerken versterkten door strategische samenwerking, gedeelde middelen en een steeds verfijndere criminele infrastructuur.

Criminele netwerken die betrokken zijn bij fraudepraktijken, zie volgend hoofdstuk Financiën, variëren van kleine netwerken tot sterk georganiseerde groepen met hiërarchische structuren en gespecialiseerde rollen (Europol, 2023a). Ze verschillen naargelang het type fraude, hun expertiseniveau, de gekozen doelwitten en de tools en technieken die ze gebruiken (Europol, 2023a). Deze netwerken opereren wereldwijd en maken gebruik van externe dienstverleners met expertise in belastingrecht, bankieren, financiën, ICT, en witwassen om complexe frauduleuze operaties mogelijk te maken (Europol & EFECC, 2020). De fraudenetwerken lijken steeds meer op bedrijven, met leidinggevenden buiten Europa, een middenlaag van specialisten meer lokaal, en uitvoerende krachten zoals geldezels, callcentermedewerkers en koeriers (Europol, 2023a). Sommige callcenters genereren binnen enkele maanden tot €100 miljoen aan frauduleuze inkomsten (Europol, 2023a). Fraudeurs maken gebruik van muilezelrekeningen, lege vennootschappen en offshore routes om geldstromen te verbergen.

Twee decennia criminele samenwerkingsverbanden in Europa				
	2004-2013	2017	2021	2025
	Internationale Criminaliteit - merendeel is inheems en lokaal verankerd	Groei internationaal opererende CSV's > 5.000 Internationaal opereren	Kernleden werken samen met service providers en brokers	Professionalisering van criminele structuren zichtbaar
	Sprake van internationaal samenwerken Hoofdzakelijk nationale context			Strategische samenwerking
		Opkomst kleinere cybercriminaliteit gespecialiseerde netwerken		
	Gespecialiseerd in en gefocused op specifieke misdadervorm	Opkomst Polycriminele groepen		
	Traditionele markten Drugs, mensenhandel/smokkel	Traditionele markten Drugs, mensenhandel/smokkel		
	In Europa opereren cellen van internationale (niet-Europese) groepen			
			Meer geld via parallelle geldstromen	Systematische parallelle geldstromen
	Gebruik van legale bedrijfsstructuren		80% gebruikt legale bedrijfsstructuren als dekmantel	Infiltratie in legale bedrijfsstructuren
	Gebruik van corruptie		Corruptie bij bijna alle activiteiten	Persoonlijke benadering, inzet corruptiebrokers
	Gebruik geweld		Toename geweld en vuurwapens in open ruimte	Hoger niveau geweld, -grens-overschrijdend Violence-as-a-service
				Jonge daders online gerecruteerd

2.2.2. Specifieke groepen uitgelicht

Italiaanse maffia

De Maffia is een verzamelnaam van Italiaanse criminele organisaties met gemeenschappelijke kenmerken: het gebruik van extreem geweld, het opleggen van de zwijgplicht (*omertà*) en het hebben van inwijdingsrituelen en stichtingsmythen. Bovendien is er bij deze criminele organisaties sprake van een sterke verwevenheid tussen de onderwereld en de (legale) bovenwereld. De Maffia hield zich oorspronkelijk vooral bezig met afpersing door het innen van beschermingsgeld, de zogenoemde *pizzo*. De belangrijkste organisaties in Italië zijn de Cosa Nostra op Sicilië, de ‘Ndrangheta in Calabrië, de Camorra in Napels en de Sacra Corona Unita in Apulië.

Dit alles betekent dat de Siciliaanse Cosa Nostra een jaaromzet heeft van ongeveer € 13 miljard.

De Cosa Nostra is de overkoepelende criminele organisatie van de verschillende Siciliaanse maffiafamilies. De Cosa Nostra zou rond de € 8 miljard per jaar aan drugshandel verdienen, € 2,8 miljard aan witteboordencriminaliteit zoals corrupte aanbestedingen en het witwassen van crimineel vermogen, € 176 miljoen aan prostitutie, € 1,5 miljard aan wapenhandel en € 351 miljoen aan afpersing en woekerrentes. Dit alles betekent dat de Siciliaanse Cosa Nostra een jaaromzet heeft van ongeveer € 13 miljard. De ‘Ndrangheta is afkomstig uit Calabrië, in het zuiden van Italië. De structuur is decentraal en minder hiërarchisch dan bijvoorbeeld de Cosa Nostra en is gebaseerd op familiebanden. De ‘Ndrangheta heeft zich ontwikkeld uit criminele organisaties die opereerden in de provincie Reggio Calabria. Ze heeft eveneens wortel geschoten in de regio Lombardije en de rest van Italië, en ver daarbuiten. De ‘Ndrangheta is een van de machtigste criminele organisaties ter wereld en is internationaal gezien groter dan de

Cosa Nostra. Tegenwoordig houdt de ‘Ndrangheta zich naast afpersing, ook vooral bezig met cocaïnehandel. De organisatie heeft een monopoliepositie op het gebied van de import vanuit Colombia naar Europa. Ook werken zij nauw samen met beruchte Mexicaanse drugskartels. Geschat wordt dat 70% via Spanje wordt ingevoerd, het overige via de haven van Rotterdam. Ook in de wapenhandel loopt de ‘Ndrangheta voorop, met een geschatte omzet van € 70 miljard euro. Dit maakt de ‘Ndrangheta een van de rijkste en machtigste criminele organisaties ter wereld. De ‘Ndrangheta investeert criminele opbrengsten in bouwprojecten in sterke economieën, zoals in Duitsland, Nederland, Canada en Australië en ‘vervuilt’ daarmee de economie (Eurispes, 2023).

De Camorra is een criminele organisatie die is ontstaan in Napels. De organisatie is een conglomeraat van familieclans. Op dit moment tellen Napels en omgeving meer dan 200 aan de Camorra gerelateerde familieclans. Naast afpersing zijn drugshandel, illegale immigratie en het witwassen van criminele opbrengsten hun voornaamste activiteiten. De afgelopen jaren heeft de Camorra zich steeds meer toegelegd op de bouwsector en de afvalverwerking.

Vooraf de laatstgenoemde sector, de afvalverwerking, heeft te lijden onder de activiteiten van de Camorra. Het zuiden van Italië is de afgelopen jaren de illegale vuilstortplaats geworden van het geïndustrialiseerde noorden en midden van Italië. De afvoer, verwerking en het transport van afval wordt uitgevoerd door bedrijven en personen die gelieerd zijn aan de Camorra. De geschatte verdiensten van de Camorra in een half jaar zouden € 7,2 miljard euro aan drugs-handel, € 2,5 miljard aan illegale handel in bijvoorbeeld de bouw en afvalverwerking, € 2 miljard aan wapenhandel, € 258 miljoen aan prostitutie en € 362 miljoen euro aan afpersing en woekerwinst zijn. De geschatte winst per half jaar zou dan ongeveer € 12,5 miljard euro zijn (Eurispes, 2023).

De Sacra Corona Unita is een conglomeraat van ongeveer vijftien criminele groepen uit Apulië

in het zuiden van Italië. Deze vijftien groepen bestaan uit 50 clans en ongeveer 2000 leden. De Sacra Corona Unita is onder meer betrokken bij sigarettensmokkel, drugshandel, wapenhandel, mensensmokkel, afpersing en witwassen (Massari, 2014). De afgelopen jaren is de Sacra Corona Unita betrokken bij *online* fraude en exploitatie. De criminele opbrengsten werden vervolgens witgewassen in andere Europese landen, waaronder Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje. Buiten Italië is de Sacra Corona Unita actief in Albanië, Spanje, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.

De Sacra Corona Unita heeft geschatte inkomsten van € 878 miljoen per jaar aan drugshandel, € 775 miljoen aan prostitutie, € 516 miljoen aan wapenhandel en € 351 miljoen aan afpersing (Eurispes, 2023).

Operatie Pollino

Tijdens een gemeenschappelijke actiedag die op 5 december 2018 in alle vroegte begon, hebben de justitiële en opsporingsautoriteiten in Nederland, Italië, Duitsland en België gecoördineerd opgetreden tegen de ‘Ndrangheta. Dit criminele samenwerkingsverband is één van de machtigste criminele netwerken ter wereld en heeft de controle over een groot deel van de Europese cocaïnehandel, in combinatie met systematisch witwassen, omkoping en geweld. De operatie met de codenaam ‘Pollino’ was één van de grootste in zijn soort in Europa. Een paar honderd politieagenten, waaronder speciale interventie-eenheden, waren betrokken bij het optreden en zij werkten samen met officieren van justitie en opsporingsfunctionarissen. De betrokken justitiële en rechtshandavingsautoriteiten werkten sinds 2016 intensief samen

aan de voorbereiding, onder andere in een gemeenschappelijk onderzoeksteam (GOT) dat wordt ondersteund door Eurojust, het Europese agentschap voor justitiële samenwerking, en Europol in Den Haag. Door de nauwe samenwerking tijdens dit onderzoek zijn bijna 4.000 kg cocaïne en honderden kilo’s andere drugs opgespoord in Europa. Op de actiedag waren er om 12.00 uur 84 verdachten gearresteerd, onder wie hooggeplaatste leden van het maffia-netwerk. Naar schatting werd 2 miljoen euro aan criminele vermogensbestanddelen in beslag genomen, werden er vele getuigen gehoord en onderzoeken verricht, waarbij belangrijk bewijsmateriaal werd veiliggesteld dat later in de rechtbank is gebruikt. Er vonden ook acties plaats in Suriname (FIOD, 2018).

Outlaw Motorcycle Gangs (OMG) - gemotoriseerde misdaad

Outlaw Motorcycle Gangs (OMG) zijn motorclubs, waarvan de leden zich buiten de wet ('outlaw') stellen. Een groot aantal leden van OMG is betrokken bij georganiseerde criminaliteit. De meeste wereldwijd opererende OMG zijn ontstaan in de Verenigde Staten. Een groot deel van het ledenbestand van OMG in de VS werd gevormd door veteranen, die na de Tweede Wereldoorlog de reguliere samenleving de rug hadden toegekeerd. De belangrijkste in de VS opgerichte OMG zijn de Outlaws (1935, Illinois), de Hells Angels (1948, Californië), de Bandidos (1966, Texas) en de Mongols (1969, Californië). Deze OMG hebben chapters (afdelingen) in Europa. Vier in Europa opgerichte OMG zijn Blue Angels (1963, Glasgow), Gremium (1972, Mannheim), Satudarah (1990, Moordrecht) en No Surrender (2013, Amsterdam) (Kristensen, 2024).

Vier grootste OMG wereldwijd

Hell's Angels: Ontstaan in VS, sinds 1969 in Europa, 250 Europese chapters.

Bandidos: Ontstaan in VS, in 1989 naar Europa, 2500 leden in 13 landen.

Mongols: Ontstaan in VS, 2000 leden in 11 landen.

Satudarah Maluku MC: opgericht 1990 in Moordrecht, > 2.000 leden in 14 landen, 40 afdelingen in Nederland.

Momenteel zijn er vier OMG, die qua ledenaantal de grootste ter wereld zijn, met meerdere chapters verspreid over de gehele wereld. De **Hell's Angels** vestigde zich voor het eerst in Europa op 30 juli 1969 in Londen. In Europa zijn er rond de 250 chapters van deze OMG actief.

Bandidos heeft tegenwoordig naar schatting 2500 leden in 13 landen. Bandidos kwam in 1989 naar Europa met een chapter in Marseille in Frankrijk. Hun komst naar Europa leidde tot een bloedige bendeoorlog met de Hells Angels in de jaren '90.

Met 2000 leden in 11 landen is **Mongols MC** ook een belangrijke OMG. Net als Hells Angels en Bandidos heeft Mongols MC wortels in het zuiden van de VS.

Het in 1990 in Moordrecht opgerichte **Satudarah Maluku MC** heeft wereldwijd meer dan 2000 leden. Satudarah MC is sinds de oprichting in 1990 gegroeid tot 85 afdelingen wereldwijd, waarvan bijna 40 afdelingen in Nederland. De motorclub heeft ook afdelingen in Duitsland en België. Tegenwoordig is Satudarah MC verder uitgebreid met afdelingen die zich bevinden in Zwitserland, Spanje, Zweden, Denemarken en Frankrijk. Buiten West- en Noord-West Europa heeft Satudarah chapters in Marokko, Curaçao, Suriname, Thailand, Maleisië, Indonesië, Bosnië en Herzegovina en Turkije (VRT, 2012).

Motorshow

Nederland was het eerste land dat in 2018 een verbod afkondigde op een aantal OMG.

Nederland was het eerste land dat in 2018 een verbod afkondigde op een aantal OMG. In dat jaar werden de Hell's Angels, Satudarah, Bandidos en No Surrender in Nederland verboden (Binnenlands Bestuur, 2025). Verboden van OMG zijn in andere landen uitzonderlijk. In Duitsland zijn regelmatig chapters van clubs verboden maar het verbod van een gehele club is zeldzaam. Satudarah was de eerste club die in Duitsland volledig verboden werd. Begin 2024 is in Noorwegen Satudarah MC verboden. Het Nederlands OMG-landschap onderscheidt zich door de sterke versplintering. In vrijwel alle andere landen is de versplintering minder groot.

Grote Nederlandse OMG's als Satudarah en No Surrender vestigen nog altijd nieuwe chapters over vrijwel de hele wereld. Op basis van sociale mediaberichten bestaat No Surrender MC World uit

76 chapters in 12 landen. De meeste chapters (29) zijn in Spanje gevestigd, gevolgd door Nederland (15). De chapters beslaan twee werelddelen: Europa of Azië. Satudarah World bestaat, op basis van sociale mediaberichten, uit 89 chapters in 14 landen. De chapters bevinden zich in Europa, Azië, Afrika, Oceanië, Noord- en Zuid-Amerika. Het grootste aantal chapters is in Indonesië gevestigd (22), Nederland (14), Marokko (8) en België (7). Andersom zien we ook dat buitenlandse OMG's zich in Nederland vestigen, zoals een van Duitslands grootste OMG's Gremium MC, dat zich in 2018 in Nederland vestigde. Vakeso Drom MC Europa deelde op facebook een internationaal chapter overzicht. De club geeft aan acht Belgische chapters te hebben en drie Nederlandse. De van oorsprong Belgische MC heeft nauwe banden met chapters van de Bandidos. Verder geeft de club aan afdelingen in Frankrijk, Engeland en Spanje geopend te hebben. Buiten de VS is ruim twee derde van alle chapters van de drie grote clubs Hell's Angels, Bandidos en Outlaws en hun supporters in Europa gevestigd (Politie, 2024).

Hooliganisme – criminaliteit als balspelletje

Hooliganisme is georganiseerd geweld dat plaatsvindt in het kader van sportwedstrijden, en dan vooral voetbalwedstrijden. Ook blijken tegenwoordig openluchtmanifestaties podia voor gewelddadige acties. Er is echter een verschil tussen hooliganisme en voetbalvandalisme. Voetbalvandalisme is het gewelddadige gedrag dat bij sommige supporters opflakert na bijvoorbeeld te veel drank, een beslissing van de scheidsrechter en gedrag van een speler van de tegenpartij dat grote opwinding op de tribune teweegbrengt. Hooliganisme is niet toevallig en juist structureel van aard. Het gaat hierbij om geweld bedrijven omwille van het geweld. Zo wordt bijvoorbeeld door hooligans rond de wedstrijd afgesproken ergens te vechten (Ferwerda et al, 2010). Er zijn aanwijzingen dat leden van de zogenoemde harde kern van Europese supportersverenigingen banden hebben met georganiseerde criminaliteit. Leden van de harde kern van supportersverenigingen worden ook wel ultra's genoemd. Veel ultra's kunnen in verband worden gebracht met georganiseerde criminaliteit.

San Siro stadion, Milaan, Italië

In 2024 arresteerde de Italiaanse politie negentien leden van de harde kern van de voetbalclubs Inter en AC Milan. De leden, ultra's, werden verdacht van lidmaatschap van een criminele organisatie, afpersing en contacten met de maffia. In en rondom het San Siro-stadion in Milaan bleken de leiders van de twee supportersgroepen de kaartverkoop van wedstrijden en concerten, de parkeerplaatsen en de merchandising van zowel Inter als AC Milan te organiseren.

Volgens schattingen verdienen de curve alleen al met de doorverkoop van kaarten in het voetbalseizoen 2022/2023 260.000 euro.

Ook leken ze invloed te hebben op het transferbeleid van de clubs. De Curva Nord (Inter) en Curva Sud (AC Milan) sloten een aantal jaar geleden een 'niet aanvalsverdrag'. Volgens schattingen verdienen de curve alleen al met de doorverkoop van kaarten in het voetbalseizoen 2022/2023 260.000 euro. Kaarten werden gekocht van de club en doorverkocht voor het vijfvoudige. Het Italiaanse OM berekende dat de totale omzet van de Milanese ultra's dat jaar ruim 1 miljoen euro bedroeg. Een belangrijk deel van die inkomsten komt uit het beheer van de parkeerplaatsen in en rond het stadion. Officieel wordt het parkeren geregeld door de clubs, die dat hebben uitbesteed aan een privé-bedrijf welke het vervolgens weer, illegaal en tegen betaling van smeergeld, uitbesteedde aan de ultra's van zowel Inter als AC Milan. Inter Milan is niet in staat gebleken de contacten met de criminele kern van de supportersvereniging te verbreken. 'Inter heeft indirect contacten met de georganiseerde misdaad', schrijven onderzoeksrechters Paolo Storari en Sara Ombra in een rapport. Het OM doelt op de infiltratie van de 'Ndrangheta, de maffia uit het zuidelijke Calabrië, in de Curva Nord. (Van Schaik, 2024).

De Lage Landen blijven evenmin gevrijwaard van hooliganisme. In 2021 werd bekend dat hooligans die banden hebben met Satudarah MC waren doorgedrongen tot de harde kern van de supportersvereniging van voetbalclub Antwerp. De OMG probeerde met geweld de ticketverkoop van uitwedstrijden van Antwerp over te nemen van de erkende supportersfederatie. De verkoop van tickets zou de motorclub controle geven over de prijzen, de beveiliging en ook de verkoop van drugs in de tribunes. In april 2021 stonden tien leden van de harde kern van de supportersvereniging van de Tilburgse voetbalclub Willem II terecht in de rechtbank van Antwerpen. Ze werden ervan verdacht samen met bevriende fans van Antwerp FC te hebben meegedaan aan illegale bosgevechten tegen rivaliserende supportersgroepen. Van de Tilburgse verdachten

zouden zeker drie banden hebben met Satudarah. Ze waren lid van de chapters in Tilburg of Eindhoven. Acht Tilburgse verdachten zijn lid van Amigos dos Amigos, de supportersgroep die bij thuiswedstrijden van Willem II tribunevak E domineert. Een andere verdachte is lid van de aan de KingSide gelieerde groep KS79. Ook de man die gezien wordt als de grote 'sfeermaker' op de populaire KingSide - en zich de 'capo dei tifosi' mag noemen - hoorde tot de verdachten.

De banden tussen Satudarah MC en de hooligans blijft evenwel niet beperkt tot de harde kern van Willem II. Ook de harde kern van Antwerp, de groepen Elite en Antwerp Finest/Loco's, heeft via zijn contacten met Willem II banden met de Tilburgse afdeling van Satudarah (Lefelon, 2021).

'Crimintern' - criminelen en hybride oorlogvoering

Begin november 2025 werd een Britse drugsdealer veroordeeld tot 17 jaar gevangenisstraf voor brandstichting bij een bedrijf in Londen, dat communicatieapparatuur produceert en levert aan onder meer Oekraïne. De veroordeelde was gerekruteerd via Telegram door een account dat kon worden gelieerd aan de paramilitaire Wagner-groep. De Wagner-groep wordt gecontroleerd en aangestuurd door de Russische overheid. De veroordeelde bleek een zogenoemde *disposable agent*, een persoon die tegen betaling slechts één handeling verricht in opdracht van een statelijke actor (Gazet van Antwerpen, 2025).

De veroordeelde was gerekruteerd via Telegram door een account dat kon worden gelieerd aan de paramilitaire Wagner-groep. De Wagner-groep wordt gecontroleerd en aangestuurd door de Russische overheid.

Het bovenstaande kan worden beschouwd als een voorbeeld van 'hybride oorlogvoering'. De term 'hybride oorlogvoering' verwijst naar een strategie waarbij een militaire en niet-militaire manier van oorlogvoering wordt gecombineerd. Enerzijds met grondtroepen en lucht- en zeemacht, anderzijds met niet-militaire middelen zoals cyberaanvallen, propaganda en economische druk. De intentie is het verzwakken van de tegenstander door chaos en onzekerheid te creëren, vaak zonder een formele oorlogsverklaring (Liebrecht, 2024). De afgelopen periode is een toename waargenomen van het gebruik van *disposable agents* door Rusland. Via sociale media, met name via de app Telegram, en met gebruik van meerdere tussenpersonen worden opdrachten verspreid om gesignaleerd te worden door wie er maar voor openstaat. De opdrachten die worden uitbesteed aan *disposable agents* en criminele organisaties gaan van het verzamelen van inlichtingen, het verspreiden van propaganda, tot het uitvoeren van verkenningen en sabotage (Keizer, 2025).

Ook werden digitale processen in Nederlandse havens, vervoersbedrijven en enkele gemeenten verstoord door de pro-Russische hackersgroep NoName057.

Van brandstichting en sabotage tot beïnvloeding van verkiezingen en zelfs moordcomplotten - Rusland wordt verantwoordelijk gehouden voor meer dan zestig hybride aanvallen op Europees grondgebied in de afgelopen vijftien maanden. Daarbij worden geregeld Europese burgers en criminelen ingezet als *disposable agents* om bepaalde opdrachten uit te voeren. De meeste incidenten – 18 van de 61 – vonden plaats in Duitsland. Daar werden onder meer drones gesignaleerd bij een luchtmachtbasis, auto's volgespoten met bouwschuim en desinformatie over de Europese verkiezingen verspreid via nep-nieuwssites. België werd de afgelopen periode geconfronteerd met incidenten met drones boven de vliegvelden van Zaventem en Kleine Brogel en het militaire oefenterrein bij Elsenborn. Het luchtverkeer op het vliegveld van Zaventem was een aantal malen ontregeld (NU.nl, 2025). Naar de verantwoordelijken voor de drone-incidenten wordt nog gezocht, al lijken sommige incidenten al te zijn gerelativeerd. Ook Polen staat hoog op de lijst met 13 incidenten. Het gaat daarbij onder meer om brandstichting, sabotage en een complot om de Oekraïense president Volodymyr Zelensky te vermoorden (Keizer, 2025). Nederland is minder vaak doelwit, maar komt ook op de lijst voor. Nederlandse politici bleken vorig jaar te zijn beïnvloed door een Russische desinformatiecampagne via de website *Voice of Europe*. Ook werden digitale processen in Nederlandse havens, vervoersbedrijven en enkele gemeenten verstoord door de pro-Russische hackersgroep NoName057.

Van de 61 hybride incidenten is van 10 bewezen dat de daders zijn aangestuurd door Rusland. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld cyberaanvallen tijdens de verkiezingen in België, vandalisme in Estland en brandstichting in Londen. In nog eens 17 zaken zijn vermoedelijke daders met banden met Rusland gearresteerd en aangeklaagd. Dat gebeurde onder meer nadat met explosieven geladen DHL-postpakketten in brand vlogen in een logistiek centrum in Leipzig. Ook na een brandstichting in een IKEA in Litouwen werd een verdachte met banden met Rusland aangehouden. Ook de plannen om de topman van de Duitse wapenfabrikant Rheinmetall te vermoorden worden aan Rusland toegewezen.

Er zijn aanwijzingen dat Rusland niet alleen gebruik maakt van *disposable agents* in het kader van hybride oorlogvoering, maar ook (leden van) aan Rusland gelieerde criminele netwerken inzet. Deze criminelen krijgen verscheidene opdrachten, zoals het uitvoeren van cyber-aanvallen, het smokkelen van mensen en goederen en het plegen van gerichte moordaanslagen (Galeotti, 2024). De Russische invasie van Oekraïne in 2022 zorgde voor een toename van het aantal incidenten van hybride oorlogvoering in Europa. Onderzoek zal moeten uitwijzen in welke mate gebruik wordt gemaakt van *disposable agents* of (leden van) aan Rusland gelieerde criminele netwerken. Onderzoeker Galeotti schreef in 2024 dat geleidelijk de contouren van een 'crimintern' zichtbaar worden – een samenwerkingsverband tussen criminelen, opportunisten en een statelijke actor. De term 'crimintern' verwijst hierbij naar de oude Comintern, het internationale samenwerkingsverband tussen communistische landen, waarbinnen Rusland een centrale rol speelde.

Legerhelicopter

Militaire drone

2.2.3. Verschillende regio's, verschillende typen organisaties

In Zuid-Europa wordt het georganiseerde misdaadlandschap in belangrijke mate gevormd door inheemse maffiaorganisaties. Vooral in Italië spelen groepen zoals de 'Ndrangheta, Cosa Nostra en Camorra een structureel bepalende rol. Italië ligt, omgeven door de Middellandse Zee, in het hart van Europa en deelt open landgrenzen met vier andere EU-landen. Dit maakt het land aantrekkelijk voor lokale, regionale en wereldwijde georganiseerde misdaadgroepen. Deze zogenaamde "Maffia-style groeperingen" opereren achter een façade van legitieme bedrijfsvoering, waardoor ze steeds lastiger op te sporen zijn. Hun primaire werkterrein reikt van de internationale drugs- en wapenhandel, mensenhandel en -smokkel tot witwassen en cybercriminaliteit. In eerste instantie wordt Italië wordt toch vooral geassocieerd met de traditionele maffiagroepen, waarvan sommige volgens GI-TOC nog steeds de machtigste ter wereld zijn. Ze oefenen aanzienlijke territoriale controle uit over hun regio's van herkomst en zijn betrokken bij tal van criminele markten. Afpersing is van oudsher een belangrijke bron van inkomsten voor Italiaanse maffiagroepen, vooral in de zuidelijke regio's. Met de zogenaamde "rackets" penetreren ze in het legale bedrijfsleven. Terwijl de traditionele "pizzo" de vorm aannam van een gedwongen beschermingsgeld, eisen veel maffiagroepen nu dat bedrijven een bepaald merk of een specifieke leverancier van goederen gebruiken die door criminele actoren worden gecontroleerd. Naarmate de antimaffia maatregelen toenamen, gingen de groepen meer op zoek naar witwasmogelijkheden in andere Europese landen. Ook het geweldsniveau van de groepen is de afgelopen decennia gedaald, waarschijnlijk om minder in het oog te springen van rechtshandhavinginstanties. De Italiaanse organisaties zijn diepgeworteld in hun lokale context en onderscheiden zich door hiërarchische

structuren, langdurige tradities en sterke territoriale bindingen. Hun invloed strekt zich uit tot in de legale economie en de politiek, mede door systematische infiltratie en een breed crimineel repertoire. Dit maakt dat Zuid-Europa historisch een crimineel ecosysteem kent dat sterk verankerd is in de samenleving en waar macht vaak duurzaam geconcentreerd is.

Geïnteresseerd in percepties en strategieën?

→ Het boek *From Mafia to Organised Crime: A Comparative Analysis of Policing Models* | SpringerLink biedt een interessant en vergelijkend inzicht. [Lees meer](#)

Het Spaanse misdaadlandschap toont een afwijkend profiel binnen Zuid-Europa. Daar wordt het criminele ecosysteem juist gedomineerd door buitenlandse groepen van uiteenlopende herkomst, waaronder Italiaanse, Albanese, Russische, Nigeriaanse, Servische, Turkse, Mexicaanse en Nederlandse netwerken. Deze groepen hebben zich langdurig gevestigd in Spanje en zijn vooral actief in steden als Madrid, Barcelona en Marbella. Ze worden omschreven als buitenlandse "maffia-style organisaties", maar hun onderlinge relaties verschillen wezenlijk van die in Italië: in plaats van een hiërarchisch en territoriaal systeem functioneert Spanje als een laboratorium voor georganiseerde misdaad, waar criminele groepen ervaringen uitwisselen en nieuwe methoden ontwikkelen. Er bestaat geen dominante organisatie die de markt controleert; in plaats daarvan vormen gespecialiseerde

Knooppunt bij Den Haag

groepen een netwerk van onderlinge afhankelijkheid, waarin zij elkaar diensten verlenen en niches in de criminele keten bedienen.

In West- en Noordwest-Europa kenmerkt zich een ander patroon. Daar worden landen als Frankrijk, Duitsland en Ierland vooral geconfronteerd met buitenlandse criminele netwerken die het misdaadbeeld bepalen. Frankrijk kent naast buitenlandse groepen wel lokale "maffia-style groeperingen", maar deze opereren discreet en worden vaak over het hoofd gezien. Ze infiltreren in legitieme bedrijven, handelen in meerdere criminele domeinen en onderhouden nauwe banden met drugshandelgroepen (OC-Index, 2023). In Duitsland is sprake van een breed scala aan internationale organisaties die actief zijn in onder meer drugshandel, mensen-smokkel en financiële criminaliteit. Ierland vervult, vanwege zijn ligging, vooral een rol als bron- en doorvoerland voor smokkelstromen, met de nadruk op drugs- en cybercriminaliteit. Denemarken en Zweden kampen eerder met kleinschalige motorbendes die lokaal een stevige impact hebben. Binnen dit noordwestelijke ecosysteem speelt heroïnehandel een interessante rol in relatie tot samenwerking. Zo was eerder al bekend dat Albanese netwerken een aanzienlijk deel van de markt

controleerden, waarbij ze nauw samenwerkten met Turkse groeperingen. (EMCDDA & Europol, 2013). De handel wordt steeds internationaler en gekenmerkt door samenwerking tussen uiteenlopende criminele groeperingen, waarbij Turkse, Albanese en Pakistaanse groepen structureel een spilfunctie behouden (EMCDDA & Europol, 2019; Europol, 2013). Nederland neemt hierin een sleutelpositie in: Turkse netwerken domineren de groothandel, maar de keten is breed vertakt met actoren van Nederlandse, Britse, Italiaanse, Servische, Marokkaanse, Pakistaanse en Iraanse afkomst, die specifieke rollen vervullen zoals smokkel, transport of straat-handel (ANV, 2021; Boerman et al, 2017; Europol, 2013). Nederlandse groepen onderscheiden zich vooral door hun logistieke capaciteit en rol in de doorvoer naar andere Europese landen.

De verschillen tussen Zuid- en Noordwest-Europa worden het scherpst zichtbaar in de drugsmarkten. Georganiseerde misdaad ontwikkelt zich in Zuid-Europa dus voornamelijk vanuit lokale traditie en hiërarchische structuren (Italië), of als internationaal netwerk van gespecialiseerde groepen (Spanje). In West- en Noordwest-Europa daarentegen overheerst de invloed van buitenlandse netwerken die opereren in flexibele samenwerkingsverbanden en zich richten op internationale markten. Waar drugscriminaliteit vaak gedreven wordt door gevestigde infrastructuur en lange termijn relaties, wordt mensensmokkel sterker beïnvloed door geopolitieke omstandigheden, migratiestromen en de wisselende vraag naar toegang tot Europa.

2.3 Typologie van mensensmokkelaars

De mensensmokkelindustrie kent een grote variatie aan structuren, werkwijzen en schaalgroottes. Netwerken variëren van grootschalige, transnationale criminele organisaties tot kleinschalige, informele ‘familiebedrijven’ die veelal opereren op basis van etnische of lokale verbondenheid. In deze kleinere, ad-hoc netwerken delen smokkelaars en migranten vaak dezelfde achtergrond en herkomst en is de dienstverlening veelal gebaseerd op vertrouwen binnen gemeenschappen (GI-TOC, [2018](#)).

Deze ontwikkeling wordt versterkt door het feit dat er geen geavanceerde expertise nodig is om in te stappen en dat bestaande criminele netwerken en infrastructures eenvoudig kunnen worden ingezet voor de smokkel van mensen. Daarnaast zijn er zorgen over terroristische infiltratie via mensensmokkelroutes (EMSC, [2024](#); Europol, [2016](#)). Hoewel dit fenomeen zich beperkt lijkt voor te doen, gebruikten twee van de daders van de aanslagen in Parijs in 2015 bijvoorbeeld migratieroutes om de EU

binnen te komen (Europol, [2016](#)). Terroristische netwerken kunnen ook profiteren van smokkelwinsten om terroristische activiteiten te financieren (EMSC, [2024](#); Europol & Interpol, [2016](#)).

Mensensmokkel binnen de EU is een internationale en multinationale criminele activiteit waarbij verdachten afkomstig zijn uit meer dan 100 landen, zowel binnen als buiten de EU (Europol, [2017](#); [2016](#); Europol & Interpol, [2016](#)).

De meeste netwerken zijn samengesteld uit een mix van EU- en niet-EU-onderdanen (Europol, [2016](#)). De meerderheid van de betrokkenen zijn volwassen mannen van buiten de EU, vaak met dezelfde nationaliteit als de irreguliere migranten die ze smokkelen of afkomstig uit transitlanden langs de route (Europol, [2023b](#)). Opvallend is dat veel niet-EU-smokkelaars legaal in de EU verblijven (Europol, [2023b](#)). EU-onderdanen opereren meestal in hun eigen of aangrenzende landen.

2.3.1. Smokkel via netwerken

De grotere smokkelnetwerken kunnen tientallen tot honderden ‘medewerkers’ omvatten en operaties coördineren over meerdere landen (GI-TOC, [2018](#)). Deze grotere structuren zijn vaak professioneel georganiseerd, met duidelijke taakverdelingen en samenwerking tussen lokale netwerken op doorreisroutes. De complexiteit van het verplaatsen van grote aantallen mensen over lange afstanden vereist een mate van organisatie en specialisatie die enkel door georganiseerde criminele groepen kan worden gerealiseerd (Europol, [2006](#); [2005](#); [2004](#)). Meer dan 90% van de migranten die naar de EU komen, wordt dan ook gefaciliteerd, meestal door leden van een crimineel netwerk (Europol & Interpol, [2016](#)). Groepen die voorheen actief waren in drugshandel of illegale goederenhandel, voegen mensensmokkel toe aan hun criminele portfolio (EMSC, [2019](#); Europol, [2017](#)).

Binnen smokkelnetwerken vervullen leden verschillende rollen, afhankelijk van hun positie en expertise (Europol, [2023b](#)). Criminelen werken samen op basis van een flexibel bedrijfsmodel, ad hoc of langdurig. Kleine of regionale netwerken functioneren meestal autonoom en maken gebruik van freelancers die als facilitator optreden (Europol, [2016](#)). Deze individuen zijn vaak fluïde verbonden en bieden hun diensten tegelijkertijd aan meerdere netwerken aan. Aan de andere kant van het spectrum opereren grotere criminele netwerken op internationaal niveau.

Ze beschikken over de middelen en expertise om het gehele smokkeltraject –van bron- tot bestemmingsland – te organiseren en te faciliteren (Europol, [2023b](#); [2016](#)). Veel van deze netwerken hanteren een end-to-end bedrijfsmodel, waarbij de reis van irreguliere migranten volledig wordt gefaciliteerd. Toch opereren deze netwerken voor grootschalige smokkeloperaties vaak samen met andere criminele groepen en individuele smokkelaars op specifieke segmenten van de route om de logistiek te stroomlijnen (Europol, [2023b](#); EMSC, [2022](#)).

2.3.2. Rollen binnen smokkelstructuren

Mensensmokkelnetwerken zijn doorgaans hiërarchisch opgebouwd, maar functioneren met een zekere flexibiliteit – afhankelijk van de omstandigheden op de route. De basisstructuur bestaat uit drie hoofdrollen:

1. leiders,
2. organisatoren (tussenpersonen), en
3. laaggeplaatste facilitators (Europol, [2023b](#)).

Binnen deze netwerken vervult elke actor een eigen rol met bijbehorende expertise, gericht op het faciliteren van irreguliere migratie naar de EU, secundaire migratie binnen Europa, of het

legaliseren van verblijfsstatussen. De complexiteit van dergelijke criminele netwerken wordt verder vergroot doordat ze vaak bestaan uit meerdere sleutelfiguren en tussenpersonen, die afhankelijk van de situatie samenwerken of zelfstandig opereren (Europol, [2023b](#); [2016](#)).

Binnen criminele mensensmokkelnetwerken nemen leiders een centrale en strategische rol in. Zij zijn verantwoordelijk voor de coördinatie van smokkelactiviteiten langs volledige migratieroutes, maar opereren doorgaans op afstand, wat hen minder kwetsbaar maakt voor opsporing door rechtshandhavingsinstanties. Deze leiders bevinden zich vaak op belangrijke migratieknooppunten

Full package smuggling: The parties involved

Controller

A limited number of individuals who control most of the chain and bring pieces together

Corruptors

Individuals with networks to local state institutions to facilitate transit and border crossing

Specialists

Document fraudsters, money handlers, procurers of weapons and security providers, providers of accomodation

Transporters

Individuals who arrange the means of transport, (buy tickets, procure boat, coordinate landtravel)

Brokers/recruiters

Smugglers who advertise their services like travel agents, based on promise of reliability and reputation for succes

Individuals and families

Frequently, full-package migration journeys are initiated by the migrant, and may include multiple family memebers traveling together

Pay-as-you-go package

Boat operators

Anyone with a boat can buy a group of migrants. Objective just to put them to sea. Most profit made here.

Transporters

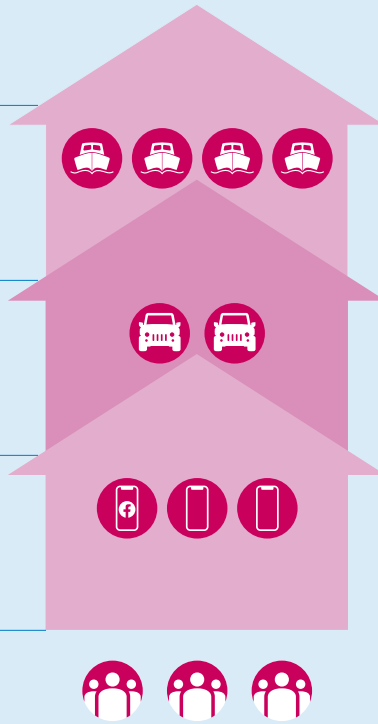
Specialized knowledge e.g how to cross the desert or difficult terrain. Contacts to local customs or border officers or agencies. Will protect convoys using violence.

Brokers/recruiters

Drawn from local communities. Recruit new migrants, organize their first leg of transport, make contact with smugglers for next leg journey.

Source communities

May initiate migration or be encouraged to migrate. Families select one member to migrate and send back remmitances

Smokkeldienst met volledig pakket + pay-as-you-go pakket (GI-TOC, [2018](#))

en onderhouden slechts contact met een beperkt aantal kernleden binnen het netwerk (Europol, 2016). Naast deze topfiguren zijn er organisatoren, ook wel tussenpersonen genoemd, die, veelal op lokaal niveau, verantwoordelijk zijn voor de operationele uitvoering. Organisatoren beheren de dagelijkse activiteiten via persoonlijke netwerken en regelen praktische zaken zoals transport, onderdak en frauduleuze documenten (Europol, 2023b). Organisatoren vervullen daarnaast diverse functies, waaronder het werven van migranten, het onderhouden van contact met uitvoerende medewerkers en het afhandelen van logistieke en financiële regelingen. Binnen hun eigen territorium bepalen zij de prijzen, boeken transfers of vluchten en zorgen ervoor dat de migranten probleemloos kunnen doorreizen naar de volgende schakel in het netwerk.

Binnen criminele mensensmokkelnetwerken spelen specialisten een essentiële ondersteunende rol.

Facilitators vormen de operationele uitvoering binnen criminele mensensmokkelnetwerken. Deze laaggeplaatste uitvoerders, vaak freelancers, worden ingezet voor concrete taken zoals het begeleiden van migranten over grenzen, het besturen van voertuigen of het organiseren van transport (Europol, 2023b; Europol & Interpol, 2016). Binnen criminele mensensmokkelnetwerken spelen specialisten een essentiële ondersteunende rol. Deze hulppersonen, zoals geldbemiddelaars, garanten en documentvervalsers, leveren gespecialiseerde diensten zonder zelf tot de kern van het netwerk te behoren. Hun inzet maakt het mogelijk voor netwerken om flexibel in te spelen op veranderende omstandigheden en verhoogde risico's.

'Crime-as-a-service' bedrijfsmodel

Mensensmokkelnetwerken opereren steeds vaker volgens het 'crime-as-a-service'-model, waarbij criminaliteit als dienst wordt aangeboden aan andere criminele actoren (Europol, 2023b; 2016). In plaats van een gesloten structuur met vaste leden, maken veel netwerken gebruik van een flexibele schil van (gespecialiseerde) dienstverleners die – tegen betaling – hun expertise aanbieden. Dit bedrijfsmodel maakt criminele netwerken flexibel in hun samenwerking, samenstelling, modus operandi en de criminele activiteiten die zij uitvoeren (Europol, 2023b). Criminele experts

– bijvoorbeeld in documentfraude of werving – werken vaak gelijktijdig voor meerdere netwerken en opereren onafhankelijk van vaste structuren (Europol, 2023b; 2016). Daarnaast maken smokkelaars gebruik van zowel legale als illegale toeleveranciers, zoals aanbieders van nautische apparatuur of valse documenten (Europol, 2023b). Vooral kleinere, lokaal opererende netwerken zijn sterk afhankelijk van deze flexibele dienstverleners, die vaak fluïde verbonden zijn en hun diensten aan meerdere partijen tegelijk aanbieden (Europol, 2023b).

2.3.3. Meer samenwerking in het noorden

De geografische functie binnen de Europese smokkelketen wordt in sterke mate bepaald door de ligging van landen ten opzichte van de buitengrenzen van de EU. Zuid-Europese landen zoals Italië, Griekenland en Spanje fungeren vooral als primaire toegangspoorten. Vanwege hun nabijheid tot vertrekpunten in Libië, Tunesië, Marokko en Turkije vormen zij de eerste schakel in de smokkelroutes. Overvolle rubberboten of vissersschepen zetten koers richting Sicilië, de Canarische Eilanden of de Griekse eilanden, waar migranten nog vóór of direct na aankomst worden opgevangen door lokale smokkelgroepen. Deze groepen regelen tijdelijke huisvesting, doorreisroutes en soms valse documenten; zij opereren in hybride zones waar hulp, exploitatie en logistieke dienstverlening samenvallen. De fysieke grenzen — zeegrenzen, eilandstructuren en kustregio's — bepalen hier het ritme en de risico's van de smokkelactiviteiten: kansen ontstaan op momenten van lage kustbewaking, gunstig weer of politieke instabiliteit in buurlanden. West- en Noordwest-Europa vervullen een andere, meer secundaire rol, namelijk die van doorgangs- en bestemmingsgebied. Nadat migranten via Zuid-Europa de EU zijn binnengekomen, verplaatsen transnationale netwerken hen verder richting economische kernregio's zoals Duitsland,

Nederland en Frankrijk. Deze landen liggen centraal in het Europese transportnetwerk, met uitgebreide weg-, spoor- en logistieke infrastructuur. Hierdoor fungeren ze als knooppunt in de tweede fase van de reizen. Vooral plaatsen als Calais, Duinkerke en Zeebrugge zijn belangrijke verzamelpunten voor pogingen om het VK te bereiken, terwijl Duitsland en Scandinavië veelgevraagde eindbestemmingen zijn vanwege hun sociaal-economische aantrekkingskracht. De smokkelketen in West-/Noordwest-Europa is hierdoor minder gericht op grensoversteek en meer op mobiliteit binnen het Schengengebied, het omgaan met controles langs snelwegen, en het gebruik van vrachtwagens, safehouses en bestaande legale transportstromen. Het geografische onderscheid vertaalt zich dus in twee complementaire functies binnen één keten: Zuid-Europa als frontlinie waar instroom plaatsvindt en netwerken zich vooral richten op toegang en eerste opvang, en West-/Noordwest-Europa als interne logistieke ruimte waar doorvoer, spreiding en eindbestemming centraal staan. Dit verschil vormt de basis voor hoe smokkelgroepen zich organiseren, welke partners zij nodig hebben, en hoe hun dynamiek en aanpassingsvermogen eruitziet — waar we in het volgende deel verder op kunnen inzoomen.

Immigrantenopvang, Idomeni, Griekenland

De structuur van mensensmokkelgroeperingen binnen Europa verschilt duidelijk per regio en sluit nauw aan op de geografische functie die deze gebieden vervullen. In Zuid-Europa vertonen smokkelnetwerken doorgaans een relatief losse, gedecentraliseerde organisatievorm. Ze zijn vaak opgebouwd rond etnische of nationale gemeenschappen, zoals Syrische, Eritrese, Soedanese of Afghaanse groepen, die binnen de eigen diaspora opereren. Deze organisatievorm berust sterk op familiebanden, afkomst en wederzijds vertrouwen — cruciale elementen in contexten waar risico's

hoog zijn en formele contracten ontbreken. De groepen werken veelal in kleine cellen met gescheiden verantwoordelijkheden: één cel regelt de aanschaf of het klaarzetten van boten, een andere de opvang bij aankomst op Zuid-Europese eilanden, en weer een andere de doorreis naar het vasteland. Dit cellulaire karakter maakt de netwerken flexibel, maar ook afhankelijk van lokale omstandigheden en informele relaties. De structuur is daardoor vaak pragmatisch en opportunistisch, met snelle opkomst en even snelle fragmentatie wanneer routes veranderen of wanneer autoriteiten ingrijpen. In West- en Noordwest-Europa is de organisatievorm juist complexer, meerlagig en duidelijker transnationaal ingebed. Hier komen verschillende gespecialiseerde schakels binnen één keten samen: smokkelaars die toegang hebben tot valse of gestolen documenten; logistieke facilitators in havens, parkeerplaatsen of langs snelwegen; chauffeurs die vervoer regelen; en coördinatoren die de betaling en spreiding van migranten managen. Samenwerking tussen verschillende nationaliteiten is hierbij eerder regel dan uitzondering, omdat de logistiek binnen het Schengengebied vraagt om bredere netwerken die meerdere landen bestrijken. De structuur van deze groeperingen is daardoor meer professioneel, schaalbaar en gericht op efficiency, met soms semi-permanente infrastructuur zoals safehouses, vaste transportlijnen of digitale communicatiesystemen. Anders dan in Zuid-Europa wordt hier minder afhankelijkheid gezien van etnische homogeniteit en meer van functionele specialisatie: wie een relevante expertise of contact heeft, wordt opgenomen

in het netwerk, ongeacht achtergrond. Zo ontstaat een duidelijke tweedeling: Zuid-Europa kent vooral kleinschalige, etnisch verankerde en flexibel samengestelde cellen, terwijl West-/Noordwest-Europa wordt gedomineerd door grotere, transnationale en specialistische netwerken die een aanzienlijk deel van de smokkelketen kunnen coördineren. Deze structurele verschillen hebben grote invloed op hun mate van verwevenheid met de bovenwereld en hun aanpassingsvermogen — onderwerpen waar we vervolgens verder op kunnen ingaan.

Mensensmokkelnetwerken zijn vaak verweven met andere vormen van criminaliteit, al verschilt dit wel tussen de Europese regio's. In Zuid-Europa is mensensmokkel namelijk veelal een relatief gespecialiseerde activiteit, uitgevoerd door groepen die primair gericht zijn op de instroom van migranten. Hoewel er aan de rand van Europa – zoals in Libië, Turkije of langs delen van de Balkanroute – geregeld overlap bestaat met drugssmokkel, wapenhandel of lokale milities, is de verweving binnen de grenzen van de EU zelf in landen als Italië, Griekenland en Spanje vaak beperkter. De netwerken in deze landen concentreren zich vooral op het organiseren van boottochten, opvang na aankomst en eerste doorreis. Zij verdienen vooral aan volume, dat wil zeggen zo veel mogelijk migranten op korte trajecten. Er is bij deze groepen minder interesse in langdurige exploitatie of diversificatie in andere illegale markten. Hierdoor blijft mensensmokkel in Zuid-Europa doorgaans een routegedreven activiteit die profiteert van geopolitieke omstandigheden en

i *Meer lezen over mensensmokkel op Europees niveau, voor een volledig beeld in relatie tot geografie?*
In juli 2025 bracht het 'European Migration Network' een omvangrijk rapport uit over de internationale dimensies van mensensmokkel. Met name de 'challenges' en 'good practices' zijn het lezen waard. [Download het rapport via deze link \(European Migration Network, 2025\)](#)

fluctuerende migratiestromen, maar minder diep in de bredere criminele economie is ingebed. In West- en Noordwest-Europa is de verwevenheid juist duidelijk groter. Netwerken opereren hier vaker in de breedte van de illegale economie, waarbij mensensmokkel wordt gecombineerd met of uitgebaat via andere criminele activiteiten. Migrant worden niet alleen verder vervoerd, maar soms ook ingezet voor arbeidsuitbuiting in sectoren als land- en tuinbouw, schoonmaak, bouw of logistiek. Hierdoor vraagt dit ook van criminele groeperingen de nodige samenwerking onderling.

Landen als Nederland, België en Duitsland laten zien dat sommige netwerken smokkeling koppelen aan mensenhandel, documentfraude, witwasstructuren en criminele infrastructuur zoals safehouses en illegale transportlijnen. Hierdoor raken deze netwerken meer verweven met de bovenwereld, bijvoorbeeld via malafide uitzendbureaus, schijnconstructies of corrupte facilitators binnen transport en huisvesting. De winstmodellen zijn breder

en dieper, waardoor de netwerken stabiel zijn en meer continuïteit kennen dan in Zuid-Europa. Deze verschillen hangen nauw samen met het dynamische vermogen en de aanpassingsstrategieën van de netwerken: In Zuid-Europa reageren smokkelaars sterk op geopolitieke en operationele veranderingen. Wanneer kustwachten intensiever controleren, wanneer een conflict in Afrika escaleert of wanneer Turkije haar migratiebeleid aanscherpt, schakelen deze netwerken snel over naar alternatieve routes. In West- en Noordwest-Europa draait het aanpassingsvermogen minder om het verleggen van routes en meer om het duurzaam faciliteren van illegaal verblijf en mobiliteit binnen Europa. Omdat activiteiten minder afhankelijk zijn van plotse geopolitieke schokken, ontwikkelen netwerken in deze regio een stabiel, meer institutioneel karakter, waarbinnen ze zich aanpassen door bijvoorbeeld nieuwe digitale communicatiekanalen te gebruiken, nieuwe werkwijzen te vinden om grenscontroles te omzeilen, of samenwerkingen met andere criminele spelers aan te gaan.

i *Meer lezen over Meer weten over groeperingen en bijvoorbeeld over hoe deze in het zuiden opereren?*
Stefano Becucci, universiteit van Florence, schreef het in 2024 uitgekomen boek met de titel 'Smuggling and Trafficking of Migrants in Southern Europe: Criminal Actors, Dynamics and Migration Policies' (zie [Becucci, 2024](#)). Het concentreert zich vooral op Spanje, Italië en Griekenland en legt bovendien de relatie met uitbuiting, waarover meer in de volgende paragraaf.

Een elite-eenheid van de Spaanse politie gaf de BBC ongekende toegang om hen te volgen bij hun strijd tegen georganiseerde misdaad, waarbij zij vrouwen bevrijden en helpen een beter leven op te bouwen. Een onlinevideo van een klein half uur is de moeite waard om een inkijk te krijgen ([BBC World Service, 2024](#))

2.4. Organisatie van mensenhandel

Vanwege de verscheidenheid aan uitbuitingsvormen kent mensenhandel uiteenlopende dadertypes: van daders die anderen seksuele handelingen laten verrichten of drugs laten rondbrengen tot daders die werknemers in mensonterende omstandigheden laten werken (SKC, [2025](#)). Bij alle vormen van mensenhandel is dwang het kernelement: daders gebruiken – of dreigen met – geweld en maken misbruik van de kwetsbaarheid van slachtoffers (Nationaal Rapporteur, [2022](#); Ministerie van Justitie & Veiligheid, [2022](#); CoMensha, [2023](#); UNODC, [2012](#)). Tegenover de kwetsbaarheid van slachtoffers staat de macht die de mensenhandelaren bezitten, waardoor ze een mensenhandel-misdrijf kunnen plegen (UNODC, [2012](#)). Mensenhandel is een grensoverschrijdend fenomeen waarbij zowel mensenhandelaren als slachtoffers van mensenhandel afkomstig zijn uit EU-lidstaten én van daarbuiten (EMSC, [2022](#)).

De meerderheid van de veroordeelde mensenhandelaren in Europees verband zijn volwassen mannen

De meerderheid van de veroordeelde mensenhandelaren in Europees verband zijn volwassen mannen (UNODC, [2020a](#); [2014](#)), vaak burgers van het land waarin ze zijn veroordeeld — dit geldt ook voor Nederland (SKC, [2025](#); Nationaal Rapporteur, [2022](#); [2021](#); UNODC, [2020a](#)). Toch is een substantieel deel van de veroordeelden buitenlander (UNODC, [2020c](#); [2016](#); [2014](#)).

2.4.1. Modi operandi van netwerken

De meest actieve criminele netwerken in Europa zijn vaak georganiseerd rond etnische of culturele lijnen, met sterke banden met herkomstlanden van de slachtoffers. Vaak is er een duidelijke overlap tussen de nationaliteit van criminele actoren en die van hun slachtoffers. Bekende buitenlandse criminele groepen in dit verband zijn onder meer Nigeriaanse, Bulgaarse, Hongaarse en Roemeense netwerken, die ook in Nederland actief zijn (SKC, [2025](#); EMSC, [2021](#); Europol, [2009](#)). Vooral Oost-Europa blijft een structurele bronregio voor zowel seksuele als arbeidsuitbuiting (SKC, [2025](#)). Nigeriaanse netwerken spelen daarnaast een prominente rol in mensenhandel ten behoeve van de prostitutie markt in Europa en werken regelmatig samen met lokale criminele bendes (EMSC, [2021](#)), zie ook de SKC-studie naar Afrika. De criminele netwerken die zijn betrokken bij mensenhandel kenmerken zich door een hoog aanpassingsvermogen en flexibiliteit: Ze spelen snel in op veranderingen in de omgeving, zoals zichtbaar werd tijdens de COVID-19-pandemie toen seksuele uitbuiting zich steeds vaker verplaatste naar particuliere omgevingen buiten het zicht van autoriteiten (Europol, [2025](#); EMSC, [2021](#)). Ook passen deze groepen strategieën toe om ontdekking te voorkomen, zoals het frequent verplaatsen van slachtoffers tussen steden en landen — een werkwijze die bekend staat als de ‘carousel-constructie’ (Europol, [2025](#); SKC, [2025](#); Nationaal Rapporteur, [2022](#); EMSC, [2022](#)).

Mensenhandelaren maken met name gebruik van psychologische intimidatie en manipulatie om controle over hun slachtoffers uit te oefenen, vaak zonder fysiek geweld toe te passen. Slachtoffers worden zodanig gemanipuleerd dat zij zichzelf vaak niet eens als slachtoffer beschouwen. Dit bemoeilijkt vanzelfsprekend het maken van een melding of het doen van aangifte door het slachtoffer (Europol, [2025](#)). Een bekend voorbeeld hiervan is de loverboymethode, waarbij daders — vaak jonge mensenhandelaren — zich voordoen als liefdespartner, slachtoffers emotioneel aan zich binden om hen in een later stadium seksueel uit te buiten (Europol, [2025](#); Nationale Politie, [2025](#)). Schuldbondage — het misbruiken van de angsten van slachtoffers en het framen van de uitbuiting als

vorm van hulp of redding — zijn verdere voorbeelden van psychologische manipulatie die slachtoffers aan hun mensenhandelaren binden en het bewijzen van uitbuiting bemoeilijken (Europol, [2025](#)). Criminelen nemen daarbij vaak identiteitspapieren en telefoons in om slachtoffers verder te isoleren.

Ook mensenhandelaren maken steeds vaker gebruik van het online domein, vooral bij het rekruteren en tewerkstellen van hun slachtoffers (SKC, [2025](#); Nationale Politie, [2025](#)), door de Covid-19-pandemie is deze ontwikkeling versneld (UNODC, [2021a](#); Europol, [2020](#)). De onlinewereld verschaft mensenhandelaren meer anonimiteit en een groter publiek (SKC, [2025](#); EMSC, [2022](#)).

2.4.2. Actoren en functies in pakketdiensten

Betrokken netwerken in mensenhandel opereren meestal via losse cellen die elk verantwoordelijk zijn voor een specifieke fase in het proces — van rekrutering en vervoer tot uitbuiting — wat opsporing en vervolging extra moeilijk maakt (SKC, [2025](#); UNODC, [2022](#); [2020a](#); Europol, [2017](#)). Het draait in deze industrie om een gevarieerd samenspel van criminele spelers die elk een specifieke rol vervullen binnen flexibele en vaak regionaal verankerde netwerken. Volgens GI-TOC ([2018](#)) vallen deze spelers grofweg uiteen in twee hoofdgroepen: logistici en specialisten. Logistici vormen de kern van de operatie; zij coördineren trajecten, regelen transport, accommodatie en veiligheid, en werken meestal dicht op de route die mensen afleggen. Binnen deze groep bevinden zich onder andere transporteurs, die

chauffeurs inhuren en voertuigen regelen, en chauffeurs zelf, die met terreinkennis zorgen voor veilige doorgang. Beveiligers beschermen mensen en lading tegen rivalen of staatsingrijpen, terwijl inlichtingenverzamelaars continu beleidsveranderingen volgen om strategisch voordeel te behalen. Specialisten worden op afroep ingezet. Zij bieden cruciale diensten zoals documentvervalsing, informele financiële transacties of witwassen van winsten. Deze spelers opereren vaak vanuit stedelijke hubs en behoren niet tot de kernstructuur van het netwerk (GI-TOC, [2018](#)). Tussen deze twee hoofdgroepen bevinden zich de corruptoren — sleutelpersonen die ervoor zorgen dat autoriteiten op cruciale momenten weggijken of toegang geven tot officiële documenten. Een aparte rol is weggelegd voor connectiemensen zoals

wervers en recruiters, die als eerste contactpunt voor migranten fungeren. Ze rekruteren via taal, familiebanden of beloftes van veiligheid en helpen migranten vaak ook aan onderdak of werk in ruil voor een deel van hun loon. Hoewel hun relaties met smokkelnetwerken vluchtig kunnen zijn, zijn ze essentieel voor de instroom en doorgaans winstgevend (GI-TOC, [2018](#)).

De smokkel maar ook de handel in mensen is nauw verweven met andere vormen van georganiseerde criminaliteit. Toch is er geen sprake van een structurele en systematische overlap (EMSC, [2024](#); [2020](#)). Veel criminele netwerken combineren mensensmokkel met verwante activiteiten zoals mensenhandel — vooral arbeids- en seksuele

uitbuiting — documentfraude, illegale geldstromen en corruptie (EMSC, [2024](#); [2020](#); [2019](#); Europol, [2023b](#); [2021a](#); [2016](#); [2013](#); UNODC, [2021b](#)). In sommige gevallen worden irreguliere migranten uitgebuit om smokkelkosten terug te betalen, wat leidt tot schuldenlavernij (EMSC, [2024](#); Europol, [2016](#)). Hoewel de link tussen mensensmokkel en drugshandel voorkomt — zoals op smokkelroutes via de westelijke Middellandse Zee of de Westelijke Balkan — is er volgens Europol geen bewijs van een structureel verband (EMSC, [2019](#); [2018](#)). Ja, er zijn wel netwerken die gebruikmaken van dezelfde routes en transportmiddelen om zowel mensen als illegale goederen te vervoeren, bijvoorbeeld in bussen met migranten, drugs, wapens en tabak (Europol, [2021a](#); EMSC, [2020](#)).

2.4.3. Regionale verschillen in type economie en beheersing

Daders maken gebruik van legale bedrijfsstructuren om hun criminele activiteiten een schijn van legitimiteit te geven en de uitbuiting van slachtoffers te organiseren binnen ogenschijnlijk reguliere ondernemingen (EMSC, 2021). Door slachtoffers te laten werken binnen ogenschijnlijk reguliere ondernemingen, zoals massagesalons, hotels, nachtclubs, nagelstudio's, winkels, horeca, de bouw of landbouw, creëren zij een schijn van legaliteit die zowel voor de buitenwereld als voor de slachtoffers zelf misleidend is (Europol, 2025). Ook verplaatst seksuele uitbuiting zich meer en meer naar (gekochte of gehuurde) woningen en appartementen (SKC, 2025; EMSC, 2022; Europol, 2020). In Zuid-Europa zien we een sterker verband tussen mensenhandel en lokale maffia-achtige structuren, met nadruk op arbeidsuitbuiting in de informele economie en directe vormen van controle. Zij gebruiken hun territoriale controle en corruptienetwerken om exploitatie (prostitutie, arbeid in landbouw of horeca) duurzaam te organiseren. De criminele infrastructuur is lokaal diep verankerd. In West-/Noordwest-Europa domineren transnationale netwerken die flexibeler en mobieler opereren, met meer uitbuiting in de formele economie en subtielere methoden van beheersing. Deze netwerken passen zich flexibel aan en zijn niet perse gebonden aan een territorium. Ze werken vaak vanuit migranten- of diasporagemeenschappen en opereren in meerdere landen tegelijk.

Meer weten?

Open via deze link een artikel over het groeiende probleem rondom 'moderne slavernij' in Italië (Zampano, 2024)

Bekijk item

Werzaamheden op landbouwgrond met olijfbomen

De vormen van uitbuiting die verbonden zijn aan mensensmokkel verschillen duidelijk tussen Zuid-Europa en West-/Noordwest-Europa, waarbij economische structuur, regulering en lokale marktvraag de uitbuitingspatronen sterk beïnvloeden. In Zuid-Europa ligt de nadruk vooral op arbeidsuitbuiting binnen de informele en seizoensgebonden economie. Migranten die in Italië, Griekenland of Spanje terechtkomen, worden regelmatig ingezet in sectoren met een grote behoefte aan goedkope en flexibele arbeid, zoals de landbouw—waar tomatenpluk, olijfoogst en fruitteelt structureel afhankelijk zijn van irreguliere werkrachten. Ook in de bouwsector en in delen van de horeca komen uitbuitingssituaties voor, vaak gekenmerkt door extreem lage lonen, lange werkdagen, onveilige omstandigheden en schulden die door smokkelaars of tussenpersonen kunstmatig in stand worden gehouden. Naast arbeidsuitbuiting kent Zuid-Europa ook seksuele uitbuiting, met name in toeristische kustgebieden en stedelijke zones waar prostitutienetwerken profiteren van een constante vraag en een relatief beperkte controle. In deze context lopen smokkel en mensenhandel soms in elkaar over, maar blijven de exploitatiestructuren vaak kleinschaliger en meer lokaal georganiseerd.

Spaanse bouwplaats

Arbeidsuitbuiting komt hier niet alleen voor in kleinschalige informele arbeid, maar juist binnen gereguleerde sectoren zoals transport en logistiek, schoonmaak, vleesverwerking, glastuinbouw of magazijnwerk.

In West- en Noordwest-Europa verschuift het beeld naar een bredere en vaak meer georganiseerde vorm van uitbuiting, waarbij slachtoffers zowel in de formele economie als in criminele circuits worden ingezet. Arbeidsuitbuiting komt hier niet alleen voor in kleinschalige informele arbeid, maar juist binnen gereguleerde sectoren zoals transport en logistiek, schoonmaak, vleesverwerking, glastuinbouw of magazijnwerk.

Hier maken uitbuiters gebruik van schijnconstructies, malafide uitzendbureaus of misbruik van EU-vrij verkeer om slachtoffers langdurig en onder druk aan het werk te houden. De vraag naar goedkope arbeid, gecombineerd met complexe

ketens van onderaannemers, creëert een omgeving waarin uitbuiting kan plaatsvinden onder het mom van legale arbeid. Daarnaast is in West-/Noordwest-Europa criminele uitbuiting prominenter aanwezig. Slachtoffers worden ingezet voor winkeldiefstal, drugshandel of -productie, cannabisteelt, of gedwongen tot het plegen van uitkeringsfraude of andere vormen van financiële criminaliteit. Deze exploitatiewijzen zijn vaak onderdeel van bredere criminele netwerken die mensensmokkel koppelen aan winstmodellen met een hogere continuïteit dan eenmalige grensoversteken. Hoewel seksuele uitbuiting nog steeds een veelvoorkomende vorm van uitbuiting is, lijkt gedwongen arbeid een misschien wel meer voorkomende vorm te worden. In Zweden, bijvoorbeeld, rapporteerde Migrationsverket (2025) dat gedwongen arbeid zelfs de meest voorkomende vorm van mensenhandel in hun land is, wat matcht met de wereldwijde trend die door UNODC is vastgesteld in een rapport over mensenhandel, gepubliceerd eind 2024. Daaruit blijkt namelijk ook dat gedwongen arbeid, voor het eerst, de meest voorkomende vorm van mensenhandel is, gebaseerd op gegevens uit 2020–2023. Voorheen stond seksuele uitbuiting bovenaan (Swedish Migration Agency, 2025).

In mensenhandel en uitbuiting bestaat duidelijk een relatie tot migrantenpopulaties. Wel zijn ook daarin verschillen te zien tussen verschillende regio's. In Zuid-Europa bestaat een groot deel van de slachtoffers uit recent aangekomen migranten of irreguliere arbeidskrachten. Zij zijn vaak afhankelijk van seizoenswerk in sectoren zoals landbouw, horeca en bouw, waar arbeidsomstandigheden moeilijk te controleren zijn. Door gebrek aan papieren, taalbarrières en beperkte toegang tot hulpinstanties vormen zij een makkelijk doelwit voor mensenhandelaren.

Migranten worden gelokt met beloften van stabiel werk, betere levensomstandigheden of financiële vooruitgang, maar komen vervolgens terecht in situaties van arbeidsuitbuiting, seksuele uitbuiting of gedwongen criminaliteit.

Criminele netwerken misbruiken hun afhankelijke positie en zetten hun irreguliere status in als drukmiddel; zo durven slachtoffers geen misstanden te melden uit angst voor arrestatie, deportatie of verlies van inkomen. In West- en Noordwest-Europa ligt de dynamiek anders. Slachtoffers komen daar vaak uit reeds gevestigde migrantengemeenschappen, waarbinnen bepaalde netwerken van uitbuiting

al langere tijd actief zijn. Rekrutering gebeurt hier doorgaans via sociale connecties, familiebanden of informele kringen. Migranten worden gelokt met beloften van stabiel werk, betere levensomstandigheden of financiële vooruitgang, maar komen vervolgens terecht in situaties van arbeidsuitbuiting, seksuele uitbuiting of gedwongen criminaliteit. Criminele groepen houden hen in deze afhankelijkheidsrelatie vast door middel van schulden, intimidatie, psychologische druk of het ontnemen van identiteitsdocumenten.

De relatie tussen mensenhandel, uitbuiting en migrantenpopulaties komt ook aan bod in andere internationale SKC-studies. Hieronder worden drie voor Europa relevante artikelen gegeven. Naast het narratief van vrouwelijke migranten en seksuele uitbuiting in Zuid-Europa betreft dit ook de uitbuiting van kinderen in Noord-Ierland en Duitsland. De drie artikelen zijn exemplarisch voor wat er (ook) in Europa gebeurt:

i

Antolínez-Domínguez en Jorge-Barbuzano (2018)
Migrant women and human trafficking for purposes of sexual exploitation on Europe's Southern Frontier: A proposal for methodology in action research

Deutsche Welle (2025)

Germany: Police raise alarm over spike in child trafficking

Modern Slavery and Human Rights Policy and Evidence Centre (2025)

Identifying child criminal exploitation in Northern Ireland: Report on modern slavery and human trafficking in the context of child criminal exploitation

2.5. Ondermijning in Europese zeehavens

Europese zeehavens zijn een cruciale schakel in het goederenvervoer en de werking van de interne markt, maar vormen tegelijkertijd een kwetsbaar punt voor de smokkel van illegale goederen, zoals drugs en namaakgoederen. Criminele netwerken maken misbruik van het feit dat jaarlijks meer dan miljoenen containers worden verwerkt, terwijl slechts 2 tot 10 procent daadwerkelijk fysiek kan worden gecontroleerd (Europol, 2023c). Door de toegang van talloze publieke en private partijen tot zeehaveninfrastructuur en -informatie, ontstaan talloze mogelijkheden voor infiltratie en misbruik (Europol, 2023c). De georganiseerde misdaad ontwikkelt voortdurend haar methoden om opsporing te ontwijken (Europol, 2023c).

2.5.1. Zeehaveninfiltratie en zwakke plekken

Voor criminele organisaties is toegang tot en kennis van (logistieke) processen in havens onontbeerlijk voor de continuïteit van het criminele proces. Ook toegang tot havenmedewerkers, van logistieke medewerkers en beveiligingsbeambten tot douanemedewerkers, is voor criminelen van essentieel belang.

Een populaire smokkelmethode was het frequent misbruiken van zogeheten ‘containerreferentiecodes’ (pincodefraude), vooral aangetroffen in zeehavens als Antwerpen en Rotterdam (Europol, 2023c). Ondertussen is deze methode in deze havens geremedieerd. De werkwijze, indien (eerder) toegepast, vereist twee schakels: een corrupte logistiek medewerker die de code verstrekt en een chauffeur die de container ophaalt. Zo kan het illegale handelswaar ongemerkt worden binnengehaald, zonder dat criminelen fysiek in het

havengebied aanwezig hoeven te zijn. Het systeem wordt overigens uitgefaseerd. Naar schatting is er de afgelopen jaren wel minstens 200 ton cocaïne via de zeehavens van Antwerpen en Rotterdam op deze manier gesmokkeld (Europol, 2023c). Deze modus operandi toont hoe criminele netwerken continu op zoek zijn naar zwakke plekken in havenprocessen. Het beperken van datatoegang het beter beveiligen van referentiecodes en aanvullende maatregelen (zoals striktere controles) blijkt effectief (2023c). Aanvullende maatregelen zijn: registratie en monitoring van toegang tot gevoelige systemen, waarschuwingssystemen voor verdachte activiteiten en striktere controles op legitimatie van chauffeurs bij terminals (Europol, 2023c).

De Rotterdamse zeehaven

De Rotterdamse zeehaven vervult wereldwijd een belangrijke economische positie. Naast een van de belangrijkste toegangspoorten van goederen naar Europa en de rest van de wereld, is de haven ook een belangrijk logistiek knooppunt voor georganiseerde criminaliteit. De afgelopen jaren hebben grote drugsvangsten en corruptieschandalen een stempel gedrukt op de berichtgeving over de Rotterdamse haven. Het onderzoek ‘Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven – aard en aanpak van het fenomeen’ (Staring e.a., 2019) geeft op basis van kwalitatief onderzoek een diepgaand beeld van de aard en de aanpak van drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven.

Voor een analyse naar druggerelateerde corruptie in de Rotterdamse haven (en op luchthaven Schiphol), zie: RAND Europe (2024).

Containers in de haven van Rotterdam

2.5.2. Effect op de omliggende zeehavenregio

De impact van deze criminele activiteiten reikt verder dan de zeehaven (Europol, 2023c). De concurrentie om distributie leidt tot geweld in omliggende steden, waarbij ook onschuldige burgers slachtoffer worden. Het is duidelijk: Europese havens zoals Rotterdam, Antwerpen, Vlissingen en Hamburg vervullen niet alleen een sleutelrol in de legale internationale handel, maar zijn ook belangrijke toegangspoorten voor georganiseerde criminaliteit. Criminele netwerken benutten zwakke plekken in deze infrastructuur om drugs, wapens en andere illegale goederen te transporteren. Rotterdam, als een van de grootste container- en bulkhavens van Europa, is hierbij het meest zichtbaar: tussen eind 2022 en begin 2023 werd hier 4.726 kg cocaïne onderschept (nlTimes, 2023), terwijl in oktober 2021 ongeveer 4,2 ton werd aangetroffen (Maritime Executive, 2021). In januari 2024 werd een consignement van ongeveer 8.000 kg cocaïne uit Ecuador via Panama onderschept (Government of the Netherlands, 2024). Antwerpen noteerde in 2023 een recordvangst van 116 ton cocaïne, en Duitsland rapporteerde in juni 2024 gecombineerde vondsten van 35,5 ton. Vlissingen, kleinschaliger, zag in 2024 de onderschepping van 1.200 kg cocaïne en een arrestatie van een 18-jarige Belgische uithaler (Openbaar Ministerie, 2025; HLN, 2024).

Criminele netwerken infiltreren zeehavens via medewerkers zoals havenmedewerkers, chauffeurs of contractpersoneel. Deze uithalers worden vaak gerekruteerd door financiële prikkels, onder dwang

of als gevolg van een afhankelijkheid, en voeren taken uit zoals het overplaatsen van drugs tussen containers om detectie te voorkomen (Europol, 2023, 2024). In Rotterdam werden in 2024 266 uithalers aangehouden, terwijl in 2023 nog 452 arrestaties plaatsvonden (NT.nl, 2025).

De infiltratie van criminele netwerken in zeehavengebieden leidt tot marktverstoring: logistieke bedrijven, transporteurs en verzekeraars ervaren verhoogde risico's en operationele kosten, terwijl de reputatie van de havenregio's onder druk staat.

In Vlissingen leidde de arrestatie van een 18-jarige uithaler in januari 2024 tot verdere vervolging van de vermoedelijke opdrachtgevers. De infiltratie van criminele netwerken in havengebieden leidt tot marktverstoring: logistieke bedrijven, transporteurs en verzekeraars ervaren verhoogde risico's en operationele kosten, ter-

wijl de reputatie van de havenregio's onder druk staat. Bovendien investeren criminele netwerken een deel van hun winsten in vastgoed en lokale ondernemingen, wat leidt tot prijsverstoringen en een oneerlijke concurrentiepositie voor legitieme bedrijven (Europol, 2023; Staring et al, 2019).

Zeecontainers

Toch leidt het dichten van één zwakke plek tot aanpassing van smokkelmethodes en mogelijk tot (geografische) verplaatsing van de criminele activiteit (Europol, 2023c). Netwerken kunnen uitwijken naar alternatieve locaties of naar kleinere havens met minder beveiliging. De uitbreiding van het Trans-Europees Transportnetwerk tot 328 havens tegen 2030 vergroot mogelijk de kwetsbaarheid van dit soort secundaire havens (Europol, 2023c). Wanneer toezicht en beveiliging intensiveren wordt medewerking van binnenuit meer noodzakelijk. Corruptie wordt ook wel de 'smeerolie' van grootschalige illegale handelsoperaties genoemd (SKC, 2023). Criminele organisaties rekenen op medewerking van actoren werkzaam binnen de zeehavens, de 'facilitators' (Europol, 2025; SKC, 2023). Via hun uiteenlopende taken en bevoegdheden, én hun toegang tot en kennis van de haven, kunnen zij immers het binnenkomen en verder distribueren van de cocaïne lading mogelijk maken of vlotter laten verlopen (SKC, 2023). Corruptie vormt de kern van zeehaveninfiltratie (Europol, 2023c). Op Europees niveau vormen havens een

cruciale toegangspoort voor illegale stromen. Wanneer criminele groepen zwakke plekken benutten, versterkt dit niet alleen hun positie in drugshandel en andere smokkelmarkten, maar ondermijnt het ook de integriteit van logistieke ketens en vergroot het risico op corruptie. Bovendien ontwikkelen havens zich tot laboratoria voor nieuwe smokkelmethoden, die zich snel verspreiden naar andere knooppunten. Zo raken illegale goederenstromen binnen Europa steeds sterker verweven en krijgen transnationale criminele netwerken meer grip op zowel de onder- als bovenwereld. Actoren zoals zeehavenarbeiders, planners, kraanmachinisten, transporteurs, IT-personeel en zelfs douanebeambten kunnen doelwit worden van omkoping (Europol, 2023c) en manieren van bedreiging. De bedragen bij omkoping variëren van duizenden tot honderdduizenden euro's, met de hoogste vergoedingen voor personeel met directe toegang tot containers of gevoelige systemen (Europol, 2023c). Zogenaemde extractiecoördinatoren ontvangen vaak 7 tot 15% van de waarde van de illegale lading (Europol, 2023c).

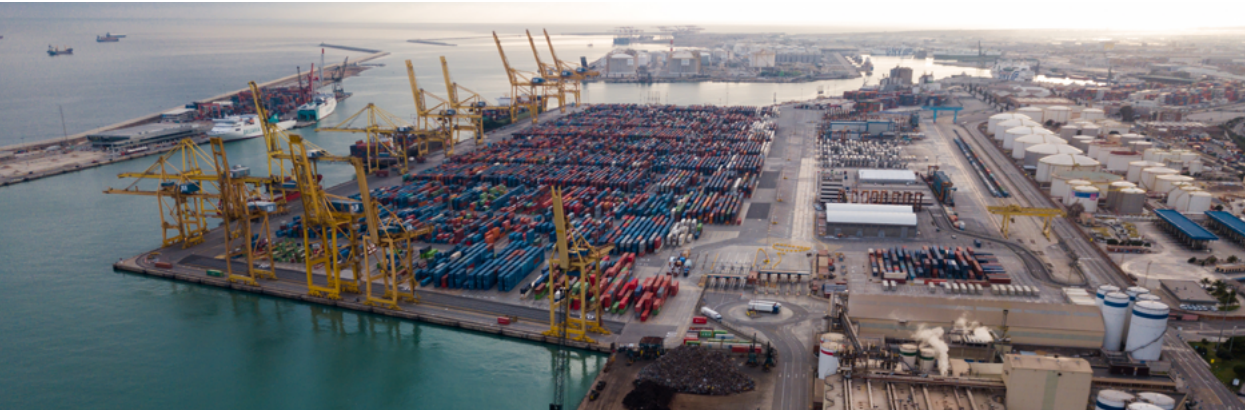
2.5.3. Verschillen tussen Noordelijke en Zuidelijke zeehavenregio's

Naast economische gevolgen heeft deze inmenging aanzienlijke sociale effecten. Uithalers en betrokken medewerkers lopen risico op chantage, geweld en intimidatie. Kwetsbare personen worden soms gedwongen tot wederdiensten zoals drugshandel, goedkope arbeid, participatie in hennepsteelt of betrokkenheid bij illegale prostitutie (Europol, 2024). De aanwezigheid van criminele netwerken kan leiden tot verhoogde lokale criminaliteit, ondermijning van bestuurlijke integriteit en verlies van maatschappelijk vertrouwen (Europol, 2023c).

Zeehavens functioneren als laboratoria voor criminele innovatie.

Zeehavens functioneren als laboratoria voor criminele innovatie. Succesvolle methoden, zoals gebruik van de kennis en toegang van havenmedewerkers of manipulatie van supply-chain documenten, worden gekopieerd naar andere havens en het achterland, waardoor transnationale criminele netwerken sterker worden en illegale goederenstromen in Europa efficiënter verlopen (Europol, 2023c; Rijksoverheid, 2024).

Criminele netwerken maken strategische afwegingen in hun keuze voor een haven en voor de wijze van infiltratie in die haven. Logistieke efficiëntie, controle- en opsporingsrisico's, en de beoogde gevolgen voor de interne Europese markt zijn factoren die de keuze voor een bepaalde haven beïnvloeden. Criminele netwerken die gebruik maken van havens in Zuid-Europa of juist kiezen voor Noord-Europese havens laten significante (regionale) verschillen zien in aanvoer, infiltratie en invloed op de lokale regio. In Zuid-Europa, met havens in Spanje, Italië en Portugal, fungeren de havens vaak als eerste toegangspoort voor drugs uit Latijns-Amerika, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. De aanvoer verloopt vooral via groot-schalige containerschepen en bulktransporten. De infiltratie van criminele netwerken is hier vaak gericht op gespecialiseerde, buitenlandse organisaties die diensten verlenen aan elkaar binnen de haven en daarbij ook lokale transporteurs en douanepersoneel gebruiken. De invloed op de lokale regio is vaak economisch zichtbaar door illegale investeringen. De sociale gevolgen voor de regio worden gevormd door een toename van informele arbeids- en woonmarkten. De relatieve kleinschaligheid van veel Zuid-Europese havens maakt dat zicht op de activiteiten van uithalers en andere betrokkenen bij het criminele proces beperkt is (Europol, 2023; Staring et al., 2019).

Zeehaven Barcelona

In West- en Noordwest-Europa, zoals Nederland, België en Duitsland, zijn de zeehavens vaak grootschaliger en logistiek complexer, met veel geautomatiseerde systemen en strenger toezicht. Criminele netwerken richten zich hier zowel op fysieke infiltratie als op strategische werving van havenpersoneel, chauffeurs en andere medewerkers van transportbedrijven om de grote volumes van de interne Europese markt te benutten. De impact op de regio is vaak groter: grootschalige onderscheppingen en zichtbare corruptie hebben direct effect op lokale economie, arbeidsmarkt en veiligheid (nlTimes, 2023; Openbaar Ministerie,

2025). De keuze van criminele organisaties om een zeehaven in Zuid-Europa te gebruiken versus een zeehaven in het Noorden wordt beïnvloed door verschillende factoren. Zuid-Europese havens bieden snellere toegang tot Europa via landtransport naar Noordwest-Europa, lagere zichtbaarheid bij opsporing en goede verbindingen met lokale logistieke netwerken. Directe verscheping naar Noordwest-Europa kan aantrekkelijk zijn vanwege de nabijheid van grote afzetmarkten, maar de strengere controles en aanwezigheid van gespecialiseerde opsporing verhogen het risico op detectie.

De vijf belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen Noordelijke en Zuidelijke zeehavenregio's:

- Aanvoerroute:** Zuid-Europese zeehavens fungeren vaak als eerste toegangspoort vanuit derde landen; Noordwest-Europese zeehavens ontvangen zowel directe zendingen als doorvoer via Zuid-Europa.
- Infiltratie:** In zeehavens in het zuiden werken voornamelijk gespecialiseerde buitenlandse netwerken samen; in de noordelijke zeehavens wordt vaker samengewerkt met lokaal zeehavenpersoneel en worden uithalers systematisch geworven.
- Impact op regio:** Negatieve beïnvloeding van de economie en sociale ontwrichting zijn zichtbaar in beide regio's, In Noordwest-Europa zijn de gevolgen vaak groter door hogere volumes en meer media-aandacht.
- Risico-inschatting door criminelen:** Zuid-Europese zeehavens bieden betere afscherming en een grotere flexibiliteit voor de aan- en afvoer via landroutes, Noordwest-Europese zeehavens bieden meer nabijheid bij relevante afzetmarkten. Er zijn echter grotere opsporingsrisico's.
- Netwerkstructuur:** Zuid-Europese zeehavens kenmerken zich door onderlinge afhankelijkheid tussen gespecialiseerde buitenlandse misdaadgroepen; in Noordwest-Europa zijn transnationale netwerken sterker verweven met lokale logistieke- en distributieketens (Europol, 2023c; Staring et al., 2019).

2.6. Corruptie, geweld en infiltratie als handelsmerk

Corruptie, geweld en infiltratie vormen de kernstrategieën waarmee georganiseerde criminele groepen hun macht bestendigen en uitbreiden. Corruptie ondermijnt instituties en vergroot de bewegingsvrijheid van criminele netwerken; geweld dient zowel als aanvals- en verdedigings-tactiek en wordt soms zelfs als criminele dienst verleend; infiltratie in legale bedrijfsstructuren verschaft toegang tot middelen, markten en wekt een schijn van legitimiteit. Samen creëren deze tactieken robuuste motoren voor criminele invloed en ontwrichting binnen de EU.

2.6.1. Corruptie als motor van georganiseerde criminaliteit

Sinds het midden van de jaren 2000 beschouwt Europol corruptie consequent als een strategisch wapen van georganiseerde misdaad. Al in 2005 werd gewezen op economische ongelijkheid en kwetsbaarheden in de publieke sector als kansen voor criminele infiltratie (Europol, 2005). In 2006 benadrukte Europol dat corruptie zowel risico's verlaagde (bijvoorbeeld vervolging vermijden) als nieuwe kansen creëerde, vooral via beïnvloeding van hooggeplaatste ambtenaren (Europol, 2006). In 2007 bleek dat goed geïntegreerde groepen diep doordringen in juridische structuren en aanbestedingsprocessen, terwijl minder geïntegreerde groepen zich richten op laaggeplaatste functionarissen (Europol, 2007). Vanaf 2017 karakteriseerde Europol corruptie expliciet als essentieel middel voor criminele infiltratie van publieke en private organisaties,

waarbij omkoping, belangenverstrengeling en nieuwe technologieën zoals cryptovaluta werden ingezet om betalingen te verhullen (Europol, 2017). Het SOCTA-rapport van 2021 toonde dat bijna 60% van de onderzochte criminele groepen corruptie toepaste, van kleine steekpenningen tot complexe miljoenenconstructies, met impact op cruciale sectoren zoals gezondheidszorg, transport, bouw en defensie. Digitalisering, manipulatie van systemen en exploitatie van sleutelfiguren werden steeds belangrijker (Europol, 2021a). Europol (2025) beschrijft corruptie als diepgeworteld in het 'DNA' van georganiseerde misdaad, met tactieken zoals digitale rekrutering, inzet van bemiddelaars en aanvallen op personen met toegang tot kritieke digitale infrastructuur. Corruptie dient niet alleen om wetshandhaving te ontwijken, maar ook om politieke, economische en sociale invloed te verkrijgen, het vertrouwen in democratische instituties te ondermijnen en alternatieve machtsstructuren te vestigen, waardoor de maatschappelijke stabiliteit van de EU onder druk staat (Europol, 2025).

Infiltratie is een kerninstrument van georganiseerde criminaliteit in de EU (Europol, 2025; 2024a; 2021a). Meer dan 80% van de criminele netwerken maakt gebruik van criminele infiltratie in legale bedrijfsstructuren (LBS) (Europol, 2021a); 86% van de meest bedreigende netwerken doet dit op het hoogste dreigingsniveau, door eigen bedrijven op te richten, bestaande bedrijven op hoog niveau te infiltreren of sleutelpersonen te corrumperen of te intimideren (Europol, 2024a). LBS worden multifunctioneel ingezet: als schijn voor criminele activiteiten, voor

logistieke en operationele ondersteuning, voor het verplaatsen van illegale goederen en voor het witwassen van illegale opbrengsten (Europol, 2025; 2024a). Het misbruik kan variëren van onbewuste medewerking van een bedrijf tot volledige criminele controle en eigendom, vaak via stromannen. Bij sommige delicten, zoals BTW-fraude, milieudelicten en grootschalige oplichting, is het gebruik van LBS essentieel; bij andere georganiseerde misdaad, zoals drugshandel of mensenhandel, fungeert het als belangrijke facilitator (Europol, 2024a). Sectoren als bouw, vastgoed, horeca en logistiek zijn bijzonder kwetsbaar, maar alle sectoren lopen risico (Europol, 2025; 2024a). Infiltratie kan tijdelijk of langdurig en systematisch zijn, waarbij criminele netwerken gebruikmaken van de legale schijn om controle te behouden, opsporing te ontwijken en hun invloed internationaal uit te breiden (Europol, 2025; 2024a). De vermenging van legale en illegale economieën ondermijnt het vertrouwen in instituties en verzwakt de rechtsstaat.

Corruptie als kernwapen van criminele netwerken in de EU

Volgens Europol (2024a) maakt 71% van de meest bedreigende criminele netwerken gebruik van corruptie, waarvan 28% dit proactief en systematisch inzet. Omkoping in de vorm van geld, geschenken, diensten of privileges is de meest voorkomende methode, naast het uitbuiten van persoonlijke loyaliteit en relaties. Corruptie is diep verweven met uiteenlopende misdrijven zoals drugshandel, grootschalige fraude, afpersing, milieucriminaliteit, matchfixing en wapenhandel. Criminele groepen richten zich op strategisch geplaatste insiders in zowel publieke als private sectoren — van politie, douane en justitie tot migratie-, belasting- en gemeentelijke diensten — om informatie te verkrijgen, interventies te verhinderen, documenten te vervalsen of processen te manipuleren.

Kamer van Koophandel, Utrecht

Corruptie vindt plaats in verschillende sectoren. Hoewel verschillende websites en organisaties zoals Europol hierover rapporteren richt ook de wetenschap zich vaker op de organisatie van corruptie in bepaalde industrieën. De University of Portsmouth was bijvoorbeeld betrokken bij een onderzoek naar fraude in de bouwsector. Vanuit hun ‘Centre for Counter Fraud Studies’ publiceerde ze samen met Crowe een onderzoek getiteld ‘Fraud and corruption in the construction sector’ (Gee et al., 2021).

De onderzoekers concludeerden overigens dat de bouwsector in vergelijking met veel andere sectoren gevoelig voor fraude en corruptie is.

De onderzoekers concludeerden overigens dat de bouwsector in vergelijking met veel andere sectoren gevoelig voor fraude en corruptie is, iets dat ook werd aangehaald in de scriptie van een Zweedse masterstudent een jaar eerder: Lars Flysjö schreef onder

andere dat georganiseerde misdaadgroepen actief in de bouwsector zowel regelgeving als het ontbreken daarvan uitbuiten om hun winsten en macht te vergroten. Factoren die verband hielden met de opkomst van georganiseerde misdaad in deze sector waren onder meer aanwezige structurele en culturele prikkels voor corruptie (Flysjö, 2020). Verschillende universiteiten waren ook betrokken bij het project ARIEL, “Assessing the Risk of the Infiltration of Organised Crime in EU MSs Legitimate Economies: a Pilot Project in 5 EU Countries”. Naast Nederland richtte het onderzoek zich ook op Italië, Slovenië, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Het betrof een verkennende studie naar de infiltratie van georganiseerde misdaadgroepen in legale bedrijven. Het belangrijkste resultaat van het onderzoek was een lijst van risicofactoren voor infiltratie door georganiseerde misdaadgroepen in legale bedrijven, d.w.z. factoren die infiltratie vergemakkelijken of bevorderen. De risicofactoren waren afgeleid van een transnationale vergelijkende analyse van de kwetsbaarheden van gebieden en bedrijfssectoren, de werkwijze van criminele groepen en de kenmerken van geïnfiltreerde bedrijven (zie Savona & Berlusconi, 2015 voor het eindrapport van dit project).

Verschillende universiteiten uit verschillende landen, een ander voorbeeld, waren betrokken bij een onderzoek naar georganiseerde misdaad, corruptie en de verplaatsing van personen binnen de EU-grenzen. Universiteiten uit het Verenigd Koninkrijk, Finland en Estland concludeerden in 2011 onder andere dat er veel verschillende vormen van misdaadgroepen opereerden in de illegale immigratiemarkt (Spencer et al., 2011). De (vergrootte) EU-grenzen waren tien jaar eerder ook onderwerp van onderzoek in relatie tot een illegale markt, namelijk die van illegale wapenhandel. Davis, Hirst en Mariani (2001) deelden dat bijvoorbeeld de reacties op de problemen van illegale wapenhandel en georganiseerde misdaad varieerden van conflictpreventie en economische ontwikkeling tot buurtpolitiewerk en onderwijs. Naast infiltratie in legale bedrijfsstructuren gevolgd door corruptie en corruptie in illegale markten is er uiteraard ook spraak van de nodige corruptie in relatie tot georganiseerde misdaad in de publieke sector. Buscaglia en Van Dijk (2005) schreven decennia terug dat de ‘twee vormen van complexe criminaliteit’, namelijk georganiseerde misdaad en corruptie in de publieke sector, elkaar versterken in een groot aantal landen. Recenter en daarmee actueler is er in 2024 een rapport in opdracht van de EU uitgekomen over verschillende sectoren met de meeste corruptierisico’s.

Zes sectoren die het meest vatbaar zijn voor corruptie zijn geïdentificeerd op basis van zes hoofdcriteria:

1. ze hebben invloed op een breed spectrum van bevolkingsgroepen, gemeenschappen, werknemers en consumenten in de hele EU;
2. ze hebben aanzienlijke grensoverschrijdende implicaties binnen de EU;
3. er is een breed scala aan openbare instellingen, particuliere bedrijven, beroepen en disciplines bij betrokken;
4. er komen de meeste of alle belangrijke vormen van corruptie voor;
5. ze staan hoog op de Europese en mondiale agenda voor corruptiebestrijding; en
6. ze houden verband met andere gebieden waar corruptie veel voorkomt en schade veroorzaakt (Pingen, 2025).

- De sectoren waren
- a. overheidsopdrachten;
 - b. gezondheidszorg;
 - c. de financiële dienstverlening;
 - d. defensie en veiligheid;
 - e. bouw en infrastructuur, en;
 - f. sport.

Geïnteresseerd in deze ‘mapping & in-depth analysis’? Het rapport is hier te downloaden (Persson, Worth & Jeney, 2024)

Bekijk item

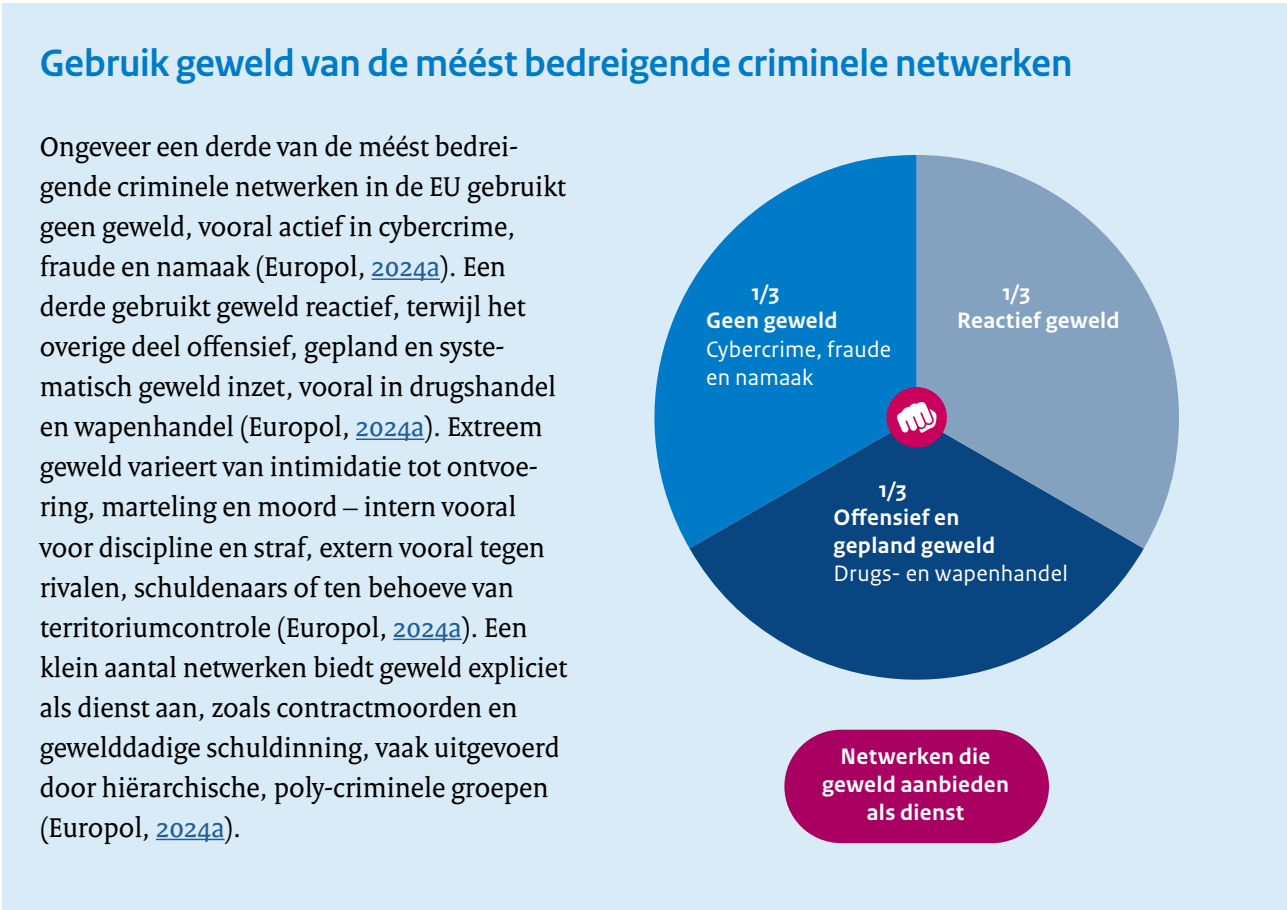
2.6.2. Van middel tot dienst in geweld en bedreiging

Geweld wordt intern gebruikt voor discipline, extern tegen rivalen of slachtoffers, en fungeert zowel als aanval- als verdedigingstactiek. Het kan gepland of reactief zijn, openlijk of verborgen, en varieert van fysieke schade tot psychologische intimidatie. Geweld was vrij direct al sterk zichtbaar bij motorbendes, etnisch-Albanese en Turkse criminele netwerken, mensenhandelaren en drugsbendes, met regionale verschillen in intensiteit en zichtbaarheid. Vanaf 2013 minimaliseren de meeste csv’s geweld vanwege de contraproductieve publiciteit, maar

blijven het wel strategisch inzetten voor intimidatie, afpersing, marktcontrole en het uitschakelen van rivalen (Europol, [2017](#), [2013](#)). Geweld blijft vaak intern of gericht tegen concurrenten (Europol, [2017](#)). Vanaf 2021 wordt een duidelijke verschuiving zichtbaar. Er wordt een forse toename in frequentie en ernst gemeld, met lukraak geweld, vuurwapens en explosieven in de openbare ruimte (Europol, [2021a](#)). Geweld-als-dienst ontwikkelt zich tot een apart verdienmodel, aangeboden via darkweb en versleutelde kanalen.

Het meest recente Europol-rapport ([2025](#)) beschrijft een geprofessionaliseerde, grensoverschrijdende geweldseconomie waarin twee derde van de criminele netwerken fysiek en psychologisch geweld toepast, vooral in havensteden en stedelijke drugsmarkten. Online platforms en versleutelde communicatie faciliteren de rekrutering van huurmoordenaars, jonge daders en andere uitvoerders. Geweld wordt breed ingezet: voor marktdominantie, interne afrekeningen en infiltratie in legale sectoren. De opkomst van geweld-als-dienst laat zien dat geweld niet alleen een hulpmiddel is, maar een zelfstandige markt binnen georganiseerde misdaad. Binnen

netwerken zijn taken gespreid: laaggeplaatste leden, jongeren, professionele huurmoordenaars en externe bendes voeren de handelingen uit, vaak op afstand van degenen die opdrachten geven. Daders zijn soms slecht geïnformeerd over slachtoffers en omgeving, wat het risico op nevenschade verhoogt. Faciliterende personen kunnen ad hoc via online chats worden gerekruteerd voor logistiek of surveillance. Geweld wordt zorgvuldig gepland, variërend van contractmoorden tot schuldeninning en conflictbeslechting, maar de toegenomen professionalisering en digitale rekrutering versnellen de uitvoering en vergroten de maatschappelijke dreiging (Europol, 2025).

2.6.3. Verschillende regio's, verschillende corruptiestrategieën

Georganiseerde misdaadgroepen in Europa zetten corruptie en geweld in om hun belangen te beschermen en uit te breiden, maar de strategieën verschillen sterk tussen regio's. In Zuid-Europa, met landen als Griekenland, Italië en Spanje als representatieve voorbeelden, ligt de nadruk op traditionele vormen van corruptie en politieke infiltratie. In Griekenland zijn afpersing en beschermingsrackets, waarbij met geweld wordt bedreigd, wijdverbreid, vooral in de horecasector zoals nachtclubs. Tijdens de coronapandemie leidde de verminderde omzet tot een intensievere concurrentie tussen “mafia-style” groeperingen, waarbij elk probeerde het grootste deel van de afpersingsmarkt te behouden. Hoewel dergelijke praktijken op de drugsmarkten minder systematisch voorkomen, zijn er sporadisch berichten van afpersing van legale bedrijven door zowel mafia-achtige groeperingen als paramilitaire groepen. Italië illustreert hoe georganiseerde misdaad diep in het politieke systeem en aanbestedingsprocessen kan infiltreren: groeperingen als de Cosa Nostra, 'Ndrangheta en Camorra onderhouden historische banden met politieke elites en gebruiken corruptie om invloed uit te oefenen op beleid, wetshandhaving en overheidscontracten. In Spanje, met name in regio's zoals Galicië, is een soortgelijke dynamiek zichtbaar, waarbij criminele netwerken samenwerken met buitenlandse kartels en via corruptie toegang proberen te krijgen tot legale economische structuren.

In Nederland en België bijvoorbeeld gebruiken criminele netwerken havens en transportsectoren om drugshandel en witwaspraktijken te faciliteren

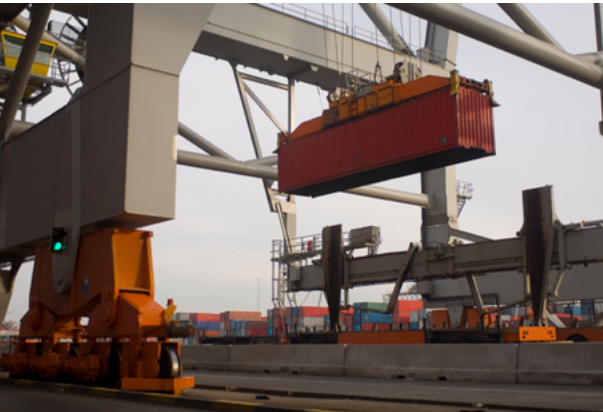
In West- en Noordwest-Europa, waar landen als Nederland, België, Duitsland en Noord-Ierland illustratief zijn, is corruptie meer systematisch en institutioneel verankerd. Hier wordt infiltratie vaak gerealiseerd via legale bedrijven en overheidsinstellingen, ondersteund door digitale technologieën zoals versleutelde communicatie. In Nederland en België bijvoorbeeld gebruiken criminele netwerken havens en transportsectoren om drugshandel en witwaspraktijken te faciliteren, terwijl bemiddelaars en digitale infrastructuur worden ingezet om de betrokkenheid van leidinggevende figuren te maskeren. Een interessante uiteenzetting van hoe dit ongeveer zou kunnen werken is door OCCRP (Organized Crime and Corruption) gepubliceerd (May & Holcova, 2023).

Griekse stemhokjes

In de ‘key findings’ rapporteren de onderzoekers bijvoorbeeld hoe een Nederlandse man de IT-systemen van zowel de Rotterdamse als de Antwerpse havens van Rotterdam en Antwerpen hackte en waardevolle gegevens verkocht om cocaïnesmokkelaars te helpen. Met toegang tot de containerbeheersystemen van de havens kon deze hacker suggesties geven welke zeecontainers het meest geschikt waren om smokkelwaar in te verbergen. Vervolgens werd toegang tot belangrijke gegevens over zeecontainers ook gebruikt om smokkelaars te helpen hun goederen aan de ontvangende kant op te halen. Hoe dit mogelijk was? In ieder geval doordat een omgekochte havenmedewerker in Antwerpen een USB-stick met malware in een havencomputer stopte. Duitsland kent soortgelijke patronen, met name in havens zoals Hamburg, waar criminele groepen via corruptie toegang krijgen tot legale structuren (Risom, 2025). Noord-Ierland toont hoe afpersing door paramilitaire groepen langdurig is ingebed in de samenleving; miljoenen ponden werden jaarlijks gegenereerd om controle te behouden, waarbij de dreiging van geweld wordt gebruikt om economische en sociale invloed uit te oefenen. Dit is ook recentelijk nog aan de orde; zo wordt in een RTE-artikel uit 2025 naar een rapport van ‘Independent

Haven Rotterdam

Reporting Commission’ verwezen waarin wordt gesteld dat activiteiten van paramilitaire groepen bijvoorbeeld intimidatie, financiële afpersing en seksuele uitbuiting omvatten. Bovendien zijn deze groepen bezig om gemeenschappen te creëren waarvan mensen bang zijn zich uit te spreken en waarbij alternatieve geluiden en leiderschap onderdrukt worden (Kearney, 2025).

Het verschil tussen de regio's ligt dus niet zozeer in het doel zoals het veiligstellen van winst, marktaandeel en invloed, maar in de werkwijze. Zuid-Europa kenmerkt zich door directe politieke infiltratie, fysieke afpersing en lokaal gerichte beschermingsrackets, terwijl West- en Noordwest-Europa zich vooral richt op systematische corruptie, institutionele infiltratie en digitale tactieken. Tegelijkertijd zijn er overeenkomsten: in beide regio's wordt geweld gebruikt, afpersing toegepast en worden tussenpersonen of bemiddelaars ingezet om de risico's voor kernleden van criminele netwerken te beperken. Deze verschillen en overeenkomsten benadrukken de noodzaak voor beleidsmaatregelen en wetshandavingsstrategieën die zijn toegesneden op de specifieke context en dynamiek van georganiseerde misdaad in de verschillende Europese regio's.

< Search

Bitget Wallet: Crypto
Web3 wallet for crypto & DeFi

Get

3 Financiën

3.1. Aanjagers van financiële criminaliteit

De financiële en economische criminaliteit ontwikkelt zich voortdurend en wordt aan-gedreven door drie structurele aanjagers: de groei van zware en georganiseerde misdaad, de digitale versnelling van de samenleving en geopolitieke ontwikkelingen.

3.2. Witwassen – Money laundering

Witwassen is traditioneel een criminele activiteit die plaatsvindt na het plegen van een onderliggend delict, maar het kan ook de hoofdactiviteit van een samenwerkingsverband zijn. Welke methoden zijn er, hoe hebben praktijken zich ontwikkelt en in hoe verre zijn er verschillen tussen Europese regio's waarneembaar?

3.3. Fraude

Fraude omvat misdrijven die worden gepleegd met de intentie om te frauderen met behulp van bedrog, valse en bedrieglijke voorwendsels die resulteren in de vrijwillige maar onrecht-matige overdracht van waarden, goederen of een onrechtmatig voordeel aan de fraudeurs. De ontwikkeling van verschillende manieren van frauderen binnen Europa worden omschreven.

3.4. Intellectuele eigendomsriminaliteit en vervalsing

De laatste paragraaf van dit hoofdstuk zoomt in op criminele activiteiten die inbreuk maken op intellectuele eigendomsrechten en vervalsing. Deze vorm van criminaliteit vormt een hardnekkige dreiging voor Europa, met directe gevolgen voor de volksgezondheid, veiligheid en economie.

Amper twee procent van de winst die criminele organisaties in de EU maken wordt in beslag genomen, uitgaande van een jaarlijkse winst van tussen 92 en 188 miljard euro (Europol, [2023a](#); VRT NWS, [2023](#)). Crimineel vermogen vormt de drijvende kracht achter georganiseerde misdaad. Zonder witwassen en financiële fraude zouden ook Europees gerelateerde criminele groepen hun illegaal verkregen winsten uit activiteiten als mensenhandel, drugsmokkel en cybercrime immers niet kunnen benutten (EFECC, [2020](#)). Jaarlijks worden miljoenen burgers en duizenden bedrijven in Europa slachtoffer van economische en financiële criminaliteit. De schade is weliswaar vaak indirect, maar de impact op de samenleving en economie fors: het ondermijnt werkgelegenheid, economische groei en het vertrouwen in financiële instellingen (Europol & EFECC, [2020](#)).

3.1. Aanjagers van financiële criminaliteit

De aard van financiële criminaliteit varieert van relatief eenvoudige fraude tot uiterst complexe witwasoperaties, waarbij legale en illegale geldstromen bewust met elkaar worden vermengd om ontdekking door opsporingsinstanties te bemoeilijken (EFECC, [2020](#)). Digitalisering en globalisering vergroten de schaal en anonimiteit van economische en financiële criminaliteit (Europol, [2023a](#); EFECC, [2020](#)). Via grensoverschrijdende financiële transacties, internationaal bankieren en digitale financiën, verplaatsen witwassers crimineel geld dat in Europa is verkregen snel en wereldwijd. Criminelen maken gebruik van technologische innovaties, zoals cryptovaluta en online bankieren, in combinatie met juridische en fiscale verschillen tussen landen, waardoor zij hun illegale winsten via belastingparadijzen verplaatsen en opsporing bemoeilijken. De financiële en economische criminaliteit ontwikkelt zich voortdurend en wordt aangedreven door drie structurele aanjagers: de groei van zware en georganiseerde misdaad, de digitale versnelling van de samenleving en geopolitieke ontwikkelingen (Europol, [2023a](#)). Elk van deze factoren creëert nieuwe mogelijkheden

voor financiële en economische criminaliteit en versterkt de complexiteit en schaal waarop deze delicten plaatsvinden. Financiële technologie (“fintech”) integreert technologie om financiële diensten te verbeteren, wat innovatie stimuleert, financiële inclusie vergroot en operationele kosten verlaagt. Fintech is nu geïntegreerd in traditioneel bankieren, maar ook in niet-bancaire en niet-financiële organisaties. Criminelen maken gebruik van versleutelde communicatiemiddelen, valse investeringsplatformen, BNPL-fraude, deepfakes en AI-gestuurde aanvallen om slachtoffers op afstand te manipuleren en geldstromen te verhullen (Europol, [2023a](#)). Virtuele IBAN’s, NFT’s, en DeFi-platformen worden steeds vaker benut voor fraude en witwasdoeleinden. Zelfs de metaverse vormt al een opkomend terrein voor digitale fraude en financiële uitbuiting (Europol, [2023a](#); Europol, [2022a](#); Chainalysis, [2022a](#)). Illegale digitale producten en technische diensten kunnen ook worden ingehuurd of gekocht door criminelen, waardoor criminelen die niet bijzonder technisch onderlegd zijn, illegale activiteiten kunnen uitvoeren waarvoor technologiekennis vereist is (Europol, [2023a](#)).

3.2 Witwaspraktijken

Witwassen is de legalisering van crimineel verkregen gelden. In dit proces worden criminele opbrengsten – de illegale herkomst van hun eigendom of inkomsten – ‘gezuiverd’, zodat hun illegale oorsprong verborgen blijft (Europol, [2021a](#); Financial Action Task Force, z.d.). Witwassen stelt criminele groepen in staat de illegale opbrengsten van hun criminele activiteiten te legitimeren en herinvesteren in de legale en illegale economie. Jaarlijks wassen zware en georganiseerde criminele netwerken die in de EU actief zijn, miljarden aan illegale winsten wit, waardoor witwassen een belangrijke criminele bedreiging voor de Europese samenleving vormt (Europol, [2023a](#)). Zowel de vraag naar als het aanbod van witwaspraktijken is groot – gedreven door de hoge inkomsten en de grote moeilijkheid om toegang te krijgen tot het financiële systeem (Europol, [2020b](#)). Witwassen is traditioneel een criminele activiteit die plaatsvindt na het plegen van een onderliggend delict. Hoewel witwassen het resultaat is van alle winstgedreven criminele activiteiten, wordt witwassen met name geassocieerd met vormen van georganiseerde criminaliteit die enorme winsten in contanten generen, zoals drugs-, wapen- en mensenhandel, evenals fraude: van de criminele netwerken die zich naar verluid als hoofdactiviteit bezig houden met witwassen, was 48% (ook) betrokken bij fraude-delicten en 23% bij drugshandel (Europol, [2021a](#)). Alhoewel witwassen doorgaans plaatsvindt na een basisdelict kan het door criminelen ook als hoofdactiviteit worden uitgevoerd.

3.2.1 Professioneel aanbod van witwaspraktijken

Professionele witwassers opereren binnen een parallel financieel systeem dat volledig buiten het bereik van het reguliere toezicht valt (Europol, [2021b](#)). Bijna alle criminele groepen moeten namelijk de winsten uit hun illegale activiteiten witwassen, waardoor witwaspraktijken ook tot een ‘crime as service’ zijn geworden. De manier waarop het geld wordt witgewassen blijft wel sterk variëren. Minder professioneel zijn de zelf-witwaspraktijken door leden van het criminele netwerk dat betrokken is bij het gronddelict zelf, er zijn echter ook professionele witwassers en geldmakelaars (Europol, [2023a](#); Europol, [2021a](#); EFECC, [2020](#)). In het eerste geval verschilt de manier waarop de illegale opbrengsten worden gezuiverd, naargelang het gronddelict, de hoeveelheid geld, de frequentie van de transacties en de illegale winst, en de geografische locatie van de leden. In het tweede geval kiest de witwasser of geldmakelaar de meest geschikte manier om het geld wit te wassen, vaak op basis van de hoeveelheid, maar ook op basis van hun eigen zakelijke capaciteiten en beschikbare activa. Bijna 70% van de criminele netwerken die in de EU actief zijn, maakt gebruik van basistechnieken voor witwassen, terwijl het overige deel

samenwerkt met professionele witwasnetwerken en/of gebruikmaakt van een ondergronds banksysteem (Europol, 2021b). Deze laatsten verzorgen het volledige proces: van het innen van contant geld tot het wereldwijd overmaken of investeren van ‘gezuiverde’ financiële middelen in uiteenlopende vormen — zoals onroerend goed, cryptovaluta of banktransacties. De commissie voor deze dienstverlening bedraagt doorgaans 5% tot 20% van het witgewassen bedrag, afhankelijk van onder meer de herkomst en bestemming van de gelden (Europol, 2023a; Europol, 2017a). De dienstverleners beschikken over actuele kennis van witwas-technieken en financiële routes en nemen bewust afstand van directe betrokkenheid bij de onderliggende criminele feiten. Ze bewaren vaak alleen informatie over de herkomst van het geld of over bijbehorende bankrekeningen, cryptowallets en bedrijfsstructuren, maar nauwelijks over de strafbare feiten waar het geld uit voortkomt.

Volgens Europol is het ‘crime-as-a-service’-bedrijfsmodel inmiddels wijdverbreid in de witwassector.

Witwassen heeft zich in de afgelopen jaren ontwikkeld tot een professionele dienstensector binnen de georganiseerde criminaliteit. Volgens Europol (2023a) is het ‘crime-as-a-service’-bedrijfsmodel inmiddels wijdverbreid in de witwassector. Hierbij bieden gespecialiseerde netwerken en individuen hun expertise aan diverse criminele organisaties aan, los van de aard van de oorspronkelijke criminele activiteiten (Europol, 2021b). Een belangrijke rol in deze witwasoperaties is weggelegd voor

professionele dienstverleners zoals advocaten, notarissen, accountants en oprichters van bedrijven: zij leveren de noodzakelijke kennis en toegang tot legale structuren om witwasconstructies op te zetten (EFECC, 2020). Hoewel slechts een beperkt aantal van deze dienstverlenende netwerken bekend is, zijn ze verantwoordelijk voor het witwassen van zeer grote hoeveelheden crimineel vermogen. Criminele netwerken die gebruikmaken van of directe toegang hebben tot dergelijke gespecialiseerde witwassyndicaten vormen volgens EFECC (2020) een grotere bedreiging dan criminele groepen die zich beperken tot traditionele methoden zoals het fysiek verplaatsen van contant geld. Geldmakelaars bieden wereldwijde, ongereguleerde bankdiensten, incasso- en escrow-faciliteiten en verzekeringen voor transacties. Hooggeplaatste geldmakelaars runnen een parallel ondergronds financieel systeem en fungeren als centrale aanspreekpunten voor criminele cliënten. Zij staan bekend als ‘netwerkbeheerders voor witwaspraktijken’, waarbij illegale opbrengsten worden opgesplitst en in kleine bedragen het financiële systeem instromen om meldingen te vermijden. Een netwerk van regionale coördinatoren beheert lokale activiteiten, bevestigt crimineel geld in de EU en communiceert met makelaars buiten de EU via tokens. Deze coördinatoren sturen geldinzamelaars aan die contant geld ophalen en tokens afgeven als bewijs en garantie van overdracht. De geldmakelaar blijft het enige aanspreekpunt en houdt cruciale informatie en klantendossiers bij. Door rekeningen regelmatig te resetten, blijven de financiële stromen in balans en worden fiatgeld-verplaatsingen tot een minimum beperkt.

Casus Europol

Eén van de grootste witwassers van Europa gearresteerd in Spanje: de verdachte – die banden heeft met de Kinahan-clan – zou in iets meer dan een jaar tijd 200 miljoen euro hebben witgewassen

Een geldmakelaar die deel uitmaakte van een groot crimineel netwerk werd gearresteerd vanwege zijn betrokkenheid bij het witwassen van geld voor andere criminele netwerken. De verdachte was een regionale coördinator die verantwoordelijk was voor verschillende geldinzamelaars in Spanje. Zij waren betrokken bij ondergrondse bankactiviteiten voor verschillende criminele organisaties, onder leiding van een makelaar die vanuit Dubai opereerde. De coördinator gebruikte auto’s met verborgen compartimenten om contant geld

op te halen en te vervoeren, volgens instructies van de netwerkbeheerder in Dubai. Met behulp van deze structuur werd tot €15 miljoen per maand witgewassen en meer dan €200 miljoen gedurende de onderzoeksperiode. Een actiedag in september 2022, onder leiding van Spanje, leidde tot de arrestatie van 6 verdachten en 14 huiszoekingen, evenals de inbeslagname van €500.000 contant geld, 2 eigendommen, 7 voertuigen met verborgen compartimenten, verschillende bankrekeningen, documenten en talloze digitale apparaten.

[Meer lezen?](#)

Bekijk item

3.2.2 Witwasmethoden gerelateerd aan georganiseerde criminaliteit

Witwassers gebruiken ook in Europa verschillende methoden en technieken om de bron van illegale winsten en de identiteit van de uiteindelijke begunstigden te verhullen, het illegale vermogen terug te voeren naar de legale economie en daarom criminele activiteiten in stand te houden. De methoden zijn talrijk, divers, complex en vaak technologisch geavanceerd – ze beslaan het volledige spectrum van analoog tot digitaal, van contante transacties tot blockchain-gebaseerde anonimiteit en vinden plaats in alle drie de fasen van het witwasproces (plaatsing, gelaagdheid en integratie) (Europol, 2023a). Criminele netwerken combineren methoden om toezicht en opsporing te ontwijken en hun illegale winsten te legitimeren. Hieronder worden de meest prominente modi operandi met betrekking tot witwassen belicht. Eén van de pijlers van criminele geldverplaatsing is het informele waardeoverdrachtssysteem, ook bekend als *ondergronds bankieren* (Europol, 2023a). Dit zijn netwerken van personen of bedrijven die geld ontvangen en het – zonder tussenkomst van reguliere banken – beschikbaar stellen op een andere locatie.

Meest prominente modi operandi met betrekking tot witwassen

Contanten, geldsmokkel en het banksysteem

Digitale activa en crypto-infrastructuur

Misbruik van legale bedrijfsstructuren

Contanten, geldsmokkel en het banksysteem

Hoewel digitale betalingssystemen opmars maken, blijft contant geld van belang. Wanneer contante illegale opbrengsten naar andere landen worden verplaatst, wordt contant geld in zendingen of pakketten verzonden, door geldkoeriers vervoerd of overgemaakt (European Commission & RAND, 2021). Geldkoeriers – ‘*geldezels*’ of ‘*money-mules*’ zijn vaak kwetsbare personen. Zij vervoeren contanten fysiek in voertuigen, pakketten of op hun lichaam (Europol, 2023a; Europol, 2016a). Geldkoeriers bieden hun diensten tegen betaling aan en zijn doorgaans niet betrokken bij het gronddelict. Het vervoer gebeurt vaak in het weekend en via grensovergangen of luchthavens. Ze worden geworven via sociale media of binnen kwetsbare bevolkingsgroepen en ingezet als buffer tussen criminelen en hun opbrengsten (Europol, 2023a). Een nieuwsbericht van vlak voor de kerst in 2024 (Jansen, 2024) benadrukt hoe belangrijk contant geld nog is: Een gezamenlijke actie van 23 EU-lidstaten leidde namelijk tot de inbeslagname van 2,7 miljoen euro aan illegaal geld en waardevolle goederen. De grootschalige operatie, uitgevoerd tussen 12 en 24 november en ondersteund door Europol en OLAF, richtte zich op witwassen, grensoverschrijdende criminaliteit en terrorismefinanciering. Tijdens ruim 500 controles werden grote sommen contant geld, 18 goudstaven ter waarde van meer dan 1,7 miljoen euro en andere luxegoederen ontdekt. In totaal werden meer dan 300 reizigers gecontroleerd op luchthavens, havens, treinstations en grensposten. Europol ondersteunde de actie met financiële analisten en een specialist in witwassen om informatie snel te controleren en te delen (Jansen, 2024).

Digitale activa en crypto-infrastructuur

Cryptovaluta en digitale activa worden steeds belangrijker binnen het witwasproces (Europol & Basel Institute of Governance, 2022; Europol, 2022a). Professionele aanbieders van witwasdiensten bieden crypto als dienst aan en wisselen fiatgeld in via crypto-ATMs, darkweb-platforms en onbeveiligde beurzen. Tijdens de layering-fase (gelaagdheid) worden illegale fondsen gescheiden van hun oorspronkelijke bron door de primaire munten om te wisselen voor andere munten. Sommige criminelen kiezen ervoor om het witgewassen geld in de vorm van een andere munt te houden in plaats van het om te zetten in fiatgeld (Europol, 2022a). DeFi-platforms, NFT's en stablecoins bieden nieuwe kanalen voor witwassen – vaak onder de radar van toezichthouders: Het gebruik van cryptovaluta bij goksites, peer-to-peertransacties en crypto-vouchers vergroot de anonimiteit (Europol, 2023a). Het criminele gebruik van cryptovaluta groeit gestaag, vooral op het gebied van witwassen, fraude en de (online) handel in illegale goederen en diensten zoals kindermisbruikmateriaal, waarbij Bitcoin een prominente rol speelt. De technologie ondermijnt traditionele financiële structuren en leidt tot druk op toezichthouders. Een studie van RAND (2020) bevestigde dat cryptovaluta zoals Zcash, Bitcoin en Monero eerder aantrekkelijk waren voor witwaspraktijken, illegale handel en in mindere mate terrorismefinanciering. Ze benadrukte ook het gebrek aan betrouwbare data en zicht op darkweb-activiteiten, wat het moeilijk maakt om het probleem nauwkeurig in kaart te brengen. Tegenwoordig moeten platforms wel meer gebruikersdata vastleggen, wat handhaving helpt.

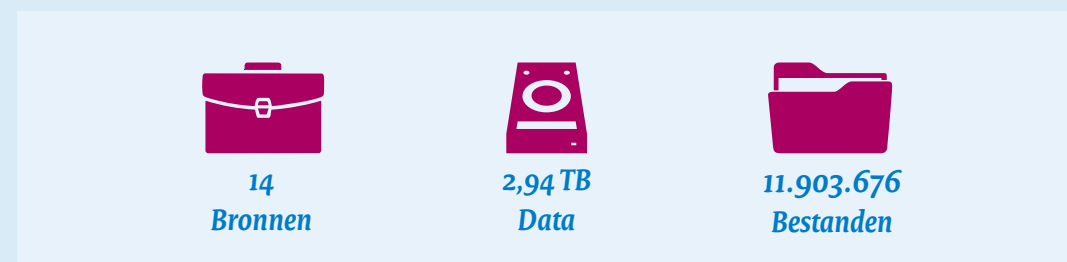
Misbruik van legale bedrijfsstructuren

Geldintensieve bedrijven – Bedrijven zoals restaurants, bouwbedrijven, autowasstraten, textielbedrijven, juweliers, nachtwinkels, gokhallen, stripclubs en massagesalons – worden veelvuldig misbruikt om illegale winsten te mengen met legale omzet (Europol, 2023a; Europol & EFECC, 2020). Een groot aantal kleine transacties, het gebruik van hoge coupures en de uiteenlopende regelgeving voor het gebruik van contante betalingen in de EU zijn allemaal factoren die criminelen kunnen uitbuiten. Meerdere lagen van tussenpersonen maken *tracing* moeilijk en zorgen voor verspreiding van middelen over verschillende jurisdicties (European Commission & RAND, 2021). Bedrijfsstructuren met lege vennootschappen in verschillende rechtsgebieden maskeren eigenaarschap en maken geldstromen ondoorzichtig (Europol, 2023b; FATF, 2019). Juridische adviseurs en dienstverleners spelen hierin een faciliterende rol. Verder investeren criminelen hun opbrengsten in luxe voertuigen, kunst, goud, sportclubs en vastgoed (Europol, 2023a). In vastgoedtransacties worden vaak constructies gebruikt met over- of onderwaardering, contante betalingen of anonieme trusts (Europol & EFECC, 2020). Goud blijft populair vanwege zijn waarde, anonimiteit en het gemak waarmee het internationaal verhandelbaar is (Europol, 2023a). Alternatieve systemen zoals renteloze leningen en compensatieregelingen met edelstenen of kunst worden ingezet om geldstromen buiten het bancaire systeem te houden.

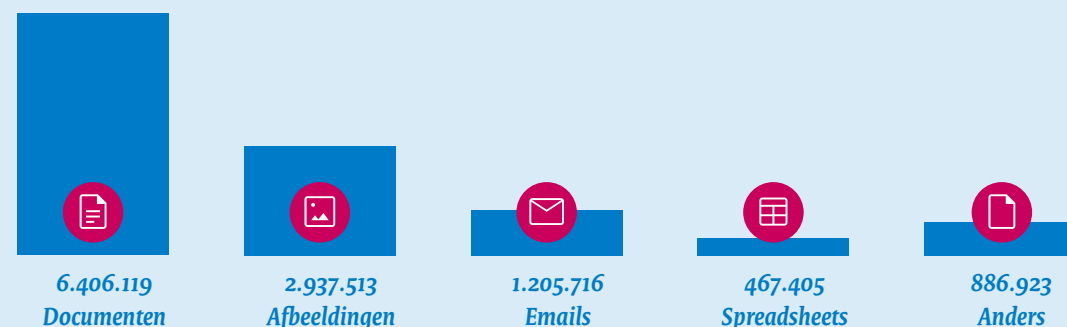
Pandora Papers

De Pandora Papers, die in 2021 openbaar werden gemaakt, bevatten bijna 12 miljoen gelekte documenten die verborgen vermogen, belastingontwijking en witwassen door prominente personen en politiek prominente personen blootlegden (Europol, [2021a](#)). Ze lieten zien hoe internationale netwerken voor illegale financiering criminelen in staat stelden criminele opbrengsten wit te wassen, activa te verbergen, zich schuldig te maken aan corruptie en een geglobaliseerde criminele economie in stand te houden. De documenten onthulden complexe internationale netwerken van bedrijven, vaak met behulp van offshore-locaties, om het eigendom van geld en activa te verbergen. Deze offshore-locaties – ook wel belastingparadijzen genoemd – zijn landen of gebieden waar het gemakkelijk is om bedrijven op te richten, er wetten zijn die het moeilijk maken om bedrijfseigenaren te identificeren, er weinig of geen vennootschapsbelasting geldt en er een gebrek is aan effectieve informatie-uitwisseling (Europol, [2021a](#)). Bedrijven gevestigd in offshore-rechtsgebieden spelen een sleutelrol in witwaspraktijken die verband houden met georganiseerde criminaliteit (Europol, [2023a](#)).

Volume Pandora Papers

Soorten bestanden

Leestip: Pandora Papers: ‘een eenvoudige gids door het Pandora Papers-lek’ (BBC, [2021](#)).

Bekijk item

3.2.3 Witwaspraktijken door de jaren heen

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkeling van witwasmethoden tot 2025 en laat zien hoe technologische vooruitgang en marktinnovatie steeds geavanceerdere strategieën mogelijk maken. Terwijl traditionele methoden (zoals contant geld en vastgoed) nog steeds worden gebruikt, is een verschuiving zichtbaar naar digitaal, geautomatiseerd en grensoverschrijdend witwassen. Nieuwe technologieën, vooral cryptovaluta en AI, maken witwassen sneller, onzichtbaarder en internationaler.

Traditionele witwaspraktijken (tot en met 2005)

Aan het begin van deze periode lag de nadruk op het mengen van contant crimineel geld in legale sectoren met hoge cashflows, zoals horeca, mode-winkels, kapperszaken, supermarkten, gokclubs en beluizen (Europol, [2005](#)). Criminelen gebruikten stromannen met bankrekeningen voor contante stortingen, waarna het geld giraal kon worden doorgesluisd naar het buitenland via landen met lage transparantie en belastingdruk. Daarnaast werd fors geïnvesteerd in onroerend goed via constructies zoals A-B-C-transacties of schijninvesteringen met buitenlandse partijen om vermogen te verbergen.

Modernisering en eerste vormen van specialisatie (2005–2009)

Vanaf 2005 werden traditionele witwasmethoden gemoderniseerd. Vastgoedrenovatie werd in Europa populair als dekmantel om zwart geld in materiaal en arbeid om te zetten. Tegelijk wonnen belastingparadijzen aan belang, ook buiten Europa met Dubai als opkomend financieel knooppunt. Nieuw was de opkomst van witwasgroepen die zich volledig specialiseerden in witwassen als dienst (*crime-as-a-service*) voor andere criminele organisaties (Europol, [2009](#)).

Digitalisering en bedrijfsstructuren (2009–2013)

De inzet van bestaande legale bedrijven (zoals import-export- en transportbedrijven en hotels, bars e.d.) als witwasfacilitator werd structureel (Europol, [2013](#)). Tegelijk begon de digitale evolutie, met de introductie van virtuele betaalmiddelen op de criminele markt, zoals eerder WebMoney (1998), Liberty Reserve (2006) en Perfect Money (2007). Cryptovaluta als Bitcoin (2009) en Litecoin (2011) openden nieuwe mogelijkheden. Ook elektronisch bankieren, e-wallets en online veilingen werden misbruikt voor witwastransacties (Europol, [2013](#)).

Infiltratie in sport en opkomst van crypto (2013–2017)

Voetbalclubs werden steeds vaker gebruikt om geld wit te wassen via transfers, sponsorcontracten en matchfixing (Europol, [2017a](#)). Cryptogebruik nam toe, met de eerste meldingen van geavanceerde witwasdiensten. Deze periode zag ook de opkomst van prepaidkaarten en digitale portemonnees (zoals PayPal) als alternatief voor cash (Europol, [2017a](#)).

Voetbalclubs werden steeds vaker gebruikt om geld wit te wassen via transfers, sponsorcontracten en matchfixing

Cryptowitwassen en TBML (2017–2021)

Cryptovaluta groeiden uit tot één van de belangrijkste middelen voor witwastransacties (Europol, [2021b](#)). Criminelen gebruikten crypto-geldautomaten, mixdiensten, en ‘smurfing’ (splitsen van bedragen) om transacties verder te anonimiseren. Tegelijk werd Trade Based Money Laundering (TBML) geïdentificeerd, een zeer effectieve manier om criminele gelden te verbergen door aan- of verkopen te manipuleren of te vervalsen met behulp van dubbele en valse facturering, over- en onderfacturering door bedrijven die eigendom zijn van criminele samenwerkingsverbanden, hun medewerkers en familieleden. Er zijn specifieke witwasnetwerken die via internationale handel, het gebruik van legale bedrijfsstructuren en complexe facturatiepraktijken TBML als criminele dienst aanbieden. Verder bleek dat er parallelle financiële systemen bestaan, zoals ondergronds bankieren – bijvoorbeeld *Hawala* en *Daigou* – en alternatieve betalingsplatforms (Europol, [2021b](#)).

Witwassen in het digitale tijdperk (2021–2025)

De recente periode wordt gekenmerkt door razend-snelle technologische ontwikkelingen. Jongeren worden via sociale media geronseld als geldezels. Er wordt witgewassen via de handel in kunst, artefacten en Non-Fungible Tokens (NFT's) – digitale en unieke eigendomsbewijzen van bijvoorbeeld digitale kunst, muziek of video's die worden opgeslagen op een blockchain, moeilijk te traceren zijn en waardevol blijven in digitale vorm. Het crypto-witwassen evolueert razendsnel, mede door de voortdurende creatie van nieuwe cryptomunten: *chainhopping* en *crypto-swapping* stellen criminelen in staat snel tussen blockchains te wisselen om sporen te verbergen. DeFi-platforms (Decentralized Finance) maken het mogelijk om anoniem te lenen, handelen en investeren, zonder bank of toezicht. Hierdoor zijn transacties moeilijk te traceren. Deze platformen worden vaak ondersteund door AI, wat witwasprocessen versnelt en criminele geldstromen verbergt. AI wordt daarnaast ingezet

voor fraude, deepfakes, identiteitsvervalsing en patroonherkenning in opsporingssystemen, met als doel ontdekking en opsporing te vermijden (Europol, [2025a](#)).

NFT's als digitale 'kunst'

Casus Europol ([2015](#))

“Why Cash Is Still King”

Ondanks de opkomst van digitale betaalmethoden, rapporteerde Europol tien jaar geleden dat contant geld een dominante factor in criminele geldstromen binnen de EU bleef. De totale waarde van eurobankbiljetten in omloop bleef op dat moment namelijk stijgen, waarbij met name het 500 eurobiljet opvallend veel werd uitgegeven. Dit biljet vertegenwoordigde toen meer dan 30% van de totale waarde van de eurobankbiljetten, terwijl het nauwelijks werd gebruikt voor legitieme transacties. De precieze bestemming en functie van een groot deel van dit contant geld blijven onbekend.

Contant zal misschien wel altijd favoriet blijven onder criminelen, met name vanwege de anonimiteit en het gebrek aan betrouwbare data over het gebruik ervan. Het speelt een rol in alle fasen van het witwasproces – plaatsing, gelaagdheid en integratie – en komt voor bij vrijwel alle criminele activiteiten. Witwasmethoden zijn, ondanks technologische ontwikkelingen, grotendeels traditioneel gebleven. Hoe zal het nu zijn, waar gaat het naar toe? Zal cash nog steeds koning zijn over tien jaar?

‘Criminele weldoeners’ – inventariserend onderzoek naar ondermijning door criminele ‘weldoeners’ (in Nederland) (Bruinsma e.a., [2018](#))

Personen met een dubieuze achtergrond proberen regelmatig om zich positief te profileren met het steunen van maatschappelijk nuttige activiteiten. Ze sponsoren sportverenigingen, zitten achter stichtingen voor goede doelen, organiseren evenementen, zijn actief in de

zorg, of regelen van alles voor buurtbewoners. Minimaal één op de drie Nederlandse gemeenten kent wel een dergelijke ‘weldoener.’ Dit blijkt uit onderzoek van Tilburg University in opdracht van het Onderzoeksprogramma [Politie en Wetenschap](#).

3.2.4. Wie wast witter dan wit: Zuid- versus West/Noordwest-Europa

Er bestaan duidelijke verschillen in witwaspraktijken tussen Zuid-Europa en West/Noordwest-Europa. Deze verschillen hebben vooral te maken met institutionele sterkte, mate van corruptie en economische structuren. In Zuid-Europese landen, zoals Italië, Spanje en Griekenland, is corruptie structureler aanwezig en speelt de informele economie een grotere rol. Dit vergemakkelijkt witwaspraktijken, bijvoorbeeld via vastgoed, de toeristische sector of openbare aanbestedingen, waarbij crimineel vermogen relatief eenvoudig in de legale economie kan worden ingebracht. Daarnaast is er in deze regio doorgaans meer contant geld in omloop, wat criminelen extra mogelijkheden biedt om transacties buiten het formele financiële systeem te laten verlopen. In Italië wordt financiële criminaliteit zeker niet uitsluitend door traditionele georganiseerde misdaadgroeperingen of “mafia-style groepen” gepleegd. Er is ook sprake van systematische corruptie binnen de particuliere sector. Italië kampt met een aanzienlijk probleem van belastingontduiking, dat alle sectoren

In Zuid-Europese landen, zoals Italië, Spanje en Griekenland, is corruptie structureler aanwezig en speelt de informele economie een grotere rol.

van de economie treft en als georganiseerd en systemisch kan worden beschouwd. In Malta speelt in de particuliere sector vooral de gokindustrie een rol, waarbij online gokwebsites vaak geïnfiltriseerd zijn door de georganiseerde misdaad. Op Malta is een groot aantal filialen van wereldwijd opererende gokbedrijven aanwezig, waardoor de gokindustrie een van de toonaangevende sectoren is geworden op het eiland. In Spanje en Portugal werden begin 2025 veertien leden van een witwasnetwerk aangehouden. Het netwerk bestond voornamelijk uit Russische criminelen, die in opdracht van Europese criminele netwerken witwaspraktijken uitvoerde. Het netwerk maakte gebruik van crimineel ondergronds bankieren (wat mogelijk via het gedoogde Hawala zou kunnen plaatsvinden) om grote bedragen contant geld wit te wassen. Het geld was afkomstig uit de handel in verdovende middelen. Het netwerk waste rond de EUR 300.000 per dag wit. (Europol, 2023a)

Oude stad van Valletta, Malta

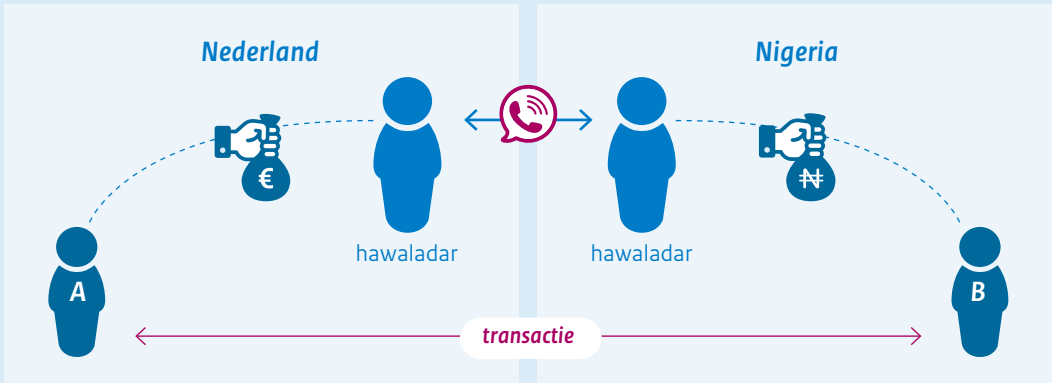
Hawala bankieren is een vorm van geldtransport die buiten het officiële financiële systeem om plaatsvindt. Het werkt via een netwerk van makelaars, ‘hawaladars’, die geld van de ene locatie naar de andere sturen via een systeem van schuldverrekening, vaak zonder fysieke geldoverdracht over lange afstanden. Hoewel hawala oorspronkelijk bedoeld was om legaal geld te verplaatsen en soms nog steeds door migranten wordt gebruikt, is het in Nederland strafbaar en wordt het vaak geassocieerd met criminaliteit zoals witwassen en terrorismefinanciering (FATF, 2013).

In West- en Noordwest-Europa liggen de omstandigheden anders. Hoewel ook hier corruptie voorkomt, zijn de instituties doorgaans sterker en het toezicht op banken en financiële dienstverleners intensiever. Daardoor zijn criminelen vaker aangewezen op complexere constructies, zoals het gebruik van

vennootschappen, truststructuren, of trade-based money laundering, waarbij legitieme handelsstromen worden gebruikt om illegale winsten te verhullen (Europol, 2023). Tegelijkertijd beschikken landen als Nederland en België over grote financiële en logistieke hubs, wat ze aantrekkelijk maakt voor doorvoer en internationale geldstromen. Dit betekent dat West- en Noordwest-Europa vaak eerder fungeert als eindbestemming of “schone” markt waar illegale opbrengsten worden geïnvesteerd, dan als primaire transitregio. Zuid-Europese landen vervullen regelmatig de rol van schakel in grotere internationale criminele netwerken, bijvoorbeeld in samenwerking met Latijns-Amerikaanse of Noord-Afrikaanse groepen. Criminelen passen hun witwasstrategieën aan de omstandigheden aan, waardoor regionale verschillen vooral zichtbaar zijn in accenten en mogelijkheden, eerder dan in volledig gescheiden praktijken.

Wat is hawala?

Hawala is een informeel systeem om geld over te maken zonder tussenkomst van banken. Het werkt op basis van vertrouwen tussen tussenpersonen, ook wel hawaladars genoemd.

- Persoon A geeft geld aan een hawaladar in Nederland.
- De hawaladar belt zijn partner in het buitenland (bijv. Nigeria)
- Die partner betaalt Persoon B het afgesproken bedrag in lokale valuta.
- De twee hawaladars verrekenen de schuld later, via handel of andere methodes.

Ondanks de mogelijke verschillen heeft het witwassen zelf ook een aanzienlijk maatschappelijke impact (Europol, [2021a](#)). De parallelle economie van witwassen maakt het niet alleen mogelijk dat criminele structuren zich uitbreiden, maar veroorzaakt ook aanzienlijke verliezen aan overheidsinkomsten. Verdere negatieve gevolgen van witwassen omvatten infiltratie in legitieme bedrijven, verstoring van de concurrentie en de vrije marktomgeving, aantasting van bedrijfsstructuren, risicoblootstelling voor bedrijfssectoren en het in gevaar brengen van financiële instellingen op een manier die gehele financiële systemen kan beïnvloeden (Europol, [2021a](#)). In 2024 beschuldigde de Deense politie de Scandinavische Nordea Bank ervan omgerekend ongeveer EUR 3,5 miljard te hebben witgewassen voor Russische klanten. Het gaat om een van de grootste witwasonderzoeken ooit in Denemarken. Nordea, waarvan het hoofdkantoor is gevestigd in Helsinki, bestrijdt de aantijgingen. Volgens de Deense opsporingsautoriteiten zou de bank waarschuwingen over verdachte transacties van Russische klanten tussen 2012 en 2015 hebben genegeerd. Nordea maakte de aanklacht zelf bekend. De bank heeft in 2019 al een voorziening van 95 miljoen euro getroffen voor een mogelijke boete. In dat jaar werd Nordea al genoemd wegens mogelijke betrokkenheid bij een witwasaffaire. Het is niet het eerste witwasschandaal in de Scandinavische bankensector. In 2018 kwam Danske Bank in opspraak, omdat een dochterbedrijf in Estland jarenlang verdachte geldstromen van buitenlandse criminelen ongemoeid liet. De Deense bank moest daarvoor uiteindelijk een boete van twee miljard dollar betalen Accountant.nl (2024).

Begin 2024 startte voor de correctionele rechtbank in Brussel een proces tegen een witwasnetwerk. In de periode december 2018 tot en met september 2021 zou het netwerk voor minstens EUR 28 miljoen hebben witgewassen voor tientallen klanten. De criminele opbrengsten zouden zijn voortgekomen uit onder andere de illegale handel in drugs en tabak. Eind 2019 startte een strafrechtelijk onderzoek naar aanleiding van verschillende intercepties van geldkoeriers op de luchthaven van Zaventem. Belgische en Duitse koeriers van Turkse origine probeerden grote hoeveelheden Britse ponden, verpakt in linnen zakken, van Zaventem naar Istanbul te vervoeren. De organisatie zou volgens het onderzoek diensten aanbieden aan personen, ondernemingen en criminele organisaties uit verschillende Europese landen (België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Spanje) om gelden van illegale oorsprong wit te wassen (OM-MP, 2025).

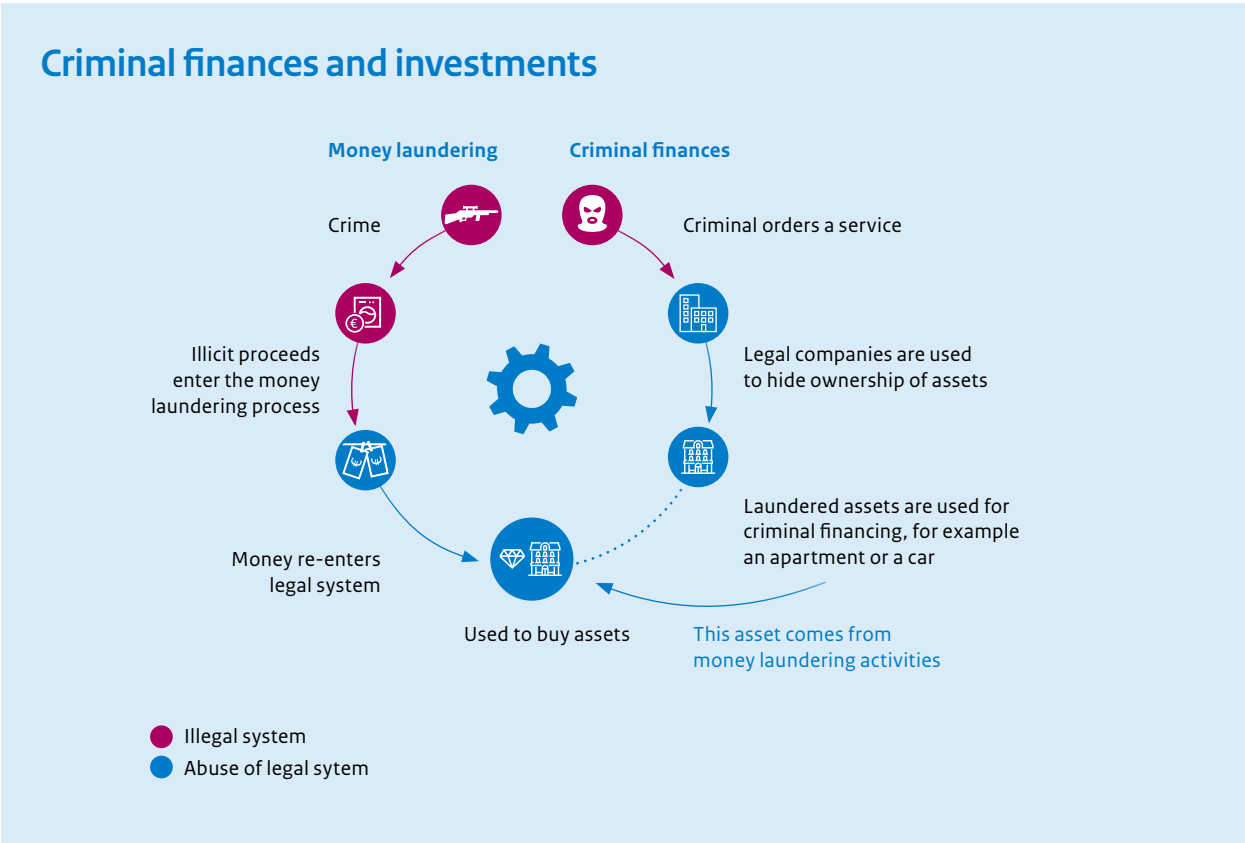

Logo van Nordea op een gebouw in Alingsås, Zweden

Verankering van criminele activiteiten en netwerken

De verbeterde EU-wetgeving op het gebied van anti-witwaspraktijken en de daaruit voortvloeiende toename van het financieel toezicht in de banksector hebben het voor criminele netwerken moeilijker gemaakt om illegale opbrengsten via traditionele bankkanalen in de legale economie te brengen (Europol, [2021b](#)). Tegen deze achtergrond blijven criminelen alternatieve methoden verkennen om activa die afkomstig zijn van illegale activiteiten te beheer en tegelijkertijd ontdekking door opsporingsinstanties te vermijden (Europol, [2023a](#)). Hier toe worden criminele opbrengsten geïnvesteerd

in en vermengd met de legale economie – zoals vastgoed, de horeca, bedrijven die veel contant geld gebruiken, aandelen van bedrijven, enzovoorts. Naast de verscheidenheid aan methoden en typologieën die professionele witwassers voor deze doeleinden gebruiken, hebben sommige criminele actoren een systeem van criminele financiën opgezet. Criminele financiën worden gebruikt om verdere criminele activiteiten te bevorderen door middel van investeringen of betalingen en dragen bij aan de verankering van criminele netwerken in de legale economie en samenleving.

Afbeelding Europol, [2023a](#)

3.2.4. Georganiseerde vermogenscriminaliteit

Georganiseerde vermogenscriminaliteit in Europa is door de jaren heen in grote lijnen stabiel gebleven. Het blijft een fenomeen met een constante dreiging, ondanks kleine aanpassingen in doelwitselectie en werkwijzen door verbeterde beveiligingstechnologieën. (Europol, [2024](#); [2021b](#); [2017a](#); [2013](#); [2005](#); [2004](#)). De opkomst van virtuele economieën en blockchaintechnologie maakt digitale activa tot aantrekkelijk doelwit. De combinatie van schaal, organisatie en financiële doelstelling maakt dat diefstal van digitale activa onder georganiseerde vermogenscriminaliteit valt. Digitalisering en technologische vooruitgang in het algemeen hebben geleid tot nieuwe aanvalstechnieken, onder meer gericht op digitale activa zoals cryptovaluta en NFT's (Europol, [2024a](#)). Door hun pseudonieme en gedecentraliseerde aard zijn gestolen cryptovaluta of NFT's moeilijk te traceren en terug te vorderen, wat cybercriminelen extra voordeel biedt ([zie ook volgend hoofdstuk](#)). Hoewel er geen grote veranderingen zijn waargenomen, passen criminele netwerken hun methoden aan digitale beveiligingsystemen aan.

Bij autodiefstal maken ze steeds vaker gebruik van elektronische kwetsbaarheden en cyberaanvallen op moderne voertuigen

Bij autodiefstal maken ze steeds vaker gebruik van elektronische kwetsbaarheden en cyberaanvallen op moderne voertuigen. Zogeheten 'relay-aanvallen' – ook wel bekend als 'sleutellose autodiefstal' (een methode waarbij criminelen het signaal van een autosleutel (smartkey) opvangen en versterken, zodat ze de auto kunnen openen en starten zonder de sleutel daadwerkelijk te bezitten) – blijven populair.

Met de toenemende digitalisering van beveiligingsmaatregelen voor woningen en bedrijfspanden, zullen criminelen waarschijnlijk cyber-inbraakmethoden in hun werkwijzen opnemen. Verder vormt overvallen op geldautomaten middels explosieven een veelvoorkomende vorm van georganiseerde vermogenscriminaliteit. Naarmate contant geld minder gebruikt wordt, richten overvallers zich op luxegoederen of waardetransporten (Europol, [2024](#)). Georganiseerde vermogensdelicten worden veelal gepleegd door mobiele criminele netwerken. Deze groepen reizen grensoverschrijdend, wisselen van doelwit en werkwijze en maken regelmatig gebruik van jongeren voor observatie of diefstal, onder meer vanwege hun relatieve straffeloosheid of praktische (fysieke) voordelen bij inbraak. Gestolen goederen, waaronder digitale activa, worden via het darkweb, marktplaatsen of legale structuren verhandeld. Criminele netwerken verkopen zelf of schakelen gespecialiseerde helers in, die gebruik maken van fysieke winkels of legale ondernemingen zoals pandjeshuizen of autohandelaren (Europol, [2024a](#)). Heling is daarmee essentieel voor de winstgevendheid van vermogenscriminaliteit.

3.2.5. Milieucriminaliteit

Schade aan het milieu – door menselijk handelen in het algemeen en georganiseerde milieucriminaliteit in het bijzonder – staat misschien wel meer dan ooit in de publieke belangstelling. Milieucriminaliteit heeft een grote impact op de samenleving, vormt een belangrijke bedreiging voor de wereldwijde veiligheid en is een winstgevende criminele activiteit geworden (Europol, [2022b](#)). Milieucriminaliteit bedreigt het voortbestaan van alle levende soorten en heeft een enorme financiële impact, die naar verwachting verder zal toenemen (Europol, [2022b](#)). Enige vormen van milieucriminaliteit zijn in hoofdstuk 1 besproken. De mogelijkheden voor hoge winsten, juridische verschillen tussen landen, een laag risico op ontdekking en marginale straffen maken milieucriminaliteit een zeer aantrekkelijke bedrijfstak voor criminele ondernemers. Het gaat in deze tak van sport vooral om het besparen van kosten: de organisaties die daar behulpzaam bij zijn maken de hoge winsten. Hoewel de aandacht voor milieucriminaliteit, ook in Europees verband (Europol, [2025](#); [2021b](#); [2017a](#); [2013](#)), het afgelopen decennium sterk is toegenomen – bijvoorbeeld door een toename van grensoverschrijdende

opsporingsonderzoeken naar milieucriminaliteit – blijft het voor rechtshandavingsinstanties een uitdaging om zaken te koppelen aan georganiseerde criminele activiteiten. Afval- en milieucriminaliteit neemt in omvang en complexiteit toe en vormt een ernstige bedreiging voor het milieu en de economie – ook in Nederland (Openbaar Ministerie, e.a., [2024](#); [2021](#); Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, [2023](#)). Criminele actoren opereren vaak vanuit de legitieme afvalsector en beschikken over diepgaande kennis van regelgeving, wat hen in staat stelt om via documentfraude en vergunningenmisbruik de controle over hele afvalketens te verkrijgen. Veelvoorkomende vormen van afvalcriminaliteit zijn de handel in elektronisch afval, kunststoffen, voertuigonderdelen en afgedankte batterijen, waarbij waardevolle materialen op illegale wijze worden teruggewonnen. De fraude met F-gassen is in opmars door beperkingen op legale import, terwijl de groeiende rol van digitale platforms het adverteren en coördineren van illegale afvalhandel vergemakkelijkt. Afvalmakelaars spelen hierin een sleutelrol door producenten te koppelen aan eindverwielders en tegelijkertijd de prijzen te manipuleren (Europol, [2024](#)).

3.3. De wereld van fraude

Fraude omvat misdrijven die worden gepleegd met de intentie om te frauderen met behulp van bedrog, valse en bedrieglijke voorwendsels die resulteren in de vrijwillige maar onrechtmatige overdracht van waarden, goederen of een onrechtmatig voordeel aan de fraudeurs (Europol, 2021b; Europol & EFECC, 2020). Hoewel het moeilijk is om het financiële verlies en de criminele winsten die voortvloeien uit fraude in te schatten – mede doordat veel fraudegevallen onopgemerkt blijven of niet worden gemeld door de slachtoffers (*dark-number*) (Europol, 2021b) – behoort fraude tot de snelst groeiende criminele dreigingen in Europa (Europol & EFECC, 2020).

3.3.1 Fraude door criminele groeperingen

Fraude kent uiteenlopende verschijningsvormen en treft zowel individuen als organisaties in de publieke en private sector. In deze paragraaf bespreken we verschillende prominente fraudetypen die wereldwijd grote financiële en maatschappelijke schade veroorzaken.

Investerings-/ beleggingsfraude

Beleggingsfraude vormt een ernstige en groeiende dreiging binnen de EU, waarbij slachtoffers – vaak particulieren – aanzienlijke financiële schade lijden, maar desondanks terughoudend zijn om aangifte te doen. Deze vorm van fraude is inmiddels geëvolueerd van persoonlijke benaderingen naar grootschalige online operaties via sociale media, e-mail, chatapps en frauduleuze beleggingswebsites, waaronder piramidespelen (‘ponzi-fraude’) en fraude met vooruitbetalingen (Europol, 2023a; 2021b; Europol & EFECC, 2020). Cryptovaluta zijn inmiddels het primaire middel in beleggingsfraude, naast andere producten zoals forex, onroerend

goed en edelmetalen (Europol, 2023a). Fraudeurs gebruiken geraffineerde *social engineering-technieken* om het vertrouwen van slachtoffers te winnen en hen stap voor stap meer geld afhandig te maken, vaak onder het voorwendsel van initiële rendementen en met valse verklaringen bij weigering tot uitbetaling. Het is evident dat georganiseerde misdaad betrokken is bij grootschalige investerings- en beleggingsfraude. Zo rapporteerde Europol (2025c) dit jaar bijvoorbeeld dat er zes verdachten zijn gearresteerd na een gecoördineerde operatie tegen een georganiseerde misdaadgroep die verantwoordelijk was voor een investeringsfraude en witwaspraktijken ter waarde van miljoenen euro’s. Activiteiten betroffen de landen Frankrijk, Spanje en Israël.

Een andere maar gerelateerde fraude betreft dividendstripping: een constructie waarbij de juridische eigendom van aandelen tijdelijk wordt gesplitst van het economische belang. Op deze manier worden belastingvoordelen behaald, dividendbelasting wordt immers omzeilt. NOS-verslaggever Wiesink schreef in 2023 dat het OM vermoedde dat zeker tientallen mensen en instanties sinds 2000 hebben meegewerkt aan deze vorm van fraude. Door middel van handel met grote pakketten aandelen wordt de werkelijke eigenaar verhuuld. De Belastingdienst zou maar liefst 26 miljard euro zijn misgelopen door de zwendel (Wiessink, 2023), zie ook 3.3.5.

i

Meer weten over deze ‘georganiseerde misdaad in kringstreep’?

Bekijk het dossier rondom de CumEx Files wat Follow the Money heeft opgebouwd hier (<https://www.ftm.nl/dossier/the-cumex-files>) (FTM, 2025)

Bekijk item

Business E-mail Compromise

Business Email Compromise (BEC) – het compromitteren van zakelijke e-mail – is een uiterst lucratieve en geraffineerde vorm van oplichting die zich vooral richt op internationaal opererende bedrijven en organisaties binnen de EU met complexe leveranciersnetwerken en regelmatige bankoverschrijvingen (Europol, 2023a; Europol & EFECC, 2020). Enkele jaren terug is bioscoopketen Pathé slachtoffer geworden van CEO-fraude. Hierbij is meer dan 19 miljoen euro buitgemaakt

en zijn topfunctionarissen ontslagen, waaronder de financieel directeur. Criminelen deden zich voor als directeuren van het Franse hoofdkantoor en stuurden e-mails naar de Nederlandse directie met het verzoek om geld over te maken. Omdat er te weinig geld was, vroeg de Nederlandse directie extra middelen aan bij de cash-pool van het Franse moederbedrijf. Wanneer het hoofdkantoor navraag doet over deze aanvraag, blijkt dat er sprake is van CEO-fraude (NOS, 2018)

Europol-Casus (2021c)

Ontrafel het piramidospel van Vitae

Een crimineel netwerk gebruikte het sociale mediaplatform ‘Vitae.co’ en de website ‘Vitae-token.io’ om mensen te misleiden tot investeringen in een piramidospel met cryptovaluta. Naar verluidt zijn ongeveer 223.000 personen uit 177 landen hiervan het slachtoffer geworden. Onder de

leden van dit criminele netwerk bevonden zich Belgen die gebruikmaakten van een bedrijf dat onder Zwitserse jurisdictie viel. Er werd meer dan 1 miljoen euro aan contant geld in beslag genomen, evenals 1,5 miljoen euro aan cryptovaluta en 17 luxe voertuigen.

Europol-Casus, (2021d)

Ontmaskerd: 23 mensen aangeklaagd voor fraude met zakelijke e-mails in verband met COVID-19

Een crimineel netwerk – bestaande uit onderdanen van verschillende Afrikaanse landen die in de EU woonden – zette een geavanceerde fraudeconstructie op die BEC en e-commerce-fraude combineerde. De fraudeurs vervalsten e-mailadressen en websites om zich voor te doen als legitieme groothandelsbedrijven en bestellingen te ontvangen van andere bedrijven,

voornamelijk uit Europa en Azië. Er werden vooruitbetalingen gevraagd, maar de goederen werden nooit verzonden. De illegale opbrengsten werden vervolgens witgewassen via Roemeense bankrekeningen die door de criminelen werden beheerd, waarna het geld werd opgenomen bij geldautomaten.

E-commercefraude

Fraude met e-commerce is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een aanzienlijke bron van economische schade, met een breed scala aan frauduleuze praktijken zoals niet-geleverde goederen, creditcardfraude (zonder fysieke kaart), *'first-party fraude'*, kunstfraude, accommodatiefraude, valse tickets, verzendkosten en douanekosten, en een toenemend aantal gevallen rond NFT's (Europol, [2023a](#)). *First-party fraude* – waarbij consumenten zelf fraudeerden via niet-betaling, overbetaling of misbruik van terugboekingen (*'chargebacks'*) – veroorzaakt wereldwijd zware verliezen voor online verkopers. Deze vormen van fraude beginnen vaak met *phishing*, bijvoorbeeld via *massa-mailings*, en gaan regelmatig gepaard met herhaald slachtofferschap. Criminelen misbruiken bestaande legitieme webwinkels of bouwen nagemaakte websites om slachtoffers in zogeheten *'driehoekfraude'* te lokken – waarbij goedkope, nagemaakte producten worden verkocht, creditcardgegevens van klanten worden gestolen en gebruikt voor het bestellen van de goederen bij de echte winkel. Zowel klanten als legitieme verkopers lijden zodoende financiële en reputatieschade. Naarmate authenticatiemethoden zijn verbeterd, is de traditionele creditcardfraude moeilijker geworden. In reactie daarop verschuiven fraudeurs naar accountovername (*Account Take-Over (ATO)*) – waarbij ze inbreken op bestaande klantaccounts om bestellingen te plaatsen. In het kielzog van e-commercefraude is technische ondersteuningsfraude een opkomende vorm: Oplichters nemen contact op met hun slachtoffers en doen zich voor als de IT-helpdesk of fraudebestrijdingsafdelingen van banken, meestal via een vervalst telefoonnummer of een pop-upbericht dat naar het apparaat van het slachtoffer wordt verzonden.

Liefdesfraude

Liefdesfraude begint meestal op sociale media en datingapps. Zodra zij hun slachtoffers eenmaal voor zich hebben gewonnen, beginnen oplichters persoonlijke en financiële informatie te verzamelen of dringende verzoeken om geld te doen (Europol, [2023a](#)). In 2020 verwees Pointer, een Nederlands platform van KRO-NCRV voor onderzoeksjournalistiek dat misstanden en complexe maatschappelijke kwesties aan de kaak stelt, naar cijfers van de Fraudehelpdesk. In dat jaar werd per slachtoffer bijna twee keer zoveel geld afhandig gemaakt als in 2019, namelijk ruim 3,4 miljoen euro in totaal (Pointer, 2020). In het artikel wordt de link gelegd met scammers in Nigeria. In de SKC-studie over dit continent komt deze vorm van fraude uitgebreid aan bod ([Transnationaal ondermijningsbeeld Afrika](#)). Wel interessant om te melden is dat scammers zich frequent voordoen als potentiële liefdespartners die, net als de slachtoffers, ook in Europa wonen, zoals het centrale voorbeeld in het artikel van Pointer over een dierenarts, woonachtig in Londen.

Datingapp

Massamarketing

Fraude via massamarketing wordt voornamelijk via e-mail uitgevoerd, maar ook via sociale media, telefoon, *massa-mailing* en post (Europol, [2023a](#); Europol & EFEC, [2020](#)). Fraudeurs doen zich bijvoorbeeld voor als bekende bedrijven of overheidsinstanties om geld over te maken met valse beloftes van beloningen. Boilerroomfraude is een vorm van fraude waarbij fraudeurs hun slachtoffers ongevraagd bellen en onder druk zetten om te investeren in niet-bestaande of zeer laag-gewaardeerde aandelen. De criminelen gebruiken vaak valse documenten en certificaten om hun bedrijf en aandelen als legitiem voor te stellen. *Massa-mailings* zijn meestal niet gericht – fraudeurs richten zich op grote groepen potentiële slachtoffers – en maken gebruik van grootschalige *phishing-campagnes*, waarbij uiteindelijk een klein deel van de personen daadwerkelijk slachtoffer wordt (Europol, [2023a](#)). Zodra de betalingen van slachtoffers zijn verwerkt, nemen de fraudeurs het geld op en verdwijnen.

Voedsel fraude

Fraude met voedsel brengt belangrijke gevaren voor de volksgezondheid met zich mee, maar is aantrekkelijk voor criminelen vanwege de potentieel hoge winstmarges. Voedsel of dranken in slechte staat, bedorven of over de datum, worden opnieuw geëtiketteerd en opnieuw in de toeleveringsketen geïntroduceerd. In sommige gevallen houden zelfs afvalverwerkingscentra zich bezig met deze criminele praktijken en verkopen ze het voedsel aan criminelen in plaats van het te vernietigen – waarvoor ze al betaald hadden gekregen (Europol, [2023a](#)).

Europol-Casus ([2021e](#))

Oplichting met valse correspondentie van Europol

Bij een online oplichting in 2021 werd nepcorrespondentie via e-mail en sociale media verspreid, 'afkomstig' van afdelingen en leidinggevenden van Europol. In het bericht werd aan slachtoffers verteld dat ze websites hadden bezocht met materiaal over seksueel misbruik van kinderen en werd hen gevraagd te reageren naar een specifiek e-mailadres. Respondenten werd gevraagd een bedrag tussen de € 3.000 en € 7.000 te betalen via een bankoverschrijving of *instant money-diensten* om strafrechtelijke vervolging te voorkomen.

Europol-Casus ([2023b](#)):

27 voedsel fraudeurs gearresteerd in Litouwen en Italië

Een tweedelig onderzoek in verschillende EU-lidstaten heeft een crimineel netwerk aan het licht gebracht dat zich bezighoudt met voedsel fraude. In 2023 werden 27 verdachten gearresteerd voor het her-etiketteren van miljoenen verlopen voedselproducten en het opnieuw introduceren ervan in de toeleveringsketen. Ze namen enorme hoeveelheden verlopen voedsel en dranken in handen en verwijderden op chemische wijze de houdbaarheidsdatum en drukten een nieuwe datum af, of vervalsten nieuwe etiketten. De verdachten zouden minstens 1 miljoen euro winst hebben gemaakt.

Sportsector

Fraude in de sportwereld kenmerkt zich met name door *matchfixing*, welke een criminele dreiging binnen Europa vormt en vaak mogelijk gemaakt wordt door corruptie (Europol, [2023a](#); [2020b](#)). Voetbalwedstrijden zijn hierbij het voornaamste doelwit, vooral in lagere divisies en jeugdcompetities waar toezicht en middelen beperkt zijn. Ook andere sporten zoals basketbal, tennis, handbal en cricket worden getroffen (Europol, [2020b](#)). Daarnaast wordt verwacht dat e-sports, vanwege de hoge prijzengelden, een toenemend doelwit zullen worden voor matchfixing. Criminele netwerken benaderen spelers, agenten en officials via uitgebreide connecties, en richten zich op meerdere sportactiviteiten tegelijk, met weddenschappen via zowel Aziatische als Europese wedkantoren. Een netwerk kan daarbij opereren in verschillende landen tegelijk. Naast manipulatie van uitslagen via omkoping, wordt ook doping gebruikt om sportprestaties te beïnvloeden. Sportbonden reageren hierop met schorsingen die uiteenlopen van enkele jaren tot levenslang (Europol, [2023a](#)).

i *Geïnteresseerd in wetenschap over (Europese) fraude en corruptie in sport? Deze twee artikelen bieden een interessant vertrekpunt:*
 Vanwersch et al. (2021) met de titel ‘*Fraud and corruption in sport in the academic literature.*’
 Kyslenko et al. (2024) met de titel ‘*Types of Corruption Crimes in Sports in the Countries of the European Union*’.

3.3.2. Fraudepraktijken en landsbelangen

Criminelen exploiteren verschillende soorten frauduleuze constructies die een nadelige impact hebben op de financiële belangen van één of meer lidstaten en van de EU als geheel (Europol, [2023b](#)). Hieronder worden de belangrijkste manieren toegelicht.

EU-subsidiefraude

Subsidiefraude is een veelzijdige en complexe vorm van economische criminaliteit die aanzienlijke schade toebrengt aan nationale en Europese fondsen (Europol, [2023a](#)). Deze fraude omvat onder meer het plegen van plagiaat, aanbestedingsmanipulatie, het verkopen van hetzelfde onderzoek aan meerdere instanties, het indienen van valse voortgangsrapporten, fictieve facturen en deelname aan aanbestedingen op basis van valse informatie (Europol, [2023a](#); Europol & EFECC, [2020](#)). Vaak gaat het om verduistering, dubbele financiering en manipulatie van bewijsstukken, waarbij grondige kennis van subsidieprocedures vereist is. Corruptie kan hierbij een faciliterende rol spelen. Met de focus van de EU op duurzaamheid, digitalisering en economische weerbaarheid – zoals verankerd in het Next Generation EU Fund (NGEU) – richten fraudeurs zich steeds vaker op sectoren als hernieuwbare energie, onderzoeksprojecten, bouw, informatietechnologie, afvalbeheer en landbouw. Een specifieke subcategorie is fraude met sociale uitkeringen, waarbij individuen of bedrijven uitkeringen ontvangen waarop ze geen recht hebben, bijvoorbeeld door wijzigingen in persoonlijke omstandigheden niet te melden of door gebruik te maken van noodsteunregelingen, zoals die tijdens de COVID-19-pandemie (Europol, [2023a](#); Europol & EFECC, [2020](#)).

Accijnsfraude

Goederen zoals alcohol, sigaretten en brandstof zijn onderworpen aan accijnzen bij productie of import in de EU. Accijnzen zijn indirecte belastingen op de verkoop en het gebruik van specifieke producten. Landen met hoge accijnzen en btw-tarieven zijn kwetsbaarder voor de verkoop van illegale accijnsproducten. Accijnsfraude met alcohol heeft tijdens de COVID-19-pandemie een tijdelijke terugval gekend door strengere grenscontroles en de sluiting van horeca-instellingen, wat de vraag en distributie van alcoholische dranken tijdelijk beperkte. Niettemin bleef de illegale productie bestaan, onder meer via overproductie en het niet aangeven van alcohol bij legitieme producenten die onder controle staan van criminele netwerken (Europol, [2023a](#)). Tegelijkertijd ontstond een nieuwe vorm van fraude, waarbij criminelen inspeelden op de verhoogde vraag naar desinfectiemiddelen. Ze gebruikten ethylalcohol – een product zonder accijnsverplichting – als grondstof, verwaterden of zuiverden het en distilleerden het tot sterke drank met een alcoholpercentage van 40%. Na etikettering werd deze ‘alcohol’ verkocht als reguliere drank, zonder btw of accijnzen af te dragen. In sommige gevallen werd illegale alcohol ook bewust vermomd als desinfectiemiddel tijdens transport om controles te ontwijken (Europol, [2023a](#)).

Tabak en namaaktabaksproducten

De smokkel en illegale productie van tabak vormen een zeer winstgevende activiteit voor georganiseerde criminele netwerken binnen de EU, mede dankzij de stijgende accijnzen en belastingen op legale tabaksproducten, terwijl de vraag onder consumenten hoog blijft (Europol, [2023a](#)). De netwerken opereren professioneel, beschikken over aanzienlijke middelen en werken via hiërarchisch gestructureerde, samenwerkende systemen die zich bezighouden met productie, distributie, opslag, transport en witwassen.

Criminele netwerken verplaatsen hun productie steeds dichter bij afzetmarkten in de EU.

Zij zijn vaak betrokken bij andere ernstige criminaliteit, waaronder belastingontduiking, mensenhandel, documentfraude en corruptie. Steekpenningen aan douane-, politie- en transportmedewerkers komen regelmatig voor, en er zijn illegale tabaksfabrieken ontdekt op dezelfde locaties als drugsproductie-installaties. De productie van namaaktabaksproducten is toegenomen door verstoringen in de toeleveringsketen, geopolitieke ontwikkelingen en strengere controles op merk-sigaretten. Criminele netwerken verplaatsen hun productie steeds dichter bij afzetmarkten in de EU (SKC, [2025](#); Europol, [2023a](#); OLAF, [2023](#)) – ook in Nederland (Boerman e.a. [2017](#)) – en meestal op industriegebieden aan de rand van steden en in de buurt van logistieke knooppunten en transportbedrijven om de beweging van de vrachtwagens met illegale producten te verhullen. Om risico's te spreiden, worden verschillende stappen in het productieproces op verschillende locaties uitgevoerd.

Brandstofffraude

Georganiseerde netwerken maken misbruik van verschillen in nationale wetgeving rond de circulatie van aardolieproducten en zogenaamde *designer fuels* – brandstoffen die accijnsvrij kunnen circuleren doordat ze buiten het Accijnsverkeer- en Controlesysteem vallen (Europol, 2023a). Deze netwerken beheren vaak de volledige toeleveringsketen en retail, en doen daarbij een beroep op professionals – zoals chemici en werknemers uit de olie- en gasindustrie – om de fysische eigenschappen van brandstoffen te manipuleren met als doel belastingontduiking. Ook biedt de groeiende biobrandstoffenmarkt nieuwe kansen voor fraudeurs, bijvoorbeeld via de handel in zogenaamd duurzame biobrandstoffen die in werkelijkheid niet aan EU-normen voldoen of van verdachte herkomst zijn. Hierbij kunnen ook mengtechnieken worden gebruikt om oorsprong en samenstelling te verhullen (Europol, 2023a).

Douane-importfraude

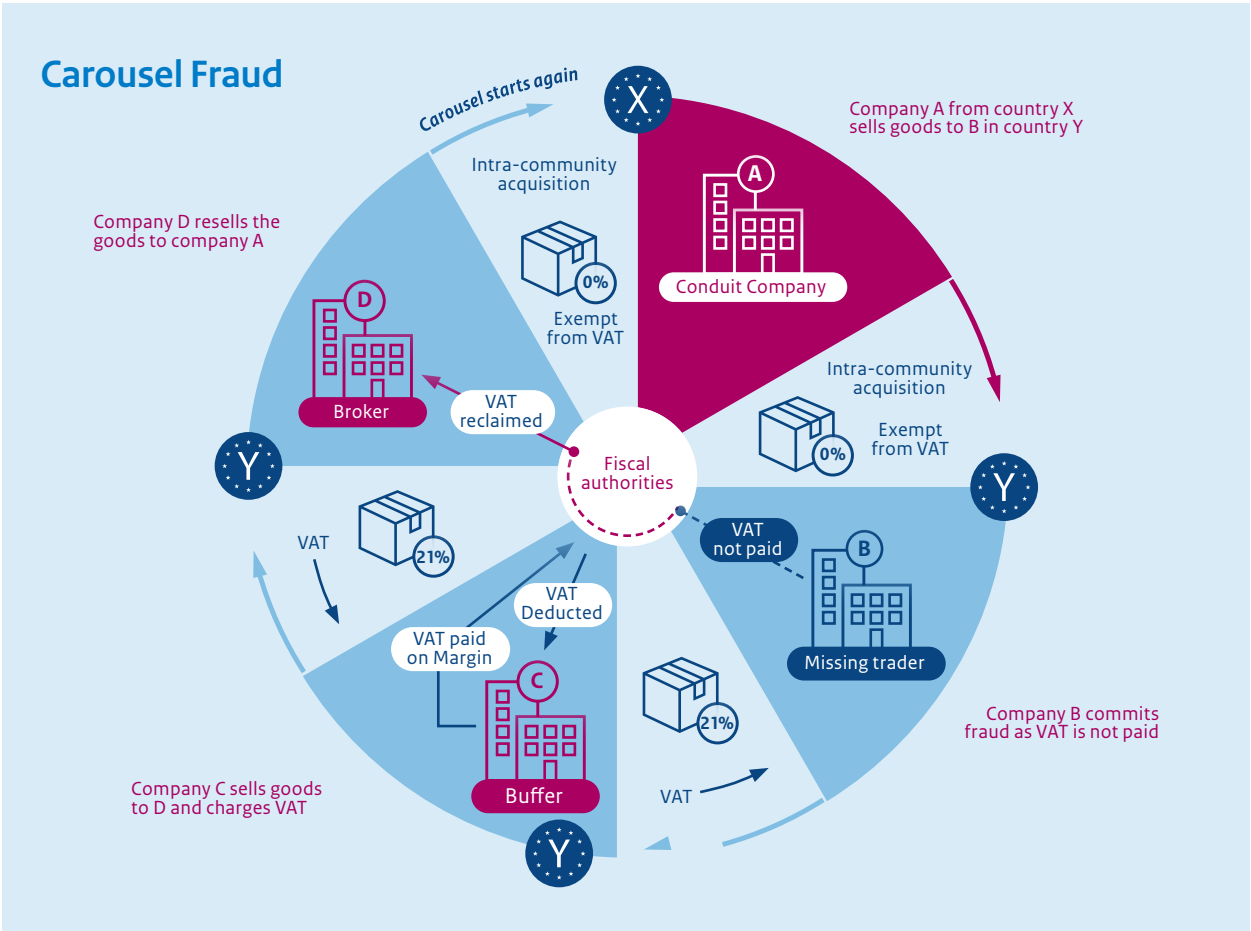
Douane-importfraude vormt een omvangrijke financiële bedreiging voor de EU en veroorzaakt oneerlijke concurrentie, marktverstoring en jaarlijks miljarden euro's aan verliezen (Europol, 2021b). Deze fraude omvat onder meer het opzettelijk verkeerd opgeven van de waarde, oorsprong of classificatie van goederen bij invoer, met als doel het ontwijken van invoerrechten, btw en andere belastingen (Europol, 2023a). Veelvoorkomende methoden zijn onderwaardering van goederen via gesplitste of vervalste facturen, foutieve *TARIC-classificaties* (Geïntegreerd Tarief van de Europese Gemeenschappen) voor een lager tarief, en het aangeven van een vals land van herkomst om antidumpingmaatregelen of compenserende heffingen te omzeilen. Ook wordt gebruikgemaakt van frauduleuze constructies waarbij de eindbestemming of doorvoerlocatie onjuist wordt opgegeven, met name bij goederen afkomstig uit China – een belangrijk herkomstland voor douanefraude – en via speciale importprocedures of import vanuit vrij-handelszones (Europol, 2021b; European Anti-Fraud Office, 2020). Systemen worden vaak gecombineerd met btw-fraude, zoals carrouselfraude, en vereisen diepgaande kennis van douaneprocedures en belastingwetgeving

BTW-fraude (inclusief carrouselfraude)

Btw-fraude, en in het bijzonder carrouselfraude – ook bekend als *MTIC-fraude* – is één van de meest omvangrijke en schadelijke vormen van belasting-fraude binnen de EU en leidt jaarlijks tot miljarden euro's aan verloren belastinginkomsten (Europol, 2023a; 2020; Europol & EFEC, 2020; European Commission, 2018). Carrouselfraude maakt misbruik van de btw-vrijstelling op intracommunautaire handel, waarbij btw alleen wordt geheven op binnenlandse verkopen. In een typisch voorbeeld verkoopt bedrijf A in lidstaat 1 goederen aan bedrijf B in lidstaat 2 zonder btw. Bedrijf B – de 'ploffer' – verkoopt vervolgens door aan bedrijf C in dezelfde lidstaat mét btw, maar draagt die nooit af aan de belastingdienst en verdwijnt. Bedrijf C verkoopt aan D, die op zijn beurt de goederen opnieuw naar bedrijf A in lidstaat 1 exporteert, opnieuw met 0% btw. Omdat D btw heeft betaald aan C, vraagt het

die terug, terwijl de oorspronkelijke btw nooit werd afgedragen. Zo lijdt lidstaat 2 tweemaal verlies: één keer door het niet-afgedragen bedrag, en nogmaals door de teruggave aan D (Europol, 2023a; European Parliament, 2021). Jaarlijks gaat naar schatting € 40–60 miljard verloren aan MTIC-fraude in de EU (European Commission, 2018; Europol, 2018).

Benieuwd naar een complexe zaak ter illustratie van dit soort fraude? Lees dan [hier](#) over 'Investigation Admiral 2.0'; Europa's grootste btw-fraude met banden met de georganiseerde misdaad. In dit onderzoek is een criminele organisatie ontmaskerd die verdacht werd van een complexe btw-fraude-zaak waarbij populaire elektronische goederen werden verhandeld met een geschat btw-verlies van 297 miljoen euro (EPPO, 2024).

Afbeelding Europol, 2023b

Europol-Casus ([2021f](#))

Strijd tegen btw-fraude: internationale oplichting met geheugenkaarten ontdekt in Nederland

Een crimineel netwerk integreerde een carrousel-fraude in de reguliere commerciële activiteit van een online bedrijf dat elektronische apparaten verkoopt, om btw te ontduiken. Het netwerk kocht SD-kaarten met btw van Nederlandse bedrijven die als vermiste handelaren waren geïdentificeerd en verkocht deze vervolgens aan bedrijven in Kroatië en Tsjechië zonder btw, in overeenstemming met de intra-EU-belasting-regels. Doorstroombedrijven in Kroatië en Polen

werden gebruikt om de btw-vrije goederen terug te verkopen aan de vermiste handelaren in Nederland, en bufferbedrijven werden gebruikt om de illegale transactieketen te verhullen. De bufferbedrijven kochten de SD-kaarten van de vermiste handelaren en betaalden slechts btw over een kleine marge die met de transacties werd verdiend. Zoals gebruikelijk bij carrousel-fraude, werd de betaling voor de transacties vooraf gedaan.

3.3.3. De ontwikkeling van fraude binnen georganiseerde criminaliteit

Fraude is een structurele kernactiviteit van csv's. Door gebruik te maken van systeemzwaktes, lage opsporingskansen en milde strafdreiging weten zij voortdurend nieuwe fraudevormen toe te passen. De afgelopen twintig jaar is fraude geëvolueerd van fysieke oplichting en documentvervalsing naar een grotendeels digitaal gedreven praktijk, aangedreven door crypto, AI en wereldwijde netwerken. Deze paragraaf biedt een chronologisch overzicht van de belangrijkste fraude-ontwikkelingen die tussen 2005 en 2025 zijn waargenomen.

Traditionele vormen en digitalisering (2005–2009)

In de beginfase stonden klassieke vormen van fraude centraal, zoals belastingfraude (en accijnsontduiking). Ook werd betaalkaartfraude via *skimming* op geldautomaten breed toegepast (Europol, [2009](#); [2005](#)). De digitalisering zette echter snel door: criminelen gebruikten ook *phishing* en *pharming* om bankgegevens te stelen via nagemaakte websites en nep-e-mails (Europol, [2009](#); [2005](#)). Skimming vond – naast geldautomaten – steeds vaker plaats in winkels en tankstations. Opvallend was ook de opkomst van fraude met overheidsopdrachten, waaronder het manipuleren van aanbestedingen en het corrumperen van ambtenaren. Criminelen konden overigens wereldwijd gemakkelijker samenwerken doordat de virtuele wereld steeds groter werd. VPN-gebruik, waardoor locaties niet zichtbaar zijn, en gebrekkige internationale regelgeving maakten opsporing lastig (Europol, [2009](#); [2005](#)).

Misleiding op schaal en gebruik van bedrijven (2009–2013)

Tussen 2009 en 2013 namen frauduleuze strategieën toe in schaal en complexiteit. Er werd massaal gefraudeerd via valse jaarrekeningen en misleidende beloftes over rendementen, wat resulteerde in grootschalige oplichting via online platforms. Csv's begonnen legale bedrijven in te zetten als facilitators voor fraude en witwassen (Europol, [2013](#)). Ondernemingen fungeerden als schijnstructuren of tussenstations voor het doorsluizen van geldstromen.

Nieuwe tactieken en opkomst van investeringsfraude (2013–2017)

In deze periode verschenen nieuwe en geraffineerde fraudevormen. Zo deden criminelen zich vaker voor, via e-mail, als een hooggeplaatste functionaris binnen een organisatie om medewerkers te bewegen tot het overmaken van grote geldbedragen naar rekeningen van de oplichters (CEO fraude/ Business Email Compromise). Ook begonnen oplichters slachtoffers meer en meer telefonisch te benaderen ('cold-calling') en onder druk te zetten om te investeren in fictieve of waardeloze aandelen (Boilerroomfraude). In deze periode werden ook Ponzi- en pyramideschema's gebruikt, waarbij nieuwe investeerders de oude investeerders uitbetalen, totdat het systeem instort. Ook werd er steeds vaker gefraudeerd met Europese subsidies en sociale uitkeringen.

Btw-fraudeurs richten zich op een breed scala aan tastbare en ontastbare goederen die via complexe handelsroutes binnen en buiten de EU worden verhandeld. Veelvoorkomende doelwitten zijn elektronische producten zoals mobiele telefoons, IT-accessoires en kleine elektronica voor thuiswerken (Europol, [2023a](#)). Ook voedsel, dranken en tweedehandsauto's – vooral luxevoertuigen – worden veel ingezet in carrouselfraude (European Public Prosecutor's Office, [2022](#)). In relatie tot de autobranche heeft de FIOD op 14 en 19 juni in 2023

veertien woningen en bedrijfspanden doorzocht. Als onderdeel van hetzelfde Europese onderzoek werden in dezelfde periode meer dan 400 doorzoeken verricht in onder andere Portugal, Duitsland en Frankrijk (FIOD, 2023). Naast auto's worden ook edelmetalen zoals goud steeds vaker misbruikt via verkeerde aangifte (Europol, [2023a](#)). Immateriële goederen, zoals VoIP, marketing- of bouwdiensten, blijven een uitdaging voor autoriteiten vanwege het gebrek aan douaneaangiften en de complexiteit van controle (Europol, [2023a](#); [2021b](#); European Parliament, [2022](#)). Bij VoIP-fraude wordt onder meer gebruikgemaakt van IMEI-nummers of fictieve transporten (Europol, [2023a](#)). Fraude met immateriële goederen leidt vaak tot mismatches in btw-aangiften. Ook de energiesector – met CO₂- en hernieuwbare energiecificaten – is een terugkerend doelwit (Europol, [2023a](#); European Parliament, [2022](#)).

Online oplichting en corona-gerelateerde fraude (2017–2021)

Vanaf 2017 tot en met 2021 richtten csv’s zich meer op oplichting – bijvoorbeeld door het aanbieden van goederen op nepwebshops (zonder de bestelling ooit af te leveren), de inzet van romantische fraude en het versturen van spookfacturen of verzoeken tot het wijzigen van bankgegevens. De coronacrisis bood nieuwe kansen: met valse verklaringen over bedrijfsvoering, omzetverlies of personeelskosten werd op grote schaal misbruik gemaakt van corona-gerelateerde subsidies. Ook douane- en btw-fraude namen toe via valse oorsprongs- en waarde verklaringen van goederen (Europol, [2021b](#)).

Fraude in het AI- en cryptotijdperk (2021–2025)

De meest recente fase wordt gekenmerkt door technologische versnelling. Criminelen maken nu namelijk ook gebruik van Deepfakes en AI-gegenereerde e-mails en identiteitsdiefstal – welke zorgen voor een forse groei van digitale criminaliteit (oplichting). Ook *cryptovaluta* kent een opmars, als anoniem betaalmiddel voor fraude én de witwasmogelijkheden welke het biedt. Bedrijven en personen worden via ransomware digitaal gegijzeld. Kenmerkend is dat methoden zich niet alleen op burgers en bedrijven richten, maar ook op overheden – en dat ze aanzienlijke financiële en maatschappelijke schade veroorzaken, zo worden ook EU-fondsen misbruikt via overtuigende, door AI nagemaakte documentatie (Europol, [2025a](#)).

Europol-Analyses (2005-2025)

Fraude onderverdeling

Onderstaande spreadsheet is gemaakt door de afzonderlijke Europol-analyses (2005-2025) op het onderwerp ‘fraude’ te ‘scoren’. Door dit voor alle rapporten te doen, ontstaat bovenstaande onderverdeling.

Oervormen van fraude en witwassen blijven bestaan, maar er ontstaan door de tijd steeds meer vormen voortkomend uit technologische ontwikkelingen. De spreadsheet geeft een impressie van deze ontwikkeling.

Fraude onderverdeling	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2013	2017	2021	2025
Geldovermakingen via CDS (electronisch bankieren)	x	x						x	x	x
Gebruik stromannen om rekeningen te beheren	x			x				x	x	x
Valsemunterij	x		x			x		x	x	x
Gebruik MTA (Money transfer)		x					x	x	x	x
Gebruik ARS (oa hawala ed)		x				x	x	x	x	x
Gebruik gokbedrijven om geld wit te wassen		x				x		x	x	x
Aankoop van grond en OG	x	x		x						
Offshorecentra worden gebruikt ivm belastingvoorwaarden		x	x				x	x	x	x
Gebruik lege bv's							x	x	x	x
Gebruik van legale bedrijven met hoge contante omzet		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Gebruik van legale bedrijven, eigendom van (kring van) criminelen		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Betaalkaart fraude door skimming	x	x	x		x	x				
Hacken van creditkaarten	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Phising via websites		x	x		x	x		x	x	x
Prepaidkaarten/ electronisch geld							x	x	x	x
Inhuur legale specialisten voor criminele activiteiten			x	x	x	x	x	x	x	x
Inhuur criminele specialisten voor criminele activiteiten			x	x	x			x	x	x
Beleggen in andere landen			x		x	x		x	x	x
Internationaal geldverkeer			x	x	x	x		x	x	x
Samenwerken via internet						x		x	x	x
Gebruik geologische hubs (dubai)						x	x	x	x	x
Virtuele valuta							x	x	x	x
AI-gestuurde automatisering										x
Chip mixet / chain hopping / crypto swapping										x
Gedecentraliseerde financiën (DEFI)									x	x
Online gokken							x	x	x	x
Matchfixing									x	x
E-commerce							x		x	x
Digitale kunst (NFT)										x
Jonge daders										x
Terrorisme financiering										x
Drugshandel	x					x				
Cocaïne		x								
Heroïne		x								
Synthetische drugs		x								
Belastingfraude	x		x							
Carrouselfraude		x		x		x	x			
Accijnsfraude		x					x	x	x	x
Fraude met subsidies (oa EU)					x	x		x	x	x
Oplichting	x									
Productie en verkoop van vervalste goederen		x	x			x	x	x	x	x
Verzekeringsfraude		x						x	x	x
Romance fraude								x	x	x
Mensenhandel en illegale immigratie	x	x	x			x	x			
Gestolen voertuigen	x	x	x							
Smokkel van alcohol en tabak	x	x					x			
Illegale handel in vuurwapens	x									
Corruptie						x				

3.3.4. Verschillende fraudepraktijken in verschillende regio's

Documentfraude wordt, samen met witwassen en onlinehandel, de ‘motoren van georganiseerde misdaad’ genoemd. Vooral documentfraude wordt in geheel Europa waargenomen (Europol, 2017b). Deze zogenoemde horizontale criminele dreigingen faciliteren de meerderheid van de verschijningsvormen van zware en georganiseerde misdaad. Voordat de verschillen tussen Zuid- en

Noord- Europa worden geduid wordt er eerst stil-gestaan bij iets wat de Europese landen onderling verbond: de gouden visumregeling. Na de financiële crisis van 2007-2009 zetten diverse EU-landen programma's op die in ruil voor grote investeringen in het land een versnelde route naar staatsburger-schap en/of een verblijfsvergunning boden.

Gouden visa en paspoorten

In 2018 ‘verkochten’ vier EU-lidstaten nog paspoorten via een ‘Gouden visumregeling’: Oostenrijk, Bulgarije, Cyprus en Malta. Twaalf boden verblijfsvergunningen aan: Bulgarije, Cyprus, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Letland, Luxemburg, Malta, Nederland, Portugal, Spanje en het Verenigd Koninkrijk. Daar tegenover stonden investeringen in onroerend goed, een nationaal ontwikkelingsfonds, staatsobligaties of aandelen in een bestaand bedrijf (Transparency International & Global Witness, 2018). In tien jaar tijd verwelkomde de EU op deze manier meer dan 6.000 nieuwe burgers, bijna 100.000 nieuwe inwoners en ongeveer 25 miljard euro aan directe buitenlandse investeringen (Transparency International & Global Witness, 2018).

Hoewel de criteria nationaal werden bepaald, werken de effecten van de programma's door tot in de hele EU. Wie de nationaliteit van een EU-lidstaat ontvangt, ontvangt daarmee namelijk ook het EU-burgerschap en de rechten die daarbij horen, zoals vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal; toegang tot de interne markt van de EU; en actief en passief kiesrecht bij Europese en lokale verkiezingen (Europese Commissie, 2022).

Vooral Malta werd veel bekritiseerd om zijn ‘gouden paspoort’ regeling, waarbij openlijk werd geadverteerd met de voordelen van burger-schap. Portugal kreeg de nodige kritiek om de ‘gouden visum’ regeling. Wie tenminste 280.000 euro in het land investeerde (Transparency International & Global Witness, 2018), kon binnen vijf tot zes jaar een permanente verblijfsvergunning bemachtigen en visumvrije toegang tot de Schengenstaten. In antwoord op de kritiek heeft Portugal strengere eisen gesteld aan de regeling. Investeringen in onroerend goed komen bijvoorbeeld niet meer in aanmerking.

In hun rapport ‘European getaway’ (2018) waarschuwden Transparency International en Global Witness voor de corruptierisico's en de aantrekkelijke aard van de Europese investerings-programma's voor criminelen. Met een Europees paspoort is het over het algemeen gemakkelijker om de op risico's gebaseerde aanpak van banken te ontglippen, onder de radar van sanctie-regimes te reizen en zich te onttrekken aan wetshandhaving en vervolging in eigen land.

Einde aan de gouden paspoorten

De Europese Commissie (2019) en het Europees Parlement (2022) deelden de zorgen en verzochten EU-landen met het “citizen by investment-regeling” – zoals de ‘gouden paspoort-regelingen’ – officieel worden genoemd, deze stop te zetten. Malta was het enige land dat de verzoeken naast zich neerlegde, waarop de Europese Commissie in 2022 besloot het land voor het Europese Hof van Justitie te dagen. In april 2025 oordeelde het Europese Hof dat ‘vermarkting van het burgerschap’ niet past binnen de EU-normen. Het toekennen van de nationaliteit – en daarmee dus ook het Europees burgerschap – in ruil voor

vooraf bepaalde betalingen of investeringen reduceert het verkrijgen van de nationaliteit in essentie tot een loutere handelstransactie, waarbij het onmogelijk is om de noodzakelijke band van solidariteit en loyaliteit tussen een lidstaat en zijn burgers tot stand te brengen en het wederzijds vertrouwen tussen de lidstaten te waarborgen (Persbericht Hof van Justitie van de Europese Unie 2025, 29 april, Arrest in zaak C-181/23). Hiermee is een einde gekomen aan de uitgifte van ‘gouden paspoorten’. Ook de ‘gouden visum’ programma's worden in veel landen teruggeschroefd of zelfs volledig stopgezet.

Fraude in Zuid-Europa

In Zuid-Europa hebben georganiseerde misdaad-groepen de afgelopen decennia hun activiteiten niet alleen uitgebreid in traditionele sectoren zoals drugshandel en smokkel, maar ook in fraudepraktijken die vaak verweven zijn met lokale politieke en economische structuren. In Italië bijvoorbeeld wordt vastgoed- en aanbestedingsfraude structureel gebruikt door maffiaorganisaties zoals de 'Ndrangheta en Cosa Nostra om illegale winsten te legitimeren en publieke middelen te onttrekken. Deze criminele groepen maken hierbij gebruik van schijnbedrijven, valse facturatie en het manipuleren van aanbestedingsprocedures, vaak met hulp van corrupte medewerkers of sleutelfunctionarissen zoals notarissen en advocaten. In 2020 werden 151 landbouwbedrijven op Sicilië in beslag genomen door de Italiaanse justitie. Dat gebeurde nadat aan het licht kwam dat de maffia gefraudeerd had met meer dan EUR 10 miljoen aan Europese landbouwsubsidies. Twee clans binnen de Cosa Nostra, de Siciliaanse maffia, werden beschuldigd van fraude met Europese landbouwsubsidies. Het totale verlies aan publieke middelen werd op zeker EUR 10 miljoen geschat. Alleen met hulp van witteboordencriminelen slaagden leden van de twee clans erin om op een dergelijke grote schaal

subsidiefraude te plegen. De zaak kwam aan het licht nadat onderzoekers frauduleuze praktijken ontdekten van vijf lokale administratieve centra, die subsidieaanvragen behandelden en controleerden. Ook een notaris werd in verdenking gesteld. Hij zou valse attesten opgesteld hebben die landbouwgronden onrechtmatig toewezen aan de criminelen, waarvoor ze de subsidies aanvroegen. (Vilt.be, 2020)

In Spanje zijn grootschalige BTW-caroussel-fraude en belastingfraude een bekend fenomeen, waarbij netwerken grensoverschrijdend opereren en miljoenen euro's uit staatskassen wegsluizen via complexe ketens van fictieve transacties. Ook Portugal kent kwetsbaarheden in de vastgoed- en toerismesector, waar fraude met subsidies en valse boekhouding regelmatig wordt toegepast door netwerken die tevens banden hebben met drugs-smokkel. Griekenland is een ander voorbeeld waar fraude een centrale rol speelt in de georganiseerde misdaadeconomie. Naast belastingfraude en corruptie komt documentfraude er veel voor. Criminele groepen werken daarbij samen met vervalsers en soms ook met functionarissen zoals artsen, advocaten, notarissen en bankmedewerkers, wat de

verwevenheid tussen onder- en bovenwereld benadrukt. De complexe, gefragmenteerde toezicht-structuren en de langdurige economische crisis waarin Griekenland verkeerde hebben bijgedragen aan de verankering van financiële misdrijven in de economische structuur van het land. Twee grootschalige fraudenetwerken, opererend vanuit callcentra in onder meer Georgië, Israël, Bulgarije, Cyprus en Spanje hebben tussen januari 2021 en februari 2025 ruim 32.000 mensen opgelicht voor een totaalbedrag van minstens 275 miljoen dollar.

De fraudeurs, die zich voordeden als investeringsadviseurs, lokten slachtoffers via onlineadvertenties en haalden hen over om geld te storten op valse beleggingsplatformen. Onder de slachtoffers is ook een groot aantal Nederlanders. De scammers lokken slachtoffers via onlineadvertenties voor crypto-investeringen. Zodra iemand zijn gegevens achterlaat, wordt hij gebeld door een medewerker vanuit één van de callcenters. Die doet zich voor als een betrouwbare financieel adviseur, en probeert

een vertrouwensband op te bouwen. De 'agent' probeert slachtoffers te overtuigen om meer geld te investeren in een beleggingsplatform - waar slachtoffers toegang tot krijgen na een eerste betaling - dat in werkelijkheid volledig nep is. Met trucs zoals fictieve winsten, extra investeringskansen en

dreigende verliezen, zorgen ze ervoor dat slachtoffers telkens weer geld overmaken. De 'agents' werken onder valse namen en gebruiken valse paspoorten en verzonnen achtergrondverhalen om zich voor te doen als investerings-

adviseurs. De fraudeurs werken niet vanuit zolderkamers, maar vanuit moderne kantoren middenin hoofdsteden als Tbilisi en Sofia. Ze gebruiken reguliere software, werken samen met externe marketeers en geven trainingen aan medewerkers die contact hebben met 'klanten'. De prestaties van de agents worden bijgehouden op digitale leaderboards, en zij kunnen met hun oplichtingspraktijken bonussen verdienen als iPhones, Rolex en BMW's (Van den Burgh & Van der Pol, 2025).

De 'agent' probeert slachtoffers te overtuigen om meer geld te investeren in een beleggingsplatform - waar slachtoffers toegang tot krijgen na een eerste betaling - dat in werkelijkheid volledig nep is

Fraude in West/Noordwest-Europa

In West- en Noordwest-Europa hebben criminele groepen meer afstand genomen van risicovolle activiteiten zoals drugshandel en richten ze zich op financiële misdrijven en fraude als zelfstandige en winstgevendende markten. In het Verenigd Koninkrijk vormt fraude inmiddels het grootste op zichzelf staande misdrijf in Engeland en Wales. De meeste gevallen zijn cyber-enabled en variëren van beleggingsfraude en hypotheekfraude tot grootschalige misleiding van consumenten via online platforms. De openheid van de Britse economie voor buitenlands kapitaal, de sterke integratie in het wereldwijde financiële systeem en een bedrijfsvriendelijke regelgeving maken het land bijzonder kwetsbaar. Organisaties verplaatsen hun activiteiten bovendien steeds vaker naar nichemarkten zoals fraude en handel in namaakgoederen, waaronder sigarettenhandel, die zowel lucratief als minder risicovol zijn. Ook Duitsland kent omvangrijke fraudepraktijken. Belastingfraude en marktmanipulatie zijn er veelvoorkomend, evenals fraude met energieprestatiecertificaten en het illegaal verkrijgen van subsidies. De schaal waarop dit gebeurt toont dat georganiseerde misdaadgroepen niet alleen buiten de formele economie opereren, maar ook binnen legale structuren infiltreren en misbruik maken van bestaande administratieve processen. Eind oktober 2025 begon in Frankfurt een proces tegen twee beheerders van een beleggingsfonds. Ze moesten zich verantwoorden voor belastingfraude op grote schaal in de zogenoemde Cum-Ex-affaire. De twee zouden de Duitse fiscus in 2008 en 2009 voor EUR 45 miljoen hebben opgelicht door nooit betaalde belasting terug te vorderen.

De naam cum-ex verwijst naar aandelen met (cum) winstuitkering en zonder (ex) winstuitkering. Door aandelen rondom het moment van dividenduitkering heen en weer te schuiven tussen verschillende eigenaren, kon de belastingdienst niet achterhalen wie dividendbelasting heeft afgedragen. De belasting werd bijvoorbeeld één keer betaald en twee keer teruggevraagd.

Ook de Nederlandse staat heeft naar schatting 27 miljard euro verloren aan deze vorm van fraude.

De constructie, die meerdere varianten kent, is bedacht door twee Duitse advocaten, maar werd al snel toegepast door een heel netwerk van banken, juristen en adviseurs. De CumEx-boom in Duitsland vond plaats tussen 2005 en 2011. Verschillende landen in Europa werden slachtoffer van de samenwerkende witteboordencriminelen. In totaal zijn er 1700 verdachten in beeld. Alleen al in Duitsland is naar schatting EUR 35 miljard uit de schatkist verdwenen met dividendstrippen, zoals de CumEx en CumCum-constructies in Nederland worden genoemd (zie ook 3.3.1.). Ook de Nederlandse staat heeft naar schatting EUR 27 miljard verloren aan deze vorm van fraude (Pittlik, 2025).

Nederland en België zijn belangrijke hubs voor fraude, niet alleen vanwege hun logistieke positie in Europa, maar ook als landen waar btw-fraude en financiële fraude op grote schaal plaatsvinden. In Nederland zijn bijvoorbeeld meerdere grote fraudezaken aan het licht gekomen waarbij internationale netwerken gebruikmaakten van lege vennootschappen en brievenbusmaatschappijen om miljoenen aan btw terug te vorderen. Ierland kent vergelijkbare kwetsbaarheden vanwege zijn rol als vestigingsplaats voor multinationals en financiële instellingen; fraude en witwasconstructies worden hier gefaciliteerd door complexe internationale bedrijfsstructuren. Het verschil tussen Zuid- en Noord/West-Europa ligt in de aard van de fraude en de mate van institutionele verwevenheid. In

Zuid-Europa grijpen fraudepraktijken vaak terug op klassieke corruptie, documentvervalsing en het misbruik van aanbestedingen en vastgoedprojecten, waarbij de georganiseerde misdaad sterk samenwerkt met lokale professionals en soms zelfs de overheid. Malta en Griekenland zijn hiervan sprekende voorbeelden. In West- en Noordwest-Europa daarentegen zien we fraude als zelfstandige criminele markt, waarin financiële misdrijven een hogere schaal en complexiteit hebben bereikt, mede door de aanwezigheid van sterke financiële centra zoals Londen, Frankfurt en Amsterdam. Daarmee wordt fraude hier niet alleen een aanvulling op traditionele criminaliteit, maar vaak ook de kernactiviteit van georganiseerde groepen.

3.4. Intellectuele eigendomscriminaliteit en vervalsing

Intellectuele-eigendomscriminaliteit – een begrip dat verwijst naar criminele activiteiten die inbreuk maken op intellectuele eigendomsrechten, bekend als ‘*Intellectual Property Crime*’ (IPC) – en vervalsing vormen een hardnekkige dreiging voor Europa, met directe gevolgen voor de volksgezondheid, veiligheid en economie. Criminele netwerken die betrokken zijn bij deze vormen van georganiseerde criminaliteit infiltreren in schakels van de legale toeleveringsketen en opereren zowel binnen als buiten Europa (Europol, [2023a](#)). IPC heeft betrekking op veel goederen, diensten en markten – van hoogwaardige, luxe consumentenproducten tot business-to-businessproducten en gangbare consumentenproducten. De meeste namaakgoederen zijn afkomstig uit het buitenland, met name China en – in mindere mate – Vietnam. Dit bemoeilijkt opsporing van criminele actoren die hierbij betrokken zijn (Europol, [2023a](#); European Commission & EUIPO, [2022](#), [2021](#)). De digitalisering van handel en transport heeft bovendien geleid

tot een verschuiving naar online distributie via het openbare web, sociale media en marktplaatsen, waardoor criminelen fysiek verder van hun goederen verwijderd raken en zodoende (nog) moeilijker te traceren zijn. De sectoren die het zwaarst worden getroffen door IPC zijn onder meer auto-onderdelen, cosmetica, kleding, speelgoed, levensmiddelen, farmaceutica en pesticiden (Europol, [2023a](#); [2022c](#)). Namaakonderdelen, zoals airbags of andere auto-onderdelen, worden soms zelfs bij legitieme bedrijven en tegelijk met echte producten verkocht (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], [2022](#); DRIVE, 2022). Het aantal illegale cosmetica- en parfumlaboratoria die productcomponenten importeren en de eindproducten binnen de EU produceren, is toegenomen (Europol & European Union Intellectual Property Office [EUIPO], [2022](#)). Het komt vaker voor dat assemblagelocaties en clandestiene werkplaatsen in de EU namaakverpakkingen en -etiketten op merkloze, gebruiksklare producten aanbrengen.

Speelgoed behoort tot de meest in beslag genomen illegale goederen in de EU (Europol, [2023a](#); [2022c](#)). Bij voedsel en drank verschuift de focus van grootschalige bulkvervalsing naar hoogwaardige producten zoals luxewijnen en specerijen (Europol, [2023a](#)). Het gebruik van lege flessen, verkoop na de vervaldatum en het gebruik van het parallel-handelssysteem komen ook voor in de EU (Europol & EUIPO, [2022](#)). Criminelen vervalsen vaak documenten en laten waarschuwingslabels achterwege voor geïmporteerde stoffen (Europol & EUIPO, [2022](#)). Pesticiden behoren tot de strengst gereguleerde goederen in de EU.

Illegale ‘gebruiksklare’ pesticiden en generieke componenten worden in kleine pakketzendingen geïmporteerd naar werkplaatsen in Europa, waar ze worden omgezet in namaakpesticiden (Europol & EUIPO, [2022](#)). Andere werkwijzen zijn onder meer het her-etiketteren van in beslag genomen voorraden of verboden en verlopen pesticiden, het mengen of verdunnen van producten en het her-vullen van originele pesticiden-containers (United Nations Environment Programme [UNEP] & GRID-Arendal, [2020](#)). Daarbij zijn valse online apotheken de laatste jaren in opmars, vaak gelinkt aan distributie van illegale hormonale stoffen en gestolen farmaceutica, vermomd als voedings-supplementen (Europol, [2023a](#)).

Illegale ‘gebruiksklare’ pesticiden en generieke componenten worden in kleine pakketzendingen geïmporteerd naar werkplaatsen in Europa, waar ze worden omgezet in namaakpesticiden

De meeste namaakgoederen zijn afkomstig uit het buitenland, met name China en – in mindere mate – Vietnam.

Digitale piraterij blijft eveneens een structurele dreiging, met illegale IP-TV, *peer-to-peer* filesharing en streamingdiensten gehost op servers in Europa, Azië en het Midden-Oosten (Europol, [2023a](#)). Criminele netwerken gebruiken *proxy's* en *malware* om hun activiteiten te verbergen en genereren inkomsten via advertenties en betaalde toegang (Europol & EUIPO, [2022](#)). Hoewel handhaving in sommige lidstaten effect heeft gehad, blijft de dreiging door technologische innovatie groot.

Europol-casus ([2023](#))

Eén van Europa's grootste piraten-IPTV-diensten offline gehaald in Nederland

In mei 2023 ondersteunde Europol de Nederlandse Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) bij het uitschakelen van een illegale internetprotocoltelevisiedienst (IPTV) die meer dan 1.000.000 gebruikers in heel Europa bediende. In heel Nederland werden invallen gedaan als onderdeel van een hardhandige aanpak van illegale streaming. Verschillende personen werden gearresteerd op verdenking van betrokkenheid bij het illegaal streamen van premium content. Abonnementen die door abonnees werden gekocht, gaven hun toegang tot meer dan 10.000 live tv-kanalen, naast een bibliotheek met 15.000 films en tv-programma's.

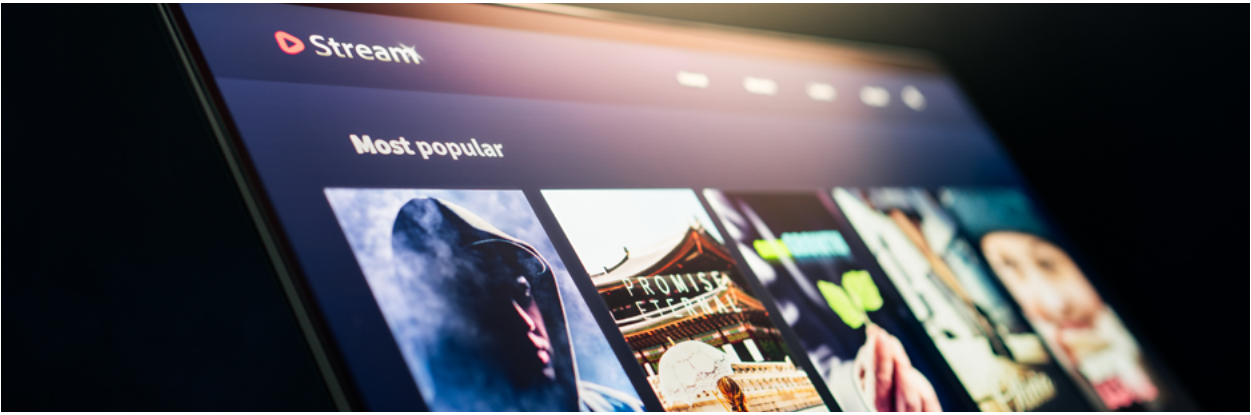
Europol-casus ([2020](#))

De arrestatie van het in Italië ontmantelde criminele netwerk dat 25% van alle valse eurobiljetten in omloop bracht.

Eén crimineel netwerk zou in totaal meer dan drie miljoen valse bankbiljetten hebben geproduceerd en verspreid, met een totale nominale waarde van meer dan 233 miljoen euro. Dit vertegenwoordigt een kwart van alle valse eurobankbiljetten die sinds de invoering van de euro in omloop zijn aangetroffen. Het brein achter het plan was meer dan 20 jaar betrokken bij valsemunterij. Hij zette het volledige netwerk voor de productie van vals geld op en organiseerde ook de verspreiding ervan op de Europese markt. Het onderzoek bracht banden met de Camorra-groep aan het licht.

Afbeelding Europol, [2020](#)

Valsemunterij omvat de productie en distributie van vals geld (Europol, [2021b](#)) en vormt een aanverwant domein, waarbij criminele netwerken zowel euro's als niet-eurovaluta (zoals dollars, ponden en roebels) vervalsen (Europol, [2023a](#)). Valsemunters in de EU produceren evenwel valse versies van euro's en andere lokale valuta die in gebruik zijn in lidstaten buiten de eurozone - hieronder vallen de Hongaarse forint (HUF), de Tsjechische kroon (CZK), de Kroatische kuna (HRK), de Roemeense leu (RON), de Zweedse kroon (SEK), de Bulgaarse lev (BGN), de Poolse złoty (PLN) en de Deense kroon (DKK) (Europol, [2023a](#)). De netwerken opereren vaak in cellen met gescheiden verantwoordelijkheden voor

levering van grondstoffen, productie, distributie en marktbenadering. Productie vindt plaats in EU-lidstaten met grondstoffen – zoals hologrammen, papier en speciale inkt – uit met name Azië, besteld via e-commerceplatforms en verzonden in (post) pakketten en enveloppen. *Offset-druk* en digitaal drukken blijven belangrijke productiemethoden voor valse bankbiljetten. Om opsporing te ontlopen of het risico op omvangrijke inbeslagnames te voorkomen, worden drukwerk en opslag vaak verspreid over verschillende locaties en kleinere volumes – waaronder in privépanden en woonruimtes (Europol, [2023a](#)).

Temu: echt nep of nep echt?

Temu, een snelgroeiend online Chinees verkoopplatform, is recentelijk in opspraak geraakt vanwege beschuldigingen van merkinbreuk en de verkoop van namaakproducten. Temu is een relatief nieuw Chinees e-commerce platform dat in 2022 werd gelanceerd. Het biedt een breed scala aan producten, van mode en accessoires tot elektronica en huishoudelijke artikelen, allemaal tegen zeer scherpe prijzen. Onder de slogan *Shop Like a Billionaire* en met behulp van (zogenaamd) eenmalige aanbiedingen en spelletjes voor gratis producten, weet de webwinkel massaal volwassenen én kinderen aan zich te binden. Producten bestellen via Chinese webshops is al jaren aan een opmars bezig. In 2023 deden Nederlanders bijna 9 miljoen bestellingen bij Chinese platforms, blijkt uit cijfers van Thuiswinkel.org. De verwachting is dat de groei doorzet. In Europa dienden de Consumentenbond en organisaties uit achttien andere Europese landen in 2024 een officiële klacht in bij de Europese Commissie. Volgens de consumentenorganisaties geeft de Chinese webwinkel te weinig informatie en gebruikt het 'dark patterns', digitale technieken om klanten te beïnvloeden (European Commission, 2025).

Deze namaakproducten zijn vaak moeilijk te onderscheiden van de echte, behalve dat ze tegen veel lagere prijzen worden verkocht.

Temu heeft recentelijk veel kritiek gekregen vanwege beschuldigingen van inbreuk op handelsmerken en voor het aanbieden van namaakproducten onder bekende merknamen zonder toestemming. Zo zijn er gevallen gerapporteerd van namaak Apple-producten, zoals slecht functionerende smartwatches en AirPods-lookalikes die niet aan de verwachtingen voldoen. Temu ligt ook onder vuur voor het verkopen van imitaties van populaire kledingmerken. Deze namaakproducten zijn vaak moeilijk te onderscheiden van de echte, behalve dat ze tegen veel lagere prijzen worden verkocht. Merken zoals Shein hebben Temu aangeklaagd voor het kopiëren van hun merchandise en het misleiden van consumenten door te pretenderen alsof dezelfde kwaliteit werd geboden. Verschillende merken hebben juridische stappen ondernomen tegen Temu. Een bekend voorbeeld is het merk Hicober, dat Temu aanklaagde voor het verkopen van haarhanddoeken met hun handelsmerk zonder toestemming. Temu beweerde dat de inbreuken door derde verkopers werden gepleegd en heeft de producten uiteindelijk uit hun assortiment verwijderd. Merken zoals Shein en Hicober

zijn niet de enigen die juridische stappen hebben gezet. Ook andere partijen ondernemen actie, waaronder via platforms als Bol.com, waar concurrenten van Temu actief zijn. Inmiddels wordt merkbescherming ook strikter gehandhaafd op deze platformen (Den Hollander, 2025).

De voortdurende problemen met merkinbreuk en namaakproducten hebben Temu een slechte reputatie opgeleverd bij consumenten en organisaties zoals de Amerikaanse Better Business Bureau (BBB), die het bedrijf een lage rating heeft gegeven vanwege de vele klachten. (Better Business Bureau, 2025) De Europese Unie heeft Temu sinds april 2024 bestempeld als een "Very Large Online Platform" (VLOP) onder de Digital Services Act (DSA). Dit betekent dat Temu nu aan verschillende verplichtingen moet voldoen, zoals het beoordelen en beperken van risico's die voortkomen uit hun diensten, waaronder de verkoop van namaakproducten en items die inbreuk maken op intellectuele eigendomsrechten. In hun jaarlijkse risicorapporten moet Temu ook de mogelijke negatieve effecten op de gezondheid en veiligheid van consumenten evalueren, met speciale aandacht voor het welzijn van minderjarige gebruikers. Het eerste risicorapport van Temu verscheen in september 2025 (European Commission, 2025).

4 Informatie

4.1. Sleutelrol van encryptie

Encryptietechnologie wordt misbruikt door criminelen om communicatie en illegale activiteiten af te schermen van opsporing, wat aanzienlijke uitdagingen oplevert voor politie, justitie en beleidsmakers. Het spanningsveld tussen privacybescherming, ook van burgers, enerzijds en effectieve rechtshandhaving anderzijds is aanwezig maar toch worden heel wat cryptotelefoons in Europa ontmanteld.

4.2. Toenemende dreiging van cybercriminaliteit

Bijna elke vorm van ernstige en georganiseerde criminaliteit is verbonden met het digitale domein. Criminele netwerken gebruiken digitale infrastructuur om operaties sneller, slimmer en op grotere schaal uit te voeren, maar ook om zich aan toezicht te onttrekken en nieuwe doelen te vinden. Digitale technologie fungeert als hulpmiddel bij illegale praktijken, maar ook als schild en als doelwit.

4.3. Fysieke ontmoetingen blijven cruciaal

Hoewel digitale infrastructuren en versleutelde communicatiekanalen de georganiseerde misdaad in Europa steeds meer faciliteren, blijven fysieke ontmoetingen een cruciale rol spelen. In veel criminele milieus heerst een cultuur van vertrouwen die niet uitsluitend digitaal kan worden opgebouwd of onderhouden. In deze laatste paragraaf staat het waarom en waar van persoonlijke ontmoetingen centraal.

De stroom van informatie binnen criminele communicatie is essentieel voor afstemming over geld, goederen en samenwerking, waarbij gebruik wordt gemaakt van symboliek, technologie en fysieke ontmoetingen om buiten het zicht van autoriteiten te blijven. Heimelijke communicatie is vooral noodzakelijk bij illegale productie, doorvoer of verkoop. Geheime communicatie vindt dan plaats in het kader van afscherming van het criminele proces. Op die manier kan ontdekking van dit criminele proces door opsporingsinstanties worden vermeden. In andere fases, zoals inkoop van halffabricaten, volstaat vaak open communicatie — zolang controle vermeden of afgekocht kan worden (SKC, 2025). In een zaak uit 2021 werd bijvoorbeeld per e-mail en WhatsApp gecommuniceerd over sigarettensmokkel, omdat douanecontrole was afgekocht: “anderhalve ton per container, dan heb je nul risico” (Rechtspraak.nl, 2022). In de drugshandel is geheime communicatie echter cruciaal van begin tot eind, waarbij zowel moderne digitale middelen als persoonlijke ontmoetingen onmisbaar blijven (SKC, 2025).

4.1 Sleutelrol van encryptie

4.1.1 Encryptie in de Europese context

Encryptie, het proces waarbij informatie wordt omgezet in een veilig formaat om deze te beschermen tegen ongewenste toegang of wijzigingen door derden – meestal aangeduid als ‘de vertrouwelijkheid en integriteit van gegevens’ – is uitgegroeid tot een fundamenteel onderdeel van digitale beveiliging (Europol, 2024a; (Digital Trust Center (Min. Van EZK), 2024). In onze steeds meer gedigitaliseerde samenleving verwachten burgers en organisaties robuuste bescherming van hun data en communicatie (Europol & Eurojust, 2021). Encryptietechnologie waarborgt privacy en speelt hierin zodoende een cruciale rol (Europol & Eurojust, 2021; 2019). Tegelijkertijd wordt deze technologie steeds vaker misbruikt door criminelen om communicatie en illegale activiteiten af te schermen van opsporing, wat aanzienlijke uitdagingen oplevert voor politie, justitie en beleidsmakers (Europol & Eurojust, 2021). Het spanningsveld tussen privacybescherming enerzijds en effectieve rechtshandhaving anderzijds staat daarmee centraal (Europol, 2024a; Europol & Eurojust, 2021).

Encryptie vormt een essentieel onderdeel van digitale technologie en beveiliging: van e-mail, cloudopslag en berichtenapps met end-to-end encryptie (E2EE), tot volledige schijfversleuteling en VPN-diensten (Europol & Eurojust, 2019). Encryptie beveiligt niet alleen communicatie, maar ook data die opgeslagen is en vormt zo een hoeksteen van digitale privacy en gegevensintegriteit. Moderne encryptietoepassingen reiken verder dan beveiliging: ze ondersteunen anonimiteit (zoals via Tor en VPN's), beschermen spraakcommunicatie via internet, maken zelfvernietigende berichten mogelijk, en worden ingezet voor anonieme informatieoverdracht via platforms als SecureDrop (Europol & Eurojust, 2019). Tegelijkertijd leveren deze technologieën ook grote uitdagingen voor wetshandhaving en justitie, vooral wanneer versleutelde gegevens of communicatie deel uitmaken van strafrechtelijke onderzoeken (Europol, 2024a; Europol & Eurojust, 2019). Zowel uit het eerste encryptierapport van de [EU Innovation Hub for Internal Security](#) (Europol, 2024a) als uit het Nederlandse

WODC-rapport Encryptie in de opsporing (Jansen et al., 2023) blijkt dat deze versleutelingstechnologieën fundamentele barrières vormen bij het bestrijden van georganiseerde misdaad. Criminele groeperingen gebruiken E2EE, gebruikers-gestuurde encryptie en cryptotelefoons als vast onderdeel van hun modus operandi om zich te onttrekken aan toezicht en opsporing (Europol, 2024a). Criminele groeperingen zijn zich vaak bewust van de kracht van encryptie en gebruiken zowel commercieel verkrijgbare tools als op maat gemaakte oplossingen. Dit maakt hen moeilijk traceerbaar en hun communicatie vrijwel ontoegankelijk zonder sleutel of digitale achterdeur.

In opsporingsonderzoeken is encryptie gemeengoed geworden, vooral vanwege de mobiele telefoons die opsporingsdiensten in beslag nemen bij opsporingsonderzoeken (Jansen e.a., 2023). Daarop zit bijna altijd een vorm van beveiliging – zoals gezichtsherkenning, vingerafdruk of een pincode – waarmee vaak communicatie- en opslaggegevens versleuteld worden. Andere vormen van encryptie

waarmee de opsporing te maken krijgt, zijn versleutelde chatdiensten, vergrendelde laptops, versleutelde e-maildiensten en telefoons die zo zijn gemaakt dat gebruikers er anoniem mee kunnen communiceren (cryptotelefoons). Bovendien breidt de technische complexiteit zich uit (Europol, 2024a; Europol & Eurojust, 2019). Criminelen maken gebruik van DNS-encryptie, 5G-technologie, biometrische beveiliging en cryptovaluta om hun operaties verder af te schermen.

Gebruik van biometrische gegevens geaccepteerd door Nederlandse rechtbanken (Europol & Eurojust, 2020)

In Nederland zijn verdachten niet wettelijk verplicht hun toegangscode af te geven, maar de politie mag in sommige gevallen wel biometrische gegevens gebruiken om een telefoon te ontgrendelen (Hoge Raad, 2020a; 2020b). In twee zaken gaven verdachten uiteindelijk hun pincode nadat duidelijk werd dat de politie anders hun vingerafdruk zou inzetten. De Hoge Raad oordeelde dat dit geen schending opleverde van het EVRM. Vanwege de ernst van de zaak – de ontvoering van twee kinderen – en de noodzaak hun verblijfplaats snel te vinden, werd het beperkte gebruik van dwang proportioneel en rechtmatig geacht. In de tweede zaak overwoog de rechtbank eveneens dat het [nemo tenetur-beginsel](#) – het strafprocesrechtelijk

beginsel dat niemand mag worden gedwongen aan zijn eigen veroordeling mee te werken – niet werd geschonden en dat de politie – met toestemming van de officier van justitie – bevoegd was om onder dwang vingerafdrukken van de verdachte af te nemen om de smartphone te ontgrendelen. Het bevel wordt vergeleken met het afnemen van vingerafdrukken: biometrisch materiaal dat losstaat van de wil van de verdachte en zonder zijn medewerking kan worden verkregen. Gezien het ernstige feit en het grote belang bij toegang tot de telefoon, achtte de rechtbank de inbreuk minimaal en geen formeel verzuim, ook al gaf de verdachte uiteindelijk niet geheel vrijwillig zijn wachtwoord af.

In bekende cryptozaken – zoals EncroChat en SkyECC – werd duidelijk dat wanneer opsporingsdiensten er wél in slagen zulke netwerken te kraken, dit kan leiden tot een schat aan informatie, bewijsmateriaal en talloze arrestaties (Europol, 2024a; Jansen et al., 2023; OM, 2018). Tegelijkertijd passen criminele netwerken zich snel aan handhaving aan, bijvoorbeeld door bij ontsleuteling van data direct over te stappen op alternatieven, zoals Telegram en Signal. Het ‘kat-en-muisspel’ dat daarvoor ontstaat tussen criminele netwerken en opsporingsinstanties geeft het spanningsveld tussen privacy en veiligheid goed weer.

Gerechtelijke uitspraken – in Frankrijk, Duitsland, Italië en Nederland – zijn steeds vaker in het voordeel van het gebruik van versleuteld verzameld bewijs, mits verkregen binnen de kaders van proportionaliteit en noodzakelijkheid (Europol, 2024a). Dit versterkt de juridische legitimiteit van grensoverschrijdend digitaal bewijs in zaken van georganiseerde misdaad. Encryptie beïnvloedt ook andere technologieën: Zo maakt [biometrische template protection](#) (BTP) veilige opslag van biometrische gegevens mogelijk, maar is technisch nog in ontwikkeling. Kunstmatige Intelligentie (AI) en grote taalmodellen (LLM’s) kunnen zowel de kracht

Toegang tot mobiele telefoon met vingerafdruk

van encryptie versterken als kwetsbaarheden blootleggen, terwijl [quantum computing](#) op termijn bestaande encryptiestandaarden kan ondermijnen. Tegelijkertijd biedt het ook nieuwe forensische mogelijkheden. Het concept “store now, decrypt later” speelt hierin een rol: opsporingsdiensten bewaren versleutelde data in de hoop die later te kunnen ontsleutelen (Europol, 2024a). Technologische ontwikkelingen maken het spanningsveld tussen privacy en veiligheid urgenter. Encryptie is essentieel voor burgers en bedrijven om data te beschermen, maar belemmert tegelijk structureel het werk van politie en justitie (Europol, 2024a). De EU tracht

dit spanningsveld te adresseren via initiatieven zoals het “[e-evidence-pakket](#)” en de “High-Level Group on Access to Data for Effective Law Enforcement” ([HLG-ADELE](#)). Gerechtelijke uitspraken – in Frankrijk, Duitsland, Italië en Nederland – zijn steeds vaker in het voordeel van het gebruik van versleuteld verzameld bewijs, mits verkregen binnen de kaders van proportionaliteit en noodzakelijkheid. Dit versterkt de juridische legitimiteit van grensoverschrijdend digitaal bewijs in zaken van georganiseerde misdaad.

4.1.2 Europese cryptotelefoons ontmanteld

Uit communicatiemiddelen van criminelen ontsleutelde data blijken betrouwbaarder dan getuigenverklaringen en geven vaak een compleet en gedetailleerd beeld van criminele netwerken (Jansen et al., 2023). Criminelen wanen zich veilig achter encryptie en communiceren daardoor

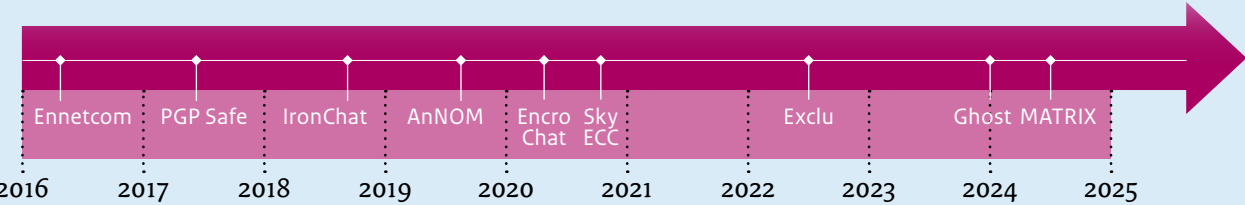
openhartiger, wat na ontsleuteling waardevolle inzichten oplevert.

Nederland heeft bovendien een hoofdrol gespeeld bij de ontsleuteling van cryptotelefoons van criminelen (zie hieronder).

Cryptotelefoons

7,5 jaar geleden, in maart 2017, verscheen het eerste persbericht op OM.nl over het veiligstellen van berichten die zijn verstuurd met ‘cryptotelefoons’ – ook wel ‘PGP-telefoons’ – genoemd (OM, 2017). Sindsdien zijn er in totaal negen cryptocommunicatiediensten door opsporingsdiensten ontmanteld en gegevens van cryptotelefoons – met name de berichten gekoppeld aan de verzenders en ontvangers – veiliggesteld. De gegevens wordt geanalyseerd en gebruikt als bewijs in strafzaken.

Zie onderstaande tijdlijn met cryptotelefoon-operaties (Oerlemans, 2024a).

Het uitlezen van een versleutelde smartphone met speciale aparatuur door het Nederlands Forensisch Instituut (ANP)

De ontmanteling van communicatieplatform Ennetcom (2016)

De ontmanteling van het versleutelde communicatieplatform Ennetcom in 2016 markeert een cruciale mijlpaal in de strijd tegen georganiseerde misdaad. Op verzoek van het Landelijk Parket van het Openbaar Ministerie (OM) werden op 19 april 2016 servers in Canada gekopieerd, die in gebruik waren bij Ennetcom – destijds de grootste aanbieder van versleutelde communicatie voor criminelen in Nederland en daarbuiten (OM, 2017). Deze servers bevatten in totaal 3,6 miljoen versleutelde berichten, afkomstig van ongeveer 40.000 gebruikers, waarvan werd vermoed dat zij grotendeels deel uitmaakten van criminele netwerken. Ennetcom verkocht aangepaste BlackBerry-smartphones met Pretty Good Privacy (PGP)-encryptie voor ongeveer € 1.500, en vaak zonder camera of microfoon en met versleuteld dataverkeer, via eigen servers in Nederland en Canada. Deze communicatie was jarenlang onzichtbaar voor opsporingsinstanties. De doorbraak kwam toen bleek dat, met behulp van in beslag genomen encryptiesleutels, het berichtenverkeer toch ontsleuteld kon worden. Een rechter in Toronto gaf op 19 september 2016 toestemming aan het OM om een kopie van de gegevens in ontvangst te nemen. Met behulp van de forensische zoekmachine *Hansken* – ontwikkeld door het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) – konden politie en justitie 7 terabyte aan data efficiënt doorzoeken – een hoeveelheid vergelijkbaar met de volledige tekstinhoud van zeven grote universiteitsbibliotheken (OM, 2017). De impact op de opsporing was direct en diepgaand. De berichten leverden bewijsmateriaal voor tientallen strafzaken op – variërend van liquidaties, pogingen tot moord,

De Ennetcom-casus laat zien dat zelfs de meest geavanceerde versleuteling kwetsbaar wordt wanneer autoriteiten succesvol internationale samenwerking, juridische instrumenten en technische expertise combineren.

gewapende overvallen, drugshandel tot witwassen. Het Ennetcom-netwerk dook veelvuldig op in onderzoeken naar georganiseerde misdaad. Verdachten maakten vaak gebruik van deze toestellen in combinatie met met de handel in automatische wapens zoals Kalasjnikovs, gestolen voertuigen en stoorzenders. Het netwerk bood bovendien functies als het wissen van berichten op afstand en het anonimiseren van gebruikersprofielen. De zaak tegen Ennetcom geldt sindsdien als een precedent voor de aanpak van versleutelde criminele communicatie. De combinatie van internationale rechtshulp, digitaal forensisch onderzoek en juridische machtiging bleek doorslaggevend bij het doorbreken van de illusie van anonimiteit die Ennetcom haar klanten had beloofd. De Ennetcom-casus laat zien dat zelfs de meest geavanceerde versleuteling kwetsbaar wordt wanneer autoriteiten succesvol internationale samenwerking, juridische instrumenten en technische expertise combineren (OM, 2017).

Boevenberichten in PGP-Safe gekraakt (2017)

De ontmanteling van PGP Safe in mei 2017 markeerde een nieuwe fase in de aanpak van versleutelde communicatie binnen de georganiseerde misdaad. PGP Safe was de merknaam van een cryptotelefoon die gebruikmaakte van aangepaste BlackBerry-toestellen voorzien van PGP-software, waarmee gebruikers versleuteld konden communiceren (Oerlemans, [2024a](#)). De berichten werden verstuurd via een eigen BlackBerry Enterprise Server (BES)-infrastructuur die onder meer gehost werd in een datacenter in Costa Rica, waar – op basis van een rechtshulpverzoek van het OM in mei 2017 – een grootschalige doorzoeking werd uitgevoerd (Gerechtshof Den Haag, [2024](#); Rechtbank Rotterdam, [2022a](#)). Daarbij werden virtuele machines veiliggesteld met cryptografisch sleutelmateriaal en e-mailberichten, wat resulteerde in het veiligstellen van 700.000 berichten en de uiteindelijke

Een belangrijk aspect van de zaak was de mogelijkheid om op afstand berichten te wissen, ook wanneer de telefoons al in beslag waren genomen door de politie

ontsleuteling van ruim 337.000 PGP-berichten. De operatie werd uitgevoerd onder de vlag van het opsporingsonderzoek “26-Sassenheim”, dat in 2015 werd opgestart door het Team High Tech Crime van de Landelijke Eenheid (politie) en onder leiding van het Landelijk Parket (OM) (Oerlemans, [2024a](#); OM, [2021](#)). Gelijktijdig met de doorzoekingen in Costa Rica vonden op 9 mei 2017 ook invallen plaats in Nederland, Duitsland en Oostenrijk, waarbij onder andere de hoofdverdachten werden aangehouden: een 56-jarige Huizenaar en zijn compagnon uit Amsterdam. Een belangrijk aspect van de zaak was de mogelijkheid om op afstand berichten te wissen, ook wanneer de telefoons al in beslag waren genomen door de politie (OM, [2021](#)). Uit onderzoek bleek dat de leveranciers van PGP Safe in meerdere gevallen gehoor gaven aan zogenoemde “wipe- of kill-verzoeken” – met als doel bewijsmateriaal te vernietigen nadat gebruikers waren gearresteerd (Oerlemans, [2024b](#)).

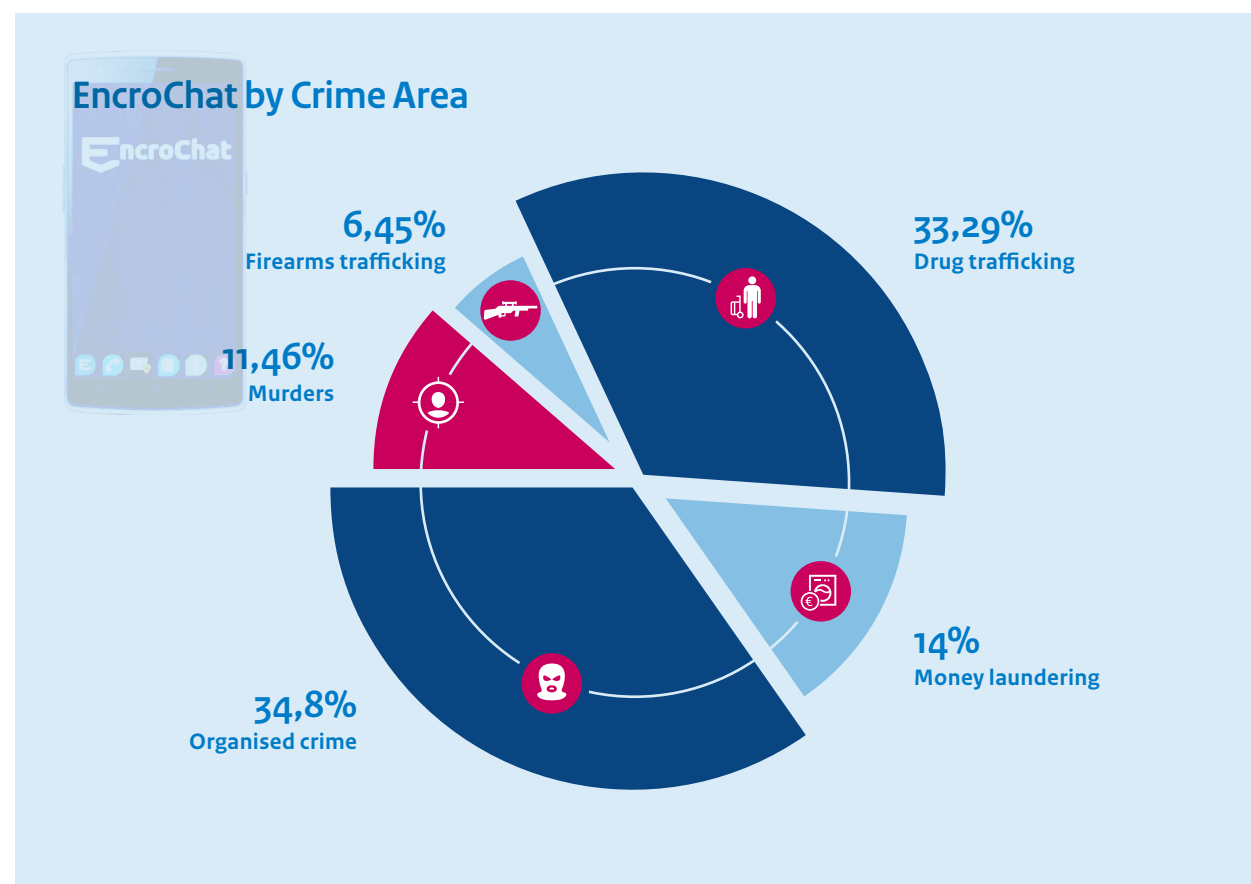

Blackberry telefoon

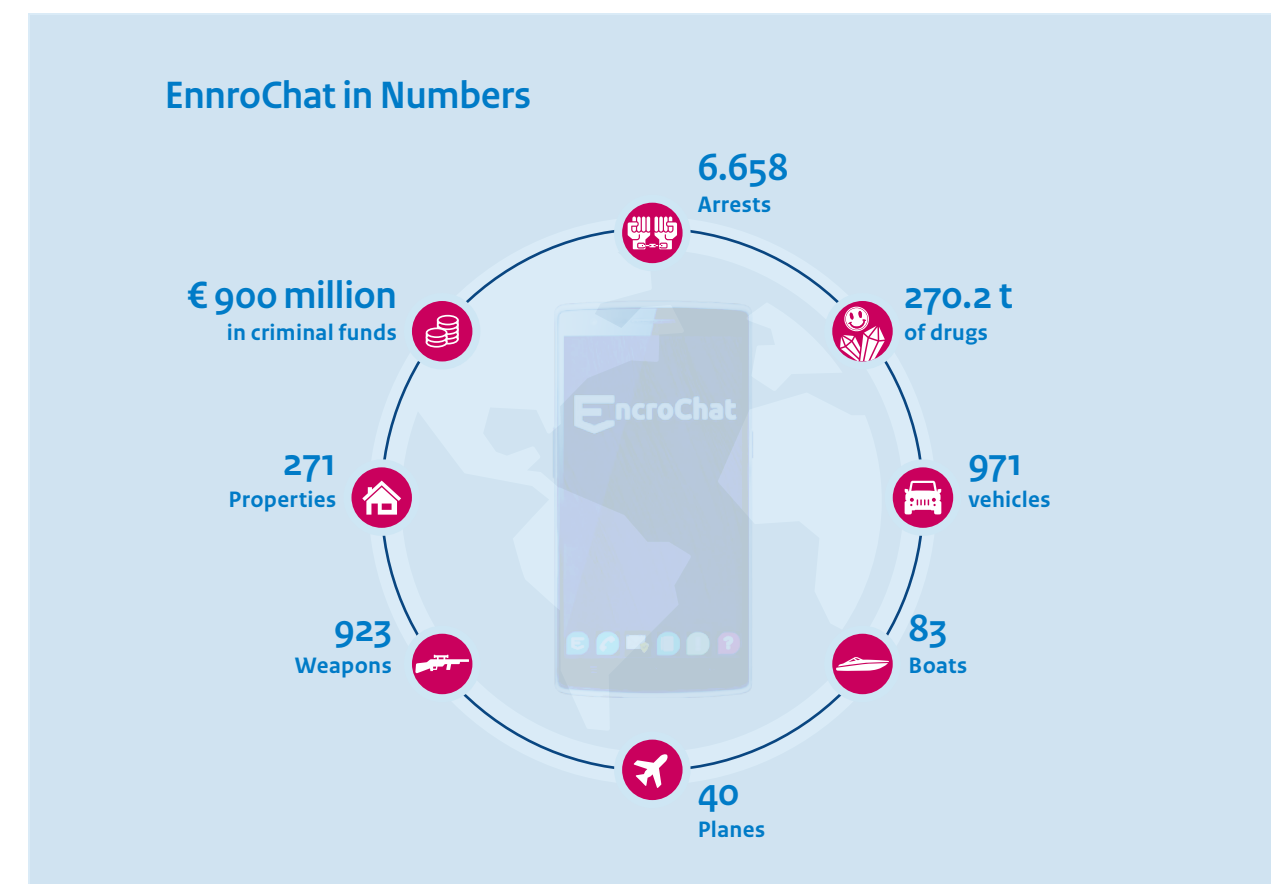
Ontsleuteling van IronChat (2018) als keerpunt

De kraak van de versleutelde chatapplicatie IronChat markeerde in 2018 opnieuw een belangrijk keerpunt in de digitale strijd tegen de georganiseerde misdaad. IronChat werd gebruikt op speciaal aangepaste Android-telefoons (zoals Wileyfox of Samsung-modellen), waarbij de camera, microfoon en wifi-functionaliteit vaak hardware-matig werden verwijderd om opsporing te voorkomen (Oerlemans, [2024c](#); Oerlemans, [2024a](#); Europol & Eurojust, [2020](#)). De app werkte met E2EE via het zogeheten OTR-protocol (Off The Record), dat onder meer berichten niet op servers opslaat, digitale handtekeningen vermijdt, en vernietiging van gesprekken mogelijk maakt met functies als een “panic button” of het versturen van het commando “CRASHME!”. De app werd bovendien vermomd als medische applicatie om douanecontrole te omzeilen. In 2017 wisten politie Oost-Nederland en het OM de app te kraken, wat leidde tot het onderscheppen en ontsleutelen van 258.000 berichten. De IronPhones werden verkocht in abonnementsvorm (Oerlemans, [2024c](#); Rechtbank Gelderland, [2024](#)). Uit gegevens op servers van het Nederlandse bedrijf Blackbox Security (Europol & Eurojust, [2020](#)) bleek dat klanten kozen uit pakketten zoals

een Wileyfox Swift (€800 per 6 maanden, Europa) of Samsung S8 (€1.500 per 6 maanden, Europa), of een HP-laptop (€2.250 per jaar) (Rechtbank Gelderland, [2024](#)). Blackbox Security stelde via een helpdesk ook functionaliteiten beschikbaar om op verzoek accounts te wissen of te blokkeren na aanhoudingen. Volgens het OM ([2024](#)) gebeurde dit in zeker zestien gevallen. De infrastructuur van IronChat werd gehost op een server in het Verenigd Koninkrijk. In het kader van onderzoek “Orwell” kreeg Nederland via een Europees onderzoeksbevel toegang tot een kopie van deze server. Britse autoriteiten verleenden niet alleen toegang tot de historische data, maar gaven ook toestemming voor een periode van live-interceptie en decryptie van 3 oktober t/m 2 november 2018. Deze dataset werd vervolgens gebruikt in vervolgonderzoeken zoals “Goliath” – gericht op NN-gebruikers van IronChat – en “Metaal” – gericht op identificatie van individuele gebruikers. In het onderzoek “Goliath” werd gewerkt met zoekwoordfilters (‘topics’) zoals “coke”, “AK”, en “slapen” om relevante criminele chats uit de enorme dataset te identificeren (Oerlemans, [2024c](#)).

Chat onderwerpen op de EncroChat, Europol

EncroChat-hack in cijfers, Europol

EncroChat zorgt voor schokgolf (2020–2023)

EncroChat was jarenlang een favoriet communicatiemiddel onder georganiseerde criminele netwerken in Europa vanwege zijn geavanceerde anonimiteits- en beveiligingsfuncties (Europol, [2020a](#); [2023](#)). De speciaal aangepaste telefoons boden gebruikers volledige discretie: er was geen koppeling tussen simkaart en gebruiker, het toestel had een verborgen besturingssysteem, en was ontdaan van camera, microfoon en GPS. Bijkomende functies waren ontworpen om tussenkomst van

opsporingsinstanties te ontwijken, denk hierbij aan automatische verwijdering van berichten en een “paniekincode” die de mogelijkheid gaf alle data op het toestel op afstand te wissen. In 2017 startte de Franse Gendarmerie Nationale een onderzoek naar het bedrijf achter EncroChat, nadat de telefoons regelmatig opdoken bij politieacties tegen zware criminaliteit. De servers van het bedrijf bleken in Frankrijk te staan. In samenwerking met Nederlandse autoriteiten, Eurojust en Europol

werd een technisch hulpmiddel ontwikkeld dat de encryptie kon omzeilen en real-time toegang gaf tot miljoenen berichten tussen gebruikers. In april 2020 leidde dit tot de oprichting van een Joint Investigation Team (JIT) tussen Frankrijk en Nederland, ondersteund door Eurojust en Europol ([2020a](#); [2023](#)). De onderschepte data leverde informatie op over drugstransporten, corruptie, geweldsmisdrijven en zelfs geplande moorden. In totaal leidde de EncroChat-hack tot 6.558 arrestaties

wereldwijd, waarvan 197 “High Value Targets”, en werden verdachten gezamenlijk tot 7.134 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Er werd meer dan € 893 miljoen aan criminele vermogens in beslag genomen of bevroren. Ook werden enorme hoeveelheden drugs – waaronder 103,5 ton cocaïne en 30,5 miljoen pillen – honderden voertuigen, wapens, woningen, boten en privévliegtuigen in beslag genomen. (Europol, [2020a, 2 juli](#); [2023](#)).

Ontsleuteling van SKY ECC (2021) onthult massale operaties

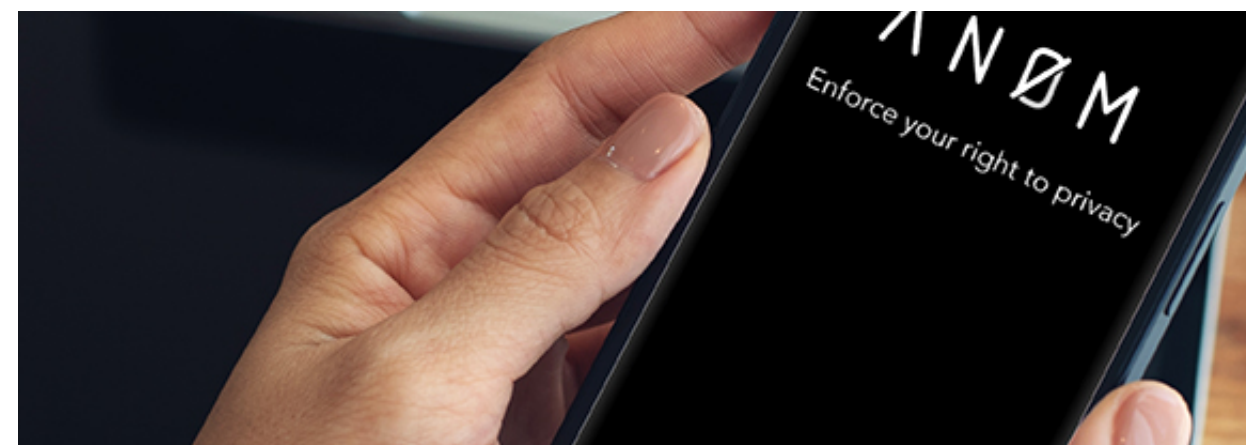
Op 9 maart 2021 vond een gecoördineerde actiedag plaats in België en Nederland als onderdeel van een grootschalige internationale operatie tegen het versleutelde communicatieplatform Sky ECC, met actieve deelname van justitie en rechtshandavingsinstanties uit België, Frankrijk en Nederland, ondersteund door Europol en Eurojust (Europol, [2021a](#)). Sky ECC, een platform met naar schatting 170.000 gebruikers wereldwijd, werd gebruikt voor het uitwisselen van versleutelde berichten via een eigen infrastructuur en servers die voornamelijk in Europa, maar beheerd vanuit de Verenigde Staten en Canada, stonden. Na de ontmanteling van EncroChat in 2020 migreerden veel criminele gebruikers naar Sky ECC, dat op dat moment dagelijks ongeveer 3 miljoen berichten verwerkte. Vooral in België en Nederland was het platform populair: meer dan 20 procent van alle gebruikers was daar gevestigd. De operatie volgde op maandenlange monitoring van Sky ECC-gebruikers, waarbij autoriteiten medio februari 2021 de informatiestroom van ongeveer 70.000 gebruikers konden volgen. Het kraken van de encryptie bood inzicht in honderden miljoenen berichten die tussen leden van georganiseerde criminele netwerken werden uitgewisseld. Hierdoor kregen de opsporingsdiensten cruciale informatie over meer dan honderd geplande grootschalige criminele operaties, waaronder gewelddadige aanvallen, drugstransporten en witwaspraktijken (Europol, [2021a](#)).

Het kraken van de encryptie bood inzicht in honderden miljoenen berichten die tussen leden van georganiseerde criminele netwerken werden uitgewisseld.

Undercoveroperatie Trojan Shield (2021) - ANOM een digitale lokaal voor criminelen

In één van de meest geavanceerde en omvangrijke rechtshandavingsacties ooit tegen versleutelde communicatie, werkten de Amerikaanse FBI, de Nederlandse Nationale Politie, de Zweedse politie en 16 andere landen samen in “Operatie Trojan Shield”, ondersteund door Europol en de Amerikaanse DEA (Europol, [2021b](#)). Centraal in deze operatie stond “ANOM” – een zogenaamd veilig versleuteld communicatieplatform dat in werkelijkheid vanaf 2019 in het geheim werd ontworpen, ontwikkeld en gecontroleerd door de FBI in samenwerking met de Australische federale politie. De FBI bouwde ANOM strategisch op als een geloofwaardige cryptodienst die aantrekkelijke functionaliteiten bood voor criminelen, zoals automatische gegevenswisseling en “panic passwords”. Criminele netwerken wereldwijd – waaronder de Italiaanse maffia, motorbendes en internationale drugskartels – gebruikten het systeem massaal. In totaal werden via ANOM meer dan 12.000 apparaten gebruikt door meer dan 300 criminele syndicaten in meer dan

100 landen. Gedurende 18 maanden analyseerden autoriteiten 27 miljoen berichten waarin gebruikers onbewust hun criminele plannen deelden met opsporingsinstanties. Dit leidde in juni 2021 tot een gecoördineerde wereldwijde klap: meer dan 800 arrestaties, 700 huiszoekingen, de inbeslagname van meer dan 8 ton cocaïne, 22 ton cannabis, 2 ton synthetische drugs, 250 vuurwapens, 55 luxe voertuigen en meer dan \$48 miljoen in contanten en cryptovaluta. Europol coördineerde de operatie via een eigen Operationele Taskforce (“OTF Greenlight”) in Den Haag, waar vertegenwoordigers van alle deelnemende landen waren gestationeerd om real-time samen te werken en informatie uit te wisselen. Naast de FBI, DEA, Europol en de eerder genoemde drie hoofdparters, namen ook Australië, Oostenrijk, Canada, Denemarken, Estland, Finland, Duitsland, Hongarije, Litouwen, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk (inclusief Schotland) en de Verenigde Staten deel aan de operatie (Europol, [2021b](#)).

ANOM was een strategische en technische reactie op eerdere successen in de strijd tegen criminele communicatieplatforms. Na de ontmanteling van EncroChat (2020) en Sky ECC (2021), ontstond er een gat in de encryptiemarkt. Criminelelen die op zoek waren naar een nieuw “veilig” communicatiekanaal migreerden – precies zoals beoogd – naar het door de FBI gecontroleerde ANOM-platform. Dit maakte het mogelijk hen gedurende lange tijd ongemerkt te monitoren. De operatie toont niet alleen de enorme internationale behoefte van criminele netwerken

aan versleutelde communicatie, maar ook hoe kwetsbaar die afhankelijkheid is voor goed gecoördineerde opsporingsstrategieën. Dankzij ANOM kreeg rechtshandhaving opnieuw ongekende inzichten in de werkwijze, netwerken en plannen van de georganiseerde misdaad. Naast de FBI, DEA, Europol en de eerder genoemde drie hoofdpartners, namen ook Australië, Oostenrijk, Canada, Denemarken, Estland, Finland, Duitsland, Hongarije, Litouwen, Nieuw-Zeeland, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk (inclusief Schotland) deel aan de operatie (Europol, [2021b](#)).

De operatie toont niet alleen de enorme internationale behoefte van criminele netwerken aan versleutelde communicatie, maar ook hoe kwetsbaar die afhankelijkheid is voor goed gecoördineerde opsporingsstrategieën.

Operatie Trojan Shield - ANOM

ANOM gebruik in cijfers

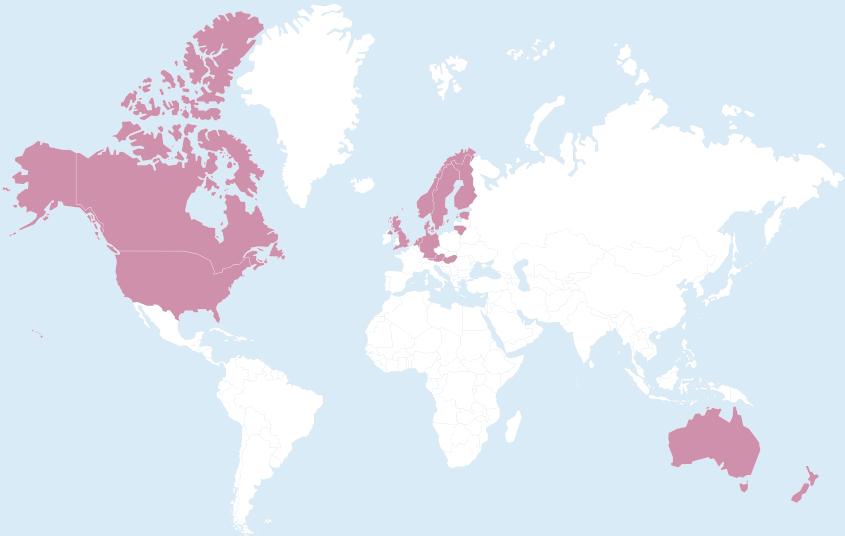
ANOM in gebruik op
12.000 apparaten

door meer dan
300 criminele syndicaten

in meer dan
100 landen

Samenwerkende landen aan operatie Trojan Shield

Australië, Canada, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Hongarije, Litouwen, Nederland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Oostenrijk, Schotland, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Zweden.

Resultaten in cijfers

200 verdachten gearresteerd

250 vuurwapens in beslag genomen

> 8 ton cocaïne in beslag genomen

> 22 ton cannabis in beslag genomen

700 huiszoeking

> 48 miljoen in verschillende valuta en crypto valuta

> 2 ton amfetamine en methamfetamine in beslag genomen

Bron Europol ([2021b](#))

Nieuwe aanval door ontmanteling van Exclu-tool (2022)

Justitie- en opsporingsinstanties in Nederland en Duitsland hebben in 2023 met steun van Eurojust en Europol de applicatie “Exclu” ontmanteld (Eurojust, [2023](#)). Deze versleutelde communicatiedienst telde naar schatting 3.000 gebruikers, waaronder leden van georganiseerde criminele groeperingen, beheerders en eigenaren van het platform. Tijdens een grootschalige actiedag werden 45 arrestaties verricht in Nederland en België en 79 locaties doorzocht in Nederland, Duitsland en Polen. Daarmee is de dienst definitief ontoegankelijk gemaakt voor gebruikers. De applicatie bood gebruikers de mogelijkheid om berichten, foto’s, video’s en

chatgesprekken te versturen, en werd geprezen om haar betrouwbaarheid en beveiliging. Een licentie voor zes maanden kostte € 800, en de communicatie liep via een server die fysiek in Duitsland stond. Tijdens de actie werden 1.200 opsporingsambtenaren ingezet en naast de arrestaties werden twee drugslaboratoria ontmanteld, 5,5 miljoen euro aan contanten, 300.000 xtc-pillen, 20 vuurwapens en 200 telefoons in beslag genomen. De ontmanteling van Exclu sluit aan bij eerdere grote operaties tegen versleutelde platforms zoals EncroChat in 2020 en Sky ECC in 2021 (Eurojust, [2023](#)).

Wereldwijde rechtshandhavingsactie schakelt GHOST (2024) uit

In 2024 werd het versleutelde communicatieplatform “GHOST” ontmanteld door een internationale coalitie onder leiding van Europol en Eurojust (Europol, [2024b](#)). GHOST, dat populair werd bij criminele groeperingen vanwege zijn geavanceerde beveiligingsfuncties, zoals meervoudige encryptiestandaarden, zelfvernietigende berichten en anonieme toegang zonder registratie, werd gebruikt voor de coördinatie van grootschalige drugshandel, witwassen, geweldsdelicten en andere zware misdrijven. Criminelen konden via een specifieke code alle berichten op een doeltelefoon wissen, wat het platform tot een krachtig afschermingsmiddel maakte. Dagelijks circuleerden er ongeveer duizend berichten via het netwerk, dat duizenden gebruikers, verspreid over verschillende landen kende. De rechtshandhavingsactie vond plaats in negen landen. (Europol, [2024b](#)). De servers van GHOST werden gelokaliseerd in Frankrijk en IJsland, terwijl de eigenaren zich bevonden in Australië en de financiële structuren in de Verenigde Staten. In

totaal zijn 51 verdachten gearresteerd: 38 in Australië, 11 in Ierland, één in Canada en één in Italië, onder wie een lid van de Italiaanse maffiaorganisatie Sacra Corona Unita. Tijdens deze wereldwijde operatie zijn wapens, drugs en meer dan 1 miljoen euro aan contanten in beslag genomen. In Australië werd ook een drugslaboratorium ontmanteld en zijn verschillende levensbedreigende situaties vrijdeld. De operatie werd gecoördineerd via een OTF, die in maart 2022 bij Europol werd opgericht en bestond uit autoriteiten uit Australië, Canada, Frankrijk, Ierland, Italië, Nederland, Zweden en de VS. In januari 2024 volgde de oprichting van een JIT tussen Frankrijk en de VS, met juridische ondersteuning van Eurojust en technische en strategische ondersteuning van Europol. Europol stelde specialisten beschikbaar in onder andere IJsland, Ierland en Australië, en richtte tijdens de actiedagen een Gemeenschappelijk Operationeel Centrum in op haar hoofdkantoor in Den Haag, dat de wereldwijde coördinatie faciliteerde. De ontmanteling van GHOST markeerde een nieuwe fase in het gefragmenteerde landschap van versleutelde criminele communicatie. Waar eerder EncroChat, Sky ECC en Exclu werden platgelegd, wijkten criminele netwerken uit naar kleinere, vaak zelfontwikkelde of minder bekende platforms. Door deze versnippering wordt de opsporing bemoeilijkt. (Europol, [2024b](#)).

In beslag genomen toestelen voorzien van het platform GHOST, Europol

Ontmanteling Exclu-tool

45 verdachten gearresteerd

20 Vuurwapens in beslag genomen

Twee drugslaboratoria ontmanteld

45,5 miljoen euro contanten in beslag genomen.

300.000 xtc-pillen in beslag genomen

200 telefoons

Ontmanteling platform GHOST

51 verdachten gearresteerd

Wapens in beslag genomen

Drugs in beslag genomen

> 1 miljoen euro contanten in beslag genomen.

Één drugslaboratorium ontmanteld

Verskillende levensbedreigende situaties vrijdeld.

Nieuwe berichtendienst MATRIX (2024) ontmanteld

In een door Europol gecoördineerde internationale operatie hebben autoriteiten uit Nederland, Frankrijk, Duitsland, Italië, Litouwen en Spanje de versleutelde communicatiedienst “MATRIX” ontmanteld – een geavanceerd platform dat was ontwikkeld door criminelen voor gebruik binnen de georganiseerde misdaad (Europol, 2024c). MATRIX werd ontdekt door de Nederlandse autoriteiten op een telefoon van een crimineel die in 2021 was opgepakt voor de moord op de Nederlandse journalist Peter R. de Vries. MATRIX onderscheidde zich door zijn complexiteit en exclusiviteit: gebruikers konden zich alleen registreren via uitnodiging en het netwerk draaide op meer dan 40 servers verspreid over meerdere landen, met sleutelservers in Frankrijk en Duitsland. De dienst bood functies die de illusie van absolute veiligheid moesten creëren en werd aangeprezen als een veiliger alternatief dan eerdere platforms zoals Sky ECC en EncroChat. Dankzij innovatieve interceptietechnologie konden

de Franse en Nederlandse autoriteiten drie maanden lang live meekijken in de communicatie op het platform. Daardoor werden meer dan 2,3 miljoen berichten in 33 talen onderschept en ontcijferd, die verband hielden met zware misdrijven zoals internationale drugshandel, wapenhandel en witwassen. Tijdens de gecoördineerde actiedag op 3 december 2024 vonden invallen plaats in vier landen: in Frankrijk werd een verdachte gearresteerd, in Spanje twee verdachten op basis van een Europees aanhoudingsbevel uit Nederland, en in Litouwen werden zes woningen doorzocht. Tegelijkertijd werden de cruciale servers in Frankrijk en Duitsland offline gehaald. Criminelen die de dienst gebruikten, kregen via een speciale melding te zien dat hun communicatie was onderschept. Na de uitschakeling van platforms als Sky ECC, EncroChat, Exclu en GHOST, zijn criminelen uitgeweken naar kleinere, minder bekende en vaak op maat gemaakte tools (Europol, 2024c)

MATRIX onderscheidde zich door zijn complexiteit en exclusiviteit: gebruikers konden zich alleen registreren via uitnodiging.

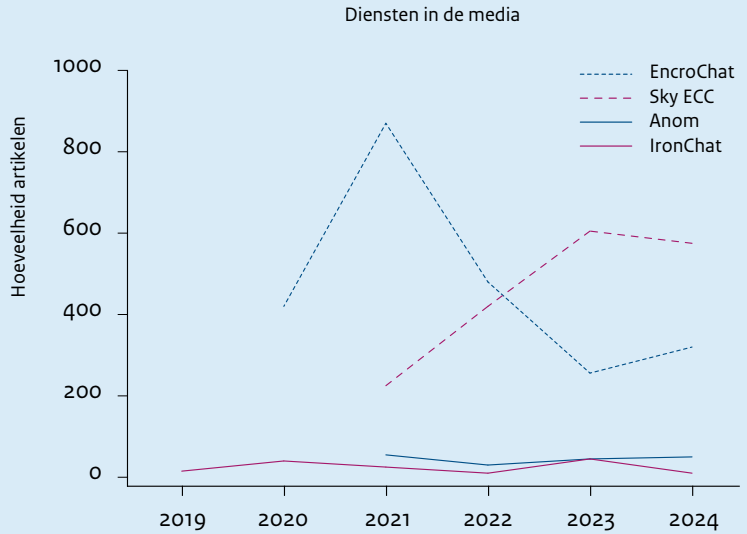
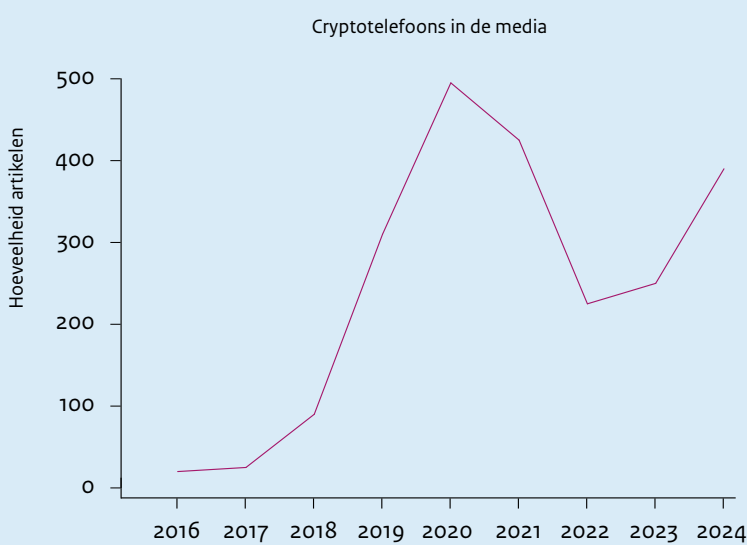
Europol logo

Media-analyse cryptotelefoons in Nederlandse berichtgeving (2015–2024)

Uit SKC-analyse van Nederlandse nieuwsbronnen blijkt dat cryptotelefoons sinds 2015 steeds vaker onderwerp zijn van media-aandacht. Vooral in 2020 en 2021 piekte de berichtgeving, direct in lijn met het kraken van diensten als Encrochat, Sky ECC en het einde van operatie ANOM. Hoewel de aandacht daarna afnam, bleef het onderwerp in de publiciteit door de nasleep van strafzaken waarin deze data een rol speelt. Ook in 2024 was er weer een lichte toename, mogelijk door het kraken van nieuwe diensten als Ghost en Matrix of door vertraging in strafzaken die voortkomen uit eerdere operaties.

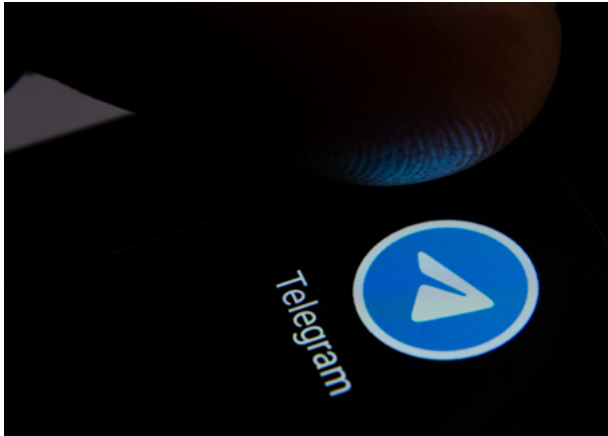
Een nadere blik op specifieke diensten toont een duidelijk patroon: na het kraken van een dienst volgt meestal een piek in mediaberichtgeving, vaak op het moment dat rechtszaken starten. Encrochat en Sky ECC springen eruit met aanzienlijk meer media-aandacht dan andere diensten, wat duidt op hun grotere rol binnen Nederlandse criminaliteitszaken. Diensten als ANOM en Ironchat blijven ook jaren na hun kraken relevant, al is de media-aandacht beperkter. Ghost en Matrix kregen in 2024 enige aandacht, maar lijken (vooralsnog) een bescheidener plek in het medialandschap te hebben.

De analyse is gebaseerd op zoektermen rond versleutelde telefoons in Lexis Nexis, gefilterd op Nederlandse publicaties tussen 2015 en 2024. De inhoud van de artikelen is niet beoordeeld, waardoor enige ruis in de resultaten mogelijk is. Toch laten de cijfers duidelijke trends zien: crypto-communicatiediensten zijn stevig verankerd in de Nederlandse media, vooral als er juridische doorbraken zijn.

4.1.3. Gewone diensten als Telegram

Ondanks succesvolle opsporingsoperaties, waarbij versleutelde communicatieplatforms werden ontmandeld, is het gebruik van dergelijke platforms door criminelen niet afgenomen. Er zijn aanwijzingen dat criminelen nog steeds gebruik maken van Telegram. Telegram is een gratis cross-platform berichtendienst en IP-telefoniedienst. Telegram-gebruikers kunnen versleutelde en zelfvernietigende berichten, foto's, video's, stickers en bestanden uitwisselen (Telegram, 2025a).

Communicatieplatform Telegram

Versleuteling in Telegram

De berichten en media worden versleuteld opgeslagen op de server en de communicatie tussen de client en server is ook versleuteld. De applicatie heeft ook de mogelijkheid tot het versturen van berichten en media met end-to-endversleuteling. Het veiligheidsmodel van Telegram is echter niet zonder kritiek, mede omdat end-to-endversleuteling niet standaard ingeschakeld is. Bovendien gebruikt Telegram een zelf-ontwikkeld cryptografisch protocol, een gegeven waarop menige cryptografische expert kritiek heeft geuit (Telegram, 2025b). Telegram werd in 2013 opgericht door de broers Nikolaj en Pavel Doerov, de oprichters van VK, het grootste sociale netwerk van Rusland. Nikolaj Doerov heeft het MTPROTO-protocol ontworpen waar de berichtendienst op is gebaseerd (Shu, 2023). Telegram heeft twee communicatiemodi. De standaardmodus is sturen van berichten via het systeem in de cloud. Deze berichten worden versleuteld naar en van de servers van Telegram gestuurd en ontvangen. Op de servers zelf worden de berichten ook versleuteld opgeslagen. Volgens

Telegram worden de encryptiesleutels bewaard op verschillende plaatsen om de veiligheid te verhogen. De in dezeodus verstuurde berichten zijn te lezen op alle apparaten van de gebruiker. Er kunnen geluidsopnames, foto's, video's, stickers en allerlei soorten bestanden worden verstuurd naar individuele gebruikers of naar groepen, die tot 200.000 leden kunnen bevatten. Telegram werkt met een vinkessysteem: een vinkje betekent dat het bericht verstuurd is, terwijl het tweede vinkje betekent dat het bericht gelezen of geopend is. Berichten kunnen tot 48 uur na het versturen bewerkt worden (Telegram, 2017). De andere communicatiemodus wordt geheime chats genoemd. Hier wordt gebruik gemaakt van end-to-endversleuteling. Dit betekent dat enkel de ontvanger het bericht kan lezen, maar ook dat het bericht enkel op het apparaat waarmee het verstuurd of waarop het ontvangen werd gelezen kan worden. Bij geheime chats kunnen gebruikers ook een zelfvernietigingstimer instellen, waarbij het verstuurd bericht na het aflopen van de timer gewist wordt (Telegram, 2017).

Voordelen van Telegram

Privacy en Versleuteling:

Telegram biedt end-to-end encryptie voor berichten, wat betekent dat alleen de afzender en ontvanger de inhoud kunnen lezen. Dit zorgt voor een hoger niveau van privacy en veiligheid in vergelijking met traditionele messaging-apps.

Groep chats en Kanalen:

Telegram biedt de mogelijkheid om groep chats te maken met een groot aantal leden, evenals openbare kanalen waarin gebruikers inhoud kunnen delen met een breed publiek. Dit maakt het eenvoudig om te communiceren en informatie te delen met anderen.

Bij geheime chats kunnen gebruikers ook een zelfvernietigingstimer instellen, waarbij het verstuurd bericht na het aflopen van de timer gewist wordt.

Risico's van Telegram

Misbruik door criminelen:

Vanwege de sterke privacy functies van Telegram, wordt de app soms gebruikt door criminelen voor illegale activiteiten, zoals het verspreiden van malware, phishing-aanvallen en het organiseren van terroristische groepen. Het gebrek aan controle over inhoud en gebruikers maakt het moeilijk om dergelijk misbruik te voorkomen.

Gebrek aan moderatie:

Telegram heeft een minimale moderatie van inhoud in vergelijking met andere sociale media platforms. Hierdoor kunnen gebruikers gemakkelijk toegang krijgen tot ongepaste of schadelijke inhoud, zoals geweld, haatzaaiende taal en illegale activiteiten. Ook kan het gebrek aan moderatie het verspreiden van desinformatie faciliteren en stimuleren.

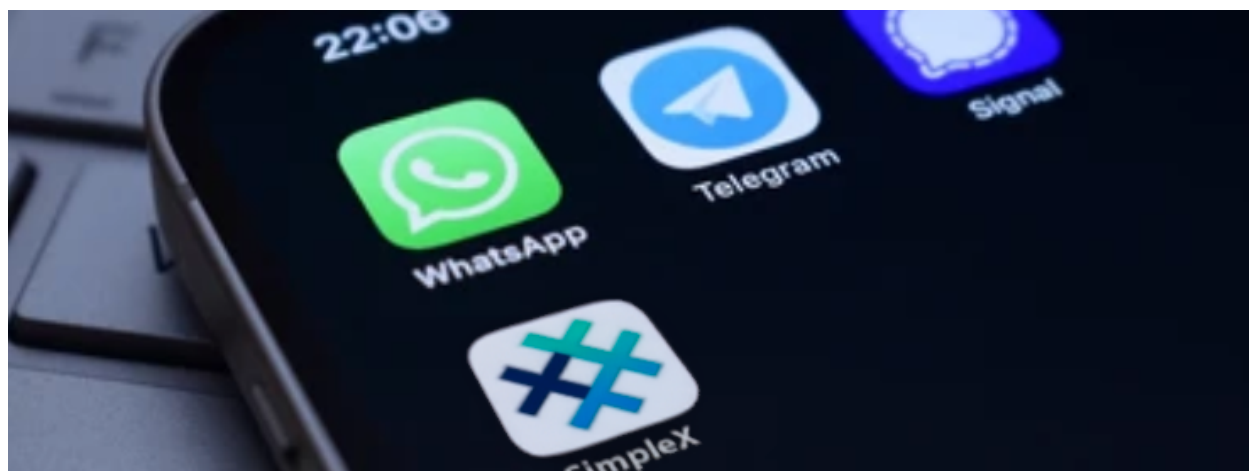
Privacy zorgen:

Hoewel Telegram beweert een veilige en privé messaging-app te zijn, zijn er enkele zorgen geuit over de veiligheid van gebruikersgegevens en metadata. Er zijn gevallen geweest waarin Telegram-gegevens zijn gecompromitteerd door hacks of beveiligingsinbreuken, waardoor gebruikers kwetsbaar zijn voor privacyrisico's (WINMAG Pro, 2025).

Van Telegram naar Whatsapp, Signal en SimpleX

In augustus 2024 werd de oprichter van Telegram, Pavel Doerov, door de Franse autoriteiten aangehouden op verdenking van het faciliteren van criminaliteit en terrorisme. Doerov had tot het moment van zijn arrestatie geweigerd persoonsgegevens van gebruikers van Telegram te delen. De aanhouding van Doerov en zijn toezegging persoonsgegevens van gebruikers te verstrekken aan de Franse autoriteiten zorgden voor oproepen aan gebruikers van het platform om gebruik te maken van andere communicatieplatforms, zoals Whatsapp, Signal en SimpleX. Telegram was lange tijd populair onder criminelen vanwege de mogelijkheid om anoniem te communiceren en informatie uit te wisselen met groepen tot 200.000 deelnemers. De oproep aan criminelen om Telegram te verlaten vormt mogelijk een aanwijzing voor het zogenoemde waterbed-effect: criminelen maken gebruik van een communicatieplatform zolang anonimiteit gewaarborgd lijkt. Zodra een berichtendienst wordt ontsleuteld, ‘verhuizen’ criminelen naar een ander

platform. Naast veelgebruikte berichtendiensten als Whatsapp en Signal lijkt het platform SimpleX aan populariteit te winnen (Rensen, 2024). SimpleX is een app, die in het Verenigd Koninkrijk werd ontwikkeld door Evgeny Poberezkin, die evenals Pavel Doerov van Telegram een Russische achtergrond heeft. SimpleX onderscheidt zich van andere apps doordat gebruikers geen persoonlijke data, zoals telefoonnummers en e-mailadressen, dienen op te geven bij gebruik van de app. Bovendien is SimpleX geen platform zoals Telegram, maar een gedecentraliseerd berichtennetwerk, waar gebruikers hun eigen beveiligde servers opstellen om berichten mee uit te wisselen, zonder tussenkomst van een centrale beheerder (Rensen, 2024). Door het ontbreken van persoonlijke data van gebruikers van de app en de mogelijkheid tot het uitwisselen van informatie zonder tussenkomst van een centrale beheerder lijkt de populariteit van SimpleX bij criminelen toe te nemen.

Chat diensten beeld aangepast met AI

4.2 Toenemende dreiging van cybercriminaliteit

Volgens Europol (2025a) is bijna elke vorm van ernstige en georganiseerde criminaliteit tegenwoordig verbonden met het digitale domein. Criminele netwerken gebruiken digitale infrastructuur niet alleen om hun operaties sneller, slimmer en op grotere schaal uit te voeren, maar ook om zich aan toezicht te onttrekken en nieuwe doelen te vinden. Cyberfraude, ransomware, drugshandel via versleutelde platforms, en groot-schalige witwasoperaties via crypto zijn geen afzonderlijke fenomenen meer – ze zijn met elkaar verweven binnen één digitale onderwereld: digitale technologie fungeert daarbij als hulpmiddel, als schild en als doelwit (Europol, 2025a). Encryptie is uitgebreid aan bod gekomen en net als fraude gefaciliteerd door technologie als digitale transacties zijn reeds besproken. In deze paragraaf, als onderdeel van het hoofdstuk over informatiestromen, wordt verkend hoe georganiseerde ondermijnende criminaliteit floreert in het digitale domein, hoe nieuwe technologieën deze dreiging versterken, en hoe cybercrime zelf een steeds dominante rol speelt in het Europese dreigingslandschap.

4.2.1 Digitale infrastructuur en cybercrime

AI en andere opkomende technologieën zorgen er voor dat criminaliteit meer schaalbaar en moeilijker te bestrijden is (Europol, 2025a). Via het dark web, sociale media en e-commerceplatforms konden criminelen steeds gemakkelijker opereren met een hoge mate van anonimiteit, efficiëntie en bereik. Dit geldt zowel voor cyberdelicten zoals fraude, ransomware en online kindermisbruik, als voor fysieke criminaliteit zoals mensenhandel en drugsmokkel.

Internet van hulpmiddel naar spil

Vaak werken criminele groepen samen met technische specialisten om versleutelde communicatie, digitale betalingen en datalekken optimaal te benutten. Het internet is daarmee niet slechts een hulpmiddel, maar een operationele spil waarbinnen georganiseerde criminaliteit zich ontwikkelt. Zo wordt het ook steeds vaker als een schild gebruikt, waarmee criminele netwerken zich afschermen van wetshandhaving (Europol, 2025). Data is ook uitgegroeid tot een primair doelwit én handelswaar binnen de georganiseerde criminaliteit. Via ransomware, phishing, DDoS-aanvallen

en zakelijke e-mailfraude infiltreren criminele netwerken digitale systemen om gegevens te stelen, af te persen of te verhandelen. Zoals online platformen de afgelopen drie decennia grote impact hebben gehad op de bedrijfsmodellen, winkelervaring en klantverwachting in de legale economie, hadden ze dat ook in de illegale economie. Vrijwel alle illegale goederen en diensten worden tegenwoordig ook online verhandeld. In 2017 schreef Europol dat ‘de onlinehandel niet langer slechts een modus operandi is, maar een groeiende, zeer dynamische substantiële criminele markt zelf’ (Europol, 2017: 14). In de SOCTA van 2025a noemde Europol het internet zelfs ‘de pijler van een criminele onderneming’. Criminele groeperingen maken steeds meer misbruik van de digitale infrastructuur om criminele activiteiten efficiënter en omvangrijker uit te voeren. Ze gebruiken het als facilitator om illegale activiteiten mogelijk te maken, als tegenmaatregel om handhaving te omzeilen en als doelwit om winsten te optimaliseren (Europol, 2025: 16, 17). In zijn boek ‘The transformation of crime in the information age’ noemt Wall de ontwikkeling toepasselijk ‘the cyber lift’ (Wall, 2007).

Opkomst van cybercrime

Niet alleen transformeerde het internet de traditionele (georganiseerde) criminaliteit, ook cybercrime zelf kreeg een nieuwe betekenis. In de enge zin van het woord gaat het bij cybercrime om criminaliteit waarbij ICT zowel het doel als het middel is. In de ruime zin van het woord gaat het om traditionele criminaliteit, waarbij computers en netwerken worden gebruikt. Daarbij maakt Wall (2014) onderscheid tussen *cyber-assisted*, *cyber-enabled* (ruim) en *cyber-dependent* (eng) crime:

- Bij *cyber-assisted crime* gebruiken criminelen computers eenvoudigweg als hulpmiddel voor het organiseren van een misdaad. Bijvoorbeeld om te onderzoeken hoe je drugs maakt. Zou je het internet wegnemen, dan zullen deze misdaden waarschijnlijk nog steeds worden gepleegd (dit noemt Wall 'de transformatietest').
- Bij *cyber-enabled crime* of hybride cybermisdrijven gaat het om traditionele misdaden waarbij het internet zorgt voor schaalvergroting van de afzetmarkt en/of het vergroten en verbreden van het criminele netwerk. Denk aan het online verkopen van illegale goederen en diensten, oplichting en dergelijke. Zou je hier het internet weghalen, dan zouden de misdrijven nog steeds plaatsvinden, maar op een heel ander schaalniveau.
- Bij *cyber-dependent crime* is dat anders: daarbij wordt criminaliteit met computers tegen computers gepleegd. Denk aan phishing, hacken, het verspreiden van ransomware en het opzetten, verhuren en/of beheren van een botnet. Anders dan de andere cybercrime-varianten, zou deze volledig verdwijnen als je het internet wegneemt (wat in de praktijk natuurlijk niet kan).

Was cybercrime 35 jaar geleden nog voorbehouden aan een klein aantal zeer bekwame (groepen) individuen, tegenwoordig kan iedereen het plegen (Wall, 2024). Kennis over modus operandi wordt gedeeld via fora en specialistische kennis kan worden ingekocht als een 'kant-en-klaar doe-het-zelfpakket' of door een specialist in te huren (Odinot, de Poot en Verhoeven, 2018). Dit wordt ook wel 'crime as a service' (CaaS) genoemd, naar het in de ICT bekende 'software-as-a-service'-model (SaaS). Denk bijvoorbeeld aan drugshandelaren die een ICT-specialist inhuren om een digitale marktplaats te bouwen voor de verkoop van drugs op het darkweb. Of het in opdracht hacken van een computersysteem om specifieke informatie te achterhalen als eenmalige klus op inhuurbasis. Sommige georganiseerde misdaadgroepen bleken in 2018 al zelf ook in staat cybercrime te plegen (Odinot, de Poot en Verhoeven, 2018). Vandaag de dag zijn er grote netwerken actief met puur en alleen cybercrime om zo illegaal geld te verdienen.

Was cybercrime 35 jaar geleden nog voorbehouden aan een klein aantal zeer bekwame (groepen) individuen, tegenwoordig kan iedereen het plegen

Netwerken en aanvallen

Voorop op markten die voor hun modus operandi of bedrijfsmodel sterk afhankelijk zijn van het internet, zag Europol kleine netwerken opkomen waarin individuele criminele ondernemers 'crime as a service' aanbieden of op ad hoc basis samenwerken voor specifieke criminele ondernemingen (Europol, 2017). Zo is geleidelijk aan een toeleveringsketen ontstaan rond cybercrime van vaardigheden die tegen betaling kunnen worden ingehuurd (Wall, 2024). Normaliter zijn samenwerkingsrelaties in georganiseerde misdaad gestoeld op vertrouwen, loyaliteit en controle door middel van macht en geweld. In de meer projectmatige samenwerkingsrelaties met cyber-criminelen/-dienstverleners speelt vertrouwen een andere rol. In dat geval worden partners geselecteerd op grond van prestige en reputatie. Een goede reputatie wordt opgebouwd met recensies op het internet met feedback over de geleverde diensten. Controle door middel van macht en geweld is lastig, vanwege

de anonimiteit die het internet biedt. Deze maakt plaats voor recensies en indien nodig cyberaanvallen. Odinot, de Poot en Verhoeven (2018) troffen in de dossiers die zij onderzochten verschillende gevallen van verdachten die elkaar bestookten met DDos-aanvallen. Door de afgelopen decennia heen is cybercriminaliteit een fundamenteel onderdeel van het Europese criminele landschap geworden. De toename van verbonden apparaten ('Internet of Things' (IoT)), een beperkt beveiligingsbewustzijn van burgers en het bestaan van criminele diensten op het dark web hebben geleid tot een explosieve groei van cybercrime als verdienmodel (Europol, 2021c; 2017). De Covid-19-pandemie heeft deze groei enorm versneld. Onderzoekers van de TU Delft presenteerden in 2022 de resultaten van een longitudinale analyse van soorten CaaS-vraag-en-aanbod op Hack Forums. Hack Forums is een van de grootste en oudste open cybercrimefora op het internet. De veronderstelling was dat CaaS-vraag-en-aanbod ook

AI gegenereerd beeld van een DDos aanval

hier zou samenkomen. Hoewel dat inderdaad het geval was, bleek slechts een fractie (9 van de 28) van de bekende CaaS-typen aanwezig te zijn, waarvan 'bot/botnet as a service', 'reputation escalation as a service' en 'traffic as a service' (incl. DDoS) het meest voorkwamen. Het onderzoek geeft een duidelijk beeld van de 28 CaaS-typen en hun eigenschappen (Akyazi e.a., 2021). Cybercriminaliteit richt zich op burgers, bedrijven en kritieke (publieke) infrastructuur en omvat uiteenlopende aanvalstechnieken zoals ransomware, malware, DDoS-aanvallen en

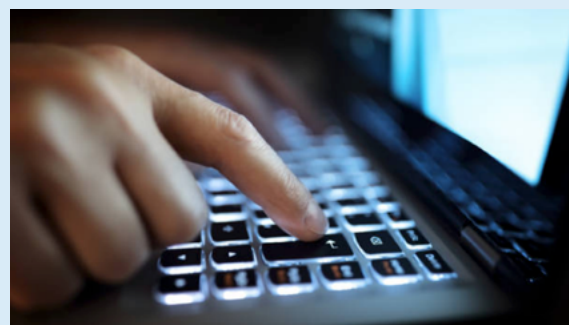
netwerkcompromissen (Europol, 2021c). Deze aanvallen veroorzaken niet alleen grote financiële schade, maar ondermijnen ook het vertrouwen in digitale systemen. Gegevensdiefstal speelt hierbij een centrale rol – data worden niet alleen gestolen, maar ook verhandeld, gemanipuleerd en hergebruikt voor verdere criminele activiteiten (Europol, 2025a). De dreiging blijft groeien, zowel in aantal als in complexiteit, mede door de opkomst van AI en de beschikbaarheid van geavanceerde tools via crime-as-a-service-platforms (Europol, 2025a).

Crime-as-a-Service (CaaS): binnen de vorm van cybercrime (Europol, 2025a; 2021c)

Cybercriminelen opereren in flexibele netwerken, vaak grensoverschrijdend, met diverse motieven – financieel, ideologisch of dienstverlenend aan hybride dreigingsactoren (Europol, 2025; SKC, 2025). De lage pakkans en hoge opbrengsten maken cybercrime aantrekkelijk, ook voor minder ervaren daders die via het dark web toegang hebben tot kant-en-klare aanvallen en ondersteunende diensten (Europol, 2021c).

Darkwebplatformen bieden kant-en-klare tools en diensten aan, zoals:

- *Ransomware-as-a-Service*
- *Malwarekits*
- *Instructies voor cyberaanvallen*
- *Gestolen data en identiteiten*

4.2.2 Versnelling van georganiseerde criminaliteit door technologie

Criminele netwerken passen zich razendsnel aan nieuwe technologische ontwikkelingen aan. Kunstmatige intelligentie (AI) biedt (ook) hen nieuwe mogelijkheden: dezelfde kwaliteiten die AI nuttig maken voor innovatie, maken het ook gevaarlijk in criminele handen. AI en andere opkomende technologieën fungeren enerzijds als katalysator voor nieuwe vormen van criminaliteit, en anderzijds als versneller van de efficiëntie waarmee traditionele criminele activiteiten worden uitgevoerd (Europol, 2025a).

Katalysator voor georganiseerde criminaliteit

In eerste instantie verlagen AI en grote taalmodellen de toetredingsdrempel tot digitale criminaliteit: criminelen genereren bijvoorbeeld phishingmails in meerdere talen, ontwikkelen malware zonder technische kennis en creëren synthetische media – zoals deepfakes en stemklonen – waarmee ze slachtoffers misleiden, chanteren of reputatieschade aanrichten. In de financiële sfeer gebruiken criminelen blockchaintechnologie en cryptovaluta om transacties te verbergen en opbrengsten te witwassen (Europol, 2025a). Ook diefstal van cryptovaluta, NFT's of het kapen van rekenkracht voor cryptojacking maakt steeds vaker deel uit van het crimineel arsenaal. AI wordt door criminelen ook steeds vaker ingezet om te rekruteren: het biedt de mogelijkheden op zoek te gaan naar kwetsbare mensen die ze vervolgens in kunnen zetten voor klusjes als uithalen of het bedreigen van mensen.

Zonder robuuste regulering en preventieve technologie zal AI de georganiseerde criminaliteit alleen maar krachtiger maken.

Drijfveer voor criminele efficiëntie

AI maakt criminele operaties bovendien sneller, gericht en goedkoper (Europol, 2025a). Criminele activiteiten, zoals phishingcampagnes, identiteitsfraude en cyberaanvallen, worden geautomatiseerd en opgeschaald. AI helpt bij het vinden van kwetsbaarheden, het omzeilen van beveiligingssysteem en het ontwikkelen van social engineering-tactieken die bijna niet van echt te onderscheiden zijn. Vooruitkijkend bestaat het reële risico op autonome, door AI aangedreven criminele netwerken. Criminelen maken nu al gebruik van drones, 3D-printers, GPS, CCTV en chips, en zullen dat in toenemende mate doen met opkomende technologieën zoals 6G, hersen-computerinterfaces, quantum computing en de metaverse (Europol, 2025a). Om deze versnelling van georganiseerde criminaliteit te bestrijden, is samenwerking tussen wetshandhaving, beleidsmakers en techbedrijven cruciaal. Zonder robuuste regulering en preventieve technologie zal AI de georganiseerde criminaliteit alleen maar krachtiger maken.

Dreiging in de lift

De dreiging die uitgaat van cybercrime is meervoudig. De ‘cyber-groei’ zal onder invloed van nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals AI, verder doorzetten. Waar in eerste instantie vooral illegale goederen en diensten online werden verhandeld, is er tegenwoordig ook een levendige handel in data, waaronder ook persoonlijke gegevens. Gegevens zijn nu de nieuwe ‘machtsvaluta’. Persoonlijke gegevens worden gebruikt om valse identiteiten aan te maken, subsidies, leningen of creditcards aan te vragen en andere vormen van financiële fraude te plegen (Europol, 2025b). Ze openen deuren voor een groot aantal criminele activiteiten en kunnen bovendien worden gebruikt voor afpersing. Gestolen gegevens worden niet altijd onmiddellijk gebruikt. Vaak maken criminelen er binnen een paar jaar gebruik van, en dan meerdere keren gedurende meerdere jaren (Europol, 2025b). Zorgwekkend is dat

Gegevens zijn nu de nieuwe ‘machtsvaluta’. Persoonlijke gegevens worden gebruikt om valse identiteiten aan te maken, subsidies, leningen of creditcards aan te vragen en andere vormen van financiële fraude te plegen

cybercriminelen niet alleen financiële motieven hebben, maar geregeld ook politieke. Daarmee krijgen gegevens als ‘machtsvaluta’ plots ook een nieuwe dimensie. Niet alleen vormen ze de kern van de meeste cybermisdaden, ze worden ook gebruikt in geopolitieke conflicten. Naast de financiële sector zijn infrastructurele instellingen belangrijke doelwitten. Technologische ontwikkelingen hebben het in zich het bereik, de snelheid en veelzijdigheid alleen nog maar verder te vergroten (Wall, 2024).

Het cybercrimelandschap is gefragmenteerd en constant in beweging. Volgens Europol (2025a) zal cybercriminaliteit naar verwachting blijven toenemen in omvang, impact en technische verfijning: technologie en technologische ontwikkeling bepaalt fundamenteel de veiligheidsuitdagingen en -reacties in Europa.

De **Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)** van Europol’s Cybercriminaliteitscentrum biedt een systematisch overzicht van de belangrijkste dreigingen en trends in cybercriminaliteit (Europol, 2025b; 2023b; 2021d; 2020b; 2019a; 2018; 2017; 2016; 2015; 2014; 2011). Het richt zich op cyberaanvallen, online kinderuitbuiting en betalingsfraude. De rapporten behandelen ook faciliterende factoren zoals cryptovaluta en het dark web. Daarnaast belicht het successen van opsporingsdiensten en benadrukt het belang van samenwerking met publieke en private partners.

Crime goes cyberspace: ransomware-crimineel op ‘most wanted’ lijst

In september 2025 plaatste Europol de Oekraïense cybercrimineel Volodymyr Viktorovych Tymoshchuk op de most wanted-lijst van criminelen. Tymoshchuk wordt gezocht voor grootschalige ransomware-aanvallen. Ook de Amerikaanse FBI zoekt hem en plaatste hem op de most wanted-lijst van Interpol. Tymoshchuk installeerde samen met andere cybercriminelen LOCKERGOGA-ransomware bij honderden bedrijven wereldwijd, die hun activiteiten verstoord zagen worden en gedwongen werden losgeld te betalen onder bedreiging van de publicatie van onder meer bedrijfsgegevens. Volgens Europol liepen getroffen bedrijven in totaal omgerekend ruim 15 miljard euro schade op en maakten de cybercriminelen grote winsten. Volodymyr Viktorovych Tymoshchuk, die de aliasen Deadforz, Boba, Farnetwork, Msfv en Volotmsk

gebruikt, wordt onder meer verantwoordelijk geacht voor de ransomware-aanval in 2019 op Norsk Hydro, een groot Noors aluminiumbedrijf, evenals een reeks andere wereldwijde cyberaanvallen (Koroleva, 2025). De structuur van de groep cybercriminelen is in kaart gebracht en actoren zijn op elk niveau geïdentificeerd - van malware-ontwikkelaars en inbraakspecialisten tot witwassers die verantwoordelijk zijn voor de verwerking van de illegale opbrengsten. Bij ransomware wordt ingebroken op de servers van bedrijven en malware geïnstalleerd. Deze malware zorgt dat bestanden en systemen worden versleuteld of vergrendeld, waardoor toegang wordt geblokkeerd. Cybercriminelen eisen vervolgens losgeld, vaak in cryptocurrency, in ruil voor het ontsleutelen van de gegevens of het herstellen van de toegang (Goeman, 2025).

Volodymyr Viktorovych Tymoshchuk

Werkwijze

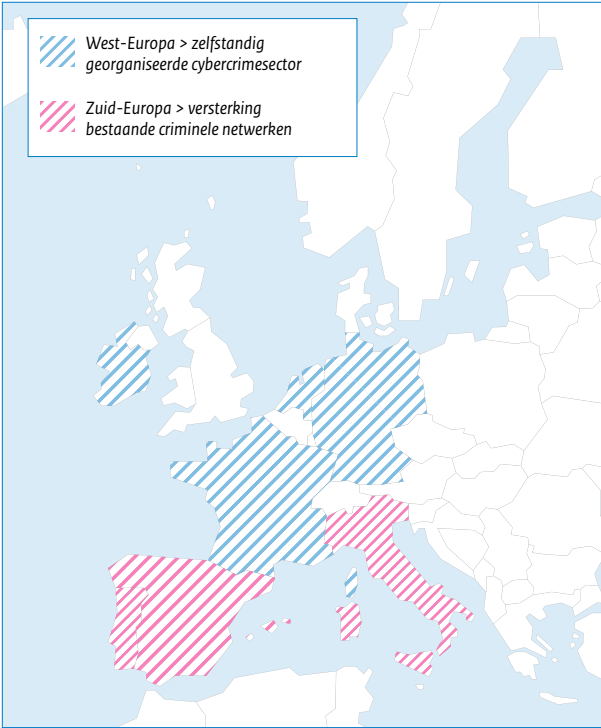
- Installeren LOCKERGOGA-ransomware.
- Bij honderden bedrijven.
- Wereldwijd.
- Dreiging met de publicatie van onder meer bedrijfsgegevens.
- Dwang tot losgeld betalen.
- Geschatte schade bedrijven 15 miljard.

Verschillende actoren

- Malware-ontwikkelaars
- Inbraakspecialisten
- Witwassers

4.2.3. Andere manieren van organisatie tussen regio's

Wanneer we zuidelijke met noordelijke landen in Europa vergelijken op het gebied van cybercrime is op te merken dat Zuid-Europa vooral kampt met een versterking van bestaande criminele netwerken door digitale middelen, terwijl West- en Noordwest-Europa een zelfstandige en hooggeorganiseerde cybercrimesector hebben ontwikkeld. Waar in Portugal, Spanje en Italië vooral de klassieke misdaadstructuren digitaal worden aangevuld, zien we in Duitsland, Nederland, Frankrijk en Ierland dat cybercriminaliteit een volledig eigen marktstructuur vormt met aanbieders, klanten en infrastructuur. Blockchain en cryptovaluta worden in beide regio's gebruikt, maar in Zuid-Europa voornamelijk als hulpmiddel om drugsgelden te witwassen, terwijl in West-Europa juist ransomwarebetalingen, crypto-fraude en misbruik van cryptowallets de toon zetten.

Cybercrime in Zuid-Europa

In Zuid-Europa heeft de georganiseerde misdaad de afgelopen dertig jaar een duidelijke transformatie doorgemaakt, waarbij traditionele netwerken zoals de Italiaanse maffia, Spaanse narco-organisaties en smokkelgroepen rond de Middellandse Zee zich steeds vaker bedienen van digitale middelen om hun activiteiten te ondersteunen. Internet, mobiele communicatie en later ook blockchain en cryptovaluta hebben bestaande structuren niet vervangen, maar eerder versterkt. De georganiseerde misdaad in deze regio wordt dus gekenmerkt door een hybride model: klassieke vormen van misdaad zoals drugshandel en smokkel blijven dominant, maar worden aangevuld met digitale infrastructuur en cybermiddelen. Dit is zichtbaar in de manier waarop Italiaanse maffia-groepen naast drugshandel betrokken zijn geraakt bij bankfraude, kaart-skimming en online identiteitsdiefstal, vaak door samenwerking met gespecialiseerde IT-criminelen (Europol, 2021e).

In Spanje werden in samenwerking met Europol en Eurojust grootschalige netwerken opgerold die gebruikmaakten van SIM-swapping, business email compromise en cryptowitwassen, waarbij traditionele criminele groepen zich rechtstreeks verbonden met cybercriminelen. In het derde kwartaal van 2022 stond Spanje op de vijfde plaats in de wereld wat betreft het aantal gehackte accounts. Dit duidt op grootschalige problemen met accountbeveiliging in het land Portugal illustreert goed hoe digitale kwetsbaarheid in Zuid-Europa zich manifesteert. Het land heeft de afgelopen jaren een aantal bijzonder ernstige cyberaanvallen te verduren gehad met slachtoffers in het onderwijs, de gezondheidszorg, mediabedrijven, grote ondernemingen en zelfs het parlement, met name

ATM automaat met anti-skim/phishing opzet

in tijden van verkiezingen. Volgens het Portugese Cybersecurity Observatory nam het aantal incidenten met ransomware, phishing en online fraude sterk toe in de periode 2021–2023 (AMAN, 2024). Deze aanvallen tonen aan dat publieke sectoren, die vaak te maken hebben met beperkte budgetten en minder robuuste digitale beveiliging, aantrekkelijke doelwitten vormen. Hoewel veel aanvallen technisch en organisatorisch worden geïnitieerd door groepen buiten Zuid-Europa, bijvoorbeeld vanuit Oost-Europa of Azië, zijn de gevolgen lokaal zeer zichtbaar en verwoestend. Het verschil met West- en Noordwest-Europa is dat Zuid-Europese

landen relatief minder vaak thuishaven zijn van puur cybercriminele groepen, maar wel een belangrijke rol spelen als doelwit of als logistieke schakel in internationale operaties. Zo gebruiken criminele organisaties in Zuid-Europa cryptovaluta vooral om opbrengsten uit drugshandel en smokkel wit te wassen, terwijl de cyberaanvallen zelf vaak van buitenaf komen. Deze afhankelijkheid van buitenlandse expertise versterkt het beeld dat Zuid-Europa vooral een regio is waar traditionele georganiseerde misdaad digitaal versterkt wordt, eerder dan dat er een volledig autonoom cybercrimineel ecosysteem ontstaat.

Cybercrime in West/Noordwest-Europa

In West- en Noordwest-Europa is de dynamiek wezenlijk anders. Hier heeft cybercriminaliteit zich ontwikkeld tot een zelfstandige en zeer professionele vorm van georganiseerde misdaad. De hoge digitaliseringsgraad, de aanwezigheid van internationale bedrijven en financiële instellingen, en de centrale positie in mondiale digitale netwerken hebben ervoor gezorgd dat landen in deze regio zowel aantrekkelijke doelwitten als broedplaatsen zijn voor cybercriminaliteit. Dit is duidelijk zichtbaar in Frankrijk, dat meermaals slachtoffer werd van grootschalige cyberaanvallen, vaak gepleegd door buitenlandse groepen uit landen als China en Rusland. Deze aanvallen kenmerken zich door een hoge mate van professionaliteit en organisatie, wat laat zien dat cybercriminaliteit zich hier steeds meer gedraagt als een industrietak met een internationale dimensie (ENISA, 2023). Duitsland biedt een ander voorbeeld, waar het aantal cybercrime-incidenten de afgelopen jaren sterk is gestegen en het fenomeen crime-as-a-service een belangrijk kenmerk van de markt is geworden. Cybercriminelen in

Duitsland opereren niet enkel als losse individuen, maar als dienstverleners die malware, ransomware-pakketten of toegang tot gehackte systemen verhuren. Deze marktlogica, waarbij criminelen hun diensten aanbieden aan anderen tegen betaling, weerspiegelt een professionele infrastructuur die te vergelijken is met legitieme digitale dienstverlening (Eurojust, 2024). Ierland is een bijzondere casus binnen West-Europa, want cybercriminaliteit is daar een groot probleem: meer dan de helft van de incidenten wordt gepleegd door georganiseerde groepen. Bedrijven in Ierland ervaren meer dan dubbel zoveel cyberafhankelijke misdrijven als het wereldwijde gemiddelde, waarschijnlijk doordat Ierland een hub is voor grote technologiebedrijven. Naast de particuliere sector wordt ook de essentiële openbare infrastructuur steeds vaker aangevallen, terwijl cyber-afhankelijke financiële misdrijven toenemen. Dit illustreert hoe de combinatie van een geconcentreerde tech-sector en internationale digitale connectiviteit tegelijkertijd economische voordelen en kwetsbaarheden creëert (Eurojust, 2023).

Haven Rotterdam

Volgens de National Crime Agency zijn criminele groepen in het Verenigd Koninkrijk technisch vaak beter uitgerust dan de opsporingsdiensten, met name in het gebruik van malware, phishing en deepfake-technologie. AI wordt in toenemende mate ingezet voor fraude, bijvoorbeeld door valse stemmen of beelden te genereren waarmee slachtoffers worden misleid om geld over te maken. Nederland en België laten zien dat ook kleinere West-Europese landen een sleutelrol spelen in het ecosysteem van georganiseerde cybercriminaliteit. Nederland was in 2024 een belangrijk land in de internationale operatie tegen “Labhost”, een phishing-as-a-service provider die meer dan 7.000 gebruikers wereldwijd bediende. In samenwerking met Eurojust en Europol werden arrestaties verricht en servers offline gehaald, wat de centrale rol van Nederland als infrastructuurhub voor cybercriminaliteit blootlegt (NL Times, 2024a). Met Labhost kregen gebruikers toegang tot verschillende phishing pagina’s die lijken op

websites van bijvoorbeeld banken of overheidsinstanties. Na betaling in cryptovaluta konden de gebruikers een pagina op hun eigen server hosten. Deze pagina werd vervolgens via spam e-mails of sms-berichten naar slachtoffers verzonden. Hierin werden slachtoffers verzocht om persoonsgegevens te verstrekken. Daarmee konden criminelen weer andere vormen van oplichting uitvoeren, zoals bankhelpdeskfraude. Ook zijn in Nederland talloze gevallen van cryptocurrency-fraude vastgesteld, bijvoorbeeld in Rotterdam waar honderden slachtoffers slachtoffer werden van zogenoemde “approval phishing”-campagnes waarbij zij onbewust toestemming gaven om crypto-activa over te dragen (NL Times, 2024b). Duitsland en Nederland worden daarnaast steeds vaker genoemd in verband met misbruik van havens (Hamburg, Rotterdam) voor drugsmokkel waarbij digitale systemen worden gehackt of gemanipuleerd om containers met cocaïne of andere middelen ongemerkt door de douane te laten gaan (The Guardian, 2025).

4.3 Fysieke ontmoetingen blijven cruciaal

Hoewel digitale infrastructuur en versleutelde communicatiekanalen zoals Telegram, Signal of dark-webfora de georganiseerde misdaad in Europa steeds meer faciliteren, blijven fysieke ontmoetingen een cruciale rol spelen. In veel criminele milieus heerst een cultuur van vertrouwen die niet uitsluitend digitaal kan worden opgebouwd of onderhouden. Persoonlijke ontmoetingen zijn nodig om loyaliteit te bevestigen en afspraken te bekrachtigen. Criminele organisaties in Zuid- en Oost-Europa, zoals de Italiaanse maffia of de Albanese clans, hechten bijvoorbeeld sterk aan fysieke ontmoetingen binnen de eigen taal- en cultuurkring. De gedeelde taal- en culturele codes maken het makkelijker om afspraken in besloten kring te houden. In Zuid-Europa vinden ontmoetingen vaak plaats in cafés, restaurants en privéclubs. Vaak zijn deze gelegenheden in bezit van het criminele netwerk, waardoor deze locaties meerdere functies hebben: naast ontmoetingsplaatsen zijn deze gelegenheden vaak *stash* locaties voor verdovende middelen of witwasobjecten. Religieuze of culturele instellingen kunnen eveneens als dekmantel dienen. In Italië staat de traditie van *summits* bekend, waarbij maffialeiders samenkomen in afgelegen villa's, boerderijen of restaurants om afspraken over territorium, drugslijnen of financiële strategieën te maken. Een berucht voorbeeld zijn de zogeheten *Cupola*-vergaderingen van de Siciliaanse maffia, waarbij de leiders van verschillende families in besloten setting afspraken maakten over moorden, investeringen en allianties. In Spanje en Griekenland zijn soortgelijke patronen zichtbaar, waar luxe-hotels en vakantieoordien dienen als ontmoetingsplaatsen voor internationale netwerken;

in Marbella bijvoorbeeld werden in de jaren 2000 meerdere ontmoetingen vastgelegd tussen Russische groepen, Colombiaanse kartels en lokale Spaanse netwerken (Europol, 2019b). In West- en Noordwest-Europa komen netwerken vaker samen in zakelijke omgevingen: kantoorpanden, logistieke hubs of anonieme vergaderruimtes bij vliegvelden. Ook havens spelen een centrale rol: zowel in Rotterdam, Antwerpen als Hamburg fungeren kleine ondernemingen rond de haven als fysieke knooppunten waar informatie over containerstromen, corrupte douaniers en logistieke routes wordt uitgewisseld. In Antwerpen worden door de jaren heen verschillende onderzoeken gevoerd naar de rol van cafés in de wijk Borgerhout, die fungeerden als ontmoetingsplekken voor cocaïnesyndicaten en corrupte havenarbeiders. Er is in deze wijk veel sprake van drugsgeweld (Lefelon, 2022) en ook recent heeft politie drugs, vuurwapens en ruim 600.000 euro contant geld in een café gevonden (Gazet van Antwerpen, 2025). In Rotterdamse cafés zijn eveneens infiltratieoperaties uitgevoerd, met succes, waarbij undercoveragenten probeerden toegang te krijgen tot de informele circuits van containercriminaliteit (Janssen, 2023).

Daarnaast zijn in Europa grote, centrale ontmoetingsplaatsen voor criminelen ontstaan. Grote steden zoals Brussel, Amsterdam, Barcelona en Londen functioneren als hubs waar verschillende criminele groepen elkaar treffen. Brussel is regelmatig genoemd in Europol-rapporten als knooppunt voor bijeenkomsten tussen Oost-Europese fraudeurs, Italiaanse clans en vertegenwoordigers van Latijns-Amerikaanse kartels.

De Party King in het Brabantse Best – rovershol van de onderwereld

In 2020 veroordeelde het gerechtshof in 's-Hertogenbosch 3 mannen tot gevangenisstraffen tot maximaal 6 jaar en 3 maanden. De mannen vormden samen een criminele organisatie die zich richtte op de productie van en handel in harddrugs (Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 2020).

De criminele activiteiten vonden plaats in en rondom partyverhuurbedrijf Party King in het Brabantse Best. De officier van justitie noemde het bedrijfspan een marktplaats voor criminelen. Het bedrijf fungeerde daarbij volgens hoofdverdachte Rens H. als een dekmantel. De hoogste strafeis was voor Alfons G. Hij zou de leider van de criminele organisatie zijn, die zich bezighield met productie, handel en export van synthetische drugs. Rens H. en Bert L. stonden daaronder. Tegen hen werd elf en tien jaar cel geëist. Maikel van D. hoorde vijf jaar eisen voor zijn rol als producent. De criminele organisatie werd 4 april 2016 opgerold tijdens operatie Trefpunt. Op die dag vielen 1500 medewerkers van politie en

justitie binnen op 124 locaties in met name Brabant en Limburg. Er werden 56 verdachten opgepakt. De Officier van Justitie meldde dat zonder Party King het voor crimineel Nederland niet mogelijk was zo veel bij elkaar te komen. Het bedrijf Party King had gemiddeld meer dan zevenhonderd bezoekers, terwijl er geen omzet werd gemeld. Er werd gehandeld in xtc, mdma, speed, cocaïne en andere verdovende middelen. Het criminele netwerk dat regelmatig Party King bezocht was onder meer betrokken bij opgerolde drugslabs in Etten-Leur, Dronten en het Belgische Peer. Tot de regelmatige bezoekers van Party King behoorde ook de Tilburgse No Surrender-captain Corin D (Hart van Nederland, 2018).

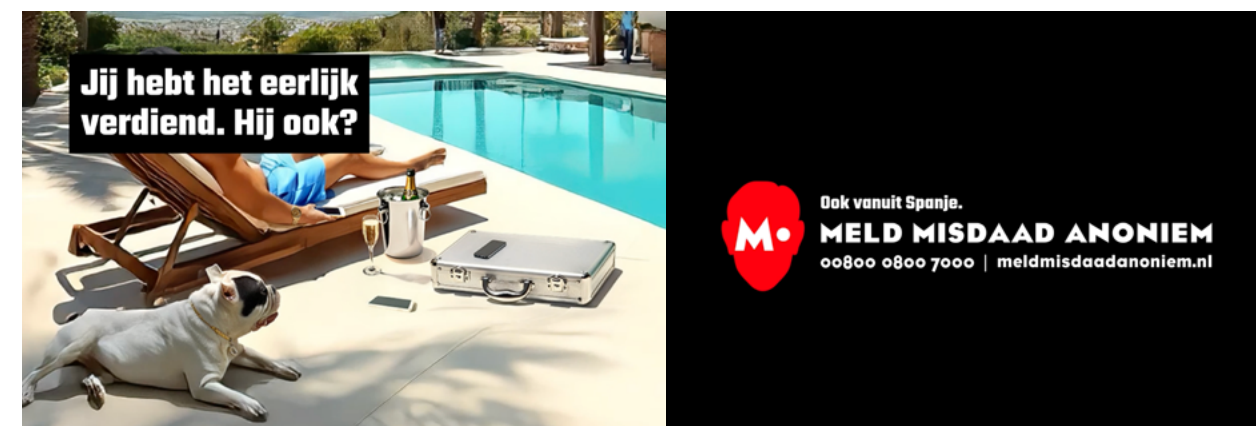

Politie bij tijdens invall bij de Party King (ANP)

Zuid-Spanje als de zwakke onderbuik van Europa

De Spaanse zuidkust, in het bijzonder de Costa del Sol, is populair bij criminele netwerken als investerings- en ontmoetingszone. Plaatsen als Fuengirola, Torremolinos, Marbella en Benalmedena liggen centraal in deze met de populaire benaming Costa del Crime berucht geworden Zuid-Spaanse regio. Volgens de Spaanse autoriteiten zijn rond Marbella zeker een dozijn buitenlandse drugskartels actief. Slechts weinige van de tienduizenden Nederlanders die permanent of enkele maanden per jaar aan de Costa del Sol verblijven, durven vermeende criminele activiteiten te melden bij de Spaanse politie (Quekel, 2025). Recent startte Meld Misdaad Anoniem haar eerste campagne gericht op Nederlanders in het buitenland. Nederlandse inwoners, ondernemers en toeristen in de Costa del Sol werden opgeroepen informatie te delen over Nederlandse criminelen die er actief zijn. Ze vermengen zich met netwerken van makelaars, horeca, vastgoed en toerisme. De Nederlandse gemeenschap in Zuid-Spanje zou waardevolle signalen kunnen opvangen over criminele activiteiten als drugshandel, witwassen en wapenbezit (Nationale Politie, 2025, 5 juni). In oktober 2018 onderschepte de Spaanse politie 4890 kilo cocaïne in een pakhuis in Malaga. Een arrestatieteam hield daar een groep criminelen

aan die in een loods pakketjes cocaïne uit dozen met bananen haalden. Het is op dat moment de op één na grootste drugsvangst ooit in Spanje. Tot de arrestanten behoorden Hans V. (44) uit Waalwijk en Marco “Shrek” H. (48) uit Reusel. In totaal werden achttien personen aangehouden en voorgeleid, waaronder dertien Nederlanders en één Est. De betrokkenen leefden sinds 2013 aan de Costa del Sol en hadden een netwerk dat verbonden was met de Spaanse drugsmokkelaar Sito Miñanco. Bij invallen in zowel Spanje als Nederland vond de politie 35 voertuigen en een aanzienlijke hoeveelheid wapens. Hans V. en Marco H. werden beschouwd als de leiders van een crimineel netwerk, dat als uitvalsbasis jarenlang de kustplaats Benalmádena had. Rond de plaatselijke jachthaven zou Hans V. zijn ‘máfia holandesa’ aansturen (Timmermans & Tieleman, 2025). In augustus 2025 veroordeelde het Nationaal Gerechtshof in Spanje vijftien leden van het in 2018 opgerolde criminele netwerk tot 130 jaar celstraf. De twee hoogste straffen waren voor Hans V. en Marco H. De Nederlanders werden beschouwd als de absolute leiders van de ‘Brabomaffia’, die vanuit Benalmedena criminele activiteiten aanstuurde. Zij werden beiden tot elf jaar veroordeeld (Timmermans & Tieleman, 2025).

<https://www.meldmisdaadanoniem.nl/onderwerpen>

Fysieke ontmoetingen blijven meerdere functies behouden. Ze versterken vertrouwen en hiërarchie binnen netwerken, vooral in culturen waar persoonlijke loyaliteit vooropstaat, zoals bij de Italiaanse maffia. Deze fysieke ontmoetingen faciliteren interculturele uitwisseling, bijvoorbeeld wanneer Zuid-Amerikaanse kartels vertegenwoordigers sturen naar Europa en daar in Zuid-Europese steden afspraken maken met lokale groepen. Ze zijn ook een manier om informatie af te schermen - fysiek overleg voorkomt het digitale spoor dat door opsporingsdiensten kan worden onderschept. Tenslotte spelen fysieke ontmoetingen een symbolische rol - het samenkomen in een bepaald restaurant, club of

landgoed kan de status en macht van een crimineel netwerk benadrukken, of een machtsbalans tussen families bevestigen. Ondanks de digitalisering blijft de georganiseerde misdaad in Europa sterk afhankelijk van fysieke ontmoetingen. Het digitale domein levert snelheid, schaal en anonimiteit, maar fysieke bijeenkomsten blijven onmisbaar om vertrouwen te waarborgen, deals te bekrachtigen en informatiestromen onder controle te houden. Casussen zoals de *Cupola*-bijeenkomsten in Sicilië, de rol van cafés rond de havens van Antwerpen en Rotterdam, of de ontmoetingen in Marbella en Brussel illustreren dat fysieke ontmoetingen een fundament vormen van de Europese criminele infrastructuur.

Bronnenlijst

Inleiding

AIV. (2015). Instabiliteit rond Europa. Confrontatie met een nieuwe werkelijkheid. In *Adviesraad Internationale Vraagstukken*. Adviesraad Internationale Vraagstukken <https://www.adviesraadinternationalevraagstukken.nl/documenten/publicaties/2015/04/24/instabiliteit-rond-europa>

AIV. (2020). Europese veiligheid: tijd voor nieuwe stappen. In *Adviesraad Internationale Vraagstukken*. Adviesraad Internationale Vraagstukken <https://www.adviesraadinternationalevraagstukken.nl/documenten/publicaties/2020/06/19/europese-veiligheid-tijd-voor-nieuwe-stappen>

Altman, S. A., & Bastian, C. R. (2024). *DHL Global Connectedness Report 2024*. DHL Group. <https://www.dhl.com/global-en/microsites/core/global-connectedness/report.html>

Clingendael Instituut. (2016). *Het grenzeloze werkveld van de politie*. Geraadpleegd van https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/het_grenzeloze_werkveld_van_de_politie.pdf

Clingendael Instituut. (2017). *Grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit*. Geraadpleegd van https://www.clingendael.org/pub/2017/monitor2017/grensoverschrijdende_georganiseerde_criminaliteit/

Clingendael. (2025a). Strategische Monitor 2025-2030: Geopolitiek changement op het wereldtoneel. In *Clingendael*. <https://www.clingendael.org/publication/strategische-monitor-2025-2030-geopolitiek-changement-op-het-wereldtoneel>

Clingendael. (2025b). Liggen Amerika en Europa in een vechtscheiding? *Clingendael Spectator*. <https://spectator.clingendael.org/nl/publicatie/liggen-amerika-en-europa-een-vechtscheiding>

De Morgen. (2023). *Europol onthult hoe drugsbendes hun voorraad naar havens van Antwerpen en Rotterdam krijgen door pincodefraude*. Geraadpleegd van <https://www.demorgen.be/snelnieuws/europol-onthult-hoe-drugsbendes-hun-voorraad-naar-havens-van-antwerpen-en-rotterdam-krijgen-door-pincodefraude-b8443cd6/>

EMCDDA & Europol. (2024). EU Drug Market (2024): Drivers and facilitators. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. In *www.euda.europa.eu*. https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/drivers-and-facilitators_en

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2017). European Migrant Smuggling Centre: First Year Activity Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-first-year-activity-report>

European Union. (z.d.-a). *De geschiedenis van de EU*. Geraadpleegd op 20 februari 2025, van https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_nl

European Union. (z.d.-b). *Geschiedenis van de EU – 2020-heden*. Geraadpleegd op 20 februari 2025, van https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2020-today_nl

Europese Unie. (z.d.). *NextGenerationEU: voor een sterker, veerkrachtiger Europa*. NextGenerationEU. Geraadpleegd op 27 februari 2025, van https://next-generation-eu.europa.eu/index_nl

Europol. (2004). European Union Organised Crime Report: 2004: OCTA (2004). In *Europol*. Office for Official Publications of the European Communities. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/en_euorganisedcrimesitrep2004.pdf

Europol. (2005). European Union Organised Crime Report: 2005: OCTA (2005). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-organised-crime-report-2005>

Europol. (2006). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2006). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2006-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2007). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2007). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2007-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2008). EU Organised Crime Threat Assessment: OCTA (2008). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2008-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2009). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2009). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2013). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2013). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>

Europol. (2017). Crime in the age of technology: Europol's Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/crime-in-age-of-technology-%E2%80%93-europol%E2%80%99s-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017#downloads>

Europol. (2020a). Pandemic profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>

Europol. (2020b). Catching the virus: Cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>

Europol. (2020c). Beyond the pandemic: How COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>

Europol. (2020d). COVID-19 sparks upward trend in cybercrime: IOCTA (2020). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/covid-19-sparks-upward-trend-in-cybercrime>

Europol. (2020e). How COVID-19-related crime infected Europe during 2020. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/how-covid-19-related-crime-infected-europe-during-2020>

Europol. (2021). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2021): A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

Europol. (2023). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*. Geraadpleegd van <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report>

Europol. (2023b). *New Modus Operandi: How organised crime infiltrates the ports of Europe*. Geraadpleegd van <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/new-modus-operandi-how-organised-crime-infiltrates-ports-of-europe>

Europol. (2025). The changing DNA of serious and organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime>

Global Initiative against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2023). *Global Organized Crime Index: Europe*. Global Organized Crime Index. <https://ocindex.net/continent/europe>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2020a). Crime and Contagion: The impact of a pandemic on organized crime. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/crime-contagion-impact-covid-crime/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2020b). Cybercrime: Threats during the Covid-19 pandemic. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/cybercrime-covid-19/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2020c). Smuggling in the time of Covid-19: The impact of the pandemic on human-smuggling dynamics and migrant-protection risks. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/smuggling-covid-19/>

Ministerie van Algemene Zaken. (2025). *Ondermijning*. Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning>

Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2024). *Nederland tegen georganiseerde misdaad*. <https://www.nederlandtegeengeorganiseerdemisdaad.nl/>

Nationale Politie. (2012). Nationaal Dreigingsbeeld 2012. In *politie.nl*. <https://www.politie.nl/informatie/nationaal-dreigingsbeeld-2012.html>

NPO Kennis. (2024). Wat is de EU? *NPO Kennis*. <https://npokennis.nl/serie/67/wat-is-de-eu?languageFromSerie=nl>

Rijksoverheid. (2023). *Maritieme sector strijdt samen met België en Nederland tegen narcoterrorisme*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/02/17/maritieme-sector-strijdt-samen-met-belgie-en-nederland-tegen-narcoterrorisme>

Rijksoverheid. (2025). *Internationale aanpak ondermijnende criminaliteit*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning/internationale-samenwerking>

Sociaal Economische Raad [SER]. (z.d.). *Waarom is Europa belangrijk?* www.ser.nl. Geraadpleegd op 20 februari 2025, van <https://www.ser.nl/nl/thema/europa/waarom-europa-belangrijk>

Spapens, & Bruinsma. (2017). Van meerdere markten thuis?: Overlap in markten van zware en georganiseerde misdaad en de consequenties voor de opsporing. In *Politie en Wetenschap*. <https://www.politeenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2017/van-meerdere-markten-thuis-297>

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit [SKC]. (2025). *Oost-Europa: Transnationaal Ondermijningsbeeld*. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/e690950f-790b-40b2-a773-f26f1b64649c>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS] & Clingendael. (2021). Geopolitical Genesis: Strategic Monitor 2020-2021. In *HCSS*. <https://hcss.nl/report/strategic-monitor-2020-2021-geopolitical-genesis/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS] & Clingendael. (2022). Hanging Together: Partners and Policies for the Netherlands and EU in Turbulent Times - HCSS: Strategic Monitor 2021-2022. In *HCSS*. <https://hcss.nl/report/strategic-monitor-2021-2022-hanging-together/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS] & Clingendael. (2024). Barsten en Blokken: Confrontatie en Samenwerking in een Wereld van Wisselende Coalities - HCSS: Strategische Monitor 2023. In HCSS. <https://hcss.nl/report/de-strategische-monitor-2023-barsten-en-blokken/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2013). De Toekomst in alle Staten: Strategische Monitor 2013. In HCSS. <https://hcss.nl/report/de-toekomst-in-alle-staten/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2014). Strategic Monitor 2014: Four Strategic Challenges. In HCSS. <https://hcss.nl/report/strategic-monitor-2014-four-strategic-challenges/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2015). Strategic Monitor: The Return of Ghosts Hoped Past? In HCSS. <https://hcss.nl/report/strategic-monitor-the-return-of-ghosts-hoped-past/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2016). Strategic Monitor: The Wheel of Fortune. In HCSS. <https://hcss.nl/report/strategic-monitor-the-wheel-of-fortune/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2017). Volatility and Friction in the Age of Disintermediation. In HCSS. <https://hcss.nl/report/volatility-and-friction-in-the-age-of-disintermediation/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS] (2018). Strategische monitor: Stilte voor de storm? The Hague Centre for Strategic Studies / Instituut Clingendael. In HCSS <https://hcss.nl/report/strategische-monitor-stilte-voor-de-storm>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2019). Interregnum: Strategic Monitor 2018 - 2019. In HCSS. <https://hcss.nl/report/interregnum/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2023a). Next Generation Organised Crime: Systemic change and the evolving character of modern transnational organised crime. In HCSS. <https://hcss.nl/report/next-generation-organised-crime/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2023b). De Staat van de Rechtsstaat: Waar Staan We, Waar Gaan We Naartoe? In HCSS. <https://hcss.nl/report/de-staat-van-de-rechtsstaat-waar-staan-we-waar-gaan-we-naartoe/>

The Hague Centre for Strategic Studies [HCSS]. (2025). Samenleving in Transitie: Balanceren tussen Hoop en Vrees: Strategische Monitor Politie 2025. In HCSS. <https://hcss.nl/report/strategische-monitor-politie-2025/>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020a). How COVID-19 restrictions and the economic consequences are likely to impact migrant smuggling and cross-border trafficking in persons to Europe and North America. In UNODC. <https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/en/how-covid-19-restrictions-and-the-economic-consequences-are-likely-to-impact-migrant-smuggling-and-cross-border-trafficking-in-persons-to-europe-and-north-america.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020b). The impact of COVID-19 on organized crime. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2020/July/organized-crime-groups-are-infiltrating-the-legal-economy-following-covid-19-crisis--says-latest-unodc-research-brief.html>

United Nations. (z.d.). *Transnational organized crime: The globalized illegal economy*. Geraadpleegd op 4 maart 2025, van <https://www.unodc.org/toc/en/crimes/organized-crime.html>

Vermeulen, Mantgem, Chessa, & Jansen. (2024). Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld: Fenomeenbeeld drugs 2024. In *politie.nl*. Politie, Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies & Eenheid Landelijke Expertise en Operaties. <https://www.politie.nl/nieuws/2024/oktober/15/oo-nederland-blijft-cruciaal-knooppunt-binnen-mondiale-drugsmarkt.html>

Hoofdstuk 1 Goederen

AD. (2025). *Fors minder cocaïne in Rotterdamse haven, maar cannabis-smokkel vervijfvoudigd*. AD. <https://www.ad.nl/binnenland/fors-minder-cocaine-in-rotterdamse-haven-maar-cannabis-smokkel-vervijfvoudigd-a36e431e/>

Analistennetwerk Nationale Veiligheid [ANV]. (2021). Themastudie georganiseerde criminaliteit. In *Rijksoverheid.nl*. <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-05/Themastudie%20Georganiseerde%20Criminaliteit.pdf>

Bervoets, E., Corsel, M., Fortuin, G., Kaal, K., & Van de Ven, M. (2021). Doorbraak verzocht: Onderzoek naar kwetsbaarheden voor crimineel misbruik en (publiek-private) maatregelen in het beroepsgoederenvervoer over de weg. In *Onderzoek naar kwetsbaarheden voor crimineel misbruik en (publiek-private) maatregelen in het beroepsgoederenvervoer over de weg*. https://www.bureaubervoets.nl/wp-content/uploads/2021/01/Doorbraak_verzocht_28_01_2021DEF1.pdf

Boerman, Grapendaal, Nieuwenhuis, & Stoffers. (2012). Nationaal Dreigingsbeeld - 2012. In *politie.nl*. <https://www.politie.nl/informatie/nationaal-dreigingsbeeld-2012.html>

Boerman, Grapendaal, Nieuwenhuis, & Stoffers. (2017). Nationaal Dreigingsbeeld - 2017. In *politie.nl*. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/nationaal-dreigingsbeeld/2017/71fc2512-2641-42b2-ac16-2c6e36bc1ada.pdf>

Clingendael. (2021). De Nederlandse sleutelrol in de geglobaliseerde drugshandel. *Clingendael*. <https://www.clingendael.org/publication/de-nederlandse-sleutelrol-de-geglobaliseerde-drugshandel>

Daniëls, D., & NOS. (2025). Illegale handel medicijnen leidt vermoedelijk tot dode: 2 mannen opgepakt in Breda. Omroep Brabant. <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/6000173/illegale-handel-medicijnen-leidt-vermoedelijk-tot-dode-2-mannen-opgepakt>

De Veen, L., Verweij, A., Moors, H., & Rovers, B. (2024). Je ziet ze (niet) vliegen. In *ACV Research*. <https://acvresearch.nl/je-ziet-ze-niet-vliegen/>

Dolz, P. O., Lois, E., Carranco, R., Sánchez, N., & Cañas, J. A. (2021). The changing face of Spain's drug trade. *EL PAÍS English*. https://english.elpais.com/spanish_news/2021-02-03/spain-and-its-narcotraffickers.html

DRUGSinfo. (z.d.). *Heroïne: wat je moet weten*. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://www.drugsinfo.nl/heroïne/wat-je-moet-weten-over-heroïne/>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2017a). European Migrant Smuggling Centre: First Year Activity Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-first-year-activity-report>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2018). Two years of European Migrant Smuggling Centre. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/two-years-of-emsc>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2019). European Migrant Smuggling Centre: 3th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-3rd-annual-activity-report-%E2%80%93-2018>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2020). European Migrant Smuggling Centre: 4th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-4th-annual-activity-report-%E2%80%93-2020>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2021). European Migrant Smuggling Centre: 5th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/european-migrant-smuggling-centre-5th-annual-report-%E2%80%93-2021>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2022). European Migrant Smuggling Centre: 6th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/european-migrant-smuggling-centre-6th-annual-report-%E2%80%93-2022>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2024). Tackling threats, addressing challenges. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-report-tackling-threats-addressing-challenges>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2011). Amphetamine: a European Union perspective in the global context. In *www.euda.europa.eu*. https://www.euda.europa.eu/publications/joint-publications/amphetamine_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2013). EU drug markets report 2013: a strategic analysis. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-report-2013-strategic-analysis>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2016). EU Drug Markets Report (2016). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-report-2016>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2019). Drug Markets Report (2019). In *Europol*.

<https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/drug-markets-report-2019>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2022a). EU Drug Markets Report (2022). In *Europol*.

<https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-report>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2024b). EU Drug Market (2024): Drivers and facilitators. In *www.euda.europa.eu*.

https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/drivers-and-facilitators_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2024a). EU Drug Markets Analysis (2024): Key insights for policy and practice. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-analysis-2024-key-insights-for-policy-and-practice>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2013). European Drug Report 2013: Trends and developments. In *www.euda.europa.eu*.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2013_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2014). European Drug Report 2014: Trends and developments. In *Publications Office Of The EU*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ee6d3292-0624-44ce-a692-b12ce6cdbc12/language-en>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2015). European Drug Report (2015): Trends and Developments. In *www.euda.europa.eu*.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2015_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2017). European Drug Report (2017): Trends and developments. In *EEAS*. https://www.eeas.europa.eu/node/29126_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2018). Europees Drugsrapport (2018): Trends en ontwikkeling. In *Publications Office Of The EU*.

<https://op.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/2420e3dd-6dea-11e8-9483-01aa75ed71a1>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2019). *European Drug Report (2019): Trends and Developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2019_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2020). European Drug Report (2020): Trends and Developments. In *www.euda.europa.eu*. https://www.euda.europa.eu/edr2020_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2021). European Drug Report (2021). In *www.euda.europa.eu*. https://www.euda.europa.eu/edr2021_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2022a). European Drug Report (2022): Trends and Developments. In *www.euda.europa.eu*.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2023). European Drug Report (2023): Trends and Developments. In *www.euda.europa.eu*.

https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en

Europol & Interpol. (2016). *Migrant Smuggling Networks*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/europol-interpol-report-migrant-smuggling-networks>

Europol. (2004). European Union Organised Crime Report: 2004: OCTA (2004). In *Europol*. Office for Official Publications of the European Communities.

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/en_euorganisedcrimesitrep2004.pdf

Europol. (2005). European Union Organised Crime Report: 2005: OCTA (2005). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-organised-crime-report-2005>

Europol. (2009). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2009). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2013). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2013). In *Europol*.

<https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>

Europol. (2016c). *Migrant smuggling in the EU*.

<https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/migrant-smuggling-in-eu>

Europol. (2017a). How Illegal Drugs Sustain Organised Crime in the EU. In *Europol*.

<https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-strategic-report-how-illegal-drugs-sustain-organised-crime-in-eu>

Europol. (2017b). Crime in the age of technology: Europol's Serious and Organised Crime Threat

Assessment 2017. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/crime-in-age-of-technology-%E2%80%93-europol%E2%80%99s-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017#downloads>

Europol. (2017c). Online sexual coercion and extortion as a form of crime affecting children: Law enforcement perspective. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/online-sexual-coercion-and-extortion-form-of-crime-affecting-children-law-enforcement-perspective>

Europol. (2020c). The challenges of countering human trafficking in the digital era. In *Europol*.

<https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/challenges-of-countering-human-trafficking-in-digital-era>

Europol. (2021). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2021): A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

Europol. (2022). Environmental crime in the age of climate change: 2022 threat assessment. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/environmental-crime-in-age-of-climate-change-2022-threat-assessment>

Europol. (2023). Criminal Networks in Migrant Smuggling: Europol Spotlight. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/criminal-networks-in-migrant-smuggling>

Europol. (2024). European Migrant Smuggling Centre: Tackling threats, addressing challenges. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-report-tackling-threats-addressing-challenges>

Europol. (2024a). Decoding the EU's most threatening criminal networks. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/decoding-eus-most-threatening-criminal-networks>

Europol. (2025). The changing DNA of serious and organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime>

Faraldo Cabana, P. (2024). *Exploring overlaps of cultural property crime with organised crime in EU policy documents*. European Journal on Criminal Policy and Research. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10610-024-09595-9>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC] & InSight Crime. (2021). The cocaine pipeline to Europe: A joint GI-TOC - InSightCrime report. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/cocaine-to-europe/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2024a). Global Synthetic Drug Markets: The Present and Future. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/global-synthetic-drug-market-the-present-and-future/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2018a). *Understanding contemporary human smuggling as a vector in migration*. https://globalinitiative.net/analysis/understanding_human_smuggling/

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2020). Smuggling in the time of Covid-19: The impact of the pandemic on human-smuggling dynamics and migrant-protection risks. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/smuggling-covid-19/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2024). Small boats, big business: The industrialization of cross-channel migrant smuggling. In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/english-channel-migrant-people-smuggling-france-uk-kurdish-gangs-crime/>

Hall, A., Koenraadt, R., & Antonopoulos, G. A. (2017). *Illicit pharmaceutical networks in Europe: Organising the illicit medicine market in the United Kingdom and the Netherlands*. *Trends in Organized Crime*, 20(3), 296–315. <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9304-9>

HLN. (2025). *PORTRET. 80% procent van de geïmporteerde cocaïne in Europa is het werk van de Italiaanse 'Ndrangheta, de machtigste misdaadorganisatie ter wereld*. HLN. <https://www.hln.be/buitenland/portret-80-procent-van-de-geimporteerde-cocaine-in-europa-is-het-werk-van-de-italiaanse-ndrangheta-de-machtigste-misdaadorganisatie-ter-wereld-a7a9cec3>

Kuschminder, K., De Bresser, J., & Siegel, M. (2015). *Irreguliere Migratieroutes naar Europa en de Factoren die van Invloed zijn op de Bestemmingskeuze van Migranten*. WODC. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2175/2553-volledige-tekst_tcm28-73957.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Maher, J., & Wyatt, T. (2021). *European illegal puppy trade and organised crime*. *Trends in Organized Crime*, 24(4), 506-525. <https://doi.org/10.1007/s12117-021-09429-8>

Mehlbaum, Van den Akker, Verweij, & Wester. (2021). Zuiver op de graat: Over de betrokkenheid van de visserij bij maritieme drugsmokkel. In *Politie en Wetenschap*. <https://www.politienwetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2021/zuiver-op-de-graat-371>

Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2024a). *Let's go, HARP! Hit and run tegen drugspostverstuurders*. Nederland Tegen Georganiseerde Misdaad. <https://www.nederlandtegengeorganiseerdemisdaad.nl/actueel/verhalen-uit-de-praktijk/weblog/2024/lets-go-harp-hit-and-run-tegen-drugspostverstuurders>

Nationaal Rapporteur. (2022). Dadermonitor mensenhandel: 2017 - 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/04/11/tk-bijlage-nationaal-rapporteur-dadermonitor-mensenhandel-2017-2021>

Nationaal Rapporteur. (2023). *Jaarcijfers slachtoffers en (potentiële) daders van mensenhandel in Nederland bekend*. Publicatie | Nationaal Rapporteur. <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2023/10/18/jaarcijfers-slachtoffers-en-potentiele-daders-van-mensenhandel-in-nederland-bekend>

NOS. (2025). *Onderzoekers: uitbuiting schoonmakers Saints & Stars staat niet op zich*. NOS Nieuws. <https://nos.nl/artikel/2578051-onderzoekers-uitbuiting-schoonmakers-saints-and-stars-staat-niet-op-zich>

NRC Handelsblad. (2025). *Nederland wordt overspoeld met legale wiet uit Canada*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/11/05/nederland-wordt-overspoeld-met-legale-wiet-uit-canada-a4911773>

OC Index. (2023). *Continental overview and results: Europe*. Geraadpleegd van https://ocindex.net/report/2023/04-continental-overview.html?query=Europe&search_stem=Europ#europe

Ordaz, P., & Carretero, N. (2018). Spain: Europe's new cocaine gateway. *EL PAÍS English*. https://english.elpais.com/elpais/2018/07/02/inenglish/1530521093_187450.html

Raad van de Europese Unie. (2023). *Migratiestromen via de oostelijke Middellandse Zeeroute*. Europese Raad. Geraadpleegd op 7 augustus 2023, van <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/eu-migration-policy/eastern-mediterranean-route/>

Ramdjan, T. (2025). *Geen arbeidsuitbuiting bij Saints & Stars volgens het OM: hoe kan dat?* Het Parool. <https://www.parool.nl/amsterdam/geen-arbeidsuitbuiting-bij-saints-stars-volgens-het-om-hoe-kan-dat-b48687f7>

Shulgin, A., & Shulgin, A. (1991). *PiHKAL: A Chemical Love Story*. https://archives.lib.purdue.edu/repositories/2/archival_objects/3484

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit [SKC]. (2025). *Oost-Europa: Transnationaal Ondermijningsbeeld*. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/e690950f-790b-40b2-a773-f26fb64649c>

Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit [SKC]. (2024). *Cocaïne: Een strategische blik op de dynamiek van de internationale drugsmarkt*. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit. https://skc-oc.org/wp-content/uploads/2025/04/SB_C_D.pdf

Tops, Van Valkenhoef, Van der Torre, & Van Spijk. (2018). *Waar een klein land groot in kan zijn.: Nederland en synthetische drugs in de afgelopen 50 jaar*. Boom Criminologie. <https://lokalezaken.com/wp/wp-content/uploads/2019/12/Waar-een-klein-land-groot-in-kan-zijn.pdf>

United Nations [UN]. (2000). *The Protocol for human trafficking*. United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/protocol.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] & Europol. (2021a). *Cocaine Insights (1)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2021/September/unodc-launches-publication-series-cocaine-insights.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2009). *Global report on trafficking in Persons (2009)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2009.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2010). *The globalization of crime: A transnational organized crime threat assessment*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/tocta-2010.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2012). *Global report on trafficking in Persons (2012)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2012.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2016). *World Wildlife Crime Report 2016*. <https://doi.org/10.18356/e70581eb-en>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2018a). *World Drug Report (2018)*. In *UNODC*. <https://www.unodc.org/wdr2018/>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2018b). *Global Report on Trafficking in Persons (2018)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/e4j/data/_university_uni/_global_report_on_trafficking_in_persons_2018.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020a). *Global Study on Firearms 2020*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/firearms-protocol/firearms-study.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020b). *Female victims of trafficking for sexual exploitation as defendants*. In *UNODC*. <https://sherloc.unodc.org/cld/en/bibliography/2020/female-victims-of-trafficking-for-sexual-exploitation-as-defendants.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020c). *Global Report on Trafficking in Persons (2020)*. In *United Nations iLibrary*. <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210051958/read>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2021). *World Drug Report (2021)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2021a). *COVID-19 and Crime: The Impact of the Pandemic on Human Trafficking*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2021/July/covid-19-and-crime-the-impact-of-the-pandemic-on-human-trafficking.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2021b). *Abused and Neglected: A Gender Perspective on Aggravated Migrant Smuggling Offences and Response*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2021/June/unodc-highlights-lack-of-justice-for-migrants-abused-on-smuggling-routes.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2022). *Global Report on Trafficking in Persons (2022)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip_new2.html

Hoofdstuk 2 Personen

Antolínez-Domínguez, I., & Jorge-Barbuzano, E. (2018). *Migrant women and human trafficking for purposes of sexual exploitation on Europe's Southern Frontier: A proposal for methodology in action research*. In *Andalusia: History, Society and Diversity* (pp. 231–256). Nova Science Publishers.
https://www.researchgate.net/publication/331101447_Migrant_women_and_human_trafficking_for_purposes_of_sexual_exploitation_on_Europe%27s_Southern_Frontier_A_proposal_for_methodology_in_action_research

ANV. (2021). Themastudie georganiseerde criminaliteit. Analistennetwerk Nationale Veiligheid. In *Rijksoverheid.nl*. <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-05/Themastudie%20Georganiseerde%20Criminaliteit.pdf>

AP. (2024a). *Belgian customs seized record amount of cocaine as EU faces rise in drug-related violence*. AP News.
<https://apnews.com/article/antwerp-cocaine-record-seizure-cartels-4d71e80bf98a4b2618e44c50cad276a7>

AP. (2024b). *German investigators seize cocaine worth 2.6 billion euros, calling it their biggest find ever*. AP News.
<https://apnews.com/article/25dbc718f12ccdd52a5eb5c5b9e2408b>

BBC World Service. (2024). *The elite squad fighting organised crime to free trafficked people* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=nO2YU2DYi5g>

Becucci, S. (2024). *Smuggling and trafficking of migrants in southern Europe: Criminal actors, dynamics and migration policies*. Bristol University Press. <https://doi.org/10.2307/jj.9692681>

Binnenlands Bestuur. (2018). *Motorclub Satudarah verboden*. Binnenlands Bestuur.
<https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/bestuurscultuur/motorclub-satudarah-verboden/>

Boerman, F., Grapendaal, M., Nieuwenhuis, F., & Stoffers, E. (2017). *Nationaal Dreigingsbeeld 2017: Georganiseerde criminaliteit*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/nationaal-dreigingsbeeld/2017/nationaal-dreigingsbeeld-2017.pdf>

Buscaglia, E., & van Dijk, J. (2003). *Controlling organized crime and corruption in the public sector*. Forum on Crime and Society, 3(1 & 2), 3–34. https://www.unodc.org/pdf/crime/forum/forum3_Art1.pdf

Comensha. (2023). *Vormen van mensenhandel*.
<https://www.comensha.nl/over-mensenhandel/vormen-van-mensenhandel/>

Davis, I., Hirst, C., & Mariani, B. (2001). *Organised crime, corruption and illicit arms trafficking in an enlarged EU*. Global Initiative. <https://www.globalinitiative.net/analysis/organised-crime-corruption-and-illicit-arms-trafficking-in-an-enlarged-eu/>

Deutsche Welle. (2025). *Germany: Police raise alarm over spike in child trafficking*.
<https://www.dw.com/en/germany-police-raise-alarm-over-spike-in-child-trafficking/a-73800323>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2023a). *Global Report on Cocaine 2023: Local dynamics, global challenges*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. United Nations Office on Drugs and Crime.
https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Global_cocaine_report_2023.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2023b). *World Drug Report (2023)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2024). *Global Report on Trafficking in Persons (2024)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*.
<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2024a). *World Drug Report (2024)*. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2024.html>

Van der Giessen, Moolenaar, & Ooyen-Houben. (2014). *De export van in Nederland geteelde cannabis*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/150>

Van Gelder, E. (2021). *Van aardbeien naar cannabis: Afrikaanse landen hopen geld te verdienen aan "groen goud"*. NOS.
<https://nos.nl/artikel/2394781-van-aardbeien-naar-cannabis-afrikaanse-landen-hopen-geld-te-verdienen-aan-groen-goud>

Van Janssen, H. (2025). *Wietproef kan gewoon doorgaan op 7 april: er zal genoeg hasj zijn in Tilburg*. Omroep Brabant.
<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4657638/wietproef-kan-gewoon-doorgaan-op-7-april-er-zal-genoege-hasj-zijn>

van Uhm, D., South, N., & Wyatt, T. (2021). *Connections between trades and trafficking in wildlife and drugs*. *Trends in organized crime*, 24(4), 425–446. <https://doi.org/10.1007/s12117-021-09416-z>

Van Wijk, Van der Torre, Van Barneveld, & Wolsink. (2020). *Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol*. In *Rapport | Rijksoverheid.nl*. https://bureaubeke.nl/wp-content/uploads/2020/05/Download_Ondermijning_op_en_rond_luchthaven_Schiphol-1.pdf

Vandoorne, S., & Kent, L. (2025). *Louvre heist suspects investigation intensifies after Paris jewellery theft*. CNN.
<https://edition.cnn.com/2025/10/29/europe/louvre-heist-suspects-investigation-intl>

Vermeulen, Van der Leest, & Dirksen. (2018). *De doorvoer van cocaïne via Nederland: Distributielijnen en doorvoer methoden*. Nationale Politie. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/drugs/rapporten-over-drugs/58987d54-786b-4cc7-9680-9904374cc5e4.pdf>

VRT NWS. (2023). *Douane: marihuana / cannabis-inbeslagnames haven Antwerpen*. VRT NWS.
<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/11/03/douane-marihuana-cannabis-inbeslagnames-haven-antwerpen/>

Eurispes. (2023).). *Cosa vuol dire Mafia? – Dialoghi sulla legalità*. L'Eurispes.
<https://www.leurispes.it/categoria/cosa-vuol-dire-mafia-dialoghi-sulla-legalita/>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2018). Two years of European Migrant Smuggling Centre. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/two-years-of-emsc>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2019). European Migrant Smuggling Centre: 3th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-3rd-annual-activity-report-%E2%80%93-2018>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2020). European Migrant Smuggling Centre: 4th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-4th-annual-activity-report-%E2%80%93-2020>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2021). European Migrant Smuggling Centre: 5th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/european-migrant-smuggling-centre-5th-annual-report-%E2%80%93-2021>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2022). European Migrant Smuggling Centre: 6th Annual Report. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/european-migrant-smuggling-centre-6th-annual-report-%E2%80%93-2022>

European Migrant Smuggling Centre [EMSC]. (2024). Tackling threats, addressing challenges. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/emsc-report-tackling-threats-addressing-challenges>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] & Europol. (2013). EU drug markets report 2013: a strategic analysis. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/eu-drug-markets-report-2013-strategic-analysis>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2019). *European Drug Report (2019): Trends and Developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2019_en

Europol & European Financial and Economic Crime Centre [EFECC]. (2020). Enterprising criminals: Europe's fight against the global networks of financial and economic crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/enterprising-criminals-%E2%80%93-europe%E2%80%93s-fight-against-global-networks-of-financial-and-economic-crime>

Europol & Interpol. (2016). *Migrant Smuggling Networks*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/europol-interpol-report-migrant-smuggling-networks>

Europol. (2004). European Union Organised Crime Report: 2004: OCTA (2004). In *Europol*. Office for Official Publications of the European Communities.
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/en_euorganisedcrimesitrep2004.pdf

Europol. (2005). European Union Organised Crime Report: 2005: OCTA (2005). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-organised-crime-report-2005>

Europol. (2006). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2006). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2006-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2007). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2007). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2007-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2008). EU Organised Crime Threat Assessment: OCTA (2008). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2008-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2009). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2009). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2013). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2013). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>

Europol. (2016). *Migrant smuggling in the EU*.
<https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/migrant-smuggling-in-eu>

Europol. (2017). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2017). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>

Europol. (2020). Pandemic profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>

Europol. (2021). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2021): A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

Europol. (2023a). The Other Side of the Coin: An Analysis of Financial and Economic Crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/other-side-of-coin-analysis-of-financial-and-economic-crime>

Europol. (2023b). Criminal Networks in Migrant Smuggling: Europol Spotlight. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/criminal-networks-in-migrant-smuggling>

Europol. (2023c). Criminal Networks in EU Ports: Risks and challenges for Law Enforcement. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/criminal-networks-in-eu-ports-risks-and-challenges-for-law-enforcement>

Europol. (2024). Decoding the EU's most threatening criminal networks. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/decoding-eus-most-threatening-criminal-networks>

Europol. (2025). The changing DNA of serious and organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime>

Ferwerda, H., Van Leiden, I., & Van Ham, T. (2010). *Het nieuwe hooliganisme: Geweld ook buiten het voetbalveld* (Justitiële verkenningen, jrg. 36, nr. 1, p. 54–68). Bureau Beke. https://bureaubeke.nl/doc/2010/Just_Verk_2010_1_pag54_68.pdf

FIOD (Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst) (2018). *Gecoördineerd optreden tegen 'Ndrangheta-maffia in Europa*. FIOD. <https://www.fiod.nl/gecoördineerd-optreden-tegen-ndrangheta-maffia-in-europa/>

Flysjö, L. (2020). *A review of corruption and organized crime in the construction industry* (Master's thesis, Malmö University, Sweden). Malmö University, Faculty of Health and Society. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1486107&dsid=9324>

Galeotti, M. (2024). *Gangsters at war: Russia's use of organized crime as an instrument of statecraft* (Global Initiative Against Transnational Organized Crime Research Report, November 2024). Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/10/Mark-Galeotti-Gangsters-at-war-Russias-use-of-organized-crime-as-an-instrument-of-statecraft-GI-TOC-November-2024.pdf>

Gazet van Antwerpen. (2025). *Van Russische geheim agenten tot kleine criminelen: de schimmige keten van tussenpersonen achter drone-incidenten*. Gazet van Antwerpen. <https://www.gva.be/binnenland/van-russische-geheim-agenten-tot-kleine-criminelen-de-schimmige-keten-van-tussenpersonen-achter-drone-incidenten/103337518.html>

Gee, J., Button, M., Hock, B., & Shepherd, D. W. J. (2021). *Fraud and Corruption in the Construction Sector*. University of Portsmouth. <https://www.crowe.com/uk/insights/construction-fraud-2021>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime [GI-TOC]. (2018). *Understanding contemporary human smuggling as a vector in migration*. https://globalinitiative.net/analysis/understanding_human_smuggling/

Global Initiative Against Transnational Organized Crime[GI-TOC]. (2023). The Global Organized Crime Index (2023). In *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/ocindex-2023/>

HLN. (2024). *Politie houdt Belg aan op haven terrein Vlissingen; 18-jarige was vermoedelijk op zoek naar drugs*. <https://www.hln.be/buitenland/politie-houdt-belg-aan-op-haventerrein-vlissingen-18-jarige-was-vermoedelijk-op-zoek-naar-drugs-a025ce23/>

Kearney, V. (2025). *Report urges end to existence of NI paramilitary groups*. RTÉ News. <https://www.rte.ie/news/ireland/2025/0225/1498786-paramilitary-groups/>

Keizer, P. (2025). *Schaduwoorlog: Lokale 'freelancers' helpen Rusland met sabotage en brandstichting in Europa*. Pointer. <https://pointer.kro-ncrv.nl/schaduwoorlog-lokale-freelancers-helpen-rusland-sabotage-brandstichting-europa>

Kirstensen, M.B. (2024). *Bikers: Van vreedzame motorrijders tot zware misdaad*. Historianet. <https://historianet.nl/misdaad/criminelen/bikers-van-vreedzame-motorrijders-tot-zware-misdaad>

Lefelon, P. (2021). *Verboden Nederlandse motorbende dringt door in harde kern Antwerp en wilde ticketverkoop overnemen*. HLN. <https://www.hln.be/antwerpen/verboden-nederlandse-motorbende-dringt-door-in-harde-kern-antwerp-en-wilde-ticketverkoop-overnemen-a077f4df/>

Liebrecht, K. (2024). *Hybride oorlogsvoering: wat is het en hoe groot is de dreiging?* VRT NWS. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/12/13/hybride-oorlogsvoering-wat-is-het-en-hoe-groot-is-de-dreiging/>

Maritime Executive. (202). *Record cocaine seizures at the Port of Rotterdam in 2021*. <https://maritime-executive.com/article/record-cocaine-seizures-at-the-port-of-rotterdam-in-2021>

Massari, M. (2014). *The Sacra Corona Unita: Origins, characteristics, and strategies*. In N. Serenata (Ed.), *The 'Ndrangheta and the Sacra Corona Unita: The history, organization and operations of two unknown Mafia groups* (pp. 101–116). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-04930-4_7

May, P., & Holcová, P. (2023). *Inside Job: How a hacker helped cocaine traffickers infiltrate Europe's biggest ports*. Organized Crime and Corruption Reporting Project. <https://www.occrp.org/en/project/narcofiles-the-new-criminal-order/inside-job-how-a-hacker-helped-cocaine-traffickers-infiltrate-europes-biggest-ports/>

Modern Slavery and Human Rights Policy and Evidence Centre. (2025). *Identifying child criminal exploitation in Northern Ireland: Report on modern slavery and human trafficking in the context of child criminal exploitation*. <https://www.modernslaverypec.org/resources/identifying-child-criminal-exploitation-northern-ireland>

Nationaal Rapporteur. (2021). *Slachtoffermonitor mensenhandel: 2016 - 2020*. <https://www.nationaalrapporteur.nl/documenten/2021/12/07/slachtoffermonitor-mensenhandel-2016---2020>

Nationaal Rapporteur. (2022). *Dadermonitor mensenhandel: 2017 - 2021*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/04/11/tk-bijlage-nationaal-rapporteur-dader-monitor-mensenhandel-2017-2021>

Nationale Politie. (2024). Geweld van de georganiseerde misdaad in beeld: Fenomeenbeeld 2024. In *politie.nl*. <https://www.politie.nl/nieuws/2024/november/14/00-fenomeenbeeld-geweld-minder-liquidaties-meer-aanslagen.html>

Nationale Politie. (2025). Zo gaan loverboys te werk. *Politie.nl*. Geraadpleegd op 6 december 2025 via <https://www.politie.nl/informatie/zo-gaan-loverboys-te-werk.html>

nlTimes. (2023). €354 million in cocaine found at Rotterdam port; 34 arrested. <https://nltimes.nl/2023/01/07/eu354-million-cocaine-found-rotterdam-port-34-arrested>

NT.nl. (2025). Meer partijen drugs onderschept in Rotterdamse haven. <https://www.nt.nl/havens/2025/06/04/meer-partijen-drugs-onderschept-in-rotterdamse-haven>

NU.nl. (2025). Vliegverkeer boven België ontregeld na dronemeldingen: er is iets aan de hand. *NU.nl*. <https://www.nu.nl/buitenland/6374811/vliegverkeer-boven-belgie-ontregeld-na-dronemeldingen-er-is-iets-aan-de-hand.html>

Openbaar Ministerie (OM). (2025). Eén aanhouding na vondst van 1200 kilo cocaïne in haven Vlissingen. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/08/13/een-aanhouding-na-vondst-van-1200-kilo-cocaine-in-haven-vlissingen>

Persson, A., Worth, M., & Jeney, P. (2024). High-risk areas of corruption in the EU: A mapping and in-depth analysis. Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5c0730b2-9769-11ef-a130-01aa75ed71a1/language-en>

Pingen, A. (2025). High-risk areas of corruption in the EU: In-Depth report highlights six vulnerable sectors. *euclid*. <https://euclid.eu/news/high-risk-areas-of-corruption-in-the-eu-in-depth-report-highlights-six-vulnerable-sectors/>

RAND Europe. (2024). Druggerelateerde corruptie op Schiphol en in de Rotterdamse haven. In *RAND*. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2870-1.html

Rijksoverheid. (2024). Cocaine seizures by Customs see sharp rise in 2023. <https://www.government.nl/latest/news/2024/01/17/cocaine-seizures-by-customs-see-sharp-rise-in-2023>

Risom, A. (2025). Germany becomes a new cocaine hub as Hamburg port falls under criminal siege. *Dagens*. <https://www.dagens.com/news/germany-becomes-a-new-cocaine-hub-as-hamburg-port-falls-under-criminal-siege>

Savona, E. U., & Berlusconi, G. (Eds.). (2015). *Organized crime infiltration of legitimate businesses in Europe: A pilot project in five European countries* (Final Report of Project ARIEL). <https://www.bra.se/english/publications/archive/2015-11-26-organized-crime-infiltration-of-legitimate-businesses-in-europe.html>

Spapens, & Van de Mheen. (2022). *Het vestigingsklimaat voor drugscriminaliteit in Nederland*. <https://repository.tilburguniversity.edu/server/api/core/bitstreams/f138c81f-433d-4389-86a6-afbbaf6ca020/content>

Spencer, J., Broad, R., Aromaa, K., Junninen, M., Markina, A., Saar, J., & Viljanen, T. (2011). *Organised crime, corruption and the movement of people across borders in the new enlarged EU: A case study of Finland, Estonia and the UK*. HEUNI. <https://research.manchester.ac.uk/en/publications/organised-crime-corruption-and-the-movement-of-people-across-bord-2>

Staring, R., Bisschop, L., Roks, R., Brein, E., & Van de Bunt, H. (2019). Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven. Aard en aanpak van het fenomeen. In *Erasmus University Rotterdam*. <https://pure.eur.nl/en/publications/drugscriminaliteit-in-de-rotterdamse-haven-aard-en-aanpak-van-het-2>

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit [SKC]. (2023). De trans-Atlantische Corridor: Cocaïne: Crimineel Klimaatrapport. In *Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit*. Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/41d38eao-ea3d-4068-94f2-3b743479ad66>

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit [SKC]. (2025). Oost-Europa: Transnationaal Ondernijningsbeeld. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/e690950f-790b-40b2-a773-f26f1b64649c>

Swedish Migration Agency. (2025, 10 maart). More cases of human trafficking identified. <https://www.migrationsverket.se/en/news-archive/news/2025-03-10-more-cases-of-human-trafficking-identified.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2012). Global report on trafficking in Persons (2012). In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2012.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2014). Global Report on Trafficking in Persons (2014). In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2014.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2016). Global Report on Trafficking in Persons (2016). In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2016.html

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020a). Global Report on Trafficking in Persons (2020). In *United Nations iLibrary*. <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210051958/read>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2021a). COVID-19 and Crime: The Impact of the Pandemic on Human Trafficking. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2021/july/covid-19-and-crime-the-impact-of-the-pandemic-on-human-trafficking.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2021b). Abused and Neglected: A Gender Perspective on Aggravated Migrant Smuggling Offences and Response. In *United Nations Office On Drugs And Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2021/June/unodc-highlights-lack-of-justice-for-migrants-abused-on-smuggling-routes.html>

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2022). Global Report on Trafficking in Persons (2022). In *United Nations Office On Drugs And Crime*. https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip_new2.html

Van Duyne, P., & Kouwenberg, R. (1994). *Rechtsverzorging en wetenschap*. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/1077>

Van Schaik, A. (2024). *Harde kern supporters Inter en AC Milan innig verweven met georganiseerde misdaad*. AD. <https://www.ad.nl/buitenlands-voetbal/harde-kern-supporters-inter-en-ac-milan-innig-verweven-met-georganiseerde-misdaad-a317abo3/>

VRT NWS. (2012). *Gevreesde motorbende komt naar Antwerpen*. VRT NWS. https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2012/04/29/gevreesde_motorbendekomtnaarantwerpen-1-1286886/

Zampano, G. (2024). *Italy faces rising problem of 'modern slavery,' experts say demands systemic approach*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/europe/italy-faces-rising-problem-of-modern-slavery-experts-say-demands-systemic-approach/3291672>

Hoofdstuk 3 Financiën

Accountant.nl. (2024). *Scandinavische bank Nordea beticht van witwassen van 3,5 miljard euro*. <https://www.accountant.nl/nieuws/2024/7/scandinavische-bank-nordea-beticht-van-witwassen-van-35-miljard-euro/>

BBC. (2021). Pandora Papers: A simple guide to the Pandora Papers leak. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-58780561>

Better Business Bureau. (2025.). *Temu.com* [Business profile]. Better Business Bureau. Geraadpleegd op 12 decembert 2025 via <https://www.bbb.org/us/ma/boston/profile/online-shopping/temucom-0021-553943>

Boerman, F., Grapendaal, M., Nieuwenhuis, F., & Stoffers, E. (2017). *Nationaal Dreigingsbeeld 2017: Georganiseerde criminaliteit*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/nationaal-dreigingsbeeld/2017/nationaal-dreigingsbeeld-2017.pdf>

Bruinsma, M., Ceulen, R., Spapens, T., & Dei, C. (2018). Ondermijning door criminele “weldoeners”. In *Politie en Wetenschap*. <https://www.politeenwetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2018/ondermijning-door-criminele-weldoeners-309/>

Chainalysis. (2022). Crypto Crime Trends for 2022: Illicit Transaction Activity Reaches All-Time High in Value, All-Time Low in Share of All Cryptocurrency Activity. *Chainalysis*. <https://www.chainalysis.com/blog/2022-crypto-crime-report-introduction/>

den Hollander, M. (2025). *Temu: merkinbreuk en namaak problemen*. Merk-Echt. <https://www.merk-echt.nl/blog/temu-merkinbreuk-en-namaak-problemen/>

EPPO. (2024). *Investigation Admiral 2.0: Europe's biggest VAT fraud with links to organised crime*. European Public Prosecutor's Office. <https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/investigation-admiral-20-europes-biggest-vat-fraud-links-to-organised-crime>

European Anti-Fraud Office. (2020). *The OLAF Report 2020*. https://anti-fraud.ec.europa.eu/document/download/73e011db-693b-4b87-9e8a-5858cc3c3c2d_en?filename=olaf_report_2020_en.pdf

European Commission & European Union Intellectual Property Office. (2021). *EU Enforcement of Intellectual Property Rights: Results at the EU border and in the EU Internal Market 2020*. https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2021_EU_enforcement_intellectual_property_rights/2021_EU_enforcement_intellectual_property_rights%20_FullR_en.pdf

European Commission & European Union Intellectual Property Office [EUIPO]. (2022). EU enforcement of IP rights: a joint report with the European Commission. In *Taxation And Customs Union*. https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/eu-enforcement-ip-rights-joint-report-european-commission-2022-12-16_en

European Commission & RAND. (2021). Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses : technical annexes. In *Publications Office Of The EU*. <https://op.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/bd3cb673-879d-11eb-ac4c-01aa75ed71a1/language-en>

European Commission. (2018). *The concept of Tax Gaps: Report III: MTIC Fraud Gap estimation methodologies*. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2018-12/tax_gaps_report_mtic_fraud_gap_estimation_methodologies.pdf

European Commission. (2019). *Commission reports on the risks of investor citizenship and residence schemes in the EU and outlines steps to address them*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_526

European Commission. (2022). *Commission refers MALTA to the Court of Justice*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_22_5422

European Commission. (2025). *Commission preliminarily finds Temu in breach of the Digital Services Act in relation to illegal products on its platform* (Press Release No. IP/25/1913). European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1913

European Financial and Economic Crime Centre [EFECC]. (2020). Enterprising criminals: Europe's fight against the global networks of financial and economic crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/enterprising-criminals-%E2%80%93-europe%E2%80%99s-fight-against-global-networks-of-financial-and-economic-crime>

European Union Intellectual Property Office [EUIPO]. (2022). Intellectual Property Crime Threat Assessment: 2022. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/intellectual-property-crime-threat-assessment-2022>

European Parliament. (2021). *European Parliament resolution of 9 March 2022 with proposals to the Commission on citizenship and residence by investment schemes | EP resolutions | Documents | D-UA | Delegations | European Parliament*. <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/european-parliament-resolution-of-9-marc/product-details/20220315DPU32347>

European Parliament. (2022). *Possible solutions for missing trader Intra-Community Fraud*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/731902/IPOL_STU\(2022\)731902_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/731902/IPOL_STU(2022)731902_EN.pdf)

European Public Prosecutor's Office. (2022). *Spain: EPPO probes into VAT fraud in luxury car sales with estimated losses of €12 million | European Public Prosecutor's Office*. <https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/spain-epo-probes-vat-fraud-luxury-car-sales-estimated-losses-eu12-million>

Europol & Basel Institute of Governance. (2022). *Seizing the opportunity: five recommendations for crypto assets-related crime and money laundering: Recommendations of the joint working group on criminal finances and cryptocurrencies*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/seizing-opportunity-five-recommendations-for-crypto-assets-related-crime-and-money-laundering#downloads>

Europol. (2004). European Union Organised Crime Report: 2004: OCTA (2004). In *Europol*. Office for Official Publications of the European Communities. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/en_euorganisedcrimesitrep2004.pdf

Europol. (2005). European Union Organised Crime Report: 2005: OCTA (2005). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-organised-crime-report-2005>

Europol. (2009). EU Organised Crime & Threat Assessment: OCTA (2009). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment>

Europol. (2013). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2013). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-hreat-assessment-socta-2013>

Europol. (2015). *Why is cash still a king?: A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/why-cash-still-king-strategic-report-use-of-cash-criminal-groups-facilitator-for-money-laundering>

Europol. (2016). *Money Muling*. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/forgery-of-money-and-means-of-payment/money-muling>

Europol. (2017a). Crime in the age of technology: Europol's Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/crime-in-age-of-technology-%E2%80%93-europol%E2%80%99s-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017#downloads>

Europol. (2017b). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2017). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>

Europol. (2018). *MTIC fraud investigation and LEA's cooperation improving*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/mtic-fraud-investigation-and-leas-cooperation-improving>

Europol. (2020). *The involvement of organised crime groups in sports corruption*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/involvement-of-organised-crime-groups-in-sports-corruption>

Europol. (2021a). *Shadow money: The international networks of illicit finance*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/shadow-money-international-networks-of-illicit-finance>

Europol. (2021b). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2021): A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

Europol. (2021c). *Europol helps Belgian and Swiss authorities unravel Vitae Ponzi scheme*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-helps-belgian-and-swiss-authorities-unravel-vitae-ponzi-scheme>

Europol. (2021d). *Unmasked: 23 charged over COVID-19 business email compromise fraud*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/unmasked-23-charged-over-covid-19-business-email-compromise-fraud>

Europol. (2021e). *Beware of scams involving fake correspondence from Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/beware-of-scams-involving-fake-correspondence-europol>

Europol. (2021f). *VAT fraud clampdown: International scam with memory cards uncovered in the Netherlands*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/vat-fraud-clampdown-international-scam-memory-cards-uncovered-in-netherlands>

Europol. (2022a). *Cryptocurrencies: Tracing the evolution of criminal finances*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/cryptocurrencies-tracing-evolution-of-criminal-finances>

Europol. (2022b). *Environmental crime in the age of climate change: 2022 threat assessment*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/environmental-crime-in-age-of-climate-change-2022-threat-assessment>

Europol. (2022c). *Operation LUDUS I: analysis report*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/operation-ludus-i-analysis-report>

Europol. (2023a). *The Other Side of the Coin: An Analysis of Financial and Economic Crime*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/other-side-of-coin-analysis-of-financial-and-economic-crime>

Europol. (2023b). *27 food fraudsters arrested in Lithuania and Italy*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/27-food-fraudsters-arrested-in-lithuania-and-italy>

Europol. (2024). *Decoding the EU's most threatening criminal networks*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/decoding-eus-most-threatening-criminal-networks>

Europol. (2025). *14 arrested in hit against money laundering gang in Portugal and Spain*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/14-arrested-in-hit-against-money-laundering-gang-in-portugal-and-spain>

Europol. (2025a). *The changing DNA of serious and organised crime*. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime>

Europol. (2025b). *Six arrested in international investment fraud operation*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/six-arrested-in-international-investment-fraud-operation>

Financial Action Task Force [FATF]. (2013). *The role of Hawala and other similar service providers in Money Laundering and Terrorist Financing*. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf>

Financial Action Task Force [FATF]. (2019). *FATF Guidance for a Risk-Based Approach for Trust and Company Service Providers*. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Rba-trust-company-service-providers.html>

FIOD. (2023). *Miljoenenfraude in autobranche*. <https://www.fiod.nl/miljoenenfraude-in-autobranche>

FTM. (2025). *The CumEx Files. Follow the Money* <https://www.ftm.nl/dossier/the-cumex-files>

Hof van Justitie van de Europese Unie. (2025). *Burgerschap van de Unie: de Maltese burgerschapsregeling voor investeerders is in strijd met het Unierecht*. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2025-04/cp250052nl.pdf>

InfoCuria. (z.d.). *CURIA - List of results*. Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-181/23>

Jansen, A. (2024). *EUR 2.7 Million Seized in European Crackdown on Money Laundering and Cash Smuggling*. Dutch Times. <https://dutchtimes.nl/news/eur-2-7-million-seized-in-european-crackdown-on-money-laundering-and-cash-smuggling>

Kyslenko, Dmytro & Podliehaiev, Kostiantyn & Zarubei, Viktoriia & Kuzmichova-Kyslenko, Elizaveta & Rymarchuk, Olha. (2024). *Types of Corruption Crimes in Sports in the Countries of the European Union*. Retos. 55. 249-258. 10.47197/retos.v55.103482.

NOS. (2018). *Pathé voor 19 miljoen euro opgelicht door nepmails 'hoofdkantoor'*. NOS Nieuws. <https://nos.nl/artikel/2258662-pathe-voor-19-miljoen-euro-opgelicht-door-nepmails-hoofdkantoor>

OLAF. (2023). *Illicit tobacco trade: over half billion cigarettes seized in 2022*. European Anti-Fraud Office. https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/illicit-tobacco-trade-over-half-billion-cigarettes-seized-2022-2023-04-04_en

OM-MP (2025). *Hof van beroep Brussel bevestigt strenge straffen voor grootschalige witwasorganisatie* [Persbericht]. Openbaar Ministerie Parketten- en auditoraten-generaal Brussel. <https://www.om-mp.be/nl/artikel/pers-bericht-parket-generaal-brussel-hof-van-beroep-brussel-bevestigt-strenge-straffen-voor>

Openbaar Ministerie, Omgevingsdienst NL, Inspectie Leefomgeving en Transport, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, & Nationale Politie. (2024). Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit (2024).

In *Milieucriminaliteit* | Openbaar Ministerie. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/publicaties/2024/01fo871f-a41a-47fo-abf7-f774a63a24db.pdf>

Openbaar Ministerie, Omgevingsdienst NL, Inspectie Leefomgeving en Transport, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, & Nationale Politie. (2021). Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit (2021).

In *Milieucriminaliteit* | Openbaar Ministerie. <https://www.om.nl/onderwerpen/milieucriminaliteit/dreigingsbeeld-milieucriminaliteit>

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2022). Dangerous Fakes. In *OECD*. https://www.oecd.org/en/publications/dangerous-fakes_117e352b-en.html

Pittlik, W. (2025). *De lange nasleep van de CumEx-fraude*. Duitslandinstituut. <https://duitslandinstituut.nl/artikel/65426/de-lange-nasleep-van-de-cumex-fraude>

Pointer. (2020). *Datingscammers lichten slachtoffers voor ruim 3,4 miljoen euro op*. Pointer. <https://pointer.kro-ncrv.nl/datingscammers-lichten-slachtoffers-voor-ruim-34-miljoen-euro-op>

RAND. (2020). Exploring the use of Zcash cryptocurrency for illicit or criminal purposes. In *RAND*. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4418.html

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit [SKC]. (2025). *Oost-Europa: Transnationaal Ondernijningsbeeld*. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/e690950f-790b-40b2-a773-f26f1b64649c>

Transparency International & Global Witness. (2018). European Getaway: Inside the Murky World of Golden Visas. In *Transparency.org*. <https://www.transparency.org/en/publications/golden-visas>

United Nations Environment Programme [UNEP] & GRID-Arendal. (2020). Illegal Trade in Chemicals. In *UNEP - UN Environment Programme*. <https://www.unep.org/resources/assessment/illegal-trade-chemicals>

van der Burgh, R., & van der Pol, L. (2025). *Internationale cryptofraudeurs maken minstens 275 miljoen dollar buit*. Platform Investico. <https://www.platform-investico.nl/onderzoeken/internationale-cryptofraudeurs-maken-minstens-275-miljoen-dollar-buit>

Vanwersch, L., Willem, A., Constandt, B., & Hardyns, W. (2021). Fraud and corruption in sport in the academic literature. *The 29th European Sport Management Conference : EASM 2021 Festival of Sport Management Research and Practice, Abstracts*. Presented at the 29th European Sport Management Conference : Festival of Sport Management Research and Practice (EASM 2021).

Vilt.be. (2020). *Eén op drie Italiaanse boeren slachtoffer van de maffia*. VILT. <https://vilt.be/nl/nieuws/een-op-drie-italiaanse-boeren-slachtoffer-van-de-maffia>

VRT NWS. (2023). Criminele organisaties maken jaarlijks 188 miljard euro winst, slechts 2 procent wordt in beslag genomen. *VRTNWS*.

<https://www.vrt.be/EMCDnws/nl/2023/09/11/criminele-organisaties-maken-jaarlijks-188-miljard-euro-winst/>

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum [WODC]. (2023). Milieu: criminaliteit, schade en aanpak. In *Justitiële Verkenningen*. <https://www.wodc.nl/actueel/nieuws/2023/12/12/nieuwe-justitie-verkenningen-over-milieu-criminaliteit-schade-en-aanpak>

Hoofdstuk 4 Informatie

Akyazi, U., Van Eeten, M., & Ganan, C. H. (2021). Measuring Cybercrime as a Service (CaaS) Offerings in a Cybercrime Forum. In *TU Delft Research Portal*. <https://research.tudelft.nl/en/publications/measuring-cyber-crime-as-a-service-caas-offerings-in-a-cybercrime->

AMAN. (2024). *Portugal: Cybercrime increases in 2023*. Aman-Alliance <https://www.aman-alliance.org/Home/ContentDetail/77939>

Digital Trust Center (Min. van EZK). (2024). *Wat is encryptie?* Digital Trust Center (Min. Van EZK). <https://www.digitaltrustcenter.nl/informatie-advies/wat-is-encryptie>

ENISA. (2023). *Checking-up on health: Ransomware accounts for 54% of cybersecurity threats in the health sector*. European Union Agency for Cybersecurity. <https://www.enisa.europa.eu/news/checking-up-on-health-ransomware-accounts-for-54-of-cybersecurity-threats>

Eurojust. (2023). *Cybercrime trends in the EU*. Europol Reports. <https://www.eurojust.europa.eu/annual-report-2023/cybercrime>

Eurojust. (2024). *Annual Report 2024 – Cybercrime and Organised Crime*. <https://www.eurojust.europa.eu/annual-report-2024/cybercrime>

European Union Agency for Criminal Justice Cooperation [Eurojust]. (2023, 6 februari). *New strike against encrypted criminal communications with dismantling of Exclu tool*. Eurojust. <https://www.eurojust.europa.eu/news/new-strike-against-encrypted-criminal-communications-dismantling-exclu-tool>

Europol & Eurojust. (2019). First report of the observatory function on encryption. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/first-report-of-observatory-function-encryption>

Europol & Eurojust. (2020). Second report of the observatory function on encryption. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/second-report-of-observatory-function-encryption>

Europol & Eurojust. (2021). Third report of the observatory function on encryption. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/third-report-of-observatory-function-encryption>

Europol. (2011). Threat Assessment on Internet Facilitated Organised Crime (IOCTA) - 2011. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/threat-assessment-internet-facilitated-organised-crime-iocta-2011>

Europol. (2014). The Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2014. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2014>

Europol. (2015). The Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2015. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2015>

Europol. (2016). The Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2016. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2016>

Europol. (2017). EU Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2017). In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>

Europol. (2018). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2018. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/internet-organised-crime-threat-assessment-2018>

Europol. (2019a). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2019. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2019>

Europol. (2019b). *Organised Crime Threat Assessment 2019: Southern European hubs and networks*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eocta-2019>

Europol. (2020a). *Dismantling of an encrypted network sends shockwaves through organised crime groups across Europe – Europol/Eurojust joint press release* | Europol. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/dismantling-of-encrypted-network-sends-shockwaves-through-organised-crime-groups-across-europe>

Europol. (2020b). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2020. In *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2020>

Europol. (2021a, maart 10). *New major interventions to block encrypted communications of criminal networks* | Europol. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/new-major-interventions-to-block-encrypted-communications-of-criminal-networks>

Europol. (2021b, juni 8). *800 criminals arrested in biggest ever law enforcement operation against encrypted communication* | Europol. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/800-criminals-arrested-in-biggest-ever-law-enforcement-operation-against-encrypted-communication>

Europol. (2021c). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: SOCTA (2021): A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

Europol. (2021d). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2021. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2021>

Europol. (2021e). *Joint operation Spanish & Italian police dismantled organised crime group*. <https://securitydelta.nl/news/overview/europol-eurojust-and-spanish-italian-national-police-dismantled-organised-crime-group>

Europol. (2023a). *Dismantling encrypted criminal EncroChat communications leads to over 6500 arrests and close to EUR 900 million seized: Judiciary and law enforcement present first overview of results*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/dismantling-encrypted-criminal-encrochat-communications-leads-to-over-6-500-arrests-and-close-to-eur-900-million-seized>

Europol. (2023b). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) - 2023. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2023>

Europol. (2024a). First Report on Encryption: By the EU Innovation Hub for Internal Security. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/first-report-encryption>

Europol. (2024b). *Global Coalition Takes Down New Criminal Communication Platform*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/global-coalition-takes-down-new-criminal-communication-platform>

Europol. (2024c). *International operation takes down another encrypted messaging service used by criminals: It is not the first time and will not be the last time that authorities are able to read criminals' messages in real time*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/international-operation-takes-down-another-encrypted-messaging-service-used-criminals>

Europol. (2025a). The changing DNA of serious and organised crime. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime>

Europol. (2025b). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) – Strategic, policy and tactical updates on the fight against cybercrime | Europol. In Europol. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/iocta-report>

Gazet van Antwerpen. (2025). *Politie vindt drugs, vuurwapens en 614 000 euro cash in café in Borgerhout; burgemeester legt tijdelijke sluiting op*. <https://www.gva.be/regio/antwerpen/regio-antwerpen/antwerpen/politie-vindt-drugs-vuurwapens-en-614-000-euro-cash-in-cafe-in-borgerhout-burgemeester-legt-tijdelijke-sluiting-op/97670426.html>

Gerechtshof 'sHertogenbosch. (2020). *In hoger beroep lagere celstraffen voor verdachten Party King*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-s-Hertogenbosch/Nieuws/Paginas/In-hoger-beroep-lagere-celstraffen-voor-verdachten-Party-King.aspx>

Gerechtshof Den Haag. (2024). ECLI:NL:GHDHA:2024:1104, Gerechtshof Den Haag, 1096011320. In *De Rechtspraak*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2024:1104>

Goeman, T. (2025). *Voor het eerst ransomware-crimineel op Most Wanted-lijst van Europol: bende maakte voor 15 miljard euro schade*. Gazet van Antwerpen. <https://www.gva.be/buitenland/voor-het-eerst-ransomware-crimineel-op-most-wanted-lijst-van-europol-bende-maakte-voor-15-miljard-euro-schade/90114125.html>

Hart van Nederland. (2018). *Eis tot 12 jaar voor drugsbende Party King, marktplaats voor criminelen*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://www.hartvannederland.nl/112/artikelen/eis-tot-12-jaar-voor-drugsbende-party-king-marktplaats-voor-criminelen>

Hoge Raad. (2020a). ECLI:NL:PHR:2020:927, Parket bij de Hoge Raad, 19/05471. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:PHR:2020:927>

Hoge Raad. (2020b). ECLI:NL:PHR:2020:927, Parket bij de Hoge Raad, 19/05471. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:PHR:2020:927>

Jansen, Westers, Schreurs, Berkenpas, Alpár, Stol, & Bluhm. (2023). *De rol van encryptie in de opsporing: Belemmeringen en mogelijkheden*. In *Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC)*. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3258>

Janssen, R. (2023). *Turkse broers runden internationaal drugsnetwerk vanuit Rotterdamse kroeg*. Panorama. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://panorama.nl/artikel/495487/turkse-broers-runden-internationaal-drugs-netwerk-vanuit-rotterdamse-kroeg>

Koroleva, A. (2025). *EU, U.S. step up hunt for fugitive hacker tied to multibillion-dollar ransomware strikes*. Organized Crime and Corruption Reporting Project. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://www.occrp.org/en/news/eu-us-step-up-hunt-for-fugitive-hacker-tied-to-multibillion-dollar-ransomware-strikes>

Lefelon, P. (2022). *Na vijf jaar drugsgeweld zijn daders van niemand nog bang: "Ik heb hele leger achter me"*. HLN. <https://www.hln.be/antwerpen/na-vijf-jaar-drugsgeweld-zijn-daders-van-niemand-nog-bang-ik-heb-hele-leger-achter-me-abc77448/>

Nationale Politie. (2025). *Campagne van M. gericht op Nederlandse criminelen in Spanje*. politie.nl. <https://www.politie.nl/nieuws/2025/juni/5/00-campagne-van-meld-misdaad-anoniem-gericht-op-nederlandse-criminelen-in-spanje.html>

NL Times. (2024a). *Large phishing provider taken down in international police action, 5 arrests in Netherlands*. <https://nltimes.nl/2024/04/18/large-phishing-provider-taken-intl-police-action-5-arrests-netherlands>

NL Times. (2024b). *Rotterdam police uncover hundreds of cryptocurrency fraud cases*. <https://nltimes.nl/2024/07/23/rotterdam-police-uncover-hundreds-cryptocurrency-fraud-cases>

Odinot, G., De Poot, C., & Verhoeven, M. (2018). *De aard en aanpak van georganiseerde cybercrime*. https://www.boomportaal.nl/tijdschrift/IV/IV_0167-5850_2018_044_005_002

Oerlemans, J. J. (2024a). *Overzicht cryptophone-operaties*. jjoerlemans.com. <https://jjoerlemans.com/2024/12/13/overzicht-cryptophone-operaties/>

Oerlemans, J. J. (2024b). *Meer duidelijkheid over PGP Safe-operatie*. jjoerlemans.com. <https://jjoerlemans.com/2021/12/30/meer-duidelijkheid-over-pgp-safe-operatie/>

Oerlemans. (2024c). *Meer duidelijkheid over de Ironchat-operatie*. jjoerlemans.com. <https://jjoerlemans.com/2023/02/20/meer-duidelijkheid-over-ironchat-operatie/>

Openbaar Ministerie [OM]. (2017). *Versleutelde berichten: schat aan criminele informatie*. Nieuwsbericht | Openbaar Ministerie. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2017/03/09/versleutelde-berichten-schat-aan-criminele-informatie>

Openbaar Ministerie [OM]. (2018). *Boevenberichten ontsleuteld*. Criminele Communicatie | Opportuun. <https://magazines.openbaarministerie.nl/opportuun/2018/02/boevenberichten-ontsleuteld>

Openbaar Ministerie [OM]. (2021). *Strafeis: 5 jaar tegen leverancier van PGP Safe telefoons*. Nieuwsbericht | Openbaar Ministerie. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2021/12/07/strafeis-5-jaar-tegen-leverancier-van-pgp-safe-telefoons>

Openbaar Ministerie [OM]. (2024). *OM eist gevangenisstraffen voor opzetten en exploiteren van systeem versleutelde communicatie*. Nieuwsbericht | Openbaar Ministerie. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2024/06/25/om-eist-gevangenisstraffen-voor-opzetten-en-exploiteren-van-systeem-versleutelde-communicatie>

Politie Nederland. (2024). *Grote provider van phishing pagina's dankzij internationale samenwerking uit de lucht*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://www.politie.nl/nieuws/2024/april/18/03-grote-provider-van-phishing-paginas-dankzij-internationale-samenwerking-uit-de-lucht.html>

Quekel, S. (2025). *Huurmoordenaar (17) 'schoot student uit Zwolle dood in Spanje'*. . AD Nederland. <https://www.ad.nl/binnenland/huurmoordenaar-17-schoot-student-uit-zwolle-dood-in-spanje-ook-drie-jonge-nederlandse-vrouwen-verdacht-a5e090e6>

Rechtbank Gelderland. (2024). ECLI:NL:RBGEL:2024:6732, Rechtbank Gelderland. In *De Rechtspraak*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBGEL:2024:6732>

Rechtbank Overijssel. (2022). ECLI:NL:RBOVE:2022:1278. In *Rechtspraak.nl*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBOVE:2022:1278>

Rechtbank Rotterdam. (2022a). ECLI:NL:RBROT:2022:2674, Rechtbank Rotterdam, 10/960023-20. In *De Rechtspraak*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBROT:2022:2674>

Rechtspraak.nl. (2022). ECLI:NL:RBOVE:2022:1278. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBOVE:2022:1278>

Rensen, F. (2024). *Nu Telegram criminele gegevens deelt met autoriteiten, verkassen extremisten naar andere platformen*. De Morgen. <https://www.demorgen.be/nieuws/nu-telegram-criminele-gegevens-deelt-met-autoriteiten-verkassen-extremisten-naar-andere-platformen-b6c5ba5f/>

Shu, C. (2013). *Meet Telegram, a secure messaging app from the founders of VK, Russia's largest social network*. TechCrunch. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://techcrunch.com/2013/10/27/meet-telegram-a-secure-messaging-app-from-the-founders-of-vk-russias-largest-social-network/>

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit [SKC]. (2025). *Oost-Europa: Transnationaal Ondermijningsbeeld*. Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit. <https://indd.adobe.com/view/e690950f-790b-40b2-a773-f26f1b64649c>

Telegram (2025a). *Telegram Applications – Source code*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://telegram.org/apps#source-code>

Telegram (2025b). *Group chats on Telegram – Tour*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://telegram.org/tour/groups>

Telegram. (2017). *Unsend messages, network usage, and more*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van <https://telegram.org/blog/unsend-and-usage>

The Guardian. (2025). *Cocaine, corruption and bribes: German port under siege from Europe's criminal drug gangs*. <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/30/cocaine-corruption-bribes-german-port-under-siege-europe-criminal-drug-gangs-hamburg>

Timmermans, C. & Tieleman, Y. (2025). *Machinegeweren, rolexen en veel coke – 'Brabo Maffia' aan Costa del Sol krijgt historische straffen*. AD Nederland. <https://www.ad.nl/binnenland/machinegeweren-rolexen-en-veel-coke-brabo-maffia-aan-costa-del-sol-krijgt-historische-straffen-a2240bf6/>

Wall. (2007). *Cybercrime: The Transformation of Crime in the Information Age*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1066922

Wall. (2014). 'High risk' cyber-crime is really a mixed bag of threats. In *The Conversation*.
<https://theconversation.com/high-risk-cyber-crime-is-really-a-mixed-bag-of-threats-34091>

Wall. (2024). Cybercrime: The Transformation of Crime in the Information Age, 2nd edition. In *ResearchGate*.
https://www.researchgate.net/publication/378013252_Cybercrime_The_Transformation_of_Crime_in_the_Information_Age_2nd_edition

WINMAG Pro. (2025). *Telegram: Een krachtige maar gevaarlijke applicatie*. Geraadpleegd op 11 november 2025, van
<https://www.winmagpro.nl/telegram-een-krachtige-maar-gevaarlijke-applicatie>

Strategisch Kenniscentrum
Ondermijnende Criminaliteit